

SELECTAE
 OBSERVATIONES
 ECCLESIASTICAE,
 DISSERTATIONES
 ILLVSTRISSIMI ARCHIEPISCOPI
 PETRI DE MARCA
 DE
 CONCORDIA
 SACERDOTII ET IMPERII

ILLVSTRANTES
 ET
 STUDIO IVRIS ECCLESIASTICI
 INSERVIENTES,
 CONSCRIPTAE

IVSTO HENNINGO BOEHMERO, D.
 PROF. P. ET FACVLTV. IVRID. ASSESS. IN REGIA
 FRIDERICIANA.

LIPSIÆ,
 APVD THOMAM FRITSCH,
 1708.

SELECTAE
OBSERVATIONES
ECCLESIASTICAE
DISSERTATIONES
ILLVSTRISSIMI ARCHIEPISCOPI
PETRI DE MARCA

DE
CONCORDIA
SACERDOTII ET IMPERII

ILLVSTRANTES
ET
STUDIO IVRIS ECCLESIASTICI
INSTRUMENTIS
CONSPECTATA

AVSTO HENNINGO BOHNERO, D.
PROM. ET SACR. IVRIS ASS. IN REGIA
FRIDERICIANA

LIPSIÆ,
APUD THOMAM FRITSCH,
1707

VIRI ILLVSTRISSIMIS atq; EXCELLENTISSIMIS,

DOMINO

DANIELI LVDOLPHO,

LIBERO BARONI

DE DANCKELMANN,

REGIAE MAIESTATIS BORVSSICAE

MINISTRO STATVS INTIMO,

RERVM BELLICARVM COMMISSARIO GENERALI,

PRÆSIDI SENATVS ECCLESIASTICI,

DOMINO

RVDIGERO HENRICO

AB ILGEN,

REGIAE MAIESTATIS BORVSSICAE

MINISTRO STATVS INTIMO,

PRÆSIDI REGIMINIS IN PRINCIPATV MINDENSI,

MAGNO ORDINI AQVILAE NIGRAE A SECRETIS,

DOMINO

MARQVARDO LVDOVICO

DE PRINTZEN,

REGIAE MAIESTATIS BORVSSICAE

MINISTRO STATVS INTIMO,

RERVM FEVDALIVM DIRECTORI SVPREMO,

ARCIS-REGIAE PRAEFECTO,

CAPITANEO PRAEFECTVRARVM IERNICHAV ET SANDAV
ORDINIS AQVILAE NIGRAE EQVITI,

DOMINO

CHRISTIANO FRIDERICO,

LIBERO BARONI

DE BARTHOLDI,

REGIAE MAIESTATIS BORVSSICAE

MINISTRO STATVS INTIMO,

SVMMI APPELLATIONVM TRIBVNALIS PRÆSIDI,

DOMINIS SVIS INDVLGENTISSIMIS

S. & O.

VIRI ILLVSTRISSIMI,

DOMINI INDVLGENTISSIMI

On errauerunt meo iudicio, qui, historiam
Lucem veritatis nominandam esse, censue-
runt, hac forsitan inducti ratione, quod hac
duce sedulus veritatis scrutator in viuendam
rerum moralium & ciuilium cognitionem de-
duci, & fontes errorum originesque omnis
generis corruptelarum ex longæuo hominum praxi addisce-
re queat. Habent negotia hominum suas peculiare rati-
ones, quæ quidem a direttore supremo per admirandam
prouidentiam in hunc vel illum conuiciuntur euentum, vt
tamen, quia simul homines autores habent, humana desi-
deria, consilia, imo intimos animorum recessus nobis obocu-
los ponant, simulque eorum cognitio, quæ vix ab histo-
ria petenda est, in veritatis inuestigationem penitio-
rem nos deducat. Et cum hunc in finem academix sint insti-
tuta, vt animi rudiores disciplinis illis imbuantur, quæ re-
rum moralium & ciuilium cognitione absolvuntur, prima-
ria sine dubio docentium cura esse debebat, vt hoc iucun-
dissimo pariter ac vtilissimo studio tenerrimi discipulorum ani-
mi mature tingerentur, quod tamen non vbiq; eo, quo de-
bebat fieri, ardore vrgetur. Et quamuis historix ciuili-
ratio haberi soleat, tamen nescio, quo fato contigerit, vt,
qui iuri operam dant, ab antiquitatibus sacris procul esse,
iubeantur, quarum cognitio tamen æque ac rerum ciuili-
um viam ad veritatem aperit, quin vtrumque studium so-

rorio vinculo ita coniunctum est, ut alterum ab altero non recte diuelli possit. Dependent sane ex rerum sacrarum notitia iura reipublicæ potiora, quæ in sacris dirigendis occupantur, & docent, quibus fatis hæc ipsa sæpe numero conculcata, imminuta, & rursus restituta fuerint. Habet hæc alma Fridericiana, quæ Augustissimum Regem nostrum conditorem veneratur & parentem, hanc præ ceteris felicitatem, ut quotidie fere ob incrementa sua augustinior reddatur, quia a Parente suo sapientissimo ita adornata & eiusmodi est circumscripta legibus, ut, quod in aliis Academiis deest, & earum incrementa impedit, hic uberrime & magno cum ardore inculcari, doceri & commendari videamus. Historiam intelligo, illam rerum omnium magistram, quam nostra Academia tam in profanis, quam sacris, tanto conatu suscipit ac fouet, ut fere omnium animi huc intenti sint, huc inclinent, & symbolam aliquam conferre mutuo studio allaborent. Dum itaque alii in antiquitatibus civilibus & ecclesiasticis desudant, alii in origines progressusue iurium Romanorum & Germanicorum inquirunt, adhuc alii historiam philosophicam excolunt, alii denique fata Medicinæ euoluunt, mearum quoque partium esse credidi, ut, si non eodem studio hos assequi valerem, tamen ad minimum laudabili suo exemplo præeuntes sequerem, quam ante aliquot annos Potentissimus Rex noster clementissime in me contulit, esse viderem, sed vires a Deo mihi concessas in cupidæ legum tam civilium, quam sacrarum iuuentutis emolumentum impenderem, quod & hætenus ea, quæ iussus sum, fidelitate, a me præstitum esse, censeo. Inter hæc studia enatæ sunt præsentis observationes ecclesiasticæ ad absolutissimum opus archiepiscopi Parisiensis PETRI DE MARCA, quod nunc primum in Germania post tres editiones Parisienses in publicum prodit, tanta eruditione & copia ecclesiasticarum rerum refertum, ut facile ceteris in hoc studio scriptis palmam dubiam facere queat. Cum vero hoc opus cum meis observationibus, Vestra, ILLUSTRISSIMI DOMINI, indigeat gratia, quo eo maiori cum fiducia in publicum prodire possit, Illustrissimis nominibus Vestris hoc ipsum consecrandum esse, censui, quippe qui admi-

miranda Vestra prudentia, tot annorum in sacris & profanis accedente experientia, optime omnium, quantum in rebus ecclesiasticis distent aera lupinis, iudicare nostis. Et cum hactenus insignem indulgentiam Vestram erga hanc Academiam, quam & ego vberime expertus sum, omnes ea, qua par est, deuotione colant, suscipiantque, eandem quoque mihi hac occasione non defuturam, credidi, cum hoc meo conatu documentum mei erga Illustrissimum nomen Vestrum deuoti animi edere, vnice intenderim. Suscipiatis itaque, ILLVSTRISSIMI DOMINI, benignissima fronte hanc qualemcunque deuoti animi mei tesseram, & si meritis destituar, quibus voti mei compos reddi queam, ad minimum Viri eruditissimi Petri de Marca merita, in remliterariam egregia, Vestro summo fauore dignemini, vt, quod mihi deest, hoc intercessore consequi possim. DEVS Vos, PATRONI MAXIMI, in seram vsque aetatem seruet, Vos suscipiat, sustentetque, vt, in quorum incolunitate hactenus regni vniuersi Borussici salus stetit, recubuitque, & academiæ huius prosperitas accessiones insignes fecit, in posterum quoque consiliis Vestris prudentissimis publicam rem ornatis, incrementa Regiæ domus felici successu porro promoueat!

ILLVSTRISSIMARVM EXCELLENTIARVM
VESTRARVM

Dab. Halæ, die XXIV
April. MDCCVIII.

deuotissimus cliens

Iustus Henningus Böhmer.

* * * * *

DISSERTATIO PRAELIMINARIS

DE

NECESSITATE ET UTILITATE STUDII HISTORIAE ECCLE- SIASTICAE IN IVRIS ECCLESIASTICI PRUDENTIA.

Veteres ICtus Romanos ad concep-
tum jurisprudentiae in genere con-
sideratae etiam *notitiam rerum divi-
narum atque humanarum* requisivisse,
Iustinianicis primis notum est, si-
mul tamen constat, ICtus recentio-
ris aevi (nam de ineptis glossatorum nihil dicere
attinet) in hoc jurisprudentiae requisito mirifice
fluctuasse, illudque diversimode explicuisse.
Quidam, varium omnium scientiarum de rebus
humanis & divinis apparatus hac notitia desi-
gnari, arbitrati sunt, quippe quo ICtus carere
haud posset, si recte suo officio fungi vellet: sed
veroe, ne Romanis ICtus hac ratione aliquid affi-
ngant, quod a mente eorum alienum fuerit; ne-
que enim credibile est, illos in definitione juris-
prudentiae illa adduxisse, quae *remote* quodam-
modo ad jurisprudentiam pertinent, & primo
conceptum jurisprudentiae non ingrediuntur.
Scientiae utique ceterae *perficiunt* hanc prudentiam,
non *constituunt*. Alii hac notitia juris pub-
lici & privati, alii, juris profani & sacri divilio-
nem contineri, sibi & alii persuadere conati sunt,
cum tamen definitio hac non de certis speciebus
jurisprudentiae sed *in genere* concepta esse videatur,
quatenus ad omnes juris species applicari
possit, & praeterea verba antea adducta *notitiam
rerum non jurium* exposulenter, ut nunc aliorum
opiniones preteream.

Meo quidem iudicio ICtus veteres ad concep-
tum jurisprudentiae, pro habitu mentis sumptae,
duo requisivisse videntur, primo *scientiam iusti &
injusti*, seu solidam juris ipsius cognitionem, de-
inceps etiam *accuratam & prudentem iurium ap-
plicationem*, quippe quibus duabus partibus tota
absolvitur jurisprudentia, ut alterum sine altero
esse non possit in disciplina, quae maxime practi-
ca est. De priori ut nihil nunc dicam, evidens
est ex communi sensu, applicationem iurium fieri
ad negotia in vita communi occurrentia, cum lega-
sus hunc in finem late sint, ut dirigant negotia
& res hominum. Haec autem applicatio aliter
fieri prudenter nequit, nisi quis ante omnia notitia
facti & negotii, cui jus applicandum est, satis
instructus sit, seu nemo potest recte iudicare, an
praedicatum *iusti & injusti* subiecto infit, nisi
naturam subiecti omnino perfectam cognitam-
que habeat. Et quia notitia rerum & negotio-
rum in applicatione iurium omne fert punctum,
videtur ICtus Romani satis accurate in concep-
tu jurisprudentiae *notitiam humanarum & divina-
rum rerum* requisivisse. Deinde nec hoc negari
potest, leges & iura a legislatoribus ita scribi,
vel saltem scribi debere, prout negotiorum
natura diversa hoc postular, & cum negotia in-

ter homines tam diversa & variantia reperiantur,
non adeo mirandum est, quod iura quoque tam
varia & diversa inde oriantur, quemadmodum
etiam, quando negotia inter homines crescunt, ad
iura quoque ingentes accessiones fieri, necessum
est. In prima aetate mundi, ubi simplicitate,
omnia erant composita, iura pauca admodum
exiit, vel ipse Tacitus fatetur, neque enim iura
publica cognita esse poterant, ubi resplicite
nondum erant condita, sicuti iura dominiorum
& finium adhuc quasi in abdito latebant, quam-
diu communio inter homines illibata permane-
bat. Et quid de *iure Ecclesiastico* dicam, quod
Ecclesiis demum institutis suam obtinuit origi-
nem, & in immensum post excrevit modum,
ubi negotia Ecclesiastica tam insignie acceperunt
incrementum. Cum itaque pleraque iura ex in-
dole negotiorum nata sint, nova inde certe ex-
urgit ratio, quare in jurisprudentiae conceptu *noti-
tia rerum divinarum & humanarum* requiratur,
cum, sicuti pleraque iura inde originem traxerunt,
ex natura negotiorum quoque interpretanda, &
deinceps ad illa prudenter applicanda sint. Et
in hoc demum prudens iurium cognitio & applica-
tio consistit, si quis quasi ex intimis negotio-
rum penetralibus possit iura deducere, & pro va-
riis eorum circumstantiis applicare. Ineptus
utique erit iurium publicorum interpret, qui ne-
gotia publica rerum publicarum haud intelligit,
qui imperii & subiectionis indolem nondum per-
scrutatus est, & qui notitia judicialium negotio-
rum destituit. Quis mercatorum, naturarum,
opificum, causarum dirimere satis aptus est, nisi pri-
us de eorum negotiis & rebus instructus sit? Quis
iura sacra prudenter interpretabitur, qui negotio-
rum ecclesiasticorum notitiam vel nullam vel
superficialiam habet, qui, quomodo ecclesia
cohaereat, quale regimen in ea obtineat, qualem
disciplinam habeat, & denique quomodo tota
structura corporis ecclesiastici & Hierarchia com-
parata sit, nondum perconatus est?

Equidem hac ratione infinitas, imo quae in-
unum hominem non cadunt, rerum notitias in
ICtus necessarias esse, quis objicere possit, cum
fieri non possit, ut ICtus simul mercator, medi-
cinus, chirurgus, opificum, aliorumque arte in-
structus sit. At nec hoc quis desiderabit praestare
a ICtus, cum duplex hic supponi debeat notitia
vel *immediata*, quam nulla informatione previa
ICtus possidet, vel *mediata*, quam ex informa-
tione peritorum artis consequitur, ad quam toties
recurendum est, quoties ICtus de eisdem rebus
suis dicere necessum est, cuius notitia ab eo exig-
nequit. Sic enim, an virgo pepererit, nec ne? ex
obstetricum & Medicorum relatione haure de-

bet; an vulnus lethale occiso inflicium sit, ad Medicorum iudicium spectat, a quibus ICtus informatum jura deinceps applicat. Sed tamen quaedam negotia sunt ita omnibus hominibus communia, ut horum notitia carere ICtus non possit, quorum pertinent *vel humana* in vita communi quotidie obvientes, sive publica sive privata negotia respiciant; & deinceps *ultima seu ecclesiastica*, quae sacra respiciunt omnibus hominibus communia, quibus ICtus aequae & magis imbutus esse debet ac quidem ceteri, neque adeo Theologi ICtus invadebunt, si negotiorum ecclesiasticorum notitiam ad suum trahant forum, quippe quae in Juris Ecclesiastici prudentia requiruntur.

Cum itaque de negotiorum ecclesiasticorum notitia recte & prudenter comparanda jam quidem pro ratione scopi mei sollicitus & subinde demonstraturus sim, ita demum ad verum iurium ecclesiasticorum intellectum deveniri possit, tota dissertationis meae ratio huc redibit, quibus *medii possimum haec notitia rerum ecclesiasticarum a ICto obiri queat*. Non errabo leno, si *historiam ecclesiasticam* hic unice ducem & lucem nominem, mediante qua quis recte & prudenter negotia ecclesiastica dijudicare queat. Quid enim aliud sunt antiquitates ecclesiasticae, quam relationes de causis ecclesiasticis, prout a primis saeculis ad usque nostra tempora sese habuerunt, & quarum occasione tam infinita iurium & canonum moles nata est. Sane haud erraverunt, qui dixerunt, historiam esse *testem temporum, lucem veritatis, vivam memoriam, quae assistit viae, punitiam veritatis*, cum ex illa demum recte cognoscatur, quis fuerit status primitivae ecclesiae, quis postea sensim introductus, qui fuerint mores, quae disciplina, quae conciliorum ratio, quanam imperantium circa ecclesiastica potestas, quae rerum mutatio, quae instituta recentiora, quae occasiones hoc vel illud intro ducendi & quae sunt infinita alia, quae sane ingentem demum veritati lucem afferunt, quoties de jure disquirunt, ita ut origines rerum ecclesiasticarum recte evoluisse, sit unicum medicum ad solidam iurium ecclesiasticorum prudentiam aspirandi, quod si negligitur, *superflua* imo saepe & plerumque *falsa* exinde nascitur eruditio.

Neque vero hoc ipsum facile quis in dubium vocabit, qui pristinum temporum faciem & rem literariam in illis vigentem suo repraesentat animo. Vbi Gratianus suum decretum ederet, antiquitatum ecclesiasticarum copia utitur informi referissimum, mox quoque *Decretistarum* nomen celebratum est, qui glossis suis lucem eidem afferre conati sunt, sed ita se exhibuerunt, ut documentum apertum praebuerint, se omni antiquitatum ecclesiasticarum notitia fuisse destitutos, atque adeo nil, nisi ineptias & vana eloquia, proferre potuisse. Postquam deinceps Decretales Pontificum collectae & in unum redactae sunt corpus, crevit studium juris Canonici, sed ut interpretes fere decretum Gratiani negligerent, & unice in Decretalibus illustrandis occupati essent, ut rursum plerumque infelici conatu interpretationes eorum aggressi fuerint. Quod autem ab explicando decreto mox deterriti fuerint, simul quo-

que ignorantiae historiae ecclesiasticae, quo eo tempore adhuc in tenebris latebat, adscribendum, absque qua tamen Decretum intelligi nequit, quo ipso factum, ut rariores sint commentarii in Decretum, Decretales vero sub pondere commentariorum quasi gemant. Et tamen, si verum fateri licet, haec ipsa itidem lucem non alinunde, quam ex historia ecclesiastica accipiunt, unde Cuius Hispanus Gonzalez Tellezio exemplo docuit, qui proinde omnibus commentarioribus merito est preferendus. Et cum rursum plerique commentariorum hac ipsa destituti fuerunt, misere in plerisque hallucinati sunt, vel veras & adaequatas rationes adferre haud poterunt. Ad postquam historia ex tenebris in lucem protracta, studium quoque juris Canonici aliam faciem induere, & pristino nitore restitui cepit.

Id tamen merito doleo, quod plures in hac perverta opinione versati fuerint, quasi studium historiae ecclesiasticae solis Theologis relinquendum sit, nec ad ICtorum professionem referri debeat. Testatur de hac opinione publica prae omnium Academicarum, cum etiam in Academicis Protestantium Professoribus Theologiae haec parta unice tribui solet, quasi tantummodo e re eorum sit, antiquitates ecclesiasticas evolvere & in suos convertere usus, ICti autem ab hac disciplina tanquam a foro suo aliena abstinere debent, quo ipso factum est, ut haec sine fere inauditum fuerit, a ICtis antiquitates historicas doceri, & tamen eadem necessitas addiscende historiae Ecclesiasticae ICtos premit, quam Theologi ratione suae professionis agnoscunt, quippe per quam demum ad verum intellectum juris ecclesiastici deveniunt, & negotia ecclesiastica quoad intimam naturam suam intelligunt. Debat merito hoc studium & Theologis & ICtis esse commune, ut ut diverso forsan scopo, quemadmodum ad jura publica recte intelligenda historia imperiorum ICtis commendata esse debet. Ast quia ICti ab omni aetate magis juri privato incubuerunt, & recentior aetas ad juris publici culturam quorundam animos applicuit, & ita studium historiae civilis apud plurimos excitavit, tamen adhuc juris ecclesiastici cultura eo, quo debet fieri, modo penes ICtos admodum rara & tepida est, ut necesse sit, quasi e fomno iurisconsultos excitare. Interim cum jam historiae ecclesiasticae studium, apud externos mirifice ex cultum deprehendamus, sine subsidia tam egregia in promptu sunt, ut spes sit, fore, ut jus ecclesiasticum quoque his ipsa ad meliorem culturam redigantur. Deinceps quoque id ipsum mirifice ICtos a studio historico abstraxit, quod illud Theologi non tantum unice occupassent, sed etiam ita pertractassent, ut iurisconsulti parum exinde proficere poterint. Id enim in comperto est, historiam ecclesiasticam ut plurimum ita a plenisque esse traditam, ut controversae circa haereses & dogmata fidei plena manu tantum enucleata sint, cetera, quae ad mores ecclesiarum & disciplinam ecclesiasticam pertinent, superficialiter tantum, vel ad minimum non eadem diligentia & exactio fuerint explicata. Et tamen haec ipsa, quae *disciplinam ecclesiasticam* attingunt; ad ICti forum referenda sunt, quippe

quippe ex quibus mores ecclesiastici hauriendi & status ecclesiasticus, ex quo jura fluunt, cognoscendus est. Solos tamen hic excipio Theologos Gallicanos, qui egregiam in hæc evolvendis impenderunt operam, ut fere his ipsis gloria restituta historiæ ecclesiasticæ quoad hanc partem, quæ circa disciplinam ecclesiasticam verlatur, adscribi debeat. Excitavit sine dubio horum studium ardor in defendenda libertate ecclesiarum Gallicanarum, quæ nulla alia ratione defendi potuit, quam ut disciplina ecclesiastica ab antiquissimis repeteretur temporibus, & hoc modo contra quævis attentata nova aule Romanæ munitur. Excitavit hoc ipsum Io. Launojum, & Edmundum Richerium Theologos Parisenses ad scribendum, quin hæc eadem causa fuit, quod illusterrimus Archiepiscopus Parisiensis Petrus de Marca Dissertationes hæc de *Concordia Sacrosancti & Imperii* ederet, quæ disciplinam ecclesiasticam summam cum eruditione depingunt & ubique illustrent, de quibus deinceps spectatim dicendum est. Hæc quoque collantur insignes labores Ludovici Ellices duPin, viri in antiquitate ecclesiastica facile principis, & Ludovici Thomassin, qui *novam & veterem disciplinam ecclesiasticam* optima methodo per singula secula distinctè explicat, & magnam ubique eruditionis furæ apud lectorem excitat admirationem. Cui igno sunt Natalis Alexandri stupendi labores, & quis Antonii Pagii *critica in Baronium* letis non excipitulis? qui idem statum rerum ecclesiasticarum sollicitè indagant, ut ut hi omnes, prout in hoc studio fieri solet, sæpe studiis parium abripiantur. Optandum itaque foret, ut secundum horum vestigia historiæ ecclesiastica in usus eorum, qui juri operam dant, consecraberetur, in qua per omnia secula status ecclesiasticus genuinus præsentaretur, & disciplina ecclesiastica cum moribus variis iusto ordine traderetur, & ad cognoscenda jura ecclesiastica applicaretur, quæ ratio ICtis sane multum proficere possit. Et hoc modo quoque illi, qui jura ecclesiastica & canonica addiscere student, prius preparandi essent, ne illorum manibus ad studium juris ecclesiastici accederent, ad quod hæc doctrina preparari absque ullo labore & difficultate postea pervenire possent. Hoc autem non aliter fiet, quam si hi ipsi, qui jura docent, suo exemplo præcant, & genuinum usum historiæ ecclesiasticæ auditoribus suis in studio juris ecclesiastici sedulo inculcent.

Atque ita hætenus brevibus ostendi, quam necessarium sit ICto studium antiquitatum ecclesiasticarum ad leges scriptas ecclesiasticas rectè intelligendas & applicandas. Cum vero præterea ecclesiæ regantur jure non-scripto, & infinita exinde decidentur, nova & quidem prægnantissima inde emergit ratio, quæ ICtos ad hoc studium trahere possit. Hoc ut eo rectius intelligatur, natura juris non-scripti ecclesiastici paucis excurienda est. Quod enim Episcopi Germaniæ Hadriano rescripterunt apud Radevicum *lib. 1. de gest. Feder. Imp. c. 16* ajentes: *Dix sunt, quibus nostrorum regi debet imperium: leges sanctæ imperatorum & usus jura ad ecclesiarum & patrum nostrorum; id etiam juri ecclesiastico convenire nemo negabit.*

Eleganter id ipsum confirmat Basilius *lib. de Spiritu S. c. 27* ubi ait: *Dognatum & institutum, quæ in ecclesia servata sunt, alia quidem habemus ex doctrina, quæ literis consignata est; alia vero ex Apostolorum traditione ad eos transmissa in mysterio receptimus. Quæ utriusque eandem vim ad pietatem habent: Atque hæc nemo sane contradixerit, qui vel exigua legum ecclesiasticarum peritia fit prædicit. Nam si aggregemus ea, quæ non scripto sed tantum consuetudine constant, repudiare impudenter Evangelio, & quidem in præcipuis ipsis parvibus officium: vel potius ipsamque instituta ad inane quoddam nomen redigimus. Exempli causa, (ut, quod primum maximeque commune est, primo loco commemoremus,) eos, qui in Domini nostri IESU CHRISTI nomine spem posuerunt, figura crucis signari, equis scripto docuit? dum oramus, ad orientem solum converti, equæ nos literæ docuerunt? Verba invocationis, cum panis Eucharistia & calice benedictionis offertur, quis ex parvibus sanctis scriptis nobis reliquit? Non enim vis contenti sumus, quorum Apostolus & Evangelium mentionem fecerunt, sed alia quoque cum antea, tum post, dicimus, utpote quæ magnam momentum ad ipsam mysterium habent, doctrina non-scripta, sed tradita credidit. Benedicimus aquam baptismatis, & oleum unctionis atque illum ipsam præterea, qui baptizatur, ex qua scriptura? Nonne ex oculata & mystica traditione? Quid? ipsam olei unctionem quis sermo scriptus docuit? Quod homo ter mergendus sit, unde accipimus? Abrenunciare satanæ atque angelis ejus, & reliqua omnia, quæcumque in baptismo observamus, quæ scriptura jussit? Annon hæc ipsa maxime vulgata, sed secreta doctrina, quam quieto animo que curioso silentio patres nostri custodierunt? Proh quid non illi intelligentes, mysterium majesticæ tacturitate servari? Apparuitaque ex hoc loco, quem etiam Gratianus, sed corrupte, repetiit *c. 5. D. 11.* Basilium satis accurate inter se distinguere leges ecclesiasticas scriptas ab iis, quæ a) per manum traditæ sunt, vel b) consuetudine sunt roboratæ, quæ jus non-scriptum constituunt.*

Quodsi utrumque jus & scriptum & non-scriptum conferamus, evidens est, hoc longe antiquius illo esse, cum tribus prioribus seculis magis jure non-scripto dirigerentur ecclesiæ, id quod etiam facile fieri poterat, postquam tanta corruptio, quæ post erupit, nondum occupaverat ecclesias. Et quidem adhuc tempore Cypriani ecclesiæ jure non-scripto directas fuisse, fateur ipse Augustinus *lib. 2. de baptismo. contr. Donat. c. 9* ajens: *Hæc atque restitio satis offendit, multo magis si fuisse commemoratorum, si quid hoc de re transmissum vel universale concilium factum esset. Nondum autem factum erat, quia consuetudinis robore tenebatur orbis terrarum & hæc sola opponitur inducere volentibus novitatem.* Cum itaque primitivæ ecclesiæ disciplina jure non-scripto comprehensa fuerit, non aliunde notitia ejus comparari potest, quam ope historiæ ecclesiasticæ, quæ sermum nobis illa conservavit, quæ ad jus non-scriptum illorum temporum referri debent. Et quidem, hujus cognitio vel eo magis necessaria est, quoniam ex hoc jure plerique canones scripti postea

profuxere, & negotiorum ecclesiasticorum vera & genuina imago hauriri potest, quod vel illi agnoscunt; qui disciplinam recentioris ævi ad illa tempora referre student, ut eo majorem illi conciliant auctoritatem. Qui itaque antiquitates ecclesiasticas priorum seculorum ignorat, ille subsequenter seculorum canones & exinde portio nata jura diducere nequit; imo cum status ecclesie purioris ostendat, quomodo jura ecclesiastica comparata esse & quale regimen in ecclesia obtinere debeat, firmatur simul animus lectoris, ut eo securus de rota ecclesiarum structura iudicium ferre queat. Magnus enim prædium ad doctrinam adfert, exemplis illustrioribus illam posse condecorare.

Sed cum etiam plura alia posterioribus temporibus per consuetudinem invaluerunt, quorum origines & occasiones historia ecclesiastica nobis conservavit, certe non potest non studium historicum apprime esse necessarium; quod ut eo clarissimè fiat, natura juris non scripti ecclesiastici paucis evolventur est. Sicuti jus omne dependet a voluntate ejus, qui juri ordinando præstat, atque adeo scriptura per se ad essentiam legis haud requiritur, sed tantum ad juris constituti conservationem, ita jus non scriptum itidem ex voluntate eorum, qui jus statuunt, quidem fluit, sed alio modo, quam per scripturam conservatur. Et quidem, ut de modis conservandi jus non scriptum ecclesiasticum conser, præsupponendum est, huiusmodi complendi partim expressa instituta, quæ quidem expressa voluntate sunt a dornata, sed per scripturam non publicata, partim etiam tacite, cum etiam factio ipso voluntas nostra declarari queat. Quod attinet priora instituta expressa voluntate eorum, qui jus ecclesiasticum adornandi facultate pollent, concinnata, illa conservantur per traditionem & confirmantur per observantiam & præxim constantem. Ut de traditionibus tantum hic edisseram, facile constat, ejus naturam potissimum in hoc consistere, ut perhanc perpetuam & continuatam relationem apud posteros conservetur memoria instituti alicujus antiquissimi de manu in manum quasi ad posteros derivati, adeoque non tam inducit jus novum, sed jus antiquum præsupponit, quod ita conservat & sic instar testimonii historici est de antiquo quodam instituto, & hoc intuitu fidem aliquam historicam i. e. probabilem operatur. Opponitur itaque hoc sensu scripturæ, quemadmodum Tertullianus de corona militis cap. 3 huc quoque respexit, ajens: *Si legem postulas, scripturam multam invenies: traditio tibi præstat dicitur auctrix, consuetudo confirmatrix & fides observatrix.* Idem præterea cit. l. c. 3 in antecedentibus notanter ait: *Ergo queramus, an & traditio, nisi scripta, non debeat recipi? Plane negabimus recipiendam, si nulla exempla præjudicent altarum observationum, quas sine illius scripturæ instrumento, sicuti traditionis titulo & exinde consuetudinis patrocinio vindicamus.* Quod deinceps per varia exempla titulum ecclesiasticorum ad exemplum Basilii illustrat. Aperte hic Tertullianus docet, observantias ejusmodi nisi traditionis titulo, & exinde præsumtionem veritatis sortiri, seu habere fidem historicam.

Antequam ratio scribendi cognita esset, quam plerique ad tempora Moïsi rejiciunt, insituta & facta antiqua per traditiones conservanda erant, imo cum apud Germanos paulo serius leges & facta scripturæ mandati coeperunt, non alia conservandi harum rerum memoriam potuit esse ratio, quam per traditionem, ex quo etiam factum, ut tam paucissime leges statum publicum concernentes scriptæ reperiantur, sed maxima pars earum ex antiqua observantia deducenda sit, quemadmodum in A. B. non raro ad illas provocatur. Sic enim cap. 28 §. 6 conceptis dicitur verbis: *invenimus etiam ex clarissimis relationibus & traditionibus antiquorum illud a tempore, cujus contrarii jam non habetur memoria, per eos, qui nos præcesserunt feliciter, esse jugiter observatum &c.*

Illud ipsum quoque in ecclesiastica observantia deprehendi, multa sane testimonia scripturam ecclesiasticorum demonstrent, qui pro observantia ecclesiastica fundamento adstruendo communiter provocare solent ad aliquam antiquam traditionem. Prodeat Socrates, qui lib. 5 hist. Eccl. cap. 21 ita loquitur: *De synaxi varia consuetudines sunt. Nam quamquam omnes ubique in orbe terrarum ecclesie singulis septimanis versentibus die sabbati mysteria celebrant, Alexandrii tamen & Romani ex antiqua traditione illud sacre revent.* Fundabant itaque Romani & Alexandrini suam observantiam ecclesiasticam circa synaxin in antiqua traditione, quasi antiquo instituto id semel ita constitutum esset, conf. idem lib. 5 cap. 27. Porro Nicephorus lib. 12 H. E. cap. 43 fatetur, quod succellores in officio sacro ritus, & quæ ad liturgica pertinent, tanquam leges quasdam ab antecessoribus acceptas, per se manus posteris tradiderint, non sciam quomodo neque ferendum esse arbitrantur, si traditiones, in quibus educati essent, non honorifice colerent, sed contentim rejicerent. Innocentius I, in epistola ad Decentium Eugubinum Episcopum §. 4 omni sabbato jejunantem esse, ait, quod Apostoli illa die jejunaverint, ut traditio ecclesie habeat & in epist. ad Vetricium Episcopum Rotbomagensem, formam, quam Romana ecclesia tenet, servandam esse, adhortatur, cujus observantia non aliud fundamentum allegare potest, quam quod Apostolica & patrum traditione sit constituta. Expressius de traditionum, hujusmodi efficacia & fide Hieronymus adversus Luciferum loquitur ajens: *An nescias etiam hunc esse ecclesie morem, ut baptizatis postea manus imponatur, & ita invocetur Spiritus S.?* Hac erat observantia ecclesiastica. Iam de fundamento ejus sollicitus est, dum pergit: *Exigua ubi scriptum sit? in actibus Apostolorum.* Etiam si scriptura auctoritas non subesse, totius orbis in hac parte consensus instar præcepti obtineret. Nam & multa, quæ per traditionem in ecclesia observantur, veluti in lavacro termeruntur, scripta legæ usurpaverunt, veluti in lavacro termeruntur, quam

Imprimis autem, quæ per omnes ecclesias equaliter observantur, & tamen per præceptum scriptum non reperiebantur disposita, per traditionem ab Apostoli o instituto promanasse credebantur, qua de re Augustinus passim loquitur, Sic enim l. 4 de Baptismo cap. 24 hanc regulam,

quam illustrissimus Petrus de Marca de concord. sacerdot. & imper. lib. 6. c. 1 §. 7. in fin. gravissime commendat, fundamenti loco ponit: *Quod univ. versa tenet ecclesie, nec conciliis institutum, sed semper vetustum est, non nisi auctoritate Apostolica institutum rectissime creditur.* Idem inculcat Augustinus lib. 2 de baptismo cap. 7. aiens: *quam consuetudinem credo ex Apostolica traditione venientem, sicut multa non inveniuntur, in libris eorum, neque in conciliis posteriorum, & tamen, quia per universam Ecclesiam creduntur, non nisi ab ipsis tradita & commendata creduntur.* Atque hoc intuitu Imperatores in l. 2 Cod. Theod. de sancti. Baptisma iter. ita disponunt: *Nihil aliud præcipi volumus, quam quod Evangeliorum & Apostolorum fides & traditio incorrupta servat.* Quemadmodum itaque hoc de traditionibus, quæ facta & instituta ecclesiastica respiciunt, intelligendum est, ita fidem aliquam historicam operantur, cui tamdiu standum, donec probeur contrarium. Nam sicuti historici sæpe nobis imponunt, ita satis credibile est, per traditiones vulgo multa innotuisse, quæ a vero longe abhorrent, uti de canonibus Apostolicis alique apocryphis inter eruditos constat. Atque id ipsum quoque indicat Socrates de controversia circa festum Paschatis, ubi dissentientes utrinque traditionibus nitentur, sed illas satis tueri haud poterant. Ita enim lib. 5. h. j. eccl. c. 22 ait: *Nurquam igitur Apostolus, nec ipsa Evangelia, jugum servitutis illis imponunt, qui ad prædicationem accedunt, sed Paschatis festum & alios dies festos ipsi homines suis quisque locis propter remissionem laborum, & memoriam salvissera passionis, sicuti voluerunt, ex consuetudine quadam celebrarunt.* Neque Servator hoc ausi Apostoli nobis, lege aliqua observandum esse, mandarunt, neque penam nobis aut supplicium Evangelium vel apostoli, sicuti Iudeis lex Moysi comminatur, sed historico tantum modo ad reprehensionem Iudeorum, quod homicidium diebus festis exercerint, & quod Christus tempore Azymorum passus sit, conscriptum est in Evangelii. Erat igitur scopus Apostolicus, non de festis diebus sancire, sed rectam vitam ac pietatem inducere. *Mibi autem videtur, quod, quemadmodum ALIA MVLTÀ SINGVLIS LOCIS IN CONSVETVDINEM ABIERVNT, ad eum modum & Paschatis festum, propterea quod nemo Apostolorum, sicut dixi, quicquam de illis sancivit. Quod vero ex CONSVETVDINE magis, quam EX LEGE aliqua inde ab antiquo apud singulos observari cœperit, res ipsa declarant.*

Ad dijudicandam itaque traditionum veritatem status ecclesiasticus & negotiorum ecclesiasticorum coherencia omnino ponderari debent, ut jus non scriptum genuinum a spurio separemus, & prætextus juris ecclesiastici detegamus. Alio vero hoc ipsum absque historiæ ecclesiasticæ notitia fieri nequit, quæ etiam præterea rationes juris non scripti suggerit, absque quibus juris scientia revera mortua est. Sicuti enim lex scripta absque ratione revera sensum genuinum, quem habet, operari animo dissentis nequit, ita idem quoque de vero intellectu observantiae ecclesiasticæ dicendum est. Hinc fit, ut sæpe le-

ges ecclesiasticæ tam scriptæ, quam non-scriptæ perverse applicentur, quia ob defectum historiæ rationes legum illarum latent, vel ineptæ & incertæ adducuntur, quæ tamen dissentis animo certitudinem ingenerare nequeunt. Vt enim de jure publico Germanico illi dicitur. Dn. Coccejus in jur. publ. prudent. statim ab initio in monitu §. 2 observat, quod in ceteris juris disciplinis ratio præstat, id in jure publico Germaniæ historiæ præstare, & subinde id ipsum his verbis illustat: *Jus publicum Regimini Germanici nullam olim lege comprehensam, non ab alio fere principio accersitur, quam a longæ consuetudine, qua quid est, quam antiquitatis Germanicæ historiæ? ita eadem ratione de jure ecclesiastico id ipsum affirmare possumus.* Scilicet in illo historiæ idem præstare, quod in ceteris juris disciplinis ratio præstat. Nam & hoc jus per tria priora fœcula nulla fere lege scripta comprehensum fuit, nec ab alio principio accersitur, quam a longæ observantia & consuetudine, quæ quid aliud est, quam antiquitatis ecclesiasticæ historiæ?

Pergo ad illa instituta ecclesiastica, quæ quidem expressè haud introducta sunt, sed tacite, seu magis consuetudine invaluerunt. Præstat hæc de re præmittere assertum Hermogeniani in l. 35 ff. de LL. aientis: *Ea, quæ longæ consuetudine comprobata sunt, ac per plurimos annos observata, veluti TACITA CIVIVM CONVENTIO non minus quam ea, quæ scripta sunt, jura servantur.* Certe Romana legislatio in Republica libera ut plurimum per conventionem fiebat, & hoc intuitu in l. 1 ff. de LL. communis Reipublice sponso dicitur, quo intuitu Itcus ait, consuetudinem constare pacto tacito, sicuti leges expresso. In cœtu ecclesiastico idem obtinere, supra jam monuit esse, cum quodlibet collegium res collegii sui per pactum determinare queat. Illud tamen majorem habet difficultatem, ex quo talis tacita conventio colligi possit? si dicis, ex factis parata; est obiectio, non constare, an talia peracta sint animo reliquos vel se obligandi, cum potius videatur ex mera libertate esse peracta. Ad hoc dubium removendum, inquirendum est, ex quibus circumstantiis colligi possit, facta ab agentibus non ex mera libertate, sed ex quadam necessitate opinionis peracta esse, vel saltem communitè in hoc vel illud institutum consensum esse.

Causam communis approbationis alicujus instituti constituere in ecclesiis potest: (1) *Autoritas eorum, qui ecclesiis præsunt.* Hæc enim vis autoritatis est inter homines, ut facili eos in venerationem rapiat, ad obsequium spontaneum mentem hominis inclinet, studium imitari actiones ejus, qui autoritate pollent, excitet & complacendi cupiditatem apud singulos promoveat. Approbamus omnia, quæ loquuntur & sunt ab his, quorum autoritate dudicimur, ex quo præjudicium autoritatis natum est. Quo sanctiori vitæ itaque hi, qui Ecclesiis præsunt, ceteris pretercent, vel alia ratione plebem in admirationem rapere possunt, eo magis facta eorum quevis aniam præbent, ut mox illa imitentur, mutuo ipso facto in illa conspirent, & tandem inde familiariter agere assuescant, & apud posteros continen-

ent, ex quo tandem observantia Ecclesiastica oritur, seu perpetuus usus ostendit, antea in hoc institutum esse fuisse consensum. Nota sunt diversae observantiae antiquae de temporibus jejuni-
orum, de ritibus circa sacram synaxin & bap-
tisma, quae omnia non instituto aliquo expresso
semper constitisse, verosimile est, sed, si forsitan
praepositis Ecclesiae die sabbati jejunia servavit,
ex libertate mera, reliqui hoc factum ejus statim
imitati sunt, & omnes ejus actiones ad instar norma
sibi esse, duxerunt. Et quia Apostoli etiam
hujus in arbitrariis actionibus sua gaudebant li-
bertate, hinc sine dubio factum, ut ab eorum
actionibus multae observantiae, quamvis inter se
diversae postmodum invaluerint, cum non potue-
rint non eorum auctoritas maxima in ecclesiis esse.
Quot alii post Apostolorum tempora praefuerunt
ecclesiis, quorum sane auctoritas maxima semper
fuit?

Ad communem consensum (II) homines in
collegio quodam, & sic quoque in ecclesia al-
licere potest ratio decori publici, id quod etiam mo-
res hominum format, ut facile intra ecclesiae li-
mites penetrare poterit. Est quidem alias de-
cori haec ratio, ut liberam habeat observationem,
sed ubi semel in collegium aliquod introducitur,
& ad ordinem & decorum in collegio servan-
dum relatum est, facile in necessitatem aliquam
transire potest. Decorum enim commune sponte
tenet omnes ad sui limitationem trahit, quia ita com-
parati sunt homines, ut magis decore studeant,
quam vere honestati, imo nomen honestatis de-
core imponit, quoniam sententia communiter
ab omnibus pro turpi quodam facto haberi, si quis
se ad decorum publice receptum haud accommoda-
verit, imo pessime de eo, qui decorum negli-
git, iudicari. Cum itaque omnes tam tenaci-
ter decorum ab antiquo usitatum, & e vita civili
& moribus eorum, qui collegis intersunt, in ec-
clesiam deductum observaverint, & successores
sancti illud retinuerint, non potuit non inde ra-
tium pactum seu consensus utentium elici. Et
cum sepe decorum per singula loca variet; inde
quoque factum, quod tanta diversitas ratione li-
terarum tandem introducta fuerit. Sane mul-
tas ex decore civili tractas esse in ecclesiam ob-
servantias, res ipsa loquuntur. Non aliunde obser-
vantias, nonnullis ecclesiis ab antiquo com-
petens, deduci potest, quam a celebritate civita-
tum, in quibus tales ecclesiae fuerunt. Celeberrime
erant in tribus prioribus saeculis civitates
Roma, Antiochia & Alexandria, ad has perpetuus
hominum fluxus ex omnibus locis praef-
lo erat, ex quo fiebat, ut etiam illarum civita-
tum Episcopi tandem tacita quadam ceterarum
ecclesiarum consensione, se ad decorum civile
accommodantium primatum pra aliis obtine-
rent, qui in *can. 6* Concilii Niceni proinde ex
moribus antiquis deducitur, quin eadem ratione,
quin metropolitanis erant ecclesiis Episcopi pau-
latim inde ex decore civili praerogativam obtine-
bant.

Haec omnia si in unum colligantur, satis ostendunt
historiae ecclesiasticae notitiam I Cro esse per-
necessariam & utilem. Haec enim ostendit-

(1) occasiones institutorum ecclesiasticorum, (2)
statum ecclesiasticum per omnia saecula animo re-
ferat, quo mutata jura quoque mutantur, (3)
indolem negotiorum ecclesiasticorum fuisse,
(4) rationes juris ecclesiastici veras a spuris dis-
cernere docet, (5) origines rerum exhibet, (6) pri-
dentiam in applicando instruit, (7) jura non-cri-
pta & observantias ecclesiasticas conservat & sug-
gerit, & (8) fidem traditionum vel infringt vel
confirmat, ut reliquas haecenus relatas utilitates
nunc praeteream.

Sicuti vero jam supra dictum est, adminicula
potissimum ab illis petenda esse, qui mores ec-
clesiasticos & disciplinam ecclesiasticam tradide-
runt, ita inter illos nunc quidem potissimum
commendandus, & reliquis iudicio & brevitate
ut & perpicuitate preferendus videtur, illud Gal-
licus, PETRVS DE MARCA, Archie-
piscopus quondam Parisiensis, cujus sane merita
in rem literariam tanta sunt, ut ejus memoiam
nulla oblivio deleatur sit. Non necesse est, viri
hujus insignem extollere eruditionem, aut fati re-
ferre, cum nitidiori calamo utrumque jam praes-
titum sit ab illustri Stephano Baluzio in *epistola
ad Sannucium Sorberium de vita, rebus gestis, mor-
ibus & scriptis illustrissimi Viri Petri de Marca, an-
tea quidem anno 1669 separatim Parisiis edita*,
nunc vero operi huic satis convenienter praefixa.
Est vel maxime aliunde de ejus moribus & do-
ctrina haud constaret, tamen praesentes de *Con-
cordia Saeculorum & Imperii* dissertationes satis suf-
ficiens testimonium de tanti viri eruditione &
acutissime iudicii in rebus ecclesiasticis elere po-
sunt. Tam varia enim referta sunt doctrina &
antiquitatum ecclesiasticarum copia, ut Jo. Schil-
terus de *libertate eccles. Germania lib. 1 c. 4 §. 1* inf.
recte Petrum de Marca *antiquitatis sacrae promum
condum*, & Caspar Zieglerus, de *Episcopis lib. 1 c. 4.
Vorum summum & in rebus ecclesiasticis versatissimum*
appellet, quod intuitu idem de eodem predi-
cat *lib. 3 c. 31 §. 2, 3*, quod *juris Canonici veteris &
novi scientissimus* fuerit, & ita quoque eodem ju-
dice *lib. 2 c. 5 §. 98 omnem laudem superaverit*.
Sed in immensum mare me immitterem, si omnia
eruditorum encomia de illustri illo Archiepiscopo
cumulare vellem, quae utique tam obvia sunt,
ut non nisi vel ab impudentissimis, vel ab arro-
gantissimis, qualiorum gloriam invidio iudicio
sibi obesse existimant, haec negari aut in dubium
vocari queant. Sane praesentes haec dissertationes
statum ecclesiae antiquissimum ita representant,
ut in intimam ejus cognitionem quis deduci, &
jura ecclesiastica facilliori negotio eo ipso intelli-
gere queat. Libertate in scribendo, non addu-
latione usus est, nisi quod quandoque, ne Roma-
nae aulae proceres irriteret, leniori stylo uti
ex regulis prudentiae debuerit & quaedam in illo-
rum partes trahere, quae, si omnes hujusmodi
circumstantiae abfuissent, forsitan alia via ex anti-
quitate ecclesiastica deducta fuissent. Est haec
humanarum rerum conditio, ut non semper,
quid scribi debeat, nobis sit integrum, praeteritum
si quis inter discordantes media via incedere, &
praecavere debeat, ne plus iusto inquiri in alte-
rum esse videatur. Scriptis illustrissimus autor
pro

pro libertate ecclesiarum Gallicanarum & sic iura Regis & Cleri Galliae tueri debuit adversus Romanæ aulæ attentatam, sed tamen quodammodo periculosum videbatur, scribere contra aulæ Romanæ præsentiones, uti loquuntur, cui utrique obedientiam se debere, optime scrivit, quo ipso necellum fuit, doctrinam ita temperare, ut neutri obesse videretur. In quo tamen admirandum viri eruditissimi ingenii acumen elucet, cum totam rei feriem ita connectat, ut accurato iudicio omnia perpendenda sint, si, quid in eo forsitan desiderari debeat, explorare quis velit.

Vult itaque eruditores hinc inde quædam, censura quadam digna, in hisce dissertationibus advertent, tamen non propterea statim rejiciendæ sunt, quin potius, cum pleraque & egregia & solidissima sint, sedula lætione perpendendæ, quoniam potiora in iis capita juris ecclesiastici a primis suis deducta sunt fontibus, & aliz egregie observationes de disciplina ecclesiastica non quotidie obvium inibiprehenduntur, quibus proinde acutissimus Antonius Pagi in suis *criticis ad Baronium* sepiissime usus est, ut non potuerint non offendere autorem quandam anonymum, qui de *libertatibus ecclesiarum Gallicanarum* scripsit librum, Leodii anno 1689 editum, magis autoritatis præiudicio, quam eruditione & iudicio referunt, ut adeoque, quid ab ejus iniquis censuris expectandum sit, facili conjectura quilibet assequi possit. Qui proinde exoptatos in jure ecclesiastico profectus facere intendit, nec vulgaribus Doctorum & incertis acquiescere sententiis, hoc duce illustrissimo & doctore eidem opus erit, præsertim cum ei in hoc studiorum genere fortuna comitem dederit egregium, scilicet Illustrissimum STEPHANVM BALVZIVM, virum in antiquitate ecclesiastica versatissimum, & summo iudicio præditum, cui ejus varia monumenta cedro digna abunde tellantur. Debeamus illi huic viro editione varias operum Petri de Marca, & imprimis illud humanitati ejus singulari acceptum ferre debemus, quod libros quatuor posteriores harum dissertationum ab interitu vindicaverit, totumque opus eruditissimis additamentis & observationibus illustraverit. Imprimis vero admirandam viri notitiam anti-

quitatis ecclesiasticæ ostendunt additamenta, ad lib. quintum post *caput XIX* adjecta, in quibus legationum sedis Romanæ seriem & facta optime depingit, & magna eruditione enucleat.

Atque hæc rationes non potuere non me impellere, ut novam hujus operis de *concordia sacerdotii & imperii* editionem meditarem, ut ita quoque in Germania nostra, in qua hæctenus opus hoc nunquam editum fuisse constat, & præsertim in nostris Academiis uberior hujus libri esset copia, quem, qui studio juris canonici incumbunt, eo facilius sibi comparare possent, quem antea non absque difficultate & terris peregrinis impetrare potuerunt. Rubricas, quæ hæctenus deservierunt, singulis capitibus adjeci, ut series rerum in quovis capite obvientium statim oculis lectoris sese offerret, & tandem uberiori indicem, quem materiarum dignitas postulabat, fieri curavi, ut hoc modo lectoris diligentiam & industriam sublevarem. Præterea adjectæ etiam sunt *dissertationes selectæ ecclesiasticæ*, quos antea hæc separatim ediderunt Stephanus Baluzius & Paulus de Faget, quæ libros hofce de *concordia sacerdotii & imperii* mirifice illustrant, cujus industriæ rationem explicui in speciali præfatione, prædictis dissertationibus præfixa. Denique cum plura in hisce libris deprehendantur, quæ in favorem aulæ Romanæ sunt scripta, nonnulla etiam uberorem illustrationem desiderare visa fuerint, quædam autem ab iniquis rerum æstimatoribus impugnata sint, quæ optime in antiquitate ecclesiastica fundata sunt, necessarium esse arbitratus sum, quasdam observationes ecclesiasticas subjicere, hunc imprimis in finem, ut *ista* secundum trutinam veritatis examinarem, & ea, quæ par est, modestia discerem, illa ulterius explanarem, hæc vero contra adversarios munirem, & a dubiis obmotis liberarem. Atque has ipsas observationes ea concinnavi methodo, ut potiores materias antiquitarum ecclesiasticarum, & Cæcis imprimis necessarias, complecterentur, & vel separatim ne quidem adhibito tractatu Petri de Marca, in plerisque intelligi & legi possint. Hisce fruere B. L. & nostris studiis ulterius save. Dab. in regia Fridericiana, d. XXIX Januar. Anno MDCCVIII.

OBSERVATIONES SELECTÆ

AD

LIBRI I.

CAPVT I.

OBSERVATIO I ad §. 1. seqq.

Per insanum scriptorem, in quem tantopere Autor invehit, intelligit personatum quandam Autorem OPTATVM GALVVM, qui anno 1640 ediderat librum sub titulo de *causis schismatis, ad illustrissimos ecclesie*
ANNOT. ad MARCAM.

Gallicanæ Primates, Archiepiscopos, Episcopos libere pavenerunt, in quo simulabat, se maxime sollicitum esse de præcavendo schismate, quod metuendum esset ex Patriarchatus novi in Gallia institutione, quam Galiam meditari, rumor erat. *Rom*

B

mor est ubique, inquit personatus ille Autor, apud nos sese diffundens, vires eundo acquires, & nefcio quid possim. in ecclesia Gallicana proficiens, omnia in schismatis stradamur proma esse, & antiquissimum ac devotissimum Gallorum in sedem apostolicam studium, quam difficillimorum temporum turbis inconvulsam jamjam passum tri: omnia Patriarcham hoc est P apalis dignitatis in Francorum regno firmam larvam personare. Nimis tamen Autor consilium suum prodidit, id quod haud esse videbatur, præcauere schisma, sed potius omnium animos ad illud disponere, quo factum, ut a Gallicano Clero Parisiensis provincie eodem anno die 28 Martii libellus hic damnaretur, & describeretur. Suspicionem hanc Opatius Gallus se defumidisse, simulabat ex editione duorum voluminum de liberatibus ecclesie Gallicane conscriptorum a Petro du Puy seu Puteano, regi Christianissimo quondam a consiliis & bibliothecis, quo jurium regis intelligentiorem Gallia vix vidit. Primo volumine Puteanus complexus erat novendecim tractatus, de hac materia jam antea edictos, sub titulo: *Traité des droits & libertés de l'eglise Gallicane* anno 1693: in altero autem titulus: *Précis de libertés de l'eglise Gallicane*, demonstrationes pleniore s suggererat, & quadraginta capitulis abfolverat. Jam enim a multis retro fecit inter reges Gallie & curiam Romanam varie intercellerat contentiones, postquam Nicolaum I & ejus successores libertates ecclesiarum Gallicanarum, & imprimis jura regia quovis modo conculcare, & tandem idem jugum Gallie imponere conabantur, quod Germania post tot certamina & turbas tandem subire coacta fuit, ut Germani nunquam ex hoc luctuoflo statu emergendi animum deposuerint, & forsitan in sua libertate pristina peritissent, nisi Germania tot bellis intestinis lacerata & ita Pontifici anxia data fuisset, in suam utilitatem convertendi illud pollicitum asserum: *divide & imperabis*. Tentantur hoc ipsum propugnatores libertatum Germanicarum, quos tribus voluminibus edidit Goldastus sub tit. de *Monarchia imperii*. Nec deservunt inter Gallos, qui aule Romane malefice sese opponerent, quorum plures tribus voluminibus prædictis recensentur, ut Agobardus de *Monarchia imperii Francici & de comparatione utriusque regimini ecclesiastici & politici* vid. tom. 1. n. 1 & tom. 11. n. 5. Bernhardus Abbas Clarevalensis in *epist. de juribus imperii & sacerdotii* tom. 11. n. 8. Guilielmus Oceani in variis hac de re editis scriptis apud Goldastum tom. 1. n. 5 & tom. 11. n. 16. 17. 20. Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis de *potestate regia & pontificia & de utriusque regimini administratione* tom. 1. n. 2 & c. Sed inter recentiores plures deprehenduntur, qui hoc Thema explicuerunt, ut fere hodie piaculum in Gallia esse credatur, ab hisce sententiis, quæ libertatibus Gallie proficue sunt, recedere, id quod clare restatur Carolus Cardinalis Lotharingicus apud Launojum p. 1. *epist. 1. n. 32* ubi: *Galli de vita potius quam de hac sententia decedunt*. Noti sunt Gallorum labores, Natalis Alexandri, Ludovici Thomasini, Edmundi Richerii, Ludovici Ellies du Pin, Io. Launoji, Ste-

phani Baluzii, Lefchasterii, Io. Filescii, Christophori Iustelli, Paschafii Queffelli, Petri Pithoci, Petri Puteani, Nicolai Rigaltii aliorumque, quorum scripta recensentura Petro Zornio in *tr. de liberatibus ecclesie Gallicane antiquæ & modernæ*. Sed reverto ad Opatium Gallum, qui *Quæ Optatus Gallus?* in Gallia turbas excitavit, forsitan contra intentionem Cardinalis Richelii, qui a Patriarchatus institutione in Gallia haud alienus fuisse videtur, Stephanus Baluzius in vita Petri de Marca ait, hunc Autorem satis cognitum esse, sed tamen eadem larvam detrahere, subsistit. In Patinians pag. 102 hæc de eo reperio: *Celui de l'Optatus Gallus est M. Herfan, Prêtre Parisien & celebre Prédicateur*. Hic itaque Autor duo illa volumina Puteana satis suspecta reddidit, & quamvis alias ab eruditissimis satis probarentur, tamen invidiam aule Romane concitaverat, quod vel ex nunciis Apostolicis querelis, quibus aulam regiam implebat, apertum est. Veritatem omnis schismatis imminentes sapientio penitus removeretur, sparsa hæc commissa est illustralissimo Autori nostro, ut, quæ forsitan Petrus Puteanus nimis crude & aperte profusissimè, temperamento quodam leniret, & Gallie obedientiam erga sedem Romanam ostenderet. Atque inde nate sunt præfentes de *concordia sacerdotii & imperii* dissertationes, quos mox anno sequenti anno 1641 edidit, quæ tamen ab aula Romana non adeo probabantur. Interim Puteani volumina semper magno in pretio apud Gallos fuerunt, adeo ut Autor tractatus de *libertatibus ecclesie Gallicane*, Leo dii editi lib. 10 in *proem*, non veretur asserere, doctrinam ejus in Gallia pro lege haberi, quemadmodum etiam Autor illustrissimus sperat hæc duo volumina provocat.

OBSERVATIO II ad §. 4. seqq.

§. I. De causis schismatis illius magni inter De causis Ecclesias orientales & occidentales disrepans est e- schismatis ruderitor sententia. Illustrissimus Autor eas magni inter petita contentione, quæ ob diceces male mo- Ecclesiam orientalem re usurpatas exarfit, in quo etiam Autorem contra §. occidentalem defendit vir clarissimus Stephanus Baluzius, nostri ditorum errorum seculi decus. Eandem cum Autorem nostro sententiam fovet Leo Allatius, bibliothecarius quondam Pontificis, natione Grecus, qui in *tr. de Ecclesia orient. & occident. perpetua consensione* lib. 1. *Leoni. Allat. c. 3. §. 7* illa, quæ postea Autor silius explicitus in compendium contraxit, non nominato tamen. Autorem, unde hauserat, forsitan eo consilio, quia et tempore, quo scriberet, Petri de Marca libri priores quatuor tunc editi, adhuc Romane aule invidi erant, præsertim cum nec Cardinali Francisco Barbarini, e ejus domesticis Leo Allatius erat, satis probarentur. Res eo redit, schisma illud magnum inde exortum esse, quod Gregorius Leonem Isaurum ob denegatum cultum, imaginibus præstandum, excommunicasset, hic vero, ut dolorem suum ulcisceretur, plurimas provincias ab Ecclesia Romana avulsas, sed Constantinopolitanæ adjudicasset, unde postmodum de finibus regundis & repetendis perpetue concertationes ortæ fuerunt.

§. II. Merito tamen dubitandum, an per

Schemata hæc dicitur recitasse Romanum.

hujusmodi avulsionem sedes Romana tantam, passâ sit jacturam, uti quidem Pontifices conquesti sunt, cum potius, per hoc schisma ingentes acceptionis patrimonio Petri obvenisse, latendum sit. Audiamus Sigonium *libr. 3 de Regno Italia: Ita Roma, ait, Romanique ductus a Grecis ad Romanum Pontificem propter nefandam eorum heresim, impietatemque pervenit*, ubi deinceps terras illas refert, quæ hac occasione dominio Pontificis adscriptæ sunt. Si quam itaque jacturam, passâ erat sedes Romana, habebat sane, unde compensare illam poterat. Verum si penitentis causas hujus schismatis intuemur, in aprico est, non unam allegari debere. Sicuti enim schisma ordinarie in ruptura unionis Ecclesiasticæ collocatur; ita multæ possunt dari causæ, propter quas ab hac unione recedatur. Optime Chrysostr. *in homil. 11 in epist. ad Epb.* observat, *nihil ecclesiæ æque possit dividere, ut ambitionem & amorem imperii ecclesiastici & verendi Magistratus.* Et Gregor. Nazianzenus *orat. 3 de pace*, ubi de causis schismatum sollicitus est, in eundem fere sensum edidit: *Et quæ hinc rei causa est? Dominandi amor fortasse, vel opum cupiditas, vel levor, vel odium, vel superbia, vel aliquid eorum, quibus ne eos quidem, qui Deum nullum putant, laborare conspiciunt.*

Schismatis causa a temporibus Gregorii M. repetitur.

§. III. Hæc si ad presentem questionem applicantur, fatendum est, altius repetendam esse primam schismatis hujus famosi causam. Scilicet a temporibus Gregorii M. perpetuæ lites de primatu inter Episcopum Romanum & Constantinopolitanum fuerunt, qui posterior in concilio Constantinopolitano œcumenico I. c. j. primatus honorem post Romanum Episcopum consecutus, quique in concilio Chalcedonensi, fremente licet Leone I, eidem confirmatus fuerat. Hic primatus sicuti Pontificibus Romanis semper suspectus visus fuerat, ita nihil non tentarunt, ut illum suppresserent, contra Episcopi Constantinopolitani, potentia Imperatorum freti, libertatem suam quibusvis modis propugnarent. Imptimis Ioannes IV Episcopus Constantinopolitanus grave bellum Gregorio M. indixit, eo ipso, quod se Patriarcham universalem nominari ambiret. quod tamen admodum agre ferebat Gregorius M. uti literæ ad eum perscriptæ testantur, & proinde ad ambitionem ejus proligandam & odium omnium exponendum se *sermonum servorum* appellare malebat, de quibus predicatis plenus agit Ludovic. Thomassin. *de antiq. & nova eccl. discipl. p. lib. 1. c. 11.* Contentio hæc tandem ad Mauritium delata fuit, qui prudentissime monuit, ne *frivoli vocabuli prætextu scandalum inter eos oriretur*, & sicu-

ti hæc ratione Gregorius, humilitatem affectans, sed imperii cupidus, animadvertebat, brachio seculari hancitem dirimi pro presentiori regni statu non posse, non potuit non seclus, in egregio imperatoris vitam a Phoca Parricida committum, lætis ulnis excipere. Vt enim Phoca, impudissimè hominis, gratiam sibi conciliaret, non dubitavit, turpissima adulatione eum literis alloqui, & nefanda exclamatione: *Gloria in excelsis Deo* ejus imperium excipere, vid. *Greg. libr. 2 epist. 36.* Res ex voto cessit, licet enim Gregorius, morte præventus, ceptum opus perficere non potuerit, tamen Bonifacius III anno 605 a Phoca obviuit, ut Romanus Episcopus summus & universalis omnium ecclesiarum Episcopus diceretur.

§. IV. Ab hoc tempore magis magisque Episcopi Romani imperium suum in sedem Constantinopolitanam stabilire laborarunt, sed hæc Episcopi, quibus alta mente repollum manebat judicium Imperatoris, semper quavis occasione in contrarias ire partes visi sunt, unde dissensionum fomes circa cultum imaginum, circa processionem Spiritus S. & alia liturgica. Quamvis itaque non statim ignis hic sub cineribus latens in apertam eruperit flammam, tamen primam causam securitæ postea incendii seu schismatis inde petendam esse, & quæ ab aliis & ab ipso Autore allegantur causæ, ad secundarias, vel potius effectus ex primo ortos, rejiciendas esse, arbitror. Quod si quis adhuc alius addendæ & in Victore Romano Episcopo primam tanti schismatis causam querere velit, in eo non adeo repugnante habebit.

OBSERVATIO III ad §. 6.

Contentiones de Bulgaria inter Pontificem Romanum & Episcopum Constantinopolitanum fuerat ardux. Res eo redit, Constantinopolitani hoc potissimum urgebant, quod Princeps Bulgarorum Bogoris cum proceribus regni esset Constantinopoli baptizatus & a Michæle Imperatore ex baptismo susceptus, unde etiam nomen Michælis assumpsit. Postea quidem subditi Principem summi secuti sunt, sed quia Nicolaus I, de finibus imperii sacri admodum sollicitus, Photii doctrinam suspectam vel habebat vel se habere simulabat, biennio post multos Episcopos & presbyteros in Bulgariam misit, instruendæ plebis causa, atque hinc postea dissensiones inter utramque sedem, ad cujus diocesin Bulgaria pertinere, ortæ sunt, & variis scriptis hinc inde agitata. Gallicanus tamen Clerus pro Romano Pontifice stetit, quin etiam ipse Hincmarus Pontificis causam strenue egit.

Perpetua post Gregorii M. tempora fuerunt annulationes inter Romanum & Constantinopolitanum Episcopum.

Litus de Bulgaria.

CAPVT II.

OBSERVATIO IV ad §. 4.

§. I.

Quid communicare?

Agitur hoc loco de *communione ecclesiarum inter se*, quæ omnino penitentiorem considerationem meretur. Scilicet sicuti *communio & communicare* nihil aliud denotat, quam commercio & consortio alicujus frui; ita quoque in

primitiva ecclesia semper eo laboratum fuit, ut communio intima tum inter singulorum etiam inter ecclesias mutua conservaretur. Vtramque requirebat Salvatoris preceptum de mutuo amore, tanquam proprio crite-

rio Christianorum exercendo, & utramque etiam primitivæ ecclesiæ membra sæculo observantur.

*Posita in-
ter ecclesiæ
omnibus
modis in
primitivæ
ecclesiæ con-
servata.*

§. II. Quemadmodum autem Christiani locorum distantia inter se sejuncti erant, & plures particulares cœtus constituebant, ita nihilominus hanc communionem quoque inter tot ecclesiæ particulares conservandam esse, optime judicantur, ex ea ratione, quod una quasi ecclesiæ esse deberet vinculo pacis unita, licet forsitan plures essent operarii in una vinea. Audiamus Cyprianum, ad quem Autor hic quoque pro sua sententia provocat, qui passim hanc unionem omnium ecclesiarum urget. Sic enim lib. 2. *epist. 10* scribit: *Hoc enim vel maxime frater, & laboramus & laborare debemus, ut unitatem, a Domino & per Apostolos nobis successibus traditam, quantum possimus, obtinere curavimus.* Et lib. 4. *epist. 2* ad hoc vinculum denotandum ita ait: *una est ecclesiæ per totum mundum in multa membra divisa.* Et porro in *tr. de simpl. prel. seu de unit. prel. Episcopatus*, inquit, *unus est, cujus a singulis in solidum pars tenetur.* Idem porro contra Stephanum Episcopum lib. 3. *epist. 17* hoc urget, alliens: *Nam estis pastores multi sumus, unum tamen gregem paciscimus & oves universas, quas Christus sanguine suo & passione quisivit, colligere & servare debemus.*

*Communio
extra ab om-
nibus Epi-
scopis susci-
piebatur.*

§. III. Ex hac communione sacerdotali vel ecclesiastica deducebatur *Communio* cum pro omnibus ecclesiis, ut laborantibus subvenirent, & noxia quevis evenirent. Huc respicit idem Cyprianus lib. 3. *epist. 17*, docens, quod, *adum ad quæ Episcopi suo manere desunt & male regunt, imo & scilicet faciunt, debeant subvenire ceteri.* Unde etiam de hoc ipso Cypriano Nazianzenus erat, *19* in *Cypr.* commemorat, quod non tantum Carthaginensium ecclesiæ soli præderit, seu *Africa*, quæ ex illi & per illam celebris in præseniem usque diem est facta, sed *Hesperia universa, imo orientis fere ipsi ad finem usque meridiei & septentrionis.*

*Communio
confirrata
per literarum
com-
muni-
onem.*

§. IV. Conservabatur autem hæc communio & harmonia ecclesiarum imprimis per commercium literarum, in quo Apostoli Episcopos omnes suo exemplo præverant. Hinc tot patrum epistolæ extant, quæ hujus communionis argumentum evidentissimum præbent. Facit hæc literarum mentionem Optatus Milevitanus Episcopus lib. 2. *cont. Parmen.* ubi primo variam successione Pontificum Romanorum recenset, & deinde de Siricio dicit: *cum quo nobis totus orbis commercio formatum in una communione societate concordat.* Dicebantur autem tales *literæ formatæ*; quod certa forma & characteribus, notisq; scriberentur, ut omnes fraudes evitari possent, de quibus eleganter edidit clariss. Samuel Basnage *1. tom. 2. Annal. ad ann. 341 §. 11* seq. conf. Caballus, in *notis. eccles. ad fecul. 2. dist. 7.* Sic quoque Alexander Alexandrinus apud Socratem lib. 1. *hist. eccles. c. 3* ad universos Episcopos ita scribit: *Carissimis honoratissimisque fratribus, qui ubique gravatos sumus nobiscum in ecclesiæ ministerio communiti, salutem.* Cum in sacris literis sit unum corpus ecclesiæ catholice, nobis traditum, & præceptum, ut concordia & pacis vinculum firmum

teneamus, constantemque esse, ut per literas colloquamur inter nos &c. Augustinus *epist. 162* Cæcilianum defendens ait, *illam fuisse per communicatiorum literas & Romane Ecclesiæ ceteris terris, unde Evangelium ad ipsam Africanam venit, conjunctum.* Præsertim vero huius electionis latram solebant per literas suas communionem illam adnoscere, quod didicimus ex literis Orientalium ad Dyonisium Episcopum Romanum apud Eusebium lib. 7. *c. 24* scriptis: *At vos, ajunt, de illius electione per epistolam certiores fecimus, ut illi scribatis, & ab eo literas accipitis communionis.* So. *Finis literarum communicatiorum.* Sic enim dicebant itaque per hujusmodi literas *communicatio*, quæ ad salutem ecclesiasticam pertinere arbitrantur, sibi invicem communicare, sic enim Cyprianus lib. 5. *epist. 5* ad Clerum Romanum, scribens, notanter ait: *Et dilectio communis & ratio exposcit, fratres carissimi, nobis consensio vestre subtrahere de his, quæ apud nos geruntur, ut sit nobis circa utilitatem ecclesiasticæ administrationis commune consilium, & hac ratione, quæ in conciliis hinc inde petacta erant, statim primariis ecclesiis solebant communicare, ut ita perpetuæ ecclesiæ harmonia & conventus conservaretur.*

§. V. Sicuti igitur hujus unionis & communio fundamentum unice in vinculo amoris, omnis imperii nescio, in primitivæ ecclesiæ quærebatur, ita etiam in hacipia communione Episcopi æqualitatem inter se agnoscebant, ut *ordines prærogativam* quibusdam primariis Episcopis ex specialibus rationibus concederet. Audiamus hic tursus Cyprianum, præsertim cum illustrius Autor arbitretur, hæc tamen minus suspensum in hac causa esse. Sic enim de *unitate eccl. ait: Quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribus & dicit, sicut me misit pater & ego mitto vos, accipite Spiritum S. C. tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab suo incipientem sua auctoritate disposuit.* Hoc erant utique ceteri Episcopi, quod fuit Petrus, pari consortio præditi honoris & potestatis. Idem in Concil. Carthag. sic loquitur: *Neque quisquam nostrum, Episcopatum esse Episcoporum, constituit aut Tyrannicum terrore ad obsequendum necessitatem collegas suas adiegit, quando habet omnium Episcoporum pro licentia libertatis & potestatis sua arbitrium proprium, tanquam judicari ab alio non possit, cum nec ipsi possit alium judicare, sed expectent universi judicium Domini nostri Jesu Christi, qui unus & solus habet potestatem & præponendi nos in ecclesiæ sue gubernatione & de actis nostro judicandi.* Non dubium est, quin his & aliis verbis, quæ hic brevitate causa omittenda sunt, Stephanus Episcopi Romani auctoriam notaverit, quippe qui ob dissentium circa baptismi lapsum Africanas Ecclesiæ extra communionem constitueret & judicium sibi de eorum sententiis sumere satagebat. Ertamen Cyprianus, licet ejus sententia de *baptismo Hæreticorum* a plerisque post reprobatam fuerit, fere semper præ Stephano auctoritatem ad usque nostra tempora obviavit, quod optime demonstravit Joannes Launojus Parisiensis Theologus lib. 8. *epist. 15.* Quo ipso dogma Cypriani de æqualitate Episcoporum in-

*In tali communi-
onem a-
moris, quæ
inter Epi-
scopos
posuerat.*

178

tritu *jurisdictionis & potestatis* liquido confirmatur.

§. VI. Atque hac ratione omnes ecclesie inter se communicabant, neque præcise ad unam alteramque tanquam caput ceterarum de necessitate in hac communione adstringebantur, quod vel testimonio Optati Milevitani *libr. 2. contr. Parmen.* constat: *Tibi, ait, veritas displicet, hoc si crimen putas, argue nos Theosalonicenses, Corinthios, Galatas, septem ecclesias, que sunt in Asia, communicasse, si nefas tibi videtur, aut si vcatum putas memoris Apostolorum aut sanctorum omnium communicasse, hoc nos scisse non solum non negamus, sed etiam gloriamur, quæ verba ostendunt, communionem quidem etiam fuisse cum Romana, sed non tantum, quasi ad hanc, tanquam ad centrum, omnes ceteræ ecclesie respicere deberint.*

§. VII. Ceterum cum quædam ecclesie ob rationes peculiarias infra explicandas summam obtinerent auctoritatem, ut proinde harum Episcopi prerogativam ordinis haberent, ceteræ infeniores ecclesie in hac communione potissimum ad has respicere solebant, ut cum illis unionem & communionem conservarent. Et cum præterea commercia cum ecclesiis hæc eminentioribus essent frequentia, sæpe ad illas recursus patebat, si forsam aliis ecclesiis minoribus quid indicandum esset, quo respicit epistola Synodalis, quam patres Concilii Arelatenis tempore Constantini ad Pontificem Sylvestrum dederunt, ut *quia majores divites teneret, per eum potissimum infamatio ferret.* Deinde quoque ad Ecclesias principaliores respiciebatur, si forsam instaret hæresis, cum ita ut plurimum ceteræ ecclesie inde judicabant, cui communionem denegare, & quemnam sequi deberent. Sic Romana ecclesia magnam & puritatis olim habuit exilimationem, cui etiam præterea locus dignitatem conciliaverat, atque inde hæc ecclesia etiam in communionem ecclesiasticam quandam obtinuit prerogativam, quem in sensum capio locum ex Cypriano ab illusterrimo Autore adductum, non vero eo sensu, quasi ad hanc ecclesiam tanquam ad centrum unionis necessario respiciendum fuerit, id quod tot alia loca, ex Cypriano antea adducta, non admittunt. Quin veteres ecclesiam Carthaginensem, cui præfuit Cyprianus, cum Romana quoad hanc communionem æquiparare non dubitarunt. Nam Augustinus de unico baptismo, *contra Petil. c. 14* hoc respexisse videtur: *Erant duo eminentissimarum, atque ecclesiarum, Romana scilicet & Carthaginensis Episcopi, Stephanus & Cyprianus, ambo in unitate Catholica consensit, quorum Stephanus baptismum hereticorum in nullo iterum esse censabat & hoc graviter facinorosum sentiebat: Cyprianus autem hæresi vel schismate baptizatos, tanquam non habentes baptismum Christi, baptizandos in ecclesia Catholica existimabat: Multi cum illo, quidam cum ipso etiam sentiebant, utriusque eum in unitate, consensientes.* Similiter idem Augustinus epist. 162 ex eo defendit Cæcilianum, quod Romana ecclesia, in qua semper Apostolica cathedra viguit principatus, & ceteris terris, unde evangelium ad ipsam Africam venit, conjunctus fuerit, quo ipso rursus prerogativam Romanæ ecclesie

in hac communione extollit, sed ceteras ecclesias non excludit. Hac ratione postea quoque Theodosius M. communionem catholicam ab Episcopis Romano & Alexandro designat in *l. 2. C. Theod. de sid. cathol.* quod hi in puritate fidei persisterent, deinceps in *l. 3. eod. tit.* plures enumerat, ex quorum communione & consorcio constare possit, ut in *cit. l.* dicitur, seu probati, *donusque* videbantur, ex horum communione regula possit capi, quam partes, scissa in tot fides ecclesie, essent sequenda.

§. VIII. Quæ omnia indicant, in primitiva ecclesia in hac communione non unice respiciendum fuisse ad Romanam ecclesiam, uti illusterrimus Autor opinatur, quin quod proflent exempla, repugnant fuisse Episcopo Romano, si quæ ex dicta quædam potestate sui præcipuum sibi arrogare ausus est. Cum Victor Africanus ecclesias ob controversiam de Paschate a communionem excludere tentaret, graviter Ireneus, qui Gallicis ecclesiis præerat, & alias cum ipso Victore in hac questione faciebat, eidem resistit, eumque propterea redarguit, uti Rufinus testatur. Id ipsum quoque Cyprianus in baptismate hereticorum oburgavit Stephano Episcopo Romano, quod variæ ejus literæ docent, ut alia exempla præteream. Unde nec locus Optati, quem Autor illustrissimus adducit, pro arguenda præcise necessitate communicandi cum ecclesia Romana aliquid facit, quemadmodum ipse non satis eidem fidere videtur. Nam cathedra episcopalis hic, uti contextus ostendit, episcopalem denotavit auctoritatem & potestatem, quam Petrus Romæ exercuisse dicitur, & quæ una in omnibus successoribus Apostolorum fuit, uti loquitur Optatus, & Cyprianus multis locis antea adductis ostendit. Sic itaque ex hæcenus dictis in aprico est, unionem & communionem inter ecclesias omnino necessariam, sed non unice illam olim ex commercio cum Romana petitam, fuisse.

OBSERVATIO V ad §. 5.

§. I. Eandem necessitatem auctoritatis de prima ecclesia Romana rursus Autor illustrissimus probat ex Hieronymi locis, quorum prior delictum est *libr. 1. contr. Jovin.* ubi asserit, a summi sacerdotis dignitate salutem ecclesiam pendere, & si non detur in ecclesia eminentis potestas, tot fore schismata, quot essent sacerdotes. Quæ verba quidem ab Autore nostro ad Pontificem Romanum trahuntur, sed absque omni ratione, cum id unice intendat propter schismata tollenda in singulis ecclesiis necellum fuisse, ut unus ceteris præponeretur, ut idem alibi satis clare loquitur. *vid. c. 24 d. 93 & c. 5 d. 95.* Vt autem mens Hieronymi, quippe qui nos egregie ad originem Episcoporum ducit, clarior fiat, ex intima antiquitate hic quædam adducenda sunt, ex quibus de prima regiminis ecclesiæ natura constare possit, quibus perpenfis, facilius ad reliqua, quæ Autor noster in sequentibus habet, dabitur progressus.

B 3

§. II.

Totus consensus in negotiis ecclesiasticis consalvabitur.

§. II. Duo autem potissimum hic sunt observanda. (I) Constat ex historia sacramentum in negotiis majoris momenti, ordinem ecclesiasticum respicientibus, Apostolos in consilium adhibuisse ipsam multitudinem, uti apparet ex institutione Diaconorum, de qua dicitur Act. VI, 2, quod Apostoli convocaverunt multitudinem discipulorum, & autores iis fuerunt, ut constituerent, qui ministerium externum in ecclesia præberent, quod consilium cum ab omnibus approbaretur, constituerunt septem Diaconos communi consilio, & hanc morem etiam adhuc ipse Cyprianus sanctè observavit, uti de se ipso testatur epist. 5. Solutus, inquit, rescribere nihil potui, cum a primordio Episcopatus meo statuerem, nihil sine consilio vestro & sine consensu plebis, mea privatim sententia gerere.

Directores negotiorum ecclesiasticorum quatuor olim fuerunt.

(II) Quemadmodum omne collegium, licet sit locietas æqualis, directionem quandam requirit externam, ut omnia ordine & decenter fiant; ita quoque ecclesie primitivæ seu cœtus fidelium habuerunt suos præpositos, qui dirigerent negotia ecclesie, & que ad ordinem & decorum faciiebant, admodumque, qui etiam Seniores & Presbyteri vocabantur. Communis alias persuasio est, quod presbyteri idem denotent, quod Pastores & Doctores, quoniam rem omnem merentur ex hodierna ecclesiarum facie, in quo perniciose erratur; quo consilio tamen nescitur, non rectè Hierarchia sacra prima initia ostendi possint.

Presbyterorum officium erat dirigere negotia ecclesie exteriora.

Orationem et itaque est, quod Presbyterorum officium officium consistit in exteriora directione ecclesiarum, nec semper ad ipsum cum habuerit dandæ manus. Paulus id ipsum clare testatur ad Tim. V, 17, ubi dicit, quod Presbyteri, καλῶς ποιοῦντες, h. e. qui optime ecclesie præstant, eamque dirigunt, duplici honore digni sint habendi, & deinde subijcit, καλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ, h. e. potissimum illi, qui operam suam in docendis ecclesie præstant, qua verba evidētissimum iudicium præbent, Presbyterorum officium haud primario consistisse in docendo, licet simul quoque docere poterint, sed tamen non, qua Presbyteri, sed qua Doctores; non enim inconveniens est, unum duplicem posse gerere personam. Vnde non possum probare illorum opinionem, qui arbitrantur, duplex olim fuisse genus Presbyterorum, hoc sensu, ut quidam tantum docerent, quidam autem tantum dirigerent ecclesiam, cum utrumque quidem concurrere poterint in una persona, sed diverso tamen respectu. Equidem clariss. Samuel Basnage tom. 1. annal. ad ann. 50 §. 24 aliter locum adductum explicat, & unum genus Presbyterorum fuisse, evincere conatur. Interim tamen concedit, fuisse in ecclesiis primitivis Seniores, per quos simul administratio ecclesiarum perageretur, quo ipso non potest non quoque concedere, non omnes presbyteros fuisse doctores & pastores simul, cum necessario seniores voce hac presbyterorum venire deberint, an autem per vocem Presbyterorum primario doctores & pastores, & secundario tantum seniores h. e. alios pastores.

Presbyteri olim non semper docebant.

§. III. Sed cum hoc a communi sententia fati abeat, ulterius id nunc erit declarandum ex historia ecclesiastica. Sic Autor, qui sub nomine Ambrosii vel Hilarii Diaconi circumferri solet in comment. ad 1 Tim. V. evidētissime lucetrixille videtur, ajens: Apud omnes gentes utique est honorabilis senectus. Vnde & Synagoga & postea ecclesia seniores habuit, quorum sine consilio nihil agebatur in ecclesia. Quod qua negligentia observaverit, nescio, nisi forte doctorem distidio aut magis superbia, dum soli voluit atiquid videri. Ex hoc loco sequentia concludo: a) habuisse ecclesias primitivas Seniores h. e. Presbyteros, distinctos a Doctorem munere, b) illos receptos fuisse ad exemplum Presbyterorum Judaicorum in Synagoga, qui non docebant, sed præterant, γ) sine horum consilio nihil actum fuisse in ecclesia, id quod κατὰ τὸν νόμον indicat d) a Doctorem hoc munus illis ereptum esse. Fuit ergo utique Presbyterium directioni ecclesiarum præpositum. Idem confirmat Hieronymus, relatus a Gratiano in c. olim 5 d. 95, ajens: Idem est Presbyter, quod Episcopus, & antequam diaboli insinisteri stitisset in religione fierent, & decerentur in populis: ego sum Paulus, ego Apollo, ego autem Cepha, communi Presbyterorum consilio ecclesie gubernata.

Sententia Samuelis Basnage æxaminata.

¶ Et de Gratiano. hunc locum itidem plane in alium

sentiam trahere vult, ita ut sensus sit: Omnibus quidem Presbyteris fidei debetur, ut qui præstant ecclesie, h. e. regem dominicam pastores sed illis præstant, qui omni cura rei familiaris neglecta nisi studio exam- quod propagandi incumbunt nullique labori parcunt, quod uterius in seqq. declarat, ostendens, verbum νόμος, intelligendum esse de illis, qui singularem & præclaram operam verbo divino impendunt. Sed constat, Grotium id unice agere, ut plebem & qui hanc repræsentant, ab omnibus consiliis vel deliberationibus ecclesiasticis excludat, utique non alios in regimine ecclesiastico admittat, quam qui docendi munere fungebantur. Aperte Paulus præpositos ita distinguit a Doctorem, vulgare, ut illos, ut non necessitatibus imprimis succurratur, qui & docent & ecclesie simul præstant quoad externum directorium. Similiter alios quoque locis hujus duplicis officii facit mentionem, uti imprimis 1 Thess. V, 12. ibi enim fit mentio (1) τῶν κοπιῶντων, quales erant doctores ex loco præallegato ad Timoth. (2) τῶν προϊστάμενων, quales erant Præpositi seu Presbyteri ex senioribus in populo lecti, plebem repræsentantes. Præterea ad Ephes. IV, 11 dicit Paulus, quod Salvator noster constituerit quoque ποιῆτας ἐκκλησίας. Iam autem, uti infra ostendam, hoc prætere optime regimini externo ecclesiastico congruit, sicuti & docere non semper hoc prætere in se comprehendit, quod quoque liquidum est ex 1 Cor. XV, 28, ubi dicit Apostolus, quod Deus possidet in ecclesia τὸς διδασκάλους & deinceps ἀντιλήψεις τοῦ βιβλίου, ubi per ἀντιλήψεις occurrit de cum Dn. Budeo doctore, & p. 128. epist. §. 1 intelligi possunt, qui ægrotis & pauperibus optulabatur, quales olim erant diaconi, jam eo tempore constituti; per ποιῆτας autem externa gubernatio, aut directio totius ecclesie, qualis Presbyteris competitte videtur, & hoc modo rursus distinguuntur a Doctorem.

Declaratio nostra affirmat, quod alii licet.

Declaratio nostra affirmat, quod alii licet.

Probat alterum, Presbyteros, quæ talis, non doctores.

Ex Doctores plebis superstant.

namabant. Ecce novum documentum *κονο-
ψήφως* Presbyterorum. Audiamus etiam
Tertullianum, qui in *Apol. c. 39* hoc ipsum
retulit his verbis: *Iudicatur magno cum pondere,
ut apud certos de Dei conspectu, summumque futu-
ri iudicii præjudicium est. si quis ita deliquerit, ut
a communi orationis & conventus & omnia san-
cti concelebrati recedat, præsentem probati quique
seniores, honorem istum non pretio sed testimonio
adepti neque enim pretio ulla res Dei constat.*

Presbyteri
apud Iude-
os præ-
sunt, non
docentur,
quæ Chri-
stiani imi-
tabantur.

§. IV. Et hæc sententia eo probabilior red-
ditur, si in memoriam revocamus, primitus Iu-
dæos Hierosolymis ad fidem Christianam fuisse,
conversos, imo ipsos Apostolos hæcenus secun-
dam legem ceremoniale Mosaiticam vixisse, do-
nec communi placito, Ethnicis quoque receptis,
concluderent, legem ceremoniale, non præci-
pe in omnibus esse servandam. Interim tamen
more Iudæorum in plurimis utebantur, neque
difficere possimus, plurima ex Iudaismo in eccle-
siis, quæ synagogas Iudæorum imitabantur, quo-
que esse recepta. Erant apud Iudæos notissimi
Presbyteri, qui simul membra Synedrîi erant, &
sic regimini Iudæico præerant, atque adeo sepe
quoque eorum mentio occurrit hoc sensu in N.
T. Petrus in *Act. Apost. IV. §* Synedrîum ita allo-
quebatur: *ἀρχοντες τῆ λαῶ καὶ πρεσβύτεροι
τῆ Ἰερουσαλῆ.* Similiter *Luc. XXII. 26* occurrit
πρεσβύτερον τῆ λαῶ, & *Matth. XXV. 19* con-
junguntur *οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ
τῶ συνέδριον ὄλων,* & *cap. XXV. 11,* rursum occur-
rit mentio *τῶν πρεσβυτέρων τῆ λαῶ.* vid. ple-
nissime Seldenus de *Synedrîi vet. Hebr. lib. 1. c. 14.*
Est itaque hæc denominatio Presbyterorum in
Christianis primitus recepta, uti optime animadvertit
prælaudatus Seldenus *cit. l.* ubi ait: *Sed vera
nulla comparat institutio Presbyterorum in Christi-
anismo illis canabitis nova sive singularis, juxta
morem Iudæicam, qui etiam tunc Christiani & erat
& sic dicebatur, creati sunt; In seqq. adducit lo-
cum Gregorii agentis: Totum regimen ecclesiarum
Christi conformatum fuit ad Synagogarum exemplar.
Retinebant etiam Christiani ritum illum apud
Iudæos usitatum, quo Presbyteri tite in Synedrî-
um cooptabantur, scilicet per manuum impositi-
onem, de qua itidem agit Selden. *cit. l.* Quan-
vis autem Presbyteri in Synedrîum cooptati ju-
dicialiæ potestatis fiebant participes, non tamen
qua tales hæc potestatem habebant, sed hoc no-
men magis erat dignitatis, introductum ad præ-
stantiores & eminentiores innuendos, qui potis-
simum in rebus ambiguis in consilium & ad gra-
vissima munia adhibebantur, *Seld. cit. l.* & causis
decidendis quandoque præerant, ut apparet *ex l.
15. c. de Iudæis.* Hoc certe ex hæcenus dictis ap-
paret, Presbyterorum munus primario haud con-
sistisse in docendo, atque adeo, cum apud Chri-
stianos secundum morem Iudæorum reciperent
Presbyteri, ecclesiarum magis externæ direc-
tioni, quam doctrinæ præferunt, quod & indi-
cat locus *Act. XI. 30,* ubi dicitur, quod ad illos
subsidia quadam transmissa fuerint, quorum pro-
curatio muneri eorum congruebat, & *Act. XIV. 23*
dicitur, quod Apostoli in ecclesiis Presbyteros
ordinaverint, quemadmodum etiam Paulus Ti-*

Presbyteri
Iudæi qui
nam.

tum Crete reliquit, ut consisteret per urbes
Presbyteros, ut ea, quæ desissent, corrigeret.
Tit. 1. 5.

§. V. Dicebantur etiam Presbyteri Episco-
pi *ἐπίσκοποι*, quod quasi *inspectores* & *etiam dice-
bantur Episco-
pi.*
visitatores essent constituti, uti etiam Ildorus re-
latus a Gratiano in *c. 1. d. 21* hæc vocem ita inter-
preiatur, ajens: *Episcoporum vocabulum inde deri-
vatum, quod ille, qui officium Episcopus, superin-
tendat, scilicet curam gerens subditorum, πρεσβυ-
terorum enim Græce intendere dicitur. Episcopi autem Græce,
Latine speculatores interpretantur: nam speculator
est profectus in ecclesia dicitur, eo quod speculator
& perspicua populorum infra se positiorum mores &
vitiis.* Simili ratione fere Episcoporum officium
a vocis propria significatione deducit Augu-
stinus relatus, in *c. 11. § 9. 1* alferens, inde ductum
esse vocabulum, quod ille, qui præfatur eis, qui-
bus præfatur, superintendat, curam eorum silicet ge-
rens. Sic itaque Presbyteri seu οἱ πρεσβυτέρων vo-
cabantur Episcopi, quod curiose & attente obser-
vare, & cum sollicitudine perspicere debent, ne
quid inordinate in ecclesia fieret, sed ut omnia ad
finem ecclesiis præfaturum peragerentur, quæ om-
nia fieri poterunt, ut interim munus docendi
ab aliis absque tali præfectura exercebatur. Et
ostendit Zieglerustr. de *episcop. c. 1. § 1. seqq.* apud
Ethnicos Episcopum denotare quandoque cum,
qui certo negotio erat præpositus. Hac itaque
referri commodè potest adhortatio Pauli ad Pres-
byteros, qui erant Ephesi, ajentis: *attendite vo-
bis & universo gregi, in quo vos Spiritu Sanctus Do-
muit Episcopos, regere (ποιναίνα) ecclesiam Dei,
quam sanguine suo acquisivistis, Act. XX. 28.* Pa-
fescere ecclesiam Dei, & eadem præesse, sunt uti
que paria, neque hoc proprie docendo fit, quam
potius adhortando, & redarguendo, ut Paul. *Tit. 1. 9*
inculcat, id quod tali præfectura conveniens erat,
quæ in imperio civili non consistebat, prout
rem clarius Petrus 1 *epist. 7. 1. seqq.* explicat, ajens:
*Pascite gregem Christi, qui vobis demandatus est,
attendentes (ἐπινοήσαντες) non coacte, sed sponte,
non lacris turpis causa, sed prompto animo, non tan-
quam dominium seu imperium exercentes in popu-
lum, sed sicut exemplar gregis.* Dum itaque
Presbyterorum regimen circumfcribit, quod non
debeat speciem imperii civilis habere, satis clare
ostendit, Presbyterorum seu Episcoporum officium
consistisse in quadam præfectura, a cui re-
spondet obedientia, quam inculcat in *1. cor. 16.*
Hoc intuitu quoque ab Episcoporum munere ar-
ceritillos, qui proprie domus præesse nequeunt,
quomodo enim talis ecclesie præesse poterit?
1. Tim. III. 3. Equidem eodem loco *vers. 2* in E-
piscopo requirit, *ut sit διδασκτικός,* scilicet, ut
veritit Lutherus, sed aliud est *διδασκαλικός,* qui
actu docet, & aliud *διδασκτικός,* qui aptus est
ad docendum, quem aptitudinem usque etiam
Episcopus habere debebat, non ut ipse semper do-
ceret, sed ut quoque is superintenderet, qui do-
cerent in ecclesia.

§. VI. Hæcenus itaque evidum est, Pres-
byteros seu Episcopos fuisse ad hoc constitutos,
ut certum fidelium præsentem, & omnia in eccle-
siis, quæ ad finem earum faciebant, perfecterent,
&

Presbyteri
etiam dice-
bantur Episco-
pi.

Ex hoc ve-
ritate foun-
datione

jurisdictionis ecclesiasticae pater-
da.

Autoritas
Episcopo-
rum in li-
bris compo-
nendis ma-
gna.

Autoritas
Episcopo-
rum ab In-
genuo as-
serta.

& communi consilio peragerent, & in rebus ma-
joris momenti etiam plebem, quam alias repræ-
sentabant, in consilium adhiberent, quæ directio
est prima origo & fundamentum *jurisdictionis*
ecclesiasticae, postquam ambitiosi Episcopi hac o-
ptima & haud imperiosa potestate nolebant, am-
plius esse contenti, sed *σχῆμα πολιτικόν* in ecclē-
sia introducere sensim nitebantur. Et sane
magna apud Christianos primitivæ ecclēsiæ ho-
rum fuit autoritas, ut sine eorum consilio nihil
fere perageretur. Quin hi ipsi videntur quoque
causas controversas Christianorum judicasse,
aut amicabile & fraterna adhortatione compo-
nisse, postquam Paul. 1. ad Corinth. VI, 1. seqq. id
Christianis experaverat, quod coram infideli
magistratu lites peregerent. Sic enim Originis
in Exod. 21. homil. 12. *Principes populi & presby-
teri plebi ad omni hora populum judicare, semper & sine intermissione scdere in judicio, divinare li-
tium reconciliare dissidentes, in gratia recordare dis-
cordes &c.* Quæ quidem non de proprie dicto
judicio forenti, sed potius de arbitratorum potes-
tate & munere intelligenda esse, credo, neque
enim probari potest, Presbyteros hoste fuisse,
proprie dictos magistratus, ex quo more postea
sine dubio remanit *audientia Episcopalis*, quæ
tandem in proprie dictam jurisdictionem degenera-
vit. Non sine ratione itaque Ignatius passim
in suis Epistolis autoritatem episcoporum & Pres-
byterorum tam strenue allerit & commenda-
vit, quæ loca alias pluribus suspecta videntur, sed
ab aliis satis vindicantur. vid. Tr. Parsoni in vindic.
Ignat. Sic enim ille in *epist. ad Smyrnen.* scribit:
*Omnes Episcopum sequimini ut Iesum Christum patrem,
& presbyterum ut Apostolos. Diaconos autem re-
vereamini, ut Deum mandatum. Nullus sine Episco-
po aliqui operetur eorum, quæ conveniunt in ecclē-
siam. Illa firma gratiarum actio reputetur, quæ
sub ipso est, vel quam utique ipse concesserit. Vbi uti-
que apparet Episcopus, ille multitudo sit. Quem-
admodum utique ubi est Christus Iesus, ille catho-
lica. Et portio: Honorans Episcopum a Deo hono-
ratus est, qui occultans ab Episcopo aliquod ope-
ratur, diabolo præstat obsequium. In epist. ad Poly-
carpum ita scribit: Nihil sine sententia tua fiat, ne-
que tu sine Deo quid operere, quod autem operaris,
sibi bene statit. In epist. ad Magnes. idem inculcat,
quemadmodum, allerens, igitur dominus sine
patre nihil fecit, vitulus existens, neque per se ipsum,
neque per Apostolos, sic neque vos sine Episcopi &
Presbyteri aliquid operemini, nec quiquam vobis
videatur consentaneum, quod sit præter illius iudicium
&c. In eadem epist. Hortor, ut studeatis in Dei con-
cordia omnia agere, Episcopo præsentens Dei loco,
Presbyteris loco senatus Apostolorum (*ὡς τόπον*
συνεδρείου τῶν ἀποστόλων), quo ipso alluditur ad
Synedrium Iudeorum) Diaconis nihil *invasivissimis*,
quibus commissum est mysterium Iesu Christi. Por-
tio in epist. ad Trallian. Cum enim Episcopo subje-
cti estis, ut Iesu Christo, videlicet nihil non secundam
homines viventes sed secundam Iesum Christum, pro-
pter vos mortuum, ut credentes in mortem ejus, mori
effugiaris. Necessarium igitur est, quemadmodum
facitis, sine Episcopo nihil operari vos, sed subiecti &
presbyterio uti Apostolis Iesu Christi speciei nostræ, in*

quo *conversantes inveniamur* & deinceps. *Quis-
sine Episcopo & Presbytero & Diacono operatur, non
mundus est in conscientia.*

§. VII. Hæc loca, si genuina sunt, satis Oula Ignatiana nihil
ostendunt, non tantum eo tempore dictum inter-
ulterius, sed etiam Episcopo & Presbytero officia postillimum
in regimine quodam, quatenus collegio aequali
conveniens est, consilium, atque ita omnia pos-
tillimum horum consilio peracta fuisse. Causa
autem, quod Episcopi præ Presbyteris *ἐξουσίαν*
quandam tandem acceperint, facile ex circum-
stantiis illius temporis conjici potest. Presby-
teri plures in una ecclēsia erant, quasi seniores
plebis, seu qui eam repræsentabant, ut ego arbi-
tror, rotam ecclēsiam, & sic itidem inter se
constituebant quoddam collegium. Iam supra
notatum est, Presbyteros quandoque etiam in ecclē-
siis docuisse I. Tim. VI, 17, ex quo satis probabile
est, illos Presbyteros in plebe majorem autori-
tatem obtinuisse, qui simul docerent, quam qui
tantum nudo consilio præsent, & cetera nego-
tia simul dirigerent. Soler autem autoritas,
quam quis in actu quodam gerit, facile homines
ad ambitionem irritare, facile homines
collisions inter reliquos, qui eandem potestatem
sibi vindicant, oriuntur. Exinde quoque schi-
smata seu collisions in collegiis Presbyterorum
extitisse, probabile est, ad quæ mala averenda
tandem uni, qui *Episcopus κατ' ἐξουσίαν* dictus
fuit, ad simul doceret, præterea inter Presby-
teros concessa est. Sic itaque æqualitas, quæ o-
lim inter Presbyteros erat, delitit, quod ægre tulit
Aërius, non admittens discrimen inter Presby-
teros & Episcopos; & eo nomine hæreticus ad-
scriptus ab Epiphano *hæres. 75. n. 3.* Sed audi-
mus Hieronymum relatum in *e. legimus 24. d. 95.*
ajentem: *Quod autem unus postea electus est, qui
ceteris præponeretur, in schismatis remedium factum
est, ne unusquisque evadens ad se Christi ecclēsiam
rumperet. Idem in e. olim d. 95, hoc urget, in-
quiens: Olim idem erat Presbyter, qui & Episco-
pus. & entroquam diaboli instinctu studium religio-
ne steterit, & diceretur in populi: Ego sum Paulus,
ego Apollo, ego autem Cephas, communi Presby-
terorum consilio ecclēsia gubernabatur. Postquam
vero unusquisque eos, quos baptizaverit, suos pu-
lbat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut
unus de Presbyteris electus superponeretur ceteris,
ad quem omnis ecclēsia cura perimeret, & schisma-
tum semina tollerentur.*

§. VIII. Illud nunc porro ex loco addu-
cto Hieronymi notandum, quod semper aliquis
ex Presbyteris in Episcopum electus fuerit, qui
collegio Presbyterorum præficeret, si sine dubio
non alius, quam qui simul doceret. Unde fa-
ctum est, ut Episcopos quidem semper simul docer-
ret, inter Presbyteros vero quidam docerent, qui
tandem, non omnes tamen, in eo conveniant, quod
directionem ecclēsiæ externam haberent, &
regimini ecclesiastico præficerent, si quid no-
mine totius ecclēsiæ peragendum esset. Neque
enim legitimus, hætenus Episcopos in hoc ipso
aliquam obtinuisse prærogativam præter votum
pri-

Ex Presby-
teris, qui se-
natu decer-
unt, electus
est Episco-
pus.

Presbytero-
rum distri-
ctio manifeste

primum. Ab eo itaque tempore factum est, ut Presbyteri postmodum *notabilius* distingui ceperint inter Presbyteros clericos, postquam hoc praedicatum sibi applicuerunt, & inter non-clericos seu Seniores plebis, prout plenus probat David Blondellus de jure plebis in regimine ecclesiae, ubi adducit epistolam Purpurii Episcopi Numidiae, inter alia ita scribens: *Adhibete Concilios & Seniores plebis ecclesiasticos viros, & inquirens diligenter, quae sint ista disensiones.* Et deinceps idem evincit ex Fortis Episcopi epistola, scribens: *Fratribus & filiis Clero & Senioribus Fortis in Domino aeternam salutem.* Alia loca, lectu dignissima, non repetam ex Blondello, quae magno in numero ibi legi possunt. Qui vero factum fuerit, ut tandem hi Presbyteri, qui non docerent, potissimum tamen plebem repraesentarent, deserint, constat ex loco supra §. III ab initio adducto, ubi Autor Commentarii illius ingenue fatetur, Doctorem h. e. illorum Presbyterorum, qui simul docerent, ambitione factum fuisse, ut omnis ceterorum Presbyterorum, non docentium auctoritas non tantum evilesceat, sed tandem plane desineret, cui? *Quoniam soli aliquid videri volebant, ut praeaudatus Autor ait, quo ipso omnes conjecturae hactenus a me adductae falsae confirmantur.* Postquam itaque Clerus hanc potestatem circa regimina ecclesiasticum sibi soli semel vindicasset, duplex potestas adscribitur Clero coepit, *ordinis & jurisdictionis*, de quibus duabus speciebus plura in jure canonico traduntur.

§. IX. Ut itaque nunc in viam revertat & in quem finem haec omnia a me allata fuerint, ostendendum, omnino ex hactenus dictis liquet, regimini ecclesiastico Presbyteros seu Seniores ex plebe, ecclesiam repraesentantes, praefuisse, & per hos directionem externam exercitam fuisse, sive

Ex hactenus dictis colligitur, plebem quae ad regimen ecclesiae officium conueniit.

docerent, sive non docerent, ex quo necessario fluit, illorum quoque dispositioni & potestati subjectam fuisse disciplinam ecclesiasticam & tunc ad iudicium in ecclesia servandi tum institutionem, tum administrationem, atque adeo a rota ecclesiae, vel saltem a paucis nomine totius ecclesiae fuisse adornatam; Quicquid enim hi, qui coetum repraesentant, faciunt, pro eo habendum, ac si ab universo coetu factum fuerit. Neque tamen existimo, in omnibus ac universis plebem fuisse exclusam, id enim jam §. 2. n. 1. assertum est, & plenus ostendit David Blondellus de jure plebis in reg. eccles. Sed hoc videtur temperamentum adhibuit, ut quidem negotia majoris momenti & magni praedicii, ab universa ecclesia, non a solis Presbyteris, eam repraesentantibus, fierent, cetera vero, quae magis ad regimen & ordinem servandum facerent, a solis Presbyteris seu Senioribus plebis, bene Aethesten ter Gemente, nomine & quasi delegatione totius collegii ecclesiastici expedirentur, quemadmodum in nonnullis locis in ecclesiis protestantium certa quoque ejusmodi collegia ecclesiastica deprehenduntur, quae totam ecclesiam repraesentant, ut Halae alisque locis. Sic negotium magni momenti erat exclusio a coetu fidelium, seu excommunicatio, quae in toto conventu Christianorum, praesidentibus Senioribus, fiebat, ut §. 3. in f. Tertulliani testimonio vidimus. Sed postquam jus plebi competens sensim & paulatim extingui coepit, Clerus quoque sibi soli postea hoc jus excommunicandi vindicavit, multo magis ergo totam reliquam disciplinam ecclesiasticam, quasi haec tantummodo ex iudicio & dispositione Cleri dependere deberet, & hac ratione Seniores ex plebe sensim esse deserunt. Vltimus haec illustrantur infra lib. IV observ. 1. & lib. VI obs. 2.

CAPVT III

OBSERVATIO VI ad §. 6. seqq.

§. I.

Aggreditur hic Auctor illustrissimus interpretationem canonis 6 Concilii Niceni, quae, ut ipse loquitur, doctissimorum virorum ingenia exercuit. Scripserat Salmasius sub nomine ficto de ecclesiis suburbicariis, ubi partim in praedicto canone non agi de Patriarchico Jure, partim limites ecclesiae Romanae ad suburbicarias provincias restringere contendebat. Stاتم huic se opposuit eruditissimus Jacobus Sirmoondus in tractatu, cui titulus: *conjectura anonymi scriptoris de suburbicariis regionibus & ecclesiis*, quos duos auctores Marca hic praecipue laudat. Praeter Auctorem nostrum postea alii lucem huic canonis afferre conati sunt, inter quos imprimis nominandus est Ioannes Launojus Parisiensis Theologus in *diff. de rebus Niceni canonis VI intelligentia*. Sed hanc resutare conatus est Valerius in alia dissertatione, quam ad calcem Socratis & Sozomeni habet. Ille quidem in eo rotas fuit, ut ostenderet, in dicto canone unice agi de jure Metropolitico, hic vero contra jura Patriarchica ex-

ANNOT. ad MARCAM.

inde erueret voluit. Vtriusque sententiam postea sub examen revocavit Ludovicus Ellies du Pin in *intr. de antiqua ecd. discipl. diff. 1. §. ult. & ab utraque quodammodo recessit. Desideranda praeterea adhuc plures alii in hujus canonis explanatione, ut Leo Allatus de *eccles. oecid. & orient. perpetua consensione lib. 1. c. 9. seqq.* Edmundus Richerius Theologus Paris. in *historia conciliorum generalium lib. 1. c. 2. §. 11. seqq.* Ioannes Caballarius in *notis. ecd. ad fecul. 4. p. m. 111.* Anton. Pagi in *critica in annal. Baron. ad ann. 325 §. 34 & ad ann. 37 §. 9.* Schellstratus *antig. illustr. p. 1. diff. 2. Christoph. Justellus in biblotheca jur. canon. antig. ad cit. can. p. 71.* Inter nostrates vero imprimis nominandi sunt clariss. Samuel Basnage *rom. II. annal. ad annum 325 §. 42. seqq.* Gvilielmus Beveregius *ad can. 6. concilii Niceni.* Caspar Zieglerus *de Episcopis lib. 1. c. 9.* Certe quod tot eruditiorum fluctus circa hunc canonem reperiantur, non aliunde petendum est, quam quod plerique studiosi*

C

par-

paritum abrepti non ex vero judicare, sed potius in gratiam scilicet suæ pronunciare maluerint. Cum enim apud omnes in confesso sit, Niceni Concilii auctoritatem omnino recipendam esse, canonem hunc, qui quodammodo Hierarchie favere videbatur, in variam detorserunt sententiam.

Siguo con-
ferretur
formatur.

§. II. Ego, posthabito omni auctoritatis præjudicio & partium studio, rem brevis expendam. Canon VI ita se habet: *Antiqui mores obtineant, qui sunt in Ægypto, Lybia, & Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus eorum habeat potestatem, quoniam illa etiam est Episcopo Romano consuetudo. Similiter autem ut in Antiochia & in aliis provinciis privilegia serventur ecclesiis. Illud autem omnino manserit, quod, si quis præter sententiam Metropolitanam factus Episcopus, hanc magnam Synodum fasit non oportere esse Episcopum etc.* Potissima capita controversiarum ex hoc canone sunt sequentia. De quo jure trium illorum Episcoporum, Romani, Alexandrini & Antiocheni agatur, an de Patriarchico, ut Autor noster cum Valefio aliisque exultant, an de Metropolitanis, ut Launojus & Iustellus & nostratium plerique, an vero de jure Exarchico seu Primatus? quo inclinat de Pin. Deinceps, quo intuihi tres Episcopi inter se æquiparentur?

Antiqui
mores tri-
um scilicet
principa-
lium qualis
fuerint ante
Concilium
Nicænum.

§. III. Quoad primam questionem certum est, (1) novum jus tribus hæc Episcopis non tribui, sed mores tantum antiquos confirmari, qui tunc quidem satis cogniti erant, licet nobis admodum obscuri videantur. Necessum itaque erit, ad canones huc jus sententiam erendum mores antiquos harum trium scilicet ante Concilium Nicænum erant. Constat autem, in imperio Romano urbes quasdam primarias fuisse, aliisque præeminente tum fama, tum confluxu hominum & Præsidium præsentia aliisque de causis. Cum itaque hæc civitates primariæ in magna exultatione apud omnes essent constitutæ, facile contingebat, ut etiam Episcopi illarum, præ aliis, quasdam prærogativas & auctoritatem, in rebus ecclesiasticis peragendis, consequerentur, ut sicuti negotiorum civilium causa ad illas perpetuus esset ceterarum civitatum recurfus & confluxus, ita etiam paularim usum obtineret, ut ad Episcopos harum eminentissimarum civitatum in negotiis ecclesiasticis dubiis recurretur. Nihil enim facilius contingere potest, quam ut ad schemata politica paularim adfrescant mores ecclesiarum. Atque inde etiam ex hac ipsa ratione in variis constitutum Conciliis, ut Episcopi primariatuum civitatum potiori jure fruerentur. Sic enim in Concilio Chalced. c. 28. expressè Romanæ sedis Primatus quidam adscribitur, dicitur hæc: *Imperio summo gaudeant, quo etiam respexere Imp. Theodos. & Valent. in Novell. 24. ajentes: cum sedis Apostolicæ primatum S. Petri meritum, qui Princeps est, Episcopalis corona & ROMANÆ DIGNITAS CIVITATIS, sacra etiam Synodi firmari auctoritate, ne quid præter auctoritatem sedis ipsius illicitum presensio attentare nitatur.* Similiter in Concilio Laurentiensi de controversia inter Vica-

Illustratur
ajerta ex
Concilio.

nenfem & Arelatenfem Episcopos statum esse, legitur, *illi totius provincie primatum debere, qui suam civitatem demonstrasset esse metropolim*, quia, ut addit doctissimus de Pin. cit. tr. §. 7. non aliam de Metropolitana ecclesia dignitas reperitur, quam ex ipsius urbis dignitate, quod deinceps alitellimonis confirmat. Ex hac eadem ratione in Concilio Chalced. c. 17. cavebatur: *Sigualiter civitas per auctoritatem imperialem renovata, aut si renovabitur, in posterum, civilibus & publicis ordinationibus ecclesiarum parochianorum ordinationes conformetur.*

§. IV. Hæc præsuppositis (II) sciendum est, licet ab initio inter omnes Episcopos æqualitas summa consisteret, tamen postea ex hæc rationibus quibusdam singularem auctoritatem accessisse, quo pertinet (a) tres in canone nominati, Alexandrinus, Romanus & Antiochenus. Auctoritatem de his tribus locis præcipuum Hegesippum juniorena de excid. urb. Hierosol. lib. 3. c. 3. Verbi, ait, (Antiochiam intelligit) tertio loco ante ex omnibus, que in orbe Romano sunt, civitatibus, æstimata, nunc quarto, postquam Constantinopolis excrevit, civitas Byzantiorum; Perfarum quondam caput, nunc repulsorum: Prima enim Roma, secunda Alexandria, tertia Antiochia, quarta Constantinopolis. De Romæ prærogativa res clara est. Sed etiam de Alexandria fama & præstantia plura extant testimonia. Sic enim Iosephus de bell. lib. 5. c. 14. ait: *Cum autem Vespasianus Alexandriam venisset, nuntia illi venerunt Roma, & legati ex 1000 orbe gratulantes affuerunt, cumque maxima post Romanam civitas esset, angustior ob multitudinem videbatur.* Similia fere prædicit amplissima Antiochia habet, quam Chrysolomus homil. 3. ad popul. Antioch. vocat civitatum sub Oriente postiarum caput & marem, & Zoilimus lib. 1. Orientis universi metropolim, & Innocentius I. epist. 18. c. 12. magnificentiæ urbi tribuit. Tæce alia dignitatum documenta, que illis a scriptoribus tribuuntur. Hæc sub circumspectis non adeo mirandum, quod hi tres Episcopi secundum antiquos mores ex dignitate locorum dignitatem quandam præcipuum habuerint. Licet enim hoc Ludovico Thomassino p. 1. de mor. & ver. eccl. discip. lib. 1. c. 8. §. 9. incredibile videatur, qui hic potius Apostoli cum institutio nem agnoscit, tamen nullo idoneo argumento id quidem evincit, & patres Niceni hic non ad quandam institutionem expressam, sed potius antiquam consuetudinem provocant, que illi longevio sensum introducitur. Deinde (B) hæc permentiam etiam provincie, in canone non nominatæ, quibus tamen ex mente Patrum Concilii Niceni eadem dignitatis prærogativa competere debet. Nam adhuc aliæ eminentissimæ civitates fuerunt, quo nunc quidem refero Carthagiensem, cui præfuit Hippocritanus, qui proinde ex dignitate civitatis totam auctoritatem accepit, ut Stephanus Romæ Episcopo haud cederet, & hac ratione Augustinus de unit. baptis. contr. Petil. c. 14. hos duos Episcopos plane inter se æquat, ajens: *erant duo eminentissimarum ecclesiarum, Romane scilicet & Carthagenensis Episcopi, Stephanus & Hippocritanus & c.* Hierodorianus lib. 7. de hac ipsa civitate ita loquitur.

Trium ur-
bium Ro-
mana, Alex-
andria &
Antiochia
singularis
dignitas.

Antiochia
tertio loco
ante ex om-
nibus, que
in orbe Ro-
mano sunt,
civitatibus
æstimata.

Antiochia
tertio loco
ante ex om-
nibus, que
in orbe Ro-
mano sunt,
civitatibus
æstimata.

Prærogati-
vam etiam
illi civita-
tibus emi-
nentissimarum
episco-
porum quod
nunc quidem
refero Carthagiensem,
cui præfuit
Hippocritanus,
qui proinde
ex dignitate
civitatis to-
tam auctori-
tatem accepit,
ut Stephanus
Romæ Episco-
po haud cederet,
& hac ratione
Augustinus
de unit. bap-
tis. contr. Pe-
til. c. 14. hos
duos Episco-
pos plane inter
se æquat, ajens:
erant duo emi-
nentissimarum
ecclesiarum, Ro-
mæ scilicet &
Carthagenensis
Episcopi, Ste-
phanus & Hip-
pocritanus & c.
Hierodorianus
lib. 7. de hac
ipsa civitate
ita loquitur.

ture: *Siquidem urbi illa, vel opibus vel populi frequentia vel magnitudine tantum Rome concedens, cum Alexandria secundam palma contendit.* Inde non mirandum, quod Episcopi Carthagenensis maxima fuerit dignitas & amplissima diocesis, ut etiam Cyprianus *epist. 45* de suo tempore scribat ita: *Set quoniam lata fusa est nostra provincia, habetiam Numidiam & Mauritaniam duas sibi coherentes.* Eadem ratione etiam Ephesus & Caesarensis Episcopi aliquam praerminentiam habuere, ut satis docte demonstrat Ludov. Ell. du Pin *de antiq. eccl. discipl. diss. 1 §. 11* conf. Jac. Gothofred. *ad l. 2 C. Theod. de fide cathol. inf. & Autor noster §. 10.* Ceterum quod Pontifices non ex civitate magnificientia hunc primatum accersere voluerint, uti aperte suam mentem prodit Innocentius I *in epist. 18 c. 12*, tantum in hunc finem est factum, ut hujus primam originem instituto apostolico acceptam ferre possent.

In quorum prerogativam Episcoporum unum magnarum civitatum quorundam sit. Dubia circa sententiam de jure Patriarchico.

§. V. In consello itaque est, praedictum canonem VI de singulari praerminentia quorundam Episcoporum loqui. Sed in quoniam illa eo tempore consilierit, nunc (III) videndum. Qui jus Patriarchicum ex hoc canone erueri volunt, maxime hinc duobus se implicant, a) quod ita non tres Patriarchatus eo canone, sed plures necellario confirmantur, cum tamen trium tantum, vel si Hierosolymitanum addere cupis, quatuor Patriarchatum existentiam agnoscerent velint, b) difficultatem illam maximam incurunt, quae etiam Autorem nostrum illustrissimum urit, ut ostendere necellum habeant, quanam Metropolite eo tempore sub his Patriarchis existerint? Etan etiam hos ordinaverint? Jura enim Patriarchica potissimum in eo conspicua sunt, quod quis plures provincias, quae conjunctim sub diocesis nomine veniunt, dirigat, quod Metropolitis singularum provinciarum ordinet &c. E contrario Metropolite Episcopis praesunt, eosque ordinant, & confirmant, & causas eorum judicant. Iam quidem certum est, hos tres saepe nominatos Episcopos non uni provinciae praesuisse, sed illud haecenus nondum evictum, quod eisdem praeserunt jure Patriarchico, prout ex postposito talem potestatem demum acceperint. Licet enim Patriarchae pluribus provinciis praesentent, tamen haud e contrario argumentari licet: Ergo, qui pluribus provinciis praesent, est Patriarcha; nam, uti antea audivimus, Cyprianus Numidiam & Mauritaniam sub sua inspectione habebat, cui tamen communiter jura Patriarchica denegant. Scilicet fuerint hi tres Episcopi Metropolites, sed ut ceteros omnes Metropolites dignitate & honore antecederent propter dignitatem civitatum & provinciae suae ecclesiasticae amplitudinem, ut bene observat Christophorus Justellus *ad cit. c. 6 in Bibl. jur. can. antiq. ubi p. 71* notanter ait: *maxima, quae Antiochena ecclesia servari his canonibus praecipuntur, eo pertinent, ut Episcopos Antiocheni praeseratur Metropolitanis omnibus in orientali diocesi. Nihil juris illi attributum in ceteros Metropolitanos praeter honorem ordinis, non autem, ut Metropolitanis omnes dioceses orientis ab eo jure singulari ordinarentur, ut Innocentius primus epistola ad Alexandrum Antiochenum asse-*

ANNOT. ad MARCAM.

vere videtur, contra mentem Synodi Nicaenae. Ne respondeat, quod potissimum urget doctissimus du Pin *cit. l. §. fin. p. 86*, quod vel ideo de jure metropolitico ibi agi non possit, quod in tota diocesi, ex pluribus provinciis constante, jus futurum exercerint; nam illud adhuc nondum evictum, an tempore Concilii Nicaeni ex pluribus provinciis metropolitice etiam plures provinciae ecclesiasticae constructae fuerint, hoc scilicet sensu, ut singulis provinciis metropolitice peculiariter praeserunt, ut ex postfacto contigit. Licet ergo provinciae suburbicariae in schemate politico fuerint diversae, licet praeterea Aegyptus, Lybia & Pentapolis provincias diversas in regimine politico constituerint, tamen unam provinciam ecclesiasticam constituisse videntur, quemadmodum ex Africa Numidia & Mauritania una provincia ecclesiastica componebatur, cui praerat Cyprianus, licet in regimine politico diversae fuerint, uti accurate observat clariss. Samuel Basnage *tom. II annal. ad ann. 325 §. 50.* Quin quod ipse illustriss. Autor §. 11 non diffiteatur; plures saepe provincias inter se quoad regimen politico distinctas in unum corpus quod statum ecclesiasticum fuisse coactas. Quando ergo doctissimus du Pin *cit. l.* contra Lauconium asserit, eos non Metropolites, sed potius Exarchos seu Primates fuisse, ideo quod pluribus provinciis praeserunt, semper supponit, acsi tempore Concilii Nicaeni provinciae in regimine civili distinctae, etiam quoad administrationem ecclesiasticam distinctae fuerint. Et tandem dum Exarchos eos Exarchos fuisse asserit, nihil certi definit, dum titulus Exarchi archi, uti ipse *cit. tr. diss. 1 §. 4* fatetur, non peculiare officium denotante videtur, sed praedicatum commune fuit, illis maxime tributum, qui primatum quandam inter ceteros episcopos habuerunt; Exarchus enim principem denotat, & hoc sensu hi tres Episcopi secundum antea explicatum modum recte possunt Exarchi Metropolitanorum, seu primarii inter Metropolitanos dici, quo ipso tantum prerogativam honoris & ordinis obtinent, in ceteris pari cum reliquis Metropolitanis jure fruuntur. Et hac ratione plures fuerunt Metropolitanis Primates seu Exarchi, ut jam antea evictum est, quod etiam optime declarat Petrus Iosephus Castellus, e Societate Jesu *in metropolit. urbis historia p. 1. diss. 1 c. 3 p. 17*, & Autor noster illustrissimus §. 3 admittit. Quod vero Episcopus Romanus Alexandrinus & Antiochenus nova & peculiaris jura allecui fuerint, id ex post facto contigit, ubi singulari provinciae peculiare Metropolite praefici conepunt, quod antea non erat. Atque adeo Hieronymus, Innocentius, & Theodoretus ab Autore illustrissimus *to §. 7* adducti canonem VI Concilii Nicaeni magis ex statu ecclesiastico sui temporis explicaverunt, non attendentes, qualis fuerit tempore Concilii Nicaeni. Atque ex his nunc facile liquet, quod intuitu hi tres inter se comparentur, an intuitu ordinationis? Id quod quidem plerique contendunt, supponentes, Meletium ansam, huic canonis dedisse: an vero potius intuitu primatus? de quo tunc unice partes solliciti fuisse videntur, de quo paulo post agendum erit.

C 2

CAPVT

CAPVT IV.

OBSERVATIO VII.

Origo di-
stinctionis
inter eccle-
sias orien-
tales & oc-
cidentales.

VT autor illustrissimus Patriarchatus Romano-
totum Occidentem adscribere possit, expendit
divisionem ecclesiarum in *orientales & occidentales*,
quæ diuisio satis conspicua est, & ex usu
civilis indemalissima videtur, non quasi ex condi-
to Episcopi orientales se ab occidentalibus dis-
finsierint, sed quod, dum orientalium ecclesia-
rum mores magis conspirarent, & præterea ar-
ctius & frequentius inter se episcopi orientis com-
municarent, inde facile contingere tandem po-
nerit, ut occidentales & orientales ecclesie ita
inter se distinguerentur, & propter hanc archi-
orem inter se communicationem orientales eccle-
siae & occidentales diversas Synodos sepe insti-
tuerint. Repetit hic de novo omnia Autoris
nostri testimonia adducta Leo Allatius de *per-
pet. orient. & occident. confens. l. 1 c. 10 §. 2*, nulla ejus
facta mentione, subinde tamen ejusdem determi-
nationem limitum inter orientales & occidentales
ecclesias in dubium vocat, & perstringit, ut
Romanae ecclesie eo ampliore districtum attri-
buere possit. Nullibi Episcopi orientales & oc-
cidentales magis inter se distinguuntur, quam in
Concilio Sardicensi, præsertim cum dissidium
maximum inter eos obortum fuerit, nec orienta-
les possent concoquere, quod occidentales ad
ea eorumdem in Concilio Antiocheno reficere
tentaverint. Ceterum quod Leo Allatius Autoris
nostri institutum determinationem limitum, ut
orientem & Occidentem sugillaverit, in eo
ratione omni destituitur. Quod enim divisio-
nem illam imperii sedium Patriarchalium institu-
tione recentiore esse, existimet, in eo petitid,
quod est in principio, atque adeo frustra a pri-
mis ecclesiarum initiis hanc divisionem repetit,

Leo Allatius
ut restitu-
tur.

quod eo consilio fecisse videtur, ut Thracicam
provinciam, quam olim Occidentis portionem
fuisse ait, Pontifici Romano vindicare, quasi
Pontifex a primis ecclesie initiis jam Patriarcha-
tum in totum Occidentem exercuisset, & Thraci-
ca Provincia eidem postmodum subtracta fuisset.
Certe tempore Concilii Sardicensis inter orienta-
les connumerabantur Episcopi Thracie, uti ex
epitolo, quam orientales, post separationem suam
ab occidentibus, miserunt ad Alexandriae alia-
rumque provinciarum Episcopos, apparet. Et provin-
cia tamen nullum vestigium apparet, quod eo tem-
pore Thracicam dioecesim sibi vindicaverit Ponti-
fex Romanus. Sane ex notitia imperii, quæ ultra
Honorii Arcadique tempora conscripta est, ap-
paret, Præfecto Prætorio Orientis Thracicam
dioecesim fuisse subiectam. Ipsum schema ex
notitia iterum repetit Anton. Pagi in *Critic. ad Ba-
ron. tom. 1 ... ann. 37 §. 5*.

Thracia e-
lim ante
Concilium
Sardicense
Orientis
provincia
fuit.

OBSERVATIO IIX ad §. ult.

De *tomo occidentalium*, cujus mentio in *c. 5* *Quid per
Concilium Constantinopolitanum* inicitur, varie eruditi
sentunt. Bevergius ad *c. 1*, variis eruditio-
rum sententiis recenset, & deinceps suam addit,
quæ ab illustrissimi Autoris sententia non videtur
recedere. Valeus in *notis ad Theodoret. expli-
catillum per epistolam Symeonem Damasci* & occi-
dentalium ad Synodum Antiochenam missam
anno 378, quam sententiam etiam approbat Gvi-
lielmus Cave in *hystor. liter. script. eccl. ad sac. II p.
m. 237*. Sed plura non addo, postquam illustris-
simus Autor peculiari dissertatione de hac matre-
ria satis erudite egerit.

CAPVT V.

OBSERVATIO IX.

An tempore
Concilii Ni-
cæni Episco-
pus Roma-
nus Patri-
archatus
per totum
Occidentem
exercuerit?

PRobare aggreditur illustrissimus Autor senten-
tiam aule Romanæ valde faventem, quod scilicet
Patriarcha Romanus instituta decisione inter orien-
tales & occidentales ecclesias, totius Occiden-
tis dioeceses sua autoritate gubernaverit, ut ita
totius Occidentis Patriarcha tempore Concilii Ni-
cæni jam fuisse videatur. Sed vereor, ne sedes
Romana, sub bono licet hoc Advocato, causa
cadat, præsertim si conferantur illa, quæ hæc de
opinionem egregie edidit doctissimus du Pin de
antiqua ecclesie disciplina diss. 1 §. 11. Scilicet glo-
sa, quæ Autor adducit, vel non concludunt vel
salfim evincunt, Romanum Episcopum inter cæ-
teros occidentales summam habuisse auctoritatem
& honoris prærogativam propter dignitatem ur-
bis, & propterea Metropolitanus provinciarum
subiectarum erat. Sic *primus locus* ex Basilio,
qui Romanum Episcopum vocat *occidentalem*,
Corpus autem, nihil ulterius probat, quam quod mag-
næ auctoritatis inter occidentes fuerit, Patriar-
chatum autem per totum Occidentem minime ei

Exami-
natus locus
ab autore
nostro ad-
ductus.

tribuit. *Alter locus* est Augustini, qui Innocentium
vocat *presidentem ecclesie occidentalis*, verum a)
adhuc dubium, an Augustinus loquatur de Inno-
centio, ut *Presidentem Romanæ ecclesie*, an vero totius
occidentis, cum prius sit verofimiliter ex contextu
toto, b) si vel maxime Innocentium Presidentem
occidentalis ecclesie dixisset, itidem dubitari
posset, an per *occidentalem ecclesiam* intelligantur
omnes ecclesie occidentales, an vero prima-
ria ecclesia occidentalis, sæpe enim vox absolu-
te posita sumitur in significato famosiori, c) si
vel maxime eum Presidentem ecclesiarum uni-
versarum totius Occidentis dixisset, tamen, ut re-
cte animadvertit du Pin *in c. 1*, nihil aliud inde col-
ligeretur, quam Innocentium inter occidentales
primum fuisse, cum Africani nullam jurisdictio-
nem Patriarchicam Romani Episcopi in provin-
ciam suam agnovissent. *Tertius locus* est Hiero-
nymi, qui itidem nihil evincit, cum Hierony-
mus tantum his verbis indignare voluerit, *scilicet*
quoad fidem communicare cum ecclesiis occi-
den-

Locus Au-
gustini ex-
plicatur.

locus Hier-
onymi.

dentali & Aegyptiaca, & cum ecclesijs occidentales se cum Damasco, Egypti dicecesis vero cum Petro Alexandrino conformarent, hi unice in hunc finem ab Hieronymo nominantur, ut constaret, quibuscum potissimum communicaret.

Illustrator
l. 2. C. 7b.
de fide. ca-
strol.

Apertior hæc explicatio redditur ex l. 2. C. Theod. de fide castrol. ubi Imperatores hos duos Episcopos Damascum & Petrum tanquam orthodoxissimos proponunt, & volunt, ut ex communione cum his ipsis indicetur, quinam pro orthodoxis habendi nec ne? Verba legis sunt hæc: *Cunctos populos clementia nostræ regis temperamentum, in tali volumus religione versari, quam divinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio usque nunc ab ipso insinuate declarat, quamque Pontificem Damasum sequi claret, & Petrum Alexandriæ Episcopum virum Apostolicæ sanctitatis &c.* Vnde etiam Iacobus Gothofred. Hieronymum eleganter ex hac lege explicat. *Quartus locus, qui est ejusd. Hieronymi advesf. Vigilant. plane non concludit, nam per ecclesijs sedis Apostolicæ, an omnes occidentales, an vero dicecesis particularis Romana intelligi debeat, nondum satis evidens est. Quintus locus est Innocentii, qui itidem nihil aliud demonstrat, quam prerogativam honoris ecclesijs Romanam præ aliis ecclesijs habere, propter quam relique se ad eam conformare deberent, nequaquam vero jurisdictionem Pa-*

Hieronymi
locum rem-
ovetur.

Lex In-
nocentii
est vitior.

triarchiæ in reliquis concedit. Cetera loca in §. 4. adducta probant, Episcopos Romanos potestati Patriarchicam dignitatem obtinuisse, sed limitates non designant.

OBSERVATIO X ad §. 5.

Olim non solum Romana, sed aliæ quoque, *Quænam* maxime quæ ab Apollitis fundate credebantur, *ecclesijs o-* *lim dicit* *fronon A-* *postolicæ* dicebantur. Sic sedes Alexandrina in epistola synodali Patrum Nicænorum apud Socratem lib. 1. c. 6 & Theodoretum lib. 1. c. 9 vocatur *Apostolica*, sicuti de aliis variis testimoniis id probat Edmundus Richerius in *histor. concil. general. c. 2 §. 14.* conf. c. 6. d. 19. ubi locus ex Augustino adductus est, sed corrupte, uti subjuncta textui censura ostendit. Quin nec olim sedes Apostolica absolute postea Romanam denotavit. Sic Theodoretus lib. 3. c. 17: *Ioannes, ait, qui longo tempore Presbyterius Antiochia præfuit, & laps ad Primum Apostolicum suffragis delectus, semper illum honoris gradum recusavit, uti per primum Apostolicum sedes Antiochena intelligitur, quæ oblatratio in interpretandis parum historicorumque ecclesiasticorum locis maxime utilis est. conf. Ludovicus Thomassinus, Oratori Gallicani Presbyter de *vet. & nova eccles. disciplina part. 1. lib. 1. c. 4 §. 2.**

CAPVT VII.

OBSERVATIO XI ad §. 1 & 2.

Exempla
pro confir-
manda sen-
tentia, jux-
tam Patriar-
chicam c. VI
Concil. Nic.
definitur, ab
autore ad-
ducta, non
probant.

PRO confirmando jure Patriarchico, ex Concilio Nicæno, secundum mentem Autoris nostri, dependente, adducuntur varia loca, quibus ostendere conatur Autor, Patriarchis illis jus ordinandum omnium Episcoporum competisse, simplicium & metropolitanorum. Sed potissimum hic quæstio erat, an secundum antea explicatum c. VI concil. Nicæni jus Patriarchicum eodem modo, ex post facto introductum est, confirmatum sit? Id quod Autor per ejusmodi exempla probat, quæ longe post Concilium Nicænum tempora contigerunt. Concilium Nicænum, habitum est anno 325. Sed Innocentius I, ejus testimonium primo loco producit, sedere incepit initio seculi V & Synodus brevi post anno 410 in clarescere incepit, ut adeoque nec ejus testimonium aliquid facere queat ad probandam juram Antiocheni & Alexandrini Episcoporum, cum per intervallum octoginta annorum potestas utriusque ad majorem auctoritate facile pervenire & ecclesiastica potestas mutari poterit, quod factum esse, vel inde apparet, quoniam frequentius de metropolitanis libi tribus Exarchibus constitutis nunc quidem mentio fit, de quibus antea nullum extat vestigium.

OBSERVATIO XII ad §. 3.

Ex ordina-
tionem jure
Patriarchicam
potestatem in
ordinatos
nata vide-
ntur.

Veteris disciplinae hoc præcipuum caput fuisse, Autor dicit, ut Synodus se silenter Episcopi apud eum, cuius arbitratu ordinati essent. Puto, inde primam subordinationis rationem & potestatem in ceteros Episcopos deducendam esse.

Licet enim auctoritas quædam accesserit Episcopis, dignitate civitatum, tamen hæc ipsa per se sola haud potuit jus illis in reliquis Coepiscopis, ipsis in potestate æquales constituere, sed aliis adhuc adminiculis opus fuit. Scilicet antiquissimis moris fuit, ut Episcopi a proxime vicinis ordinarentur, sed ubi paulatim ex civitatum splendore Episcoporum dignitas incrementum acciperet, existimatum fuit, potissimum ab illis ordinationes esse faciendas, quod cum nonnulli ab initio ex libera voluntate fecerunt, successores in imitationem traxerunt. Propter hanc ordinationem ordinati semper reverentiam erga ordinatorem habuere, ut sic nunquam vel rarius absque consilio aliquid egerint, imo tandem eo res deducta est, ut ordinandi fidem ordinatori promittere & illam sepe in scriptis edere obstringerentur. Sed de hoc Autor infra uberrime agit lib. 6. c. 3 §. 13.

OBSERVATIO XIII ad §. 3. seqq.

§. I. De finibus Romane ecclesijs potissimum ex *De finibus* *Romane* *ecclesijs* *tempore* *concilii Nicæni, subtra-* *provincias* *bicariis* *provincias* *circumscri-* *ptis.* Ruflino disquirat Autor illustrissimus, cuius verba in margine ad §. 6. adducta sunt. In concilio Nicæno non plane limites ei nulli constituantur, sed Ruflinus, explicans canonem Nicænum, potestatem ejus restringit ad *suburbicarias provincias, bicariis* quod si verum est, certe totius Occidentis administrationem gerere non potuit, licet forsitan primum honorem inter accidentales fulsuverit. Sed ut huic dubio satisficiat, consurgunt eruditi ad varia subterfugia. Valelius lib. 3. *observ. eccl. in Valgii sen-* *So. tinnis.*

constituit ecclesiastica universalis. De hac potestati-
one queritur, an Imperatores Pontifici talem
potestatem indulerint, quod negatur (3) si vel
maxime in verbis finalibus simul quoque de
potestate legislatoria Pontificis Romani dispo-
neretur, et tunc eadem ex beneficio & delegatione Im-
peratorum excusset, non jure proprio, quod
an Pontifici sint admittendi, merito dubito. Ce-
terum quæ argumenta in §. seq. ex decretis Li-
berii Episcopi R. deducit, parum roboris habent.
Olim quidem decreta in sensu civili dicebantur
sententiæ & definitiones principum, & sæculis se-
quentibus Pontifices statuta sua decreta dixere, ubi
jus condendi leges ad se traxerunt; At tempore
Liberii decreta denotabant ipsas epistolas, in qui-
bus solebant de dogmatibus, vel quæ ad discipuli-
nam ecclesiasticam pertinebant, decernere, seu
consulentiibus respondere, & judicium suum sug-
gerere, non per modum legis, sed potius consilii
& persuasionis vel etiam nudæ sententiæ & opinio-
nis. Audiamus ipsum Liberium Episcopum R.
cujus decreta Marca noster leges esse voluit, qui
tamen in epistola ad Constantinum Augustum ita
notanter scribit: *Atque ad stud. officium, testis est
mihi Deus meus, invenimus accessi, in quo capio sine
offensa Dei, quamdiu in seculo sacro, permanens,
& nunquam in ca. statuta, sed Apostolica ut essent fir-
mata & constantia persisti, secutus morem ordinemque
majorum, nihil ad alii Episcopatus urbis Romæ,
nihil minus passus sum.* Equid clarior dici potest
? Sane per hæc ipsa verba legislatariam potes-
tatem, quam Autor noster ei adjudicat, sibi ab-
judicat, & in eo se morem majorum sequi testatur.
Et si ipse examinantur epistolæ, que vulgo
decreta vocantur, vel decretales, non leges, sed

Quid de-
creta deno-
tant tempore Li-
berii.

ur plurimum nuda consilia vel præcepta dogmatica
ibi deprehenduntur vel saltem nuda repugnantia
eorum inculcantur, quæ antiquis canonibus &
moribus jam erant constituta, quorum fe acerr-
imos vindices & executores præbebant Episco-
pi Romani, uti infinitis testimoniis proba-
tum dedit Io. Launojus, p. 3. epist. 3. Vnde alibi
hæc decreta sententiæ vocantur, ut in epistola
Cornelii ad Cyprianum ibi: *Sententiæ nostras
placuit in notitiam vestri perferri, & in Concil.
Chalced. a. 16. Episcopi dixerunt: Hæc iusta sen-
tentia, hæc omnes dicimus, hoc iustum decretum.*
Sic etiam vox decretum alibi quoque pro animi
sententiæ & voluntate desumi sive ut, quando
de electionibus dicitur, quod decreto populi facta
fuerint, qualem decreti formulam tempore Ni-
colai I apud Baron. tom. 10. ad ann. 846 n. 88. seq.
legimus. Verum postquam a Romano Episco-
po tanquam ab Oraculo undique alii consilium,
petere, & ejus animi sententiæ libenter amplec-
ti propter auctoritatem solebant, quam inter o-
mnes habebat, mox etiam stylum in epistolis suis
mutare cepit & sensum auctoritatem legislatoria-
am affectavit, & hinc non adeo mirandum, quod
in epistolis Siricii, adhuc seculo quarto, ejusmo-
di stylus reperitur, qui aliquid legislatorii præ
se ferre, & ita prædecessorum more recedere vi-
deatur, quorum pertinent exemplum in §. 4. ab il-
lustrissimo Autore adducta. Et sicut post tem-
pora Concilii Nicæni Episcopi Romani per Oc-
cidentem sensum crevit auctoritas, ita tandem jus
Patriarchicum per Occidentem plene acquisivit,
ut tamen aliæ diceces magis, alii minus obe-
dientiam erga sedem Romanam ostenderint.

CAPVT IX.

OBSERVATIO XV §. 1.

Pontifici
causali ni-
hil nisi fla-
tuabatur, sed
quid jura
esset, sig-
gerentur.

EX hoc capite declarantur, quæ antea de potes-
tate legislatoria Episcopi Romani dicta
sunt. Petebat ut plurimum a Pontifice Roma-
no, tanquam qui optime omnium praxin ecclesi-
asticam nosset, reliqui episcopi informationem,
quæ ratione in disciplina ecclesiastica, seu regimine
sacro procedendum esset, atque eo tempore
quidem Episcopi non nova decernere poterant,
& si forsitan nova decernere vellent, tamen semper
ibi involvendo antique traditionis Apostolicæ
statutorum conciliorum, vel præcepti divini,
quid statuerebant, non vero pro suo spontaneo ar-
bitrio nova introducebant, ut magis antiqua
conservare, quam Legislatores agere voluisse
videantur. Ad testimonia ab illustrissimo Auto-
re §. 1. 2 & 3, adducta adhuc sequentia addenda
censui. Iulius Pontifex, qui in causa Athanasii
gravissime ad Orientales scripsit, sæpe huc pro-
vocat. In rebus ecclesiasticis, ait, non specimen
eloquentiæ, sed canones Apostolorum requiruntur. De-
inde in eadem epistola se purgat ab imputatione
Orientalium, quod Autor discordiarum dici non
possit, ajens: *Nos scilicet discordiam induximus,
qui omnia secundum canonem facimus?* Si ergo
Pontifex omnia secundum canones ex praxi pri-

Nobis ex-
emplis &
testimoniis
id declara-
tur.

mitivæ ecclesiæ facere debet, legislatoria illa potes-
tas facile concidit. Pergit deinde & pluribus
aliis locis se unice secundum canones agere testatur,
& tandem inde concludit: *Quapropter quem-
admodum est consuetus Deus Pater Domini nostri Iesu
Christi, hoc putari necessarium esse, quæ nobis scribe-
rentur, tum ut præceptum vestra confirmatione, non
quia optarem, ecclesiæ non in perurbatione esse,
sed secundum canones Apostolorum regi. Innocen-
tius I in Epistola ad Aurelium Carthag. Episcopum
ita scribit: Sententiæ mea expositæ atque edixi teno-
rem. Lam pruden- tia tua et consors nobis frater, cum
unanimes & confacerdotibus nostris hanc ipsam rem
in Synodo religiosissima retraxerit, ut si nihil dispo-
sitionis nostræ resultat, nobis plenissime aperire que-
rescribas, qui deliberatam Paschalem diem jam lueris
ante, ut moris est, servandam suo tempore prescri-
bamus. Celestinus in epistola ad Perrigios, Dona-
tum, Basilium & alios Episcopos per Ilyricum con-
stitutus notanter scribit: Dominentur nobis re-
gule, non regulis dominemur, sinus subiecti canoni-
bus cum canonum præcepta servamus. Sixtus III
ad eosd. Episcopos per Ilyricum constitutus ita scribit:
A canonum præceptis nemo discedat, nec ab
his deviet, quæ juxta regularum ordinem frequens
ad*

ad nos directa sedis Apostolica decrevit auctoritas. Agnovit itaque ipsi Pontifex, se tantum illa ad ecclesiae extraneas decernere debere, quae regulis ecclesiasticis & canonibus conciliorum erant constituta, ut ita Pontifices in huiusmodi decretis non *legislatores* sed *interpretes, iudices & executores* canonem egerint. Leo I in *epistola ad Episcopos per Campaniam, Picenum &c. constitutus. c. 5* Decretalia constituta Innocentii I & aliorum Pon-

tificum custodire mandat, *quae de ecclesiasticis ordinibus & canonum promulgata sunt disciplinae*. Plura addere superfluum, cum ex his satis abunde appareat, Pontifices in Decretis suis tantum interpretes & executores canonum fuisse, & ex his iudicasse, non leges novas tulisse, quae Decreta postmodum eo majorem obtinere auctoritatem, quo major Pontificis Romani per Occidentem auctoritas erat.

CAPVT X.

OBSERVATIO XVI.

§. I.

De relationibus ad sedem Romanam.

Relationes quid?

Relationum auctoritas.

Relationum ad sedem Romanam finis.

In consulendo nulla alterum ad quatuor jurisdictionis.

Agitur hic de relationibus ad sedem apostolicam, quam materiam Autor noster deinceps repetit *lib. 7. c. 12. 13. 14*. Ut vero appareat, nihil summi juris sub his latere, breviter de relationum natura & causis videndum est. Sunt relationes seu consultationes nihil aliud, quam *disquisitiones eorum, quae in causis dubiis faciendae sunt, directae ad eos, quos nobis peritiores credimus*. Non itaque arguunt relationes jurisdictionem in eo, qui consulitur, nam & hodie adhuc in causis dubiis fiunt relationes ad collegia juridica vel viros peritissimos, quorum auctoritas maxima inter homines esse solet. Sane responsa ad aliorum relationes vim ex auctoritate personae, quae consulitur, accipiunt. Scabinatus Magdeburgensis olim tanta eratautoritas, ut etiam gentes Polonicae atque ad illum provocarent, & referrent, quo ipso nullam jurisdictionem hic Scabinatus in tales gentes exercere, neque enim ex necessitate tales relationes fiebant, sed *ex libera voluntate*. Eadem ratio est relationum ad Episcopum Romanum, cuius uti semper magna auctoritas fuit, ita non raro in causis dubiis ab aliis consulitus fuit, & quidem initio non ex necessitate, sed libera voluntate, cum tales consultationes ordinarie ex regulis prudentiae fluant, quae necessitate juris non habent.

§. II. Ex haecenus dictis evidens est, consulentes nullam summam jurisdictionem in Episcopo Romano agnovisse, nec ipsum Episcopum tale quid in referendo intendisse. Siricus in *epistola ad Himerium Tarraconensem Episcopum* respondit ad relationem, quae ne quidem ad eum, sed Damianum antecessorem erat directae, hisce verbis: *Consultationi tuae, responsum competens non negamus, &c.* De his vero non incongrue dicitur *in sede apostolica crediti consulendam*. Fuerunt ergo illae relationes merae consultationes, quarum discussiones obligationem internam non externam habent. Huc tendit introitus Epistole Innocentii I ad *Petrivm Episcopum Rhodanensem*: *Esit ubi, frater carissime, pro merito & honore sacerdotis, quo plurimum pollet, videri & docendi secundum ecclesiasticas regulas nota sunt omnia, neque est aliquid, quod de sacris litteris ubi vobis collectum esse videtur, tamen quia Romanae ecclesiae normam acque auctoritatem magno preceposuisti, voluntati tuae admodum morem gerens distulisti via monumque prebibilium discipuli-*

nas annexas literis meis misit. Sic etiam idem Exuperio Episcopo Tholosano in haec verba respondet: *Consulenti tibi, frater carissime, quid de proposita specie unaquaque sentirem, pro capui intelligentia mea, quae sunt visa, respondi, & deinceps: Equidem dilectio tua, influita secum prudentium, ad sedem Apostolicam referre maluit, quid deberet de rebus dubiis custodire potius, quam usurpatione presumta, quae sit videretur, de singulis obtinere. Cur enim magis pudendum putamus, disere aliquid, quam omnino rescire? mihi quoque ipsi de consultatione docitas accedit, ut per scrutatus rationibus ad proposita responderet compellar, eoque sit, ut aliquid semper addidit, qui postulatur, ut doceat. Ex his verbis egregie, quae antea asserta sunt, demonstrantur. Scilicet constat (I) Innocentium agnoscere, relationes & consultationes non ex necessitate juris, sed instituta ratione dependere, (II) consistere illas consultationes in amica quadam collatione, sui communicatione, non superioritate, (III) responsa ad relationes data vim nudam doctrinae, non de iurisdictione habere.*

§. III. Ceterum cur potissimum ad Episcopum Romanum eiusmodi relationes directae fuerint, videtur Innocentius I in *Epistola ad Episcopum Nucernianum* his exprimere verbis: *Miramur non possumus, dilectionem tuam sequi instituta majorum, omnia quoque possunt aliquam recipere dubitationem, ad nos quasi ad caput atque ad apicem Episcopatus referre, ut consilia videlicet sedes apostolicae ex ipsis rebus dubiis certum aliquid sciendumque pronunciet &c.* His verbis Innocentius causam exprimit, cur antiquius relationes ad sedem Apostolicam directae fuerint, quia scilicet prerogativam quandam inter reliquos obtinuit, & auctoritatem magnam habuit, & quamvis verbis ultimis Innocentius sibi videatur adscribere vim decisivam, non tamen illa capienda esse ratio dicatur, sed tale pronuntiatum intelligitur, quale congruit consultationi, ut scilicet dubiam causam dirimat, sed necessitatem absolutam sequendum non inferat, aut rei iudicatae vires sustineat. Sicuti enim communio inter omnes Episcopos conservabatur; ita, ut supra dictum est *obs. IV*, potissimum per literas communicaretur cum Episcopo Romano antiquius respondeat propter auctoritatem sedis. Sed non tantum ad Episcopum Romanum relationes fiebant, sed etiam ad

Conclusiones habitatione dicitur erantur.

Cur relationes potissimum ad sedem Romanam directae fuerint.

Relationes ad etiam finis.

hant ad alias sedes eminentissimas, veluti ad Cyprianum

Exemplum ad Cyprianum.

Carthagenensem episcopum, quem, ut supra dictum, Augustinus cum Stephano exaquare non veritus est. Et certe tantam eo tempore obtinuit auctoritatem, ut Hispanie episcopi recursum ad eum haberent, ubi a Stephano episcopo Romano fe pregravari viderent. Scilicet in Hispania Balthis Asturienfis & Martialis Melidensis in Synodo provinciali depositi erant, quod idolis in persecucione sacrificaverant. Sed Balthides Romam ad Stephanum profectus, ab eo libellum communionis obtinuit, forsitan hac intentione, ut, quem pro legitimo episcopo Romanus haberet, ei Hispani communionem denegare non possent. Hoc libello munitus rediit in Hispaniam, & episcopatum recuperare ambiebat. Tum Hispani, quid factu opus effer, consulunt. Cyprianum, (ipsum hac in re definitioni & iudicio stare parati) utrum scilicet debeant Basilidem insuam sedem reponere? ad quorum consultationes decernebat, Basilidem omnino rejiciendum, & successorem, quem jam et substituerant, in officio esse confirmandum. vid. Cyprian. lib. 1. epist. 4. Quod exemplum collustris est, quia (1) controverfia causam gravissimam concernebat, (2) consultatio & relatio contra Stephanum episcopum Romanum fiebat, & (3) de ejus facto a Cypriano judicabatur ad relationem Hispanorum. Hise facti circumstantiis inepta merito est eorum sententia, qui ex hoc exemplo appellationem Basilidis ad Stephanum extorquere conantur, cujus rei absurditatem ostendit doctissimus du Pin de antiq. eccl. disp. 2 c. 2. p. 123, & clariss. Basnage tom. II. annal. ad annum 254. §. 4. Ad Ambrosium quoque non raro ejusmodi relationes directas fuisse, fides annalium docet. In Concilio Taurinensi c. 6. decernunt patres juncti. literas venerabilis memoria Ambrosii & Romani sacerdotis, & infinitum foret, omnia ejusmodi relationum exempla adducere. Ex quibus concludo, ex consultationibus & relationibus ad se-

Relationis ad Ambrosium facta.

An episcopus Romanus a nemine judicari possit?

Judicium Gallorum de hac sententia.

CAPVT XI.

OBSERVATIO XVII.

§. I. Nunc capite acerrimum autoritatis sedis Apostolicæ defensore agit Archiepiscopus Parisiensis, dum asserere conatur, Pontificem a nemine judicari. Alt hic commode applicari potest, quod Pontifex Pius II in epist. 374 ad Carolum VIII Gallie regem scribit: *Vnam a te petimus, carissime fili, ut doctores sacre Apostolicæ non semper credas, multa illorum passionibus tribuas.* Certe & hoc passioibus Autoris nostri tribuendum erit, quamvis forsitan prudenter hujusmodi doctrinas, sed i Papali admodum gratas, præmittere voluerit, quo postea Pontificem benigniorem & clementerum haberet, in tolerandis doctrinis, quas postea libris segg pro libertate ecclesiarum Gallie canarum adducit. An hanc sententiam, quam autor fovet, Gallie episcopi sepiissime defenderint, satis quidem dubium est, cum plerique

ANNOT. ADMARCAEM.

dem Apostolicam factis nullam jurisdictionem. episcopi R. in reliquis ecclesiis inferri & enui posse.

§. IV. Interim hoc ex adductis ab Autore illustrissimo locis liquidum est, Pontifices Romanos tandem relationes in necessitate traxisse, que antea ex metis regulis prudentiæ fieri solebant. Quod autem in §. 6. hac necessitatem jam ante Concilium Nicænum obtinuisse, ex. I. V. C. tempore Concilii Nicæni necessitas constat. Quod autem in §. 8. hac necessitatem jam ante Concilium Nicænum obtinuisse, ex. I. V. C. tempore Concilii Nicæni necessitas constat. Quod autem in §. 8. hac necessitatem jam ante Concilium Nicænum obtinuisse, ex. I. V. C. tempore Concilii Nicæni necessitas constat. Quod autem in §. 8. hac necessitatem jam ante Concilium Nicænum obtinuisse, ex. I. V. C. tempore Concilii Nicæni necessitas constat.

An jam tempore Concilii Nicæni necessitas constat?

CAPVT XI.

OBSERVATIO XVII.

§. I.

potius hodie in contrarium abire solent, inter quos est Io. Launojus in suis epistolis & Ludovicus Ellies du Pin de antiq. eccl. disp. 6. ubi §. 7. ad totius cleri Gallicani concilium provocat, & praxin contrariam §. 2. §. 4. adducit, quam etiam Launojus P. I. epist. 7. p. 10 & 11, P. II. epist. 1. 2. 3. 4. 7. P. III. epist. 3, P. IV. epist. 1. 2. 4. P. V. epist. 1 & c. plenius excusit, & contrariis respondet, ut hac in re odium mihi fecerit. Sic ad primum argumentum deductum ab exemplo Symmachi respondet plenius Launojus P. I. epist. 9, ubi ex actis Synodi Romane ostendit, verba adducta de iudicio minorum, non intelligenda esse de Concilio ipso, sed de visitatore, qui interim suspensus Symmacho datus erat, & quoniam inspicitæ fuissent patres, occulta potuissent esse crimina, ideo totum divino iudicio transcripsisse, in-

Responsio ad ambrosium.

D

interim tamen certum esse, Symmachum a Concilio esse iudicatum. Ad verba Ennodii respondet idem *tit. l. n. 10.* quemadmodum etiam *n. 14. seqq.* adducta ab autore nostro in §. 2. verba Avitiani examinat, qui nomine cleri Gallicani ad Symmachum scripsit. Argumenta a Synodo Ephesina desumpta nihil adeo probant. Conqueritur Cyrillus, Ioannem Antiochenum *in maioribus sedibus injuriam intulisse, & in illos, in quos nihil juris habebat, pronocasse, ut sunt verba epistolæ Synodalis ad Cæcilemum missæ in fin. apud Biniuum tom. IV. c. 17.* quam etiam repetit Edmund. Richerus in *hist. concil. gener. c. 7 §. 14.* At Ioannes in concilio Ephesi contracto non pronunciaverat tantum contra Cyrillum, sed etiam Memnonem, episcopum Ephesinum, qui sane inferiorem Antiocheno obtinebat auctoritatem, imo denique contra universos episcopos in Concilio Ephesino congregatos; non itaque verba adducta de solo Cyrillo intelligi possunt, & ostenduntur *actio 1. Concil. Ephes. utrumque & Alexandrinum & Ephesinum episcopum non sedisse cum aliis patribus eo tempore, sed tanquam accusatis jus sibi reddi postulasse, & denique tanquam innocentes absolutos esse. Verba Synodæ epistolæ, Concil. Chalcedon. ad Leonem sunt hæc: Insuper (Dioscorus) & contra ipsum, cui vine custodiæ a Salvatore commissæ est, extendit insaniam, i. e. contra eam quoque Apostolicam sanctitatem & excommunicationem mediatus est contra te, qui corpus ecclesiæ unice sustines. Insania ergo Dioskori in eo ponitur, quod Leonem immerentem, & qui ecclesiæ unionem quaesiverat,*

excommunicare intenderat, & ita rursus pro sententia auctoris nihil faciunt. Acta Synodæ hinc Synodi omnino falsa esse, jam ante eruditè obicervantur, sicuti tota Synodus supposititia est; atque adeo ex eo nihil vincitur, ut observant Natalis Alexander, Papebrochius &c. apud Anton. Pagi in *critica ad Baron. ad ann. 326 §. 6 & 7.* Recte quoque in §. 4 & 5 autor noster rejicit Synodum Romanam sub Sylvestro, ex cuius *can. ult.* novum argumentum pro hac sententia formant Romanæ aule doctores, cujus suppositionis indicia evidenter ostendunt Schellstruius in *P. II antiquit. illustr. diss. 3 c. 8.* Anton. Pagi in *critica ad Baron. ad ann. 324 n. 17. seqq.* Samuel Basnage *tom. II. annal. ad ann. 324 §. 9 & 10.* Ceterum quæ §. 6 & 7 adducuntur exempla ex Seculo VIII, talia sunt, ut a pristina disciplina recesserint, atque adeo his non immorandum. Quo remotiora enim tempora sunt a primitivæ ecclesiæ statu, eo magis inclinavit status ecclesiasticus, & Pontificis temeritas crevit. Nec semper verba adulationis in exemplum sunt trahenda, qualia fuisse videntur cleri Gallicani in *Synoda Romana in §. 6.* adducta, sicuti nec verba Constantini Magni apud Ruffinum *lib. 1. c. 2.* in Synodo Nicæna ad Patres se invicem accusantes prolata Imperatori adimunt facultatem judicandi episcopos, licet id primo intuitu præ se ferant. Nam praxis sequens contrarium probavit, quemadmodum etiam Leo coram Carolo M. se purgare juramento coactus fuit.

CAPVT XII

OBSERVATIO XIII ad §. 1.

§. I.

De advocatis ecclesiæ. **P**remittit autor illustrissimus perbreve meditationem de *advocatis*, quæ illustratione indiget. Scilicet regum officium quidem in defensione ecclesiarum consistit contra vim injustam, tamen postquam res ecclesiasticæ indies aucte sunt, magis magisque quoque rapacitati aliorum expositæ esse cœperunt, ut hinc *generalis* illa regum defensio non sufficiens visa fuerit, sed protectio & defensio *specialissima* quibusdam a regibus demandari singulariter debuerit. Plerique initia horum advocatorum deducunt ex *codice canon. Afric. eccl. c. 97* (nam *c. 175* relatus a Gratiano in *c. 10 c. 23 q. 4.* ad quem quidam provocant, loquitur de *defensoribus pauperum*) ubi partes disponunt, rogandos esse Imperatores, ut *advocatos* vel *defensores* pro causis ecclesiarum defendendis constituant, & cum hæc Africani Concilii postulatio ad Cæsares devolveretur, mox ecclesiæ advocati dari cœperunt, ut apparet ex *l. 38 C. Theod. de episc. eccl. c. cler.* quæ constitutio post sex menses a Concilio Carthageniensi, lata est. Assnon puto, tales advocatos, de quibus quaerimus, ecclesiis tunc datos esse, qui scilicet eas ab invasione aliorum defenderent, *vs episcopi*, sed tantum tales ibi intelliguntur, qui cau-

sas & res ecclesiasticas defenderent in iudiciis, si quandam controversiam ab aliis paterent. Ceterum postquam amplissime terræ in ecclesiis maxime Germanicæ & Gallicæ translate sunt, regesque Francorum ipsimet plures cathedrales ecclesias, abbatias & monasteria exitrii curaverint, præficiendi his necessario erant, qui itidem *advocati* dicti: Sed postquam potentiores bonis hinc inhiare inciperent, adeoque magis ferro quam jure agerent, defensores quoque ecclesiis dari cœperunt, qui eos contra vim injustam defenderent, de quibus protectoribus & advocatis potissimum autor noster loquitur. Peccant in eo haud pauci, quod duplex hoc genus advocatorum distinguere ignorent, qui tamen diversa jura obtinuerint, ut optime animadvertit illustrissimus Herrius de *justitia vulgo ordinis Cister. libertate ac exemptione a superior. & advocat. region. sect. 3.*

§. II. Scilicet uterque quidem *defensor* nomine venit, sed advocati prioris generis etiam *juris distinctionem* seu *vogariam* inter homines ecclesiæ exercebant, & quidem jam temporibus Caroli M. ut loca a Dn. Hertio *tit. l. §. 6 & 7* adducta docent, & hoc intuitu ab Urbano II vocati sunt *jurisdicte*.

*Alta Synus
sive Syno
di falsa*

*De advoca-
tis ecclesiæ
vini.*

*Origo ad-
vocaturum.*

*An excon-
cilio Afric-
anis peten-
da sit?*

*Duplex ge-
nus advo-
catorum
non negli-
gendum.*

*Advocati
quidem
cum juris-
dictione.*

dices in c. 8 l. 1 q. 3, ubi asserit: *defensoris nomine inteligi advocatum sive castaldum & judicem*, conf. formula apud Marculmum lib. 1 c. 24 de *Mundebardae*, cujus verba etiam recitat Gonzalez ad c. 23 de *jure patron.* Quemadmodum etiam multa hanc in rem facientia documenta collegit Carolus de *Fresno in glossar. voc. Advocatus.* Atque tales advocatos primitus reges ipsi Francorum constituebant, vel eorum misti, vid. *capit. Carol.*

Constituti
regibus.

Est episcopi. M. ann. 803 c. 7. Deinceps hinc inde episcopos concellum per privilegium jus eligendorum advocatorum, Dn. Hertius *cit. l. §. 9.* quin quod ipsi Episcopi postea monasteriis intra suam diocesim extructis idem jus concessisse videantur, uti apparet ex charta MSC. de anno 1090, in qua Rurhardus Archiepiscopus Moguntinensis monasterium Comberg confirmavit & inter alia ita disposuit: *De advocati quoque electione hoc statutum est, notandum est, ut, quemcumque Abbas sibi licuit cum consilio fratrum suorum ad defendendam monasterii libertatem & justitiam utilem invenire posse, qui non pro terrena commoda, sed pro aeterna mercede hoc patrocinium suscipere velit, hunc absque alicujus contradictione eligat, & bannum legitimum non jure hereditario cum a rege suscipere efficiat, cujus advocati liberi concessum est arbitrio, ut semper, si velit, post sanctam hebdomadam Pentecostes 11 feria placium habeat in villa, quae dicitur S. & non in anno saepius, nisi ab Abbate invitatus, in praedicto autem placio ad servitium ejus debet Abbas ei dare maltrum frumentum pro faciendo pane. & Frisingerum unum porcinum & duos ovinos & vinum ceteraque ad haec sufficientia.* Exinde duo noto, (1) electionem quidem pertinuisse quandoque ad monasteria, sed electo postmodum jurisdictionem ab Imperatoribus concessam fuisse, (2) admodum ecclesias evitare voluisse advocatias hereditarias, quippe quae ecclesiis magis graves, quam utiles esse videbantur, quamvis tamen ut plurimum hereditariae erant, a quarum potestate deinceps ecclesiae se magno pretio redimere coactae sunt, vid. chronicon Hildeshemensis sub Episcopo Conrado ordine XXVII apud illustrem Leibnizium in *scripto rerum Brunsvig. p. 731 & passim.* Quin etiam regionum domini in monasteriis a se extructis sibi tales advocatias reservare solebant. Dn. Hert. *cit. l. §. 10. seqq.*

Et monasteriis.

§. III. Venio ad advocatos secundi generis, qui tam amplissimam potestatem cum jurisdictione conjunctam non habebant, sed tantum jus quoddam clientelae, die *Chung-und Chyrtum* *Gerchdytgeit*, in ecclesiis exercebant, de quo imprimis ex formula concessionis & pactionis iudicandum. Aliquando enim potentioribus hujusmodi protectio ab Imperatoribus demandata legitur, aliquando per pactum sibi eam ecclesiae acquiescitur. De priori casu testatur charta MSC. *Ludovicus Dei gratia Rex semper Augustus, venerabili Petro Archiepiscopo Moguntinensi Principi & SECRETARIO SUO CARISSIMO gratiam suam & omnia bonum. Disponentes ex officio regio honorabilium & religiosorum virorum Abbatu & Conventuum Monasterii in C. praecavere dispendiis & tranquillitati salubriter providere, ipsos Abbatem & conventum cum universis hominibus & bonis suis sua de-*

Ab advocati
f. ne jurisdic-
tione.

Ab Imperatoribus
quandoque
constituti.

ANNO T. ad MARCAM.

defensori specialiter duximus commitendo, sinceritatem tuam rogantes, ac volentes seriose, quatenus nullam eidem ab aliis quandoque occasione permittas violentiam & molestant irrogari, sed efficaciter protectione praesidia porrigas, quoties eidem fuerit opportunum, harum testimonio literarum nostris sigilli robore signatarum. Datum in Bisingia, Vll Kalend. Jul. anno 1377, regni vero nostri anno tertio. Alio diplomate, quod illustrius Hertius in *diff. diss. c. ult. §. 15* adducit, idem declaratur egregie, quod ex eo repetere placet. Videlicet continet illud privilegium Friderici II monasterio S. Crucis ord. Cisterc. in Archiducatu Austriae a. 1125 concellum his verbis: *Pati insuper & immunitatis vestrae vestrorumque successorum de imperiali clementia providenter, in hibemus omnino, ne quicquam monasterii aut nullum praedicti vestri advocatiam in feudo a quoquam habeat vel habere nulla nomine aut jure valeat, nec donationis alicujus praedicti ratione seu commissae aut expedite defensionis occasione vel quasi a progenitoribus hereditaria successione nomen & jus advocatium in vos aut vestra sibi quispiam vindicet & assumat. Sed quodcumque praedictum vestris monasteriis & vobis est habitum, vel a modo fuerit in electionem datum, aut alio iusto modo acquisitum, imperiali tuitione eo ipso subiacebit, quia vestrum esse cepit. Verum quia remoti a nobis, majestatis nostrae praesentiam adire, quotiens expediat, non valetis, ne quod juri aut utilitatibus vestris exinde valeat depriveri, defensorem cum vobis duntaxat, quem vos ipsi ad hoc elegeritis, deputamus, & habere concedimus, cui in vestra defensione, in contrarium, in casu civilibus & in aliis civilium negotiorum transactionibus, nostra vocis executionem in feudo habendam, neque hereditas relinquendam, sed sibi vestrae libertatis committimus, ita ut liberam vobis esse debeat, recusare non, & alterius defensionis vos & vestros committere, si sub nomine defensoris se voluit exhibuerit offensorem, si immunitatis vestrae privilegium ullo vexationum aut exactionum genere infringere & ananare voluerit.*

OBSERVATIO XIX ad §. 2.

§. I. Ut constat, quid juris Carolus Magnus *De patricio* per *Patriciatum* acquisiverit, illustrissimus Autor *antiqui Romanae* pauca de *Patriciis antiquis* edidit, quae illustrationem merentur. Plerique ut Autor nosse cum Carolo du Fresno in *Gloss voc. Patricius*, & Jacobo Origo *oe. Gothofredo ad l. un. C. Theod. de consul. praefect. rum. magist. milit. & patric.* hanc dignitatem a Constantino M. institutam esse, asserunt ex Zosimo, sed antiquiorem originem producit Petrus Iosephus Cantelius in *metrop. urb. histior. P. I. diss. 2. c. 4 §. 3* ostendens, jam a temporibus Augusti Patricios quosdam fuisse summos senatores, quos Caesares in Consilium sanctius adhibere soliti fuerint. Quidquid sit, ipse in §. 3 non diffiteatur, hanc dignitatem tempore Constantini novis & maximis auctam esse honoribus, ut longe aliam accepit faciem, dignam a priori. Tanta vero dignitas Patriciorum fuit, ut ceteris omnibus anteponebantur, ut dicitur in *l. 3. c. de consul. & proximum* locum post Imperatores tenebant Walafridus Strabo *lib. de reb. eccl. c. 31*, quos proinde Imperatores patres suos solebant appellare. An autem & quatenus consulatus huic prepositus fuerit,

Patriciatum tit, explicat Iacob. Gothofred. *cit. l.* Per se Patriciatu*s* jurisdictionem aut potestatem non complectebatur, sed apex dignitatis erat, fere ad modum eorum, qui hodie a regibus certo ordine veluti Perifelidos &c. decorantur, & sicuti hodie tales ordines suscipere ipsi reges & principes extranei non dubitant, ita olim ab Imperatoribus Constantinopolitanis plures reges extranei hac dignitate decorati leguntur. Præter Theodoricum & Athalaricum, ab Autore nostro adductos, etiam alii reges hanc dignitatem allumferant, ut Sigismundus Rex Burgundionum, Vitiges Gothorum Rex, Aretha Saracenorum Princeps, Adalgisus Desiderii Longobardorum Regis filius, aliique, quos refert Carol. du Fresnoie *cit. l.* In eo quoque videntur convenire cum equitibus ordinum, maxime antiquitus institutorum, quod defensione ecclesiarum & pauperum iis commendata esse deberent. Formulam conlitiuendi patricio*s* integram refert du Fresnoie *cit. l.* Pouisimul vero præfecti, quibus data erat provincia regende potestas, Patriciatum obtinebant, ita ut absolute Patricii vocarentur, quales patricio*s* etiam Italia habuit, qui scilicet Exarchatui præfecti erant. vid. Cantelius *cit. l.* du Fresnoie *cit. l.* Atque hi patricii, quia simul præfecturam habebant, non nuda dignitate, sed & potestate maxima conspiciuntur. Hisce præmissis, que de Patriciatu Francorum adferuntur, facilius possunt intelligi.

§. II. Prima occasio, quod reges Francorum ad Patriciatum Romanum vocari sint, ex dissidii inter Orientales & Occidentales circa cultum imaginum repetenda. Leo Ilaunicus Imperator Constantinopolitanus anno 722 ædium contra imagines renovaverat, quo factò irritatus Gregorius II Pontifex Romanus duabus literis, recitatis a Baronio *ad ann. 726 n. 28 1999* graviter illum objurgat, limites verecundie, imperiali majestati debite, transgressus, quin ulterius, quasi insidias Imperator ipsi struxisset, eo tandem rem deduxit, ut duces ab Imperatoribus constituti, ex Italia deicerentur, uti Autor illustrissimus *lib. 3 c. 11* non diffiretur, & sic Pontifex cum universo populo se obedientie Imperatoris tandem subdixerit. Quo jure? nunc non inquiram. Equidem Sigonius *lib. 3 de Regno Italia* ita hac de re dissentit: Ita Roma Romanorumque Ducatus a Græcis ad Romanum Pontificem propter nefandorum hæresin impietatemque pervenit. Sed omnino dubito, an sola regis perveritas ad defectionem sufficiat, que nulla alia in re, quam adiphora, seu cultu imaginum cognoscebatur, & gravior sine dubio erat Pontificis pertinacia, quam Leonis perveritas. Sed novus meus inflabat a Longobardis, & quia ita semel a Græcis decessant, allunde, scilicet a Francis, petendum erat

auxilium. Quippe circiter annum 726 Gregorius II per literas Caroli Martelli auxilium implorat, cui imploratum utrum annuerit, determinari nequit. Certior res est de Gregorio III, qui cum Longobardorum rex Romam obsidione cingeret, legationem de novo anno 740 ad Carolum Martellum direxit, eo consilio, ut tanquam Patricius Romam defendere, quod liquido constat ex verbis Continuatoris Fredegarii. *c. 210* adductis ab Anton. Pagi in critica Baron. *ad ann. 740 n. 4*, ex quibus & aliis locis clarissime evincitur Carolum Marcellum primum fuisse inter reges primos Francorum, qui dignitatem hanc Patriciatu*s* pacto obtinuerit, que deinceps ad Pipinum & sequentes successores translata est, uti Autor noster *lib. 3 c. 11* plenius docet. Neque, ut Autor docet, hic character nuda & mera dignitas in Carolo Martello aliisque fuit, uti quidem alias Patricius honoris potestatem non complectebatur, sed conjunctam habebat potestatem, quia Pontifex & universus populus ejusmodi Patricium sibi elegisse videntur, qualis antea per Italiam fuerat, qui simul præfecturam habebat, uti antea dictum est. Atque hæc pertinent verba Sigonii: *Inter hoc procerum consensiente decretum, ut Carolus Patricius Romanus esset*, quia, quod passim Pontifices Carolo M. titulum Patricii Romanorum dederint, quo ipso ostenditur, Francorum Reges non in genere Patriciatu*s* dignitatem obtinuisse, uti alii Reges, de quibus antea dictum, sed intuitu certa provincia, quales patricii olim, ubi dictum, potestatem maximam cum ipsa præfectura habebant, qualem etiam regibus Francorum sine dubio tribuerunt, uti pluribus documentis ad oculum demonstravi Carol. du Fresnoie, *Glossar. voce Patricius*. Quamvis autem postea acquisito imperio Patriciatu*s* character eatenus desinit, ut non amplius tanquam Patricius Romanorum reipubl. præficeret, tamen defensione ecclesie Romanæ, uti Autor recte asserit, in solidum a pupod omnes posteros Carolingorum permansit, imperio licet diviso inter liberos, quo ipso factum, ut hæc quidem defensio in nuda obligatione consisteret, non simul potestatem & imperium inferret, quod solus exercuit Imperator, reliquis ex Francorum stirpe descendentibus ad defensionem concurrentibus. Quod ideo monendum, ne ex hac obligatione ad defendendum reges Gallie in Romam urbem aliquid jus sibi allerant, quippe cum defensio hæc non amplius tanquam ex jure Patriciatu*s* exerceretur. Equidem Imperatores nostri, que adhuc Advocatos ecclesie Romanæ esse, asserunt, *capitul. Cesar. art. 1*. Sed hæc advocatia non est patricia, sed ex jure imperii fluens, & ordinaria, ut Autor noster in § 1 hujus cap. loquitur.

Regis Patricii.

Patricii defensores ecclesiarum & pauperum in aumbebant.

Præfecti provinciarum Patricii.

*Origo Patriciatu*s* regibus Francorum delati.*

An Pontifex jure de fecerit ab imperatorum Orientium obediencia.

LIBRI II

CAPVT I.

OBSERVATIO I ad §. 2.

§. I.

Incommoda ex opinione, quod res publica sit in ecclesia.

Maximos in statu civili motus ab omni tempore excitavit opinio de statu ecclesie civili, seu quod quaedam res publica sit in ecclesia, distincta a corpore civili. Ita enim duae inter se distinctae in una coartae sunt respublicae, & cum non poterint non quotidie inter se collidere, hinc sensim illa mala nata sunt, quae postmodum integras respublicas everterent, & imperium civile conculerant.

Hierarchia fundamentaria.

Quale regimen in ecclesia obtineat.

Quomodo sacerdotes praesint ecclesiae.

An in ecclesia detur regnum & sacerdotale imperium.

Triplex status in ecclesia.

rent viam. Nam inter Romanae ecclesiae addi debent tres classes deprehendi. Quidam impudenter unice Pontifici & ordini clericali omnia deferunt, quorum in numero quoque est Autor, vulgo Cardinalis d' Aguirre creditus, in tr. Leodi anno 1689 edito, de libertatib. eccl. Gallie. Quidam omnia principi tribuunt, sed hi admodum pauci sunt, quia boni. Quidam modum tenere & consortium sacerdotii & imperii quaesire, quam hypothese[m] ut plurimum sequuntur Theologi Parisienses, & cum illis etiam Autor noster. Illi grati sunt in aula Romana, sed merito inuisi principibus: Isti inuisi sunt aule Romanae, sed grati principibus, ut in gratiam cleri hoc proferri non audeant, quin ut hinc satisfaciant, huiusmodi doctores exterminandi sunt. Nunquam certe crediderim, Puteanum aule regis tam inuisum fuisse, uti apparetur credebatur, ut ut, quo Nuncio Apollitico satisfieret, displicentia simulanda erat. Hi denique nec clerum nec principem ledere intendunt, cum, utrumque in regimine conjungant. Non itaque sententia de triplici statu ecclesiastico in nostris demum nata est ecclesiae, sed, uti apparet, jam dudum obtinuit & excogitata fuit ad harmoniam conciliandam inter sacerdotium & imperium. Non permittit jam ratio institui, ut illam penitus examinem, sed illud unicum tantum. circa illam moneo, principem in ecclesia non considerari ut talem, sed ut Christianum; extra ecclesiam autem intuitu reipubl. principem ut talem se gerere & exercere imperium in totam rempublicam, & sic etiam ecclesiam, tanquam collegium aliquod externum in republ. existens, providendo, ne quid in collegio ecclesiastico inordinate & contra quietem reipubl. agatur.

Ex Car. majorum coram aliiis collegiis non tantum periculum in tempore publicam metuendum, uti quidem ab ecclesiis, si a principe circa ecclesiam, quam quibus adherere solet, quo magis itaque nisi ad imperium grassantur, eo magis deereciter genere debent horum auctoritas, imperium vilescit, & ad seditionem sub pretextu religionis omnia conspirant.

§. II. Ceterum qui paulo lenius incedere, & Hierarchicum regimen temperare voluerit, admittere utrumque regimen in ecclesia, sacerdotale & regium, quo etiam Autor noster in §. 3 vergit, dum ait, ecclesiae corpus in duas praecipuas personas, sacerdotalem & regiam divisum esse, quod ex factum omnium amplexu consensu, ut itaque secundum hanc sententiam ecclesia collecta sit ex triplici ordine (1) statu civili (2) sacerdotali (3) plebeo seu economico. Arque haec quoque, nostratium cum illustrissimo Marca est sententia, quam velideo receperunt, ut nec principi omne jus circa sacra admitterent, nec tamen sacerdotes a regimine sacro excluderent, sed mediam tene-

rent viam. Nam inter Romanae ecclesiae addi debent tres classes deprehendi. Quidam impudenter unice Pontifici & ordini clericali omnia deferunt, quorum in numero quoque est Autor, vulgo Cardinalis d' Aguirre creditus, in tr. Leodi anno 1689 edito, de libertatib. eccl. Gallie. Quidam omnia principi tribuunt, sed hi admodum pauci sunt, quia boni. Quidam modum tenere & consortium sacerdotii & imperii quaesire, quam hypothese[m] ut plurimum sequuntur Theologi Parisienses, & cum illis etiam Autor noster. Illi grati sunt in aula Romana, sed merito inuisi principibus: Isti inuisi sunt aule Romanae, sed grati principibus, ut in gratiam cleri hoc proferri non audeant, quin ut hinc satisfaciant, huiusmodi doctores exterminandi sunt. Nunquam certe crediderim, Puteanum aule regis tam inuisum fuisse, uti apparetur credebatur, ut ut, quo Nuncio Apollitico satisfieret, displicentia simulanda erat. Hi denique nec clerum nec principem ledere intendunt, cum, utrumque in regimine conjungant. Non itaque sententia de triplici statu ecclesiastico in nostris demum nata est ecclesiae, sed, uti apparet, jam dudum obtinuit & excogitata fuit ad harmoniam conciliandam inter sacerdotium & imperium. Non permittit jam ratio institui, ut illam penitus examinem, sed illud unicum tantum. circa illam moneo, principem in ecclesia non considerari ut talem, sed ut Christianum; extra ecclesiam autem intuitu reipubl. principem ut talem se gerere & exercere imperium in totam rempublicam, & sic etiam ecclesiam, tanquam collegium aliquod externum in republ. existens, providendo, ne quid in collegio ecclesiastico inordinate & contra quietem reipubl. agatur.

§. III. Postquam autem semel consortium

55
Et sacerdoti

imperii & sacerdotii constitutum fuit, nihilominus solliciti esse coperant doctores de finibus regundis, quorum etiam Autor illustrissimus collimat. Animadverto tamen, eo ipso in effectu principibus jus suum circa sacra negari, & sacerdotibus privative illud adscribi. Facile limites consequenter, si cogitaremus, sacerdotum esse, docere & viam salutis inculcare, non autem imperare & jurisdictionem exercere, quod est principis. Hic cogit, adlubito imperio externo, sacerdos permoveret, rogat, admonet, docerque. Statim itaque ac clerici doctrinæ suæ viam externam addunt, & schema politicum in legibus præscribendis, jurisdictione exercenda, aliisque actibus civilibus suscipiendis inducere conantur, limites sui officii transcendunt.

OBSERVATIO II ad §. 5.

Provocat etiam ad locum Nazianzeni Agobart. ^{Locus Nazianzenus} Ludovicus Archiepiscopus, ubi ad Ludovicum ^{regem animarum} imperatorem scribit hoc tenore: ^{ignorat debuerat, majus esse regimen animarum, quod est pontificale, quam imperiale, quod est temporale.} ^{Beatus Gregorius Nazianzenus hoc non timuit coram imperatoribus in ecclesia prædicare, sic enim ipsis imperatoribus loquitur dicens &c.} Alt regimen animarum plane non debebat componi cum regimine civili. Ipse Nazianzenus in ^{oral.} ^{apol.} nervose exprimit, in quo regimen animarum consistat, ajens: *nobis circa occultum & inservum hominem curatio omnis & studium versatur.* At vero hæc cura nullum admittit imperium proprie dictum, quale tantum civile est, quod recipit obligationem externam, sicut illud internam tantum.

CAPVT II.

OBSERVATIO III.

Origo æquitas, quod majestas immo diæ Deo sit.

DOgma hoc, quod majestas immediate a Deo sit, vulgatum est, sed dubiis non caret. Hæc ejusdem nunc non tangam, sed tantum naturæ domini referam. Postquam Pontifex Romanus semel dominatum sacrum universalem introduxerat, & imperium omne civile illi subijcere præterea destinaverat, hoc potissimum argumento ducebatur, potestatem sacerdotum ^{immediate} a Christo esse, majestatem autem civilem ab hominibus conferri, sicuti itaque omnes homines, Christo subditi debent, ita quoque omnia humana inlita, quale imperium civile esse docebant, sacerdotum potestati & juri subjecta esse debere. Atque hæc potissimum philosophia erat eorum, qui pro Pontifice contra Ludovicum Bavarum scriperunt. Ceterum, qui a partibus imperatorum stabant, ut hanc consequentiam everterent, varia excogitarunt argumenta, quibus demonstrarent, majestatem civilem itidem immediate a Deo esse, quo demonstrato, credebant, majestati civili contra attentata Pontificis satis prospectum iri. Atque hoc in argumento tunc potissimum desudabant, qui pro Ludovico Bavao contra Pontificem scribebant, quos Goldastus tribus volum. *de Monarchia imperii* collegit. Atque ut hæc sententia, de majestate

civili immediate a Deo conferranda, eo gravius haberet, non tantum patres Concilii Parisiensis eandem inter articulos fidei reulere, sed ipse Ludovicus constitutione imperiali confirmavit, in qua hæc leguntur: *Ideo ad tantam malum evitandum de consilio & consensu ecclesie, & aliorum principum imperii declaramus, quod imperialis dignitas & potestas est immediate a solo Deo.* Retere hæc constitutionem Albericus de Rosate in *L. C. de quadr. preser.* Unde etiam postea, qui contra pontificis dominatum efficacissimum scriperunt, hanc ipsam pro aris & focis defenderunt, inter quos familiam dicit Marcus Antonius de Dominis *de republ. ecclæs. lib. 6. c. 2.* Quin etiam nostrates, cum Pontifici obloquendum merito consueverunt, nullum validum isto habuerunt argumentum, ex quo etiam factum, ut a Theologis plerisque protestantibus hæc sententia foveatur. Sed si vel maxime majestatem a Deo ^{mediate} esse dixeris, & immediate fundamentum a pactis hominum deduxeris, nihilominus satis adhuc majestati civili prospectum erit, ut alibi pluribus docetur. Sufficit, hic tantum ostendisse causam, quoquam Autori illustrissimo hæc sententia arripit.

CAPVT III.

OBSERVATIO IV.

Innocentii III Verba de potestate supra prima regis Galiee scripta a Baronia explicatur.

Hæc verba Innocentii III, relata in *c. 17. X. qui sitis legitimi* de potestate suprema regis Francie non potuerunt non Cardinali Baronio esse lapsis offendiculi. Vt itaque in *tr. de potestate summi pontif. in temporal.* ab hoc laqueo se extricaret, sophisticated agere necellum habuit, nam verba Innocentii ita explicat, ajens, regem Francorum neminem in temporalibus agnoscere superiorem, scilicet alium temporalem principem, agnoscere tamen superiorem principem spirituales, Papam scilicet. Alit enim hanc interpretationem a

mente Innocentii alienam esse, inde patet, quod discretis verbis asserat, regem Francorum se jurisdictioni Pontificis sine juris alterius læsione subijcere potuisse, & etiam revera subijcisse. Quod si itaque Innocentius se rege Francorum superiorem in temporalibus agnovisset, sane minime asseruisset, regem se eidem sponte subijcisse, & jurisdictionem ejus agnovisse. Ethuc tendunt argumenta ab Innocentio in sequentibus adducta, ut, si locum Deuteron. XVII ab Innocentio adductum secundum ejus mentem paulo accuratius

exa-

examinemus, quodammodo *jure proprio* cognitionem sibi vindicare voluisse videatur, & non ex spontanea submissione regis Francorum Philippi I, quod tamen ipse prius agnoverat. Ita Pontificis semper stylo ambiguo usi sunt, ut pro re nata ex arcanis prudentiæ Hierarchicæ in hunc vel illum sensum trahere possent, prout etiam. Interpretres hunc textum ex studio partium aliter atque aliter interpretati sunt. Qui monarchiam Pontificis universalem adorant, inde deducunt, quod cause majores & arduæ etiam in temporalibus cognitioni Pontificis subjaceant. Qui vero jura illimitata principum defendunt, inde concludunt, Pontificem non aliter de controversiis principum cognoscere posse, quam ex spontanea submissione, quo etiam illustrissimus Marca inclinatur. Ceterum si dicendum, quod res est, factis insulse locus Deut. XVII ad rationem deci-

dendi ab Innocentio III adductus est, quod nec autor in §. 5 circa finem diffiteri videtur, uti iudicium suum suspendere voluerit. Moyses ibidem schema future reipublice Judaicæ adumbrare voluit, nec unquam figuram reipublice Pontificis subjicienda sibi animo concepit. Ita mystica interpretatio in abusum trahitur, quæ per se apta est, ad quascunque conclusiones inde elicendas contra mentem scriptoris. *O. Pontificis astitia circa vetus testamentum.* biter & illud quoque ex hoc Innocentii decretali animadverto, Pontificem verus testamentum propria potestate fundanda in passibus inutilibus, ut ICI loquuntur, accipere, sed, quæ argumenta ad jura principum circa sacra illustranda inde deducuntur, respicere, quasi hoc sensu veteris testamenti dispositio ad præsentem statum reipublice applicari nequeat.

CAPVT IV.

OBSERVATIO V.

An clerici
compeant ius
dicendi
controversi-
a fidei?

Ita quidem est, imperantes, qua tales, non docebant, nec dogmata definire, sicut nec sacerdotes, qua tales, imperare debent. Et hoc sensu definitionem in causis fidei doctoribus competentem, sed absque facultate decisiva, & tantum per modum interpretationis doctrinalis. Alit quæ ab illustrissimo autore adducuntur loca, ex illis sunt desumpta temporibus, ubi imperatores clerico iudicium decisivum in causis fidei imprudenter indulgebant, decepti sine dubio persuasionibus cleri, cujus iudicii se deinceps executores profitebantur, quamvis, hoc more semel introducto, multi imperatores sepe in controversiis fidei ambigui fuerunt, a cujus partibus starent. Habuerunt orthodoxi suos cohortes, habuerunt & Ariani. Vtrinque Conclii res fidei diversimode definitæ sunt, & sic dum imperatores iudicium suum in causis fidei suspendere debuerunt, forte hoc illis sepe traherentur, & prout hæc vel illa secta dominabatur, ita iudicium decisivum sibi privative adscribebat, & alteri denegabat, tanquam erranti & hæretica pravitate infectæ, ut jam non tangam alia incommoda, quæ ex hoc iudicio decisivo cleri promanarunt. Ceterum licet imperatores agnovissent, pontiffimum jus cognoscendi esse penes sacerdotes, duo tamen merito sibi reservarunt, (I) jus dirigendi modum cognoscendi, (II) confirmationem decretorum. Prius apparet ex literis Theodosii & Valentiniani invecivis, ad Cyrillum scriptis, apud Severinum Binium *tem. priore Epif. Synodi c. 7.* ubi graviter invehitur in Cyrillum, quod tam precipitanter & turbulenter in condemnando Nesto-

rio versatus fuerit, cum tamen, ut addit, nulli dubium esse possit, *religionem prudentia & consilio contriverit magis, quam cum ipsam imperio firmari, & incorrupta pietatis doctrinam sedulo respiciendi studio facilius, quam pertinaci animorum conventioni, inveniri.* Res per se nota est, & ex actis Conciliorum œcumenicorum apparet. Posterior patet *item con-* ex epistola Synodali in secunda Synodo generali Constantinopolitana scilicet, ad Theodosium, *firmatio non decre-* scripta, apud Sever. Binium circa finem Concilii predicti, ubi patres referunt, quæ in Concilio definita fuerint, & deinde subjungunt: *Rogamus igitur tuam clementiam, ut per literas tuo pietatis ratum esse jubens confirmesque Concilii decretum, & sicuti fuerit, quibus nos convocasti, ecclesiam honore profectus es, ita etiam summam eorum, que decreta sunt, conclusionem sententiam atque sigillo tuo corroboras.* Agnovere itaque patres dicti Concilii, decreta Conciliorum tum circa fidem, tum circa disciplinam ecclesiasticam non alteri viam & robur habere, quam ex confirmatione imperatoris, quo ipso non omne examen & cognitionem eadem abjudicare poterunt. De quibus confirmationibus autor noster c. 10 §. 9. *leg. plenius agit, & infra quoque lib. 4 c. 3. obs. V. ad §. 5 ubi res hæc materia illustrabitur.* Loquitur jam de *veritate historica,* non quid hæc in re fieri debeuerit; notum enim est, quid alias opponi illis soleat, qui docent, res fidei etiam per modum legis proprie dicte imperari subditis posse. De disciplina ecclesiastica res planior est, quæ maxime agenda & ordinem ecclesiasticum respicit. (1) Vt

Imperatores
sibi reservarunt ius di-
rigendi mo-
dum cogno-
scendi in

CAPVT VII.

OBSERVATIO VI.

An clerici
in rebus ec-
clesiasticis
subiecti sint
iurisdictioni
seculari.

Sententia illustrissimi aitoris in hoc capite hæc eredit, clericos, qua tales, seu in rebus mere ecclesiasticis, non esse subiectos iurisdictioni seculari. Sententia Constantini M. in §. 2 addu-

cta hæc de re notissima est, quam etiam pontificis postea semper contra imperatores uferunt. Dux vero pontiffimum videntur esse cause, cui iudicium de clericorum causis a se declinare. (1) Vt

Cor Con-
stantinus
M. hoc ju-
diciam a se
declinatissi-
mum.

Revera
Constanti-
nus M. ju-
risdictionem in cler-
icos exer-
cuit.

Regis au-
toritas in or-
dinationibus epis-
coporum olim
G. q. regis auctoritatem hic non excludit. De or-
dinationibus, ajunt patres Concilii, clericorum in di-

(1) Ut ea ratione tumultuantes episcopos, qui se invicem graviter accubabant, compesceret, & ita ex regulis prudentiae praecaveret, ne in graviore litis accenderentur nisi episcoporum exacerbati, atque propterea libellos aculatorios comburi jussit. Ipsi interim episcopi agnovere, se Constantino esse subiectos, qua clericos, cum sub hac qualitate se invicem accusarent. (2) Ut episcopos quacunq; occasione sibi indulgentiores redderet, nec judicando inter eos alios laderet, eorumque animos a se alienaret, alios vero fovere videretur. Non itaque seria haec Constantini sententia fuisse videtur, sed ad statum ejus temporis accommodata. Interim revera jurisdictionem in clericos, qua miles, exercuisse, causa Donatistarum probat, uti judices ecclesiasticos, & inter illos etiam episcopum Romanum Melchisedem delegavit, qualis delegatio ostendit, jurisdictionem delegatorum dependisse a potestate delegantis, qualis hic quidem Constantinus fuit. Qui enim ipse in causa judicare nequit, nec alios delegare potest. Delegatio hujus mentionem facit Augustinus epist. 162 scribens: Rogatus quippe imperator judices misit episcopos, qui cum eo (Melchisede) sederent, & de tota illa causa, quod justum videretur, statuerent. Sed cum Donatistae horum delegatorum sententiam haud acquiescerent, dedit novum Arelatense judicium, ut ait Augustinus cit. l. & tandem de Provocatione ad imperatorem haec addit: Alios apud Arelatum judices dedit, a quibus tamen illi ad ipsum rursus imperatorem provocare maluerunt. Cognitionem itaque de causis clericorum, qua talem, utique Constantinus ad se revocavit, delegatos judices dando, & varium judicium formando. Et forsan huc respexit Socrates praem. lib. 5. ajens: Passim in historia ecclesiastica impensiorum mentionem fecimus, quod ex illo tempore, quo Christiani esse ceperunt, ecclesiae negotia ex illorum non pendere visa sunt. Si ergo negotia ecclesiastica, potissimum a clericis, qua talibus tractantur, a nutu imperatorum pendere ceperunt, non dubium esse potest, clericos quoque, qua tamen imperatorum jurisdictioni subfuisse. Ordinato est sine dubio acus ecclesiasticus, clericis proprius, & tamen Concilium Aurelianense I G. q. regis auctoritatem hic non excludit. De ordinationibus, ajunt patres Concilii, clericorum in di-

observandum esse decrevimus, ut nullus secularium ad clericatus officium presonas accedere, nisi aut cum regis jussione, aut cum iudicis voluntate. In Placito Concilio Toletano IX. c. 1 aperte etiam regibus iudicium in clericis, qua tales, confirmat, ubi disponitur, quomodo procedendum sit cum clericis oblationum fraudatoribus, quod crimen ecclesiasticum si a metropolitano commissum fuerit, regis acribus id ipsum intimandum esse dicitur, ad hunc scilicet effectum, ut coerceretur, id quod ex antecedentibus satis colligitur. In Synodo Chalcedonensi actione 13 occurrit libellus supplex episcopi Nicomediae ad imperatorem, contra Anastasium episcopum Nicenum, propter violatum jus metropolitani, sicuti quoque in actione seq. refertur alius libellus supplex Sabiniensis episcopi Parenorum ad imperatorem, conquerentis, quod a Dioscuro in secunda Synodo Ephesina injuste esset depositus; quae exempla aperte ostendunt, episcopos etiam in negotiis ecclesiasticis solitos fuisse ad imperatores confugere. Desino alia plura testimonia addere, quae satis indicant, imperatores potuisse suo jure in clericos uti, sed quod rarius id ipsum factum sit, & imperatores causas tales ad episcopale iudicium ablegaverint, non factum est ex defectu jurisdictionis, cujus contrarium jam asserimus, fed ex regulis politicis, quae non semper talia principum iudicia admittebant, ut pro re nata jus summum quoque exercuerint. Ex hac imperatorum indulgentia tamen factum est, ut tandem episcopi jurisdictionem in clericos, qua tales, sibi jure proprio & privato, nec dependenter a supremo principis potestate tribuerint, quo ipso ecclesia magis magisque in formam republicae erecta est. Ceterum quod illusterrimus autor in §. ult. existimet, quod leges civiles, quoties de materia ecclesiastica disponunt, sequuntur tantum & confirmant statuta Conciliorum antecedentia. non etiam eadem antecedant, universale non esse, vel inde patet, quod ipse autor infra lib. 6. c. 16 asserat, canonem Concilii Constantinopolitani ex constitutione imperatoris antecedente fabricatum fuisse, quin quod in utroque codice & Theodosiano & Iustiniani plura legibus noviter constituta deprehendantur, de quibus canone haec nihil cautum fuerat.

An leges civiles simpliciter canonum statutum confirmant?

CAPVT VIII

OBSERVATIO VII.

An prima-
pilius olim
integrum
fuerit, epi-
scopum no-
vam digi-
tatem eccle-
siasticam
tribuere?

IN causa Eustathii Episcopi Beryti, quae in Concilio Chalcedonensi tractata est, quaedam circumstantiae occurrunt, quae nisi sollicite examinentur, facile credulum lectorem inducere possunt, ut credat, principibus integrum non fuisse, ecclesiam novam tribuere dignitatem. Scilicet Berytensis episcopus per sub- & obreptionem dignitatem metropolitani a Theodosio impetraverat; ambitione ad hoc inductus; ast in eodem rescripto, haec clausula continebatur: Tyro de jure suo nihil derogetur. Nihilominus tamen Berytensis episcopus Tyrensis metropolitani ju-

ra involabat & sic dupliciter peccasse videtur, tum quod per ambitionem hanc dignitatem sibi quaesiverat, tum quod rescripti limites excederat. Inde Tyrensis querela ad Concilium Chalcedonense devoluta & excussae sunt, ubi (1) patres, ex regulis parum, non rescripto regio, hanc licentiam decidendam esse, constituit. Sed praesupponebant, rescriptum hoc per ambitum per sub- & obreptionem fuisse impetratum atque adeo precillam carere debere effectu rescripti, quod subsistere haud possit. Non itaque rursus rationem decidendi desumunt patres ex descripto facultatis

auti vel iuris, sed ex iniquitate modis, quo hæc divisio provinciæ obtenta erat. Allegabant enim, hoc rescriptum contra canones Concilii Niceni esse impetratum, & hoc intuitu quoque Marcianus admisit examen exceptionis sub & obreptionis, quippe de qua etiam iudices inferiores judicare possunt & debent, maxime si contra jus, quo etiam canones referendi erant, essent elicita, *l. 7 C. de precib. imp. offerend. l. 6 C. si contra jus vel iust. publ. l. 12 C. de SS. ecclæs.* (II) Ipsam autem sub- & obreptionem vel inde colligebant, quod in *c. 4 Concil. Niceni* cautum esset, ut uniuscujuscunque provinciæ unus tantum sit metropolitanus episcopus. Miror, patres Concilii Chalcedonensis in hunc canonem prolapsos esse, cum ex ipso rescripto, ut ab initio monitum, ratio melior decidendi sese infinuet. Revera enim canon in

presenti casu sua desinitur applicatione. Divisa erat Phœnicia a principe & sic ex una provinciæ duæ erant factæ, potuissent itaque, salvo canone Niceno, Berytenis episcopus metropolitanus esse, nisi Tyro sua jura essent reservata. Et sane falsissimè supponunt, quasi ita duo metropolitani in una provinciæ futuri essent, quæ post divisionem amplius pro una haberi non poterat. Non itaque in presenti concilio principi jus denegatum est, novas metropolitanas ecclesias constituendi, sed tantum præcautio stabilita, ne ambitiosi episcopi facile per rescripta ejusmodi statum ecclesiasticum turbarent, quod merito ex ejusmodi promissis divisionibus metuendum erat, cum ita aliis metropolitanis sui subtraherentur suffraganei episcopi.

CAPVT XI.

OBSERVATIO VIII. ad §. 6.

An lego-
lino Valen-
tini contra
canones?

A Sertum auctoritatis nostri est, leges olim non valuisse contra canones. Res suo modo expedita est, dummodo de vera ratione videamus, Marcianus Imperator in *l. 12 C. de SS. ecclæs.* loquitur de illis sanctionibus pragmaticis, quæ contra canones ecclesiasticos *intervenit gratia & ambitionis* erant elicite, qualis erat sanctio, quam Berytenis episcopus Eustathius impetraverat, uti præcedente §. dictum, & forsitan hac occasione lex hæc postea lata est. Erant itaque tales sanctiones nullæ, quia *intervenit gratia & ambitionis* erant elicite, & sic sub- & obreptione impetratæ, quod quoque juris erat, si contra leges civiles hoc modo imperatae erant, non vero ideo, quin contra canones erant; nam scilicet lex posterior

pragmatica priorem tollere poterat, si de cetero omnis subrepto cessabat; ita qui etiam leges contra canones ecclesiasticos valere poterint, ratio juris suadet, cum etiam canones ecclesiastici demum vim legis proprie dicere acciperent, si ab imperatoribus essent confirmati, qualis erat ratio confirmatorum decretorum conciliorum. Quod ideo monendum, ne exillimentis, imperatores olim sibi facultatem in rebus ecclesiasticis aliquid disponendi abjudicassent. Nam quod contra canones ecclesiasticos nihil temere constituitur voluerint, id ex eadem ratione erat, quæ contra leges civiles nihil se disposituros, se receperant, utur ad utrumque facultatem haberent.

CAPVT XIII.

OBSERVATIO IX.

§. I.

Varia de
chorepiscopi-
senten-
tia.

F atentur unanimiter eruditi, multam difficultatem deprehendi in explicacione chorepiscoporum muneris. Quidam a presbyteris eos non distinguunt, quorum etiam videtur auctor nosse inclinare in §. 2 *cap. seq. §. 3.* & M. Antonius de Dominis de republ. ecclæs. lib. 2 c. 9 in *f.* ut vicarij episcoporum simul constituti fuerint per pagos & rivos, Schelltraete de Concil. Antioch. c. 10 *cap. 16 art. 1 §. 3. seqq.* Quidam tamen eos in diversum a presbyteris gradum collocant, quamvis proprie dictos episcopos fuisse, negent Caspar Ziegler de Episcop. lib. 1 c. 13 §. 19. Ludovicus Thomassinus de novis & vet. ecclæs. discipl. P. I. lib. 2 c. 1. Quidam denique eos in classem proprie dictorum episcoporum ponunt, inter quos nominandi sunt Guillelmus Beveregius in annot. ad c. 13 Concil. Emyr. & Samuel Basnage in *annal. eccl. ad ann. 341 §. 14. seqq.* Sane quod eruditi circa hanc antiquitatem tam mirifice variant, inde videtur propullulasse, quod rem omnem ex conciliis, post tria secula celebra-

tis, definire voluerint, cum tamen de primæ origine eorum laborandum erat, quæ non ex illis demum temporibus repetenda, ubi in Conciliis chorepiscoporum mentio injicitur, quippe quæ horum ita mentionem faciunt, ut inde colligat, minus hoc jam fuisse institutum antiquissimum.

§. II. Ad *libr. 1 obs. §. 7.* demonstratum. Origo chorepiscoporum est, ab initio nullam fuisse discrimen inter presbyteros & episcopos, ipso Hieronymo teste, sed omnes presbyteros seu episcopos fuisse inter se æquales, & collegium aliquod constituisse. Verum vero primario verbum divinum civitatibus annunciaretur, ut acta Apostolorum ostendunt, quoniam ibidem major mellis erat speranda, quam in pagis, tamen ad villas & pagos quoque paulisper verbi divini prorupit, uti Clementis epistola docet, scribens: *Per villas in villis que (κατὰ γέγρας) & urbes verbum predicantes quoque verbi Apostoli, episcopos & diaconos constituerunt.* Nulla presbyterorum fit mentio, quippe qui eo rem-

E

ANNOT. ad MARCAM.

porē ab episcopis haud distinguebantur. Iam in eunte seculo secundo anno nō Plinius, cui Bithyniæ legatio iuncta erat, Trajano lib. 10. *epist.* 97. statum Christianorum refert & tantos progrossus Christi religionem fecisse ait, ut *vicos urbes & agros* pervagaretur, & templa idololatrica quasi desolata fuerint. Sicuti itaque vici suas ecclesias seu cœtus Christianorum habebant, ita quoque facile constat, presbyteros seu episcopos illis præfuisse, sicuti in civitatibus, & quemadmodum paulisper in civitatibus ex presbyteris vnus electus legitur, qui toti collegio presbyterorum præficeretur & κατ' ἔξωθεν episcopus diceretur, ita etiam hic mōs facile ad villas & vicos transiit, in quibus etiam plures presbyteros fuisse, satis probabile est, quibus ad imitationem episcoporum urbium, aliquis sub nomine episcopi præpositus est. Vnde non mirandum, quod in antiquis monumentis ruralium episcoporum occurrit mentio, ut ostendit clariss. Basnage cit. l. §. 149. quemadmodum etiam in l. 7. *Capitul.* c. 187. tempore Caroli M. adhuc dicti fuisse villani episcopi.

Ecclesiæ pagani presbyteri seu episcopi rationem præstant.

Rurales episcopi presbyteri tantum præpositi.

Cur chorepiscopi dicitur?

Fuerunt itaque chorepiscopi ratione suæ originis, veri episcopi, in villis & agris constituti, & hoc intuitu ad differentiam episcoporum civitatisium dicti chorepiscopi, cum *χωρη* villam vel agrum denotet. Et certe vel nominis ratio id evincit, ut adeoque non necesse sit, cum auctore nostro in §. 7. & aliis dissentientibus Concilii Antiocheni canonem iō adeo torquere & prorsus alienam mentem eidem affingere, cum textus tamen sit admodum planus. Verba canonis hæc sunt: *Si qui sunt in vicis vel pagis, qui dicantur chorepiscopi, quamvis manus impositionem episcoporum perciperint, & ut episcopi consecrati sint, tamen sanctæ Synodo placuit, ut modum proprium recognoscant, ut gubernent suis subiectas ecclesias, eorumque moderamine curaque contenti sint.* Loquuntur hæc verba generaliter de quibuscunque chorepiscopis, & deinde in sequentibus potestas eorum restringitur, & presbyterorum ordinatio eis interdicitur, ubi pro ratione dubitandi afferitur, *quamvis ut episcopi consecrati, quod ex habitus diadema ad omnes omnino chorepiscopos, non quod tantum, referri potest & debet.* Quin ne quidem presbyterorum ordinatio eis absolute interdicitur, sed demum ita, ne absque consensu episcopi, cui ipsi subiecti erant, id facere audeant.

Quæ occasio chorepiscoporum conditio deterior facta fuerit.

§. III. Verum ubi paulatim, maxime seculo III, status ecclesiasticus schema politicum induere & ad statum civilem se conformare cepit, chorepiscoporum conditio deterior facta est. Olim omnes episcopi inter se æquales erant, & ita ne quidem chorepiscopi episcopis ab initio subiecti fuisse videntur. Vbi vero ex conditione provinciarum & civitatum civili inter ipsos episcopos civitates quædam subordinatio & inæqualitas nasci, & ex ordinatione quædam prærogativa duci cepit, ita quoque ex eadem ratione chorepiscopi episcopis civitatensibus subijci cœperunt. Et hoc ipsum iterum ex ratione civili, cum urbes singule suum habebant territorium & villas adjacentes, quæ urbis regimine complectebantur, ita quoque episcopi, qui in urbe se-

des suas habebant, totum territorium seu districtum urbis suæ ecclesiæ paulatim vindicabant, sicuti metropolitani ecclesias urbium, metropoli subiectarum; præsertim cum chorepiscopi ex more civili, qui facile in ecclesiis protulit, se accommodarent ad statum civitatis, & ab huius episcopo ordinationes peterent. Et hoc ipsim, quoque indignat canon Antiochenus dictus, ubi circa finem hæc sequuntur: *Chorepiscopus vero civitatis episcopus, cui ille subiectus est, ordinatus non quali ab hoc uno tantum ordinatus sit, sed autor noster §. 2. autumat, & exinde dignitatem episcopalem ei adjudicat, sed eodem sensu, quo sæpe in canonibus dicitur, episcopum a metropolitano esse ordinandum, ut scilicet designetur principalis persona, cui ordinatio incumbat, non exclusis assistentibus episcopis aliis. vid. c. 6. Concil. Nicen.* Et hoc intuitu quoque in Concilio Nicaeno, Cæsarienti c. 17. chorepiscopi permittuntur, ut tanquam collegæ & συναρχεποι in Dominico civitatis præsentē episcopo possint offerre, tanquam qui honorandi sint, qui honor denegabatur presbyteris ruralibus. Qui canon simul ostendit, chorepiscopos ruralibus presbyteris ita præfuisse, ut episcopi civitatum presbyteris urbanis. Sed vel invidia vel ambitione episcoporum factum est, ut rurales episcopi plane auctoritatem suam amitterent, ut presbyteros non possent ordinare, nec diaconos, absque episcoporum, cuius subiecti erant, consensu, secundum Concil. Antioch. c. 10, quamvis hoc forsitan eodem sensu possit intelligi, quo in c. 4. Concil. Nic. confirmatio eorum, quæ in unaquaque provincia geruntur, tribuitur metropolitano. Et hunc in sensum quoque acclio c. 13. Concil. Antyrani, quamvis autor illius illius c. seq. §. 1. varie textum corrigi & explicari doccat. Confeciam clariss. Basnage cit. l. §. 15.

Chorepiscopi ordinati ab episcopo civitatis.

OBSERVATIO X ad §. 6.

Visitatores seu *περισιόδους* a chorepiscopis haud distinctos fuisse, hic autor noster docet, de quo tamen non immerito dubitat Scheelstrate ad *Concil. Antioch.* c. 10. cap. 16. art. 15. §. 6. præsertim cum *scopis*. Iustinianus in l. omnem 42 §. 9. C. de episcop. & cleric. eosclare distinguat, ajens: *Præterea sancimus, ne quis episcopus, aut chorepiscopus, aut visitator sine circulator, aut presbyter, aut alius cuiuscunque dignitatis clericus per largitionem ordinetur.* Imo clariss. id ipsum ex Concil. Laodic. c. 37. conspicuum reddit, in quo consilium patres eorum de abolendis episcopis ruralibus, & in eorum locum, visitatoribus seu *περισιόδους* constituendis, id quod forsitan factum ex ea ratione, quia vel chorepiscopi canibus episcoporum, eos deprimunt, resistebant, vel quia credebant, ita eventum caruit, quia chorepiscopi in posterum ad hoc durasse leguntur. Erant potius *περισιόδους*, quasi procuratores & episcoporum vicarii, qui tamen nullam propriam sedem habebant, sed regiones episcoporum circumabant & visitabant. vid. Christoph. Lutellus in *bibliothecazuricæ canon.* ansig.

Visitatores officium.

antiqui. p. 90 & Egidius Menogius in amantiss. jur. civil. c. 35. Optimo itaque consilio patres Laodiceni, loco chorepiscoporum hos visitatores constitutos esse, maluerunt, qui toti a nullo epi- scoporum tanquam eorum vicarii depende- bant, id quo tamen a chorepiscopis impetrare- hant ponere, qui, ut videtur, presbyterorum ordinationes haud intermiserunt, uti ex libris tem- pore Caroli M. motis, in c. antec. §. 7 ab autore nostro tactis, conspicuum est. Conf. Scheelstra-

te cit. l. art. 2 §. 4. seqq. Neque ita chorepisco- pi nudi presbyteri, neque episcoporum vicarii proprie dicti erant, sed potius communitati *gra- tiae* vel *gratiae*, ut dicuntur in *Synodo Neo-Caesar. c. 10.* Verum postquam fere omnis auctoritas is- a demta est, ut proprio jure nihil amplius in regi- mine ecclesiastico agere possint, sed quasi ex *de- legatione episcopi* pleraque peragebant, hinc fa- ctum est, ut postea vicarii episcoporum dicti fue- rint.

CAPVT XVI.

OBSERVATIO XI.

§. I.

Statu con- troverse, an leges re- quirant ac- ceptationem populi.

SENTENTIA illustrissimi auctoris est, *leges robur non habere, donec a populo acceptata fuerint*, quam hypothesis postea etiam ad leges ecclesia- sticas applicat. Graviter tamen eam ipsam impu- gnavit autor in tract. de libertatib. eccl'es. Gallicana anno 1689 Leodii edito, qui lib. 2 c. 6. seqq. non tantum contrarium adstruit, sed etiam ad singula auctoris non frugientia respondet. Ut in hac lite legitime versemur, necellum erit, de legibus civilibus primum quaestionem hanc formare.

Driffo.

§. II. Quaestio, prout ab autore nostro for- matur, haec redit: An ad legis vigorem consen- sus populi requiratur, ut civis is non aliter tene- antur, quam si commodas & utiles suis rebus ju- dicaverint? Quae quaestio sine dubio neganda, si is accipi debeat, ut a consensu subditorum legis vigor dependeat. Ita enim imperans summus leges non dat, sed ad instar senatus in republ. democratica Romana principes *creasset*, populus vero *juheret*, cum tamen in statu monar- chico populus voluntatem suam in principem transtulerit, & ita, quae ad dirigenda negotia spe- ctant, non suum interponere possit arbitrium, sed sequi voluntatem ejus, cuius per subjec- tionem obligavit ad meram obedientiam. Leges feruntur invitis & injustis, imo ejusmodi homi- nibus, qui variis ducuntur voluntatum concupi- scentis, quibus republicae semper abundant. Nitimur semper in vetium. Si itaque consen- sus subditorum esset expectandus, leges revera omni desituerent efficacia, cum rarissime sub- diti ad illas accipiendas duci possent. Quin cum imperantis sit, in publicum consulere, ipse quo- que assimabit, quid reipubl. utile vel consultum esse possit, non populus. Optime Plato in poli- tica f. de regno p. m. 572 vim legum exprimit hoc dialogo: *H. Legem cernimus ad hoc ipsum niti, quasi hominem quendam pernicem & imperitum, qui nihil, quam quod ipse constituisse fieri permit- tat, sed nec rogari etiam, SI QUID NOVI PRÆTER ILLIUS ORDINEM POTI- VS MELIUS QVE ALICVI VIDEA- TVR. S. Vera loqueris: ita enim, ut dicebas, lex homines cogit. Aequo pulere Seneca epist. 94 ten- tentiam nostram confirmat his verbis: Legem bre- vem esse oportet, quo factus ab imperiis venator, velut emissis divinitus vox sit. VBEAT, NON DISPVTET. Nihil videtur mihi frigi-*

Illustratur descriptio sen- tentiae Platonis & Senecae.

ditus, nihil ineptius, quam lex cum prologo. *Mo- ne, die, quid me velis scire. Non dico, sed pa- ro.* Longe consultius est, leges non ferre, & civis moribus suis ut vivat permittere, quam leges latas arbitrio subditorum committere, quo ipso non possunt non inanes evadere.

§. III. Neque leges vel argumenta ab auto- re producta aliquid evincunt. Nam l. 32 §. 2. *§. 2. sicut ad con- traria.* de LL. de statu democratico, vel ubi administra- tio externa democratica peragitur, loquitur, quod verba immediate subjecquentia evincunt. At ve- ro a jure populi in statu democratico non valet argumentum ad jus populi in statu vere monar- chico. Eodem sensu lex dicitur *spontio reipubl. communita modo*, quo leges olim apud Romanos vel Graecos in statu democratico in Comitibus con- dedantur; Sed in statu monarchico sunt *principis placitum, non spontio populi*. Porro quod im- peratores in legibus condendis plures jurisperi- tos in consilium vocabant, id quidem ex regula prudentiae, non ex necessitate juris factum est, & leges vigorem habebant non ex sententia jurisperitorum, sed voluntate & precepto im- peratoris. Denique quod imperatores leges ex utilitate reipubl. ferre debeant, id ipsum ad officium legislatoris pertinet, non subditis facultatem tribuit, leges examinandi, utrum ex utilitate reipubl. latae fuerint.

§. IV. Aliquid veri tamen latuit in senten- tia auctoris illustrissimi, si modo recte explicetur. Hoc certum est, legem directo non dependere ex voluntate & electione subditorum, negati tamen nequit, legem vim suam amittere, si a sub- ditis lex haec tenus observata non fuit. Saepe mo- res subditorum ita depravati sunt, ut per legem scriptam tolli & eradicari nequeant, quo ipso non potest non lex esse inutilis, de quo calu opti- me dissentit Tiberius apud Tacitum lib. 3. annal. c. 52. seq. *agens: Tot a majoribus reperta leges, tot, quas divus Augustus tulit, ille oblivione, haec (quod flagitiosus est) contemtu abolitis, securiorum lucum ficere.* Saepe mores supervenientes legum ne- glectum inducunt, & quatenus ita mores populi contrarii legis alicujus praxin respiciunt, satenus ad vigorem legis aliquid usus subditorum con- fere videtur, non quidem directo, sed per indi- rectum, quod alias per illos contrarios lex ab- rogetur, quod egregie memorat Plur. Thomasia- E 2

Responde- re ad con- traria.

Quae ratio- ne legis vi- detur non dependere a subditorum voluntate?

diff. de contentione morum cum iure scripto §. 49 seqq. ubi §. 53 seq. duo exempla hunc in finem adducit ex Plinio Secundo. Alterum ex eo repetam, quod desumtum est ex lib. 10. epist. 115, ubi a Trajano consilium petit, quid statuerendum, si contra legem scriptam hæcenus mores contrarii observati fuerint? Respondet Trajanus epist. 116. Merito hæssiti, Secunda carissime, quid a te rescribi oportere Censoribus, consulentibus, an legentes in senatum altarum civitatum, ejusdem tamen provincie, cives? Nam & legis (prohibitivæ scriptæ) auctoritas & longa consuetudo usurpata contra legem (prohibitivam) in diversum movere se potuit. Mihi hoc temperamentum ejus placuit, ut ex præterito nihil novarem, sed manerent, quamvis contra legem adsciti, quarumcumque civitatum cives, in futurum autem lex Pompeja observaretur, cujus vim scireo quoque velimus custodire, multa necesse est perturbari. Mores itaque contrarii legem Pompejanam sustulerunt, quam rursus Trajanus reducerebat, sed absque voluntate populi, quod facere poterat, uti antea observatum est.

Applicatio ad leges ecclesiasticas.

§. V. Atque hæc doctrina legibus ecclesiasticis, proprie dictis, eodem modo recte applicatur, quatenus a summo imperante vel feruntur, vel illa confirmantur, quæ hæcenus pro lege observata sunt. Olim quæ in ecclesiis pro lege observabantur, vel ex observantia ecclesiastica dependebant, vel consensu mutuo constituta erant. Primario quidem episcopi censebant, quid fieri oporteret, sed consensus plebis non excludebatur, uti apparet ex Cypriani epist. 5. scribentis: *Solus rescribere nihil potui, cum a primordio episcopatus mei constitutum, nihil sine consilio vestro & suo consensu plebs mea privatim sententia gereret.* Quod plenus summa cum eruditione demonstrat Blondellus de jure plebis in regimine eccles. Et ad hæc statuta ecclesiastica tota doctrina autoris illustrissimi omnino applicari potest, quod scilicet ex consensu plebis ejusque acceptatione vim acciperent. Imo existimo, autorem nostrum, ideo generalem doctrinam de obligatione legum proprie dictarum in hunc, quem tradidit, sentum explicuisse, quia prævidit, ecclesiastica statuta in primitiva ecclesia non aliter, quam ex acceptatione plebis vigorem habuisse, utur cogitare debebat, statum ecclesiasticum haud fuisse monarchicum vel ita comparatum, ut ex unius beneplacito leges valere poterint.

§. VI. Similiter canones conciliorum particularium per sponsonem communem episcoporum recipiebantur, & inter eos valebant, inter quos ita erant mutuo consensu conditi. Alii alios, qui conciliis hæc non interfuerant, nec ad illud pertinebant, non aliter obligabant, quam ex consensu spontaneo & acceptatione. Ethicæ moris erat, ut statuta conciliorum particularium ad extraneas ecclesias transmittere, ut ita in notitiam earum venirent, & ab illis quoque recipi possent, si sicut ecclesiæ conducibiles viderentur, uti autor §. 8. declarat. Ita occidentales orientalibus & vice versa sua decreta transmittabant. Alii quod ecclesiæ ad episcopi Romani placita absque spontanea subjectione sese semper accommodaverint, id ex antiquitate ecclesiastica non constat, quin potius contrarium ipse Innocentius I. in epist. ad Decentium episcopum Eugubinum ostendit, utur vel maxime id anxie ex principis Hierarchiæ sollicitaverit, & hæc ratione de contraria observantia tanquam de abusu quodam graviter, sed sine ratione, conquisitus fuerit. Postquam itaque multis rationibus docuit, statuta ecclesiæ Romanæ maxime circa liturgiam per omnem Italiam, Galliam, Africam atque Siciliam, insulasque interjacentes esse servanda, injungit Decento, ut eos indicet, qui Romanæ ecclesiæ institutiones recipere dederent: *Uti sine vultu, aut, qui sint, qui aut novitates inducunt, aut alterius ecclesiæ, quam Romanæ, existimant esse servandas.* Eo ipso itaque, dum Innocentius Instructa ecclesiæ Romanæ in aliis provinciis quoque valere debere, contendit, excludit electionem plebis vel episcoporum, eorumque consensum, quod omnino juri conveniens fuisse, si modo ipse aliis ecclesiis imperare possuisset.

§. VII. Alii quæ in Conciliis œcumenicis constituebantur, legis proprie dictæ vigorem ex confirmatione Casarum accipiebant, & ita ex postfacto singulis obligabant, non accedente consensu subditorum, nisi forsitan moribus contrariis aliquid postea obliteratum esset, vel alie rationes vel mores ecclesiarum validi resisterint, quo minus statuta conciliorum in praxin potuerint deduci, uti suo loco auctor illustrissimus de canonibus Concilii Sardienensis demonstrat.

LIBRI III

CAPVT. I.

OBSERVATIO I.

§. I.

De libertate ecclesiastica.

Galli de illa mirifice gloriantur.

Quid sit libertas ecclesiarum, & unde fundamenta ejus peti debeant, non satis liquidum est, idque vel ideo, quia qui hæc de re disputant, conceptum ecclesiæ & libertatis sibi divortium formare videntur. Imprimis Galli de libertate ecclesiarum suarum a

multis temporibus gloriantur, neque id dissimulare possunt, ut potius hæc thesin tanquam potissimum caput doctrinæ suæ defendant. Notabilia sunt verba Caroli Cardinalis Lotharingi apud Io. Launojum Part. I. epist. 1. n. 32, qui ita scribit: *Nam superest utriusque ultimis, & Floren-*

ina Synodo deponitur, quem beatissimo patri nostro erubere volumi. Ego vero negare non possum, quin Gallus sit & Parisiensis Academicus alumnus. In qua, Romanum Pontificem sub se Concilio, tenetur, & qui docenti ibi contrarium, ita quam hereticis notantur. Apud Gallos Constantiense Concilium in omnibus partibus suis generale habetur, Basileense in auctoritatem adducitur, Florentinum perinde ac nec legitimum nec generale repudiatur. Atque idcirco de viis potius, quam de sententia decederent. Hac autem omnia cum ita sint, me ad sanctitatis suae pedes projicio & ei per visera misericordiae Dei nostri supplico, ut in presentiarum verba hujusmodi omnia & conversationes hujusmodi mittantur. Afflicto regno non est danda assiduo: Haeretici jam satis offensi sunt: Catholici reguntur ac ducuntur omnes a Theologis, qui clamores itaque in celum tollent. Privilegia sui libertatis regni, in hac veritate posita, sunt univocis, & tam ob causam disputatio hujusmodi si fiat, tota ad subversionem auctoritatum converteretur, regnum separabitur ac destruetur, quod erit commune ac summum illius exitium. Nam credere, futurum esse vel unum antistitem, qui his consentiat, insanum est. Quantis animorum contentione pugnatum fuerit pro sustinenda sanctione pragmatica Caroli VII a clero populoque Gallico contra conatus Papales, notum est, cum in hac libertate Gallicae maxime pars sita esset vid. Duarrenus de SS. eccles. imp. lib. 5 c. 11.

Quid ecclesia? quid libertas?

§. II. Vult vero autor illustrissimus recte existimaverit, in hac doctrina de libertate ecclesiastica ante omnia constare debere, quid sit libertas? quid ecclesia? tamen pro illustratione eorum, quae dicta sunt, quaedam addere placuit. Equidem ecclesia in se non est status civilis vel publica, sed tamen illam ita jam concipere debemus, prout in hac materia concipi solet. Ecclesia itaque hoc in perverso sensu, denotat rempublicam quandam, ex clero & laicis constantem, ubi ille imperat, bi parent. Sicuti jam particulares respublicae plures sunt, ita quoque dantur plures particulares respub. ecclesiasticae, quae eadem ratione de libertate sua contendunt, uti respublicae. In statu civili libertas opponitur subjectioni, & hinc populus liber dicitur, qui nullius alterius potestati subijciatur, licet vel maxime alterius majestatem committere conservare ex pacto vel alia ratione debeat. ut dicit Proculus in l. 7 §. 1 ff. de capto. & postlim. revert. Sic etiam libertas ecclesiastica in hujusmodi controversiis unice exinde aestimatur, si ab omni subiectione libera fuerit, quod nunc speciatius demonstrandum est.

Contra quos ecclesia libertatem ambiant.

§. III. Ambiant ecclesiae particulares libertatem hanc vel contra alias ecclesias & sic contra clericos, vel etiam contra rempub. & sic contra laicos. Primo videamus, quomodo contra imperantes vel rempub. libertatem h. e. statum a dependentia & subiectione liberum vindicent. Equidem statim, quamprimum episcopos inesse imperandi libido, pro hac libertate pugnare ceperunt, quoad potentior ecclesiae negotia, & contra principes hanc libertatem vel quasi impediendes graviter conquesti sunt, illos contra in co-

lum laudibus evahentes, qui cleri imperium in facris haud turbantur, inde factum, ut Gregorius I optimum imperatorem Maurium reprehenderit, sed pessimum tyrannum Phocam adulatione nefanda fovit. Verum haec tunc adulationis libertas fuit ex merito totalis a republ. non erat altera, donec tandem Gregorius VII, vindex libertatis ecclesiasticae acerrimus, fide terrena potestati gravissime opposuerit, & liberatem ecclesiasticam plenissime vindicare studuerit, quo ejus verba, in §. 3 adducta, pertinent. Tribunetur etiam eidem (nam Gregorio I convenire nequeunt, uti eruditi recte observant, vid. Guilielmus Cave, in hist. liter. eccl. ad sic. VI. p. 354) haec, quae desumpta sunt ex comment. in Pf. penitent. V. p. Nostri vero maxime temporibus, ait, Gregorii (Simoniam) malitia sua virum exercuit. & tunc VII auctoritate in vindicanda libertate ecclesiastica regiam, si fas est dicere, potestatem. Nulla enim contra imperatores ratio fuit, ut inter reges habeatur, qui dicitur potestati, quam regat imperium, & quocumque habere potest pervertitatis scias, eos a consorcio Christi officii alienos (intelligit Henricum IV imperatorem, & Status cum eo facientes). Qui turpissimi lucri cupiditate illectus, sponsam Christi captivam cupit abducere, & sponsam dominicam sacramentum ausu temerario contendit evacuare: ecclesiam, quippe quam sui sanguinis pretio redemptam Salvator noster voluit esse liberam, hanc ipse potestatis regis jura transgredens sacre conatur anillam. Quanta melius foret sibi, dominam suam esse agnosceret, & tunc religioforum principum exemplo devotionis obsequium exhiberet, nec contra Deum sustulisset dominionem. Ipse enim est, qui ait: Per me rigere regnant; sed immonse carnis cupiditate caligine, & divino, ut patet, ingratus beneficio, & contra Deum sustulisset, terminos, quos posuerunt patres nostri, contentis divino timore transgreditur, & contra catholicam veritatem sua furore tyrannidis effertur: in tantum autem suae temeritatem extendit vastitatem, ut caput omnium ecclesiarum, Romanam ecclesiam, sibi vindicet, & in dominam gentium terrae suae potestati usurpet. Etad hanc libertatem ecclesiasticam vindicandam, praedictus Gregorius VII convocavit episcopos ex omnibus partibus ad Concilium per literas. Sic lib. 1. epist. 42, Sichelardum Aquilegensium episcopum ad Concilium convocavit: Per tanto tunc, ait, tantoque firmiter ad subsidium ecclesiasticae libertatis & religionis accingamur, quanto auberius ac viciniori consilio vestra prudentia, aliorumque consensum frequentius & provida consultatione circumdamur. Idem in l. 2 epist. 42 Guibertum Ravenatensem episcopum ad Concilium invitavit: Quatenus, ait, ita aliorumque fratrum nostrorum amantissime prudentia & spirituali tam fortitudinis, quam sapientia impia a suis conatibus arcantur, & Christiana religio in ea, quae primum fundata est, libertate & pace roboretur. Hoc sensu itaque libertas ecclesiastica est immunitas & independentia ab imperio civili, de quo significatum etiam autor noster in §. 5 sequenti agit.

cia in vindicanda libertate ecclesiastica

Quatuor
libertas ec-
clesiastica
vindictæ
contra alios
clericos
imprimis
pontificum.

§. IV. Deinde clerici contra clericos liberatè vindicant, quando se defendunt contra imperium alterius ecclesie vel episcopi. Est in Hierarchia optima personarum subordinatio, sed non semper absque controversia, cum a temporibus Concilii Nicani contra ausus Patriarchatum & primatum ecclesie minoris libertatem, virtute cuius nemini subijcebantur, strenue quidem, sed plerumque frustra defendere conati sunt, ad exemplum enim potentiorum imperantium ecclesie majores minores sibi subjecerunt. Sed de hac libertate hic non adeo agitur, sed de alia, quæ contra Pontificem Romanum asseritur. Postquam enim ecclesie majores sibi minores subijcebant, deinceps illæ ipsæ idem fatum expectabant, ut alius ecclesie potentioribus, quales erant Patriarchas, subijcerentur. Sed etiam inter Patriarchas de primatu & libertate pugnam fuit, inter quos tamen Romanus præful videtur palmam reliquis abulisse, dum in omnes ecclesias dominatum exercere conatus est. Gravior hoc ipso libertas ceterarum ecclesiarum laborabat, hinc perpetue contentiones inter Pontificem, dominatum suum propugnantes, & ecclesias alias, libertatem suam vindicantes, h. e. immunitatem a jugo Papali. Eihuc potissimum pertinet ecclesiarum Germanicarum libertas, propugnata a Schiltero in *tr. de libert. eccl. German.* & ecclesiarum Gallicanarum a pluribus defensa, de quibus sum ad *lib. 1. obs. 1.*

In quo con-
sistat eccl-
sia Gallica
libertas.

§. V. Cum itaque clerus Gallicanus possit multa regimen Aristocraticum in ecclesia ambiat, quod imprimis Io. Laucajus, du Pin, Edmundus Richerius alique defenderunt, ita Clerus Gallicanus potissimum libertatem suam in eo querit, ne dependere debeat a nutu Pontificis, sed potius concurrere possint ad regimen ecclesiasticum, & cum insigni sint in regem suum affectu, potius regia jura in ecclesiam defendunt, ejusque potestatem agnoscunt, quam ut a domo Pontificis dependere cogentur, id quod au-

tor quidem non ita aperte fatetur, sed tamen verbis in factum temperatis docet. Imo eo ipso, quo plerique ex Gallis fatentur, libertatem sitam esse in *jure antiquo ecclesiastico ejusque usui*, eo ipso Pontificis dominatum rejiciunt, qui nondum jure antiquo fundatus erat, sed sequioribus demum seculis ecclesias occupavit. Perinet huc quoque sententia Chitipolivi Juselli *lib. epist. ad lac. Leschaffarium Cædici Canonum ecclesie univ. præfata*, agentis: *Quamvis in jure communi antiquo posita esse libertatem ecclesie Gallicane, ab omni avo, rege, episcopi, regi ordines, tota denique Gallia affirmaverit, vetus est tamen in senatu Parisiensi sententia, a maioribus per manus tradita, & memoria omnium, qui prudentia & usua valent, insculpta, illam libertatem maxime quatuor primis conciliis, & iis, quæ ab illis confirmata sunt, contineri, & quæ contra sunt, præcipuas appellationibus iis causis præbere, quæ velat ab absque interponuntur.*

§. VI. Patet itaque ex hæcenus dictis, De libertate ecclesiastica queritur, non queri plebs hic non sicuti sunt eruditi. do de libertate ecclesiastica queritur, non queri de libertate plebis seu laicorum, quippe qui in abjectissimam obediendi conditionem demersi sunt & quamvis sub ecclesia contineri videantur, tamen clerici se potissimum sub hac voce comprehendere voluerunt, quo spectat constituto spuria, sub Theodosii & Valentiniani nomine a Sirmondo in *append. cod. Theod. n. 20 edita*, ubi dicitur: *Quoniam in sacerdotibus ecclesia constat, & statim in initio hujus constitutionis dicitur: Audemus quidem sermonem facere, solum tunc timore capiti, de sanctis & venerabilibus sacerdotibus & sacerdotibus vel etiam Levitis, & eos cum omni timore nominare, quibus omnis terra caput inclinat.* Si itaque de ecclesie, pro cætu fidelium sumit, libertate ex vero esse iudicandum, dicere, illam veram esse ecclesie libertatem, ubi clericus docet, non imperat, sic enim ecclesie tanquam societatis equalis jura æqualia conferuntur. Sed hanc quidem hypothesein hic ulterius excutere nolo.

De libertate
plebs hic
non sicuti
sunt eruditi.

Quæ sit
libertas
ecclesiastica
dicenda.

CAPVT II

OBSERVATIO II ad §. 2. seqq.

§. I.

Falsi cano-
num Apo-
stolorum,
& an per-
tinet ad
tempora
Concilii
Nicani.

Canones, qui dicuntur Apostolici, varia fata habuere, quemadmodum etiam in corpore juris canonici nunc pro genuinis nunc pro apocryphis habentur, vid. *c. sancta Roman. 3 d. 15, c. canonici d. 16, c. placuit. 4. ibid.* In eo quidem eruditè conveniunt, quod ad tempora nec Apostolorum nec Clementis pertingant, sed seculis subsecquentibus demum conditi fuerint, alii quidem seculo tertio, uti cum autore nostro Beveregius contendit & quoque probant Anton. Paq. in *critica ad Baron. ad ann. 100 n. 10* du Pin in *bibliotheca script. eccl. tom. 1 p. 24 & seq.* alii vero demum seculo quinto, uti clariss. Basnagius *tom. II. annal. ad ann. 300 §. 15 seqq.* & Gerhard Maltrich in *hisor. jur. eccl. n. 134 seqq.* Et quidem argumenta Beveregiana resolvit Samuel Basnagius §. 16 seq. ostendens, voce canonum in lo-

cus ab eo adductis codicem hunc intelligi non posse, sed vel scripturam sacram vel observantiam ecclesiasticam. Atque hic quoque ferè collimant primatia autoris nostri argumenta, quod tum ante Concilium Nicænum, tum in ipso Concilio nominato provocatum fit ad canonem, quem non alium, quam Apostolicum intelligendum esse censet, præsertim cum, ubi ad canonem provocatur, ejusmodi canon inter illos reperitur. Sed multa faciunt sententiam illustrissimam autoris dubiam; Potissimum vero dissiuendum est *canonem* in locis adductis illam rhapsodiam denotet, quæ hodie circumferretur; Constat ex historia sacra, tribus prioribus seculis magis jure non scripto, quam scripto fuisse gubernatam ecclesiam, admodum enim rara erant Concilia, & hæc quidem, quæ celebrabantur, particulim erant,

Tribus pri-
oribus secu-
lis sub voce
canonum
non semper
leges evole-
bant.

*Justicia scri-
pta compre-
henduntur*

erant, & canones in iis constituti vim univer-
 salem habere non poterant. Obinebant tamen
 inter episcopos mores quidam, ex observantia
 constanti deducti, vel per traditionem a prima ec-
 clesiarum origine petiti, qui eo tempore itidem
 canones dicebantur, quod essent regule non scri-
 ptæ, secundum quas communiter ecclesie guber-
 narentur. Id ipsum quidem eruditissimus du Pin
 in nova bibloth. autor. ecclæs. tom. I p. 25 in dubium
 vocat, & exlimat, canonis nomine adhuc in quæsti-
 onem est. Illud quidem non nego, sequentibus
 temporibus, ubi in conciliis canones scribi cœ-
 perunt, per excellentiam canones denotasse ju-
 scriptum, sed hic quidem de illo tantum tem-
 pore disputatur, quo ecclesie postillum jure
 non scripto usæ sunt, quod tribus prioribus se-
 culis postillum obtinuit. Agnovit id ipsum Bas-
 filius, relatus a Gratiano in c. 5 d. ii, ubi ait: *Ec-
 clesiasticarum institutionum quasdam scripturis,
 quasdam vero Apostolica traditione per successiones
 in ministerio confirmatas, accepimus; quasdam ve-
 ro, consuetudine roboratas, approbavit Jesus, quibus
 par rursus & idem utriusque debetur pietatis affectus,
 unde quis, vel aliquantulum sacrarum experiri scri-
 pturarum, hæsiterit. Si enim attenderit, con-
 suetudines ecclesie, non per scripturas a patribus tra-
 ditas, nihil estimare, quantum religio detrimenti sit
 letura, in intento infancibus liquido constabit.* Dari
 autem ejusmodi mores & observantias univer-
 sales, testatur Hieronymus advers. Lucifer. ajens:
*An nescis, etiam hunc ecclesiarum esse morem, ut ba-
 ptizari postea manus imponatur & ita invocetur
 Spiritus S. ? Exigit, ubi scriptum sit? in actibus
 Apostolorum. Etiam si scriptura autoritas non sub-
 esset, notus orbis in hac parte consensu INSTAR
 PRÆCEPTI (scilicet canonis universalis) ob-
 teneret. Nam & multa, que per traditionem in ec-
 clesia observantur, auctoritatem sibi SCRIPTÆ
 LEGIS usurpaverunt, veluti in Levæo ter mergen-
 re. Constat ex hoc loco, a) fuisse in primitiva
 ecclesia mores universales, consensu communi
 approbatos, ß) eosdem vim legis scriptæ seu ca-
 nonis habuisse. Quid ergo prohiberet, eosdem
 mores canones appellare. Idem confirmat Augu-
 stinus, epist. 86 scribens: *In his rebus, in quibus nihil
 scripti statuit divina scriptura, mos populi Dei vel
 instituta majora PRO LEGE tenenda sunt.**

*Illustratur
ulterius, ju-
non scri-*

Novati baptismo apud Euseb. lib. 6. hystor. eccl. c. 31. præ-
 37 ita scribit: *Gravi morbo affectus, ipsoque in le-
 ditum canonis o-
 lim habuit*
 tulo, in quoque ablutus, cetera, postquam con-
 valuit, adeptus non est, que juxta ECCLESIE
 CANONEM suscipienda sunt. Quis non a-
 nimadvertit, per canonem ecclesiæ intelligi quæ
 mores ecclesiasticos, in baptismo observari solitos,
 de quibus antea Hieronymus quoque locutus
 est. Imperatores in l. 45 C. Theod. de episcop. hoc
 eodem sensu per canones ecclesiasticos observan-
 tiam ecclesiasticam intelligere videntur, ajentes:
*Omni innovatione cessante vetustatem & canones pri-
 stinos ecclesiasticos, qui nunc usque tenuerunt, per
 omnes Illyricæ provincie servari precipimus, ut ibid
 scilicet contendere videntur, ne Illyricanæ ec-
 clesie adstringantur ad mores aliarum ecclesia-
 rum servandos, sed suis propriis moribus vivant.
 Neque ulla ratio obstat, quo minus regule non
 scripte eadem ratione possint dici canones, ac quæ-
 dem scripte. Quamvis itaque dubium manet,
 per allegationem canonum, hos, de quibus quæ-
 stio est, intellectos fuisse, tamen dici nequit,
 illos jam fuisse cognitos ante Concilii Niceni
 tempora. Sed & alie gravissime rationes ob-
 stant, que non admittunt, per provocationem
 ad canonem ecclesiasticum intelligi eo tempore
 potuisse canonum Apostolicorum Syilloges, que
 satis enucleate sunt a clariss. Basnagio cit. l. Ne-
 que obstat, quod in canonibus Apostolicis oc-
 currant, que commode referri possunt ad doctri-
 nam eorum patrum, ubi ad canonem provocant;
 si quidem id negari nequit, collectos esse canones
 ex praxi ecclesiastica & universalis observantia,
 quo ipso facilius fieri potuit, ut hi canones doctri-
 næ illorum patrum conformes reperiantur, qui
 itidem ad sui temporis mores provocantur.*

*Car adeo
de tempore
horum ca-
nonum dis-
putatur.*

§. III. Ceterum quod tanto ardore inter e-
 ruditos de tempore hujus collectionis disputetur,
 hoc consilio fieri autumo, quod quædam in his
 canonibus reperiantur, quorum usus demum se-
 quioribus seculis introductus est, superflitione
 ingavescente, que tamen mallent ex sententia
 horum canonum ad tempora, Concilium Nicæ-
 num antecedentia, referre, ut ita ex antiquitate
 magis essent commendata. Sic in c. 3 de usu lu-
 minarium jam disponitur, quo ipso simul ex sen-
 tentia contraria inferitur, ulum luminarium jam
 seculo tertio obtinuisse, id quod tamen antiqui-
 tati ecclesiasticæ repugnare videtur, vid. Basna-
 gius cit. l. 5. 15.

CAPVT III.
OBSERVATIO III ad §. 1.

*An canon
XXVIII
Concilii
Chalcedo-
nensis ex-
punctus sit?*

Quæstio hic ventilatur, an ad instantiam Le-
 onis Pontificis R. Concilii Chalcedonenfis
 canon 28, ubi Constantinopolitanæ equalia cum
 sed e Romana privilegia tribuuntur, a Grecis ex-
 punctus & repudiatus fuerit. Id quod quidem
 autor illustrissimus affirmat, ita tamen, ut nihil-
 minus ubi subsequente dignitas sedi Constanti-
 nopolitanæ conservata fuerit. Mediam inter-
 tot eruditorum fluctus videtur sequi voluisse sen-
 tentiam, idque ex regulis prudentiæ, ne aulæ Ro-

manæ invidiam sibi attraheret, statuendo, cano-
 nem XXVIII, non obstante rugu Leonis I, vi-
 gorem suum obrinuisse, nec tamen contra veri-
 tatem ad exemplum Baronii & Bimii aliquid alle-
 reret, cum praxis sequens fatis ostendat, præro-
 gativam sedi Constantinopolitanæ conservatam
 fuisse. Certum est, Leonem omnibus modis
 contendisse, ut canon controversus expungeretur,
 sed an unquam a Grecis hoc factum sit, jam inqui-
 rendum.

§. II.

Dispo.

§. II. Cum scilicet praxis sequens ostendat, episcopum Constantinopolitanum prerogativam suam semper continuasse, viz probabile est, canonem illum expunctum fuisse, nisi id liquido doceatur. Ad id non evincit epistola Leonis *ad Anan.* 70 in §. 7 adducta, de cuius occasione secundum, quod cum Anatolio propter eadem Flaviani ad Leonem scribere necesse fuit habere, obiter quoque mentionem exandescens Leonis iniecit, quod tam graviter commotus fuerit ob *can. XXVIII*, in quo tamen sibi nullam arrogantiæ aut culpam imputari posse scribit, siquidem id non tam a se, quam a Synodo Chalcedonensi profectum fuerit, atque adeo in eo tantum se putat, quod canon *XXVIII* absque suo impulsu & suavis conditus fuerit, & consequenter nunquam a iure suo recedendi animum Anatolio declaravit, sed, ut Richerius in *hisor. concil. general. lib. 1 c. 8 §. 44 p. 467* loquitur, talia verba protulit, *quæ ad complementum urbanum & fovendam caritatem spectant.* Sicuti vero homines ambitiosi & altius verba honoris non raro solent in sinum trahere favorem, & cuncta etiam forturia ad gloriam suam vertere, ut Tiberius apud *Tact. lib. 2* fecisse legitur; ita eadem ratione Leo M. ambitione æmulus, occasionem inde arripuit, verba ab autore nostro prolata scribendi; & literas Anatolii ita interpretandi, quasi primaum canonis sibi delatum abjecerit, id quod tamen omnem probabilitatem superat, si cum hisce adductis circumstantiis praxis sequens conferatur, contra quam episcopus Romanus ne hincere quidem ausus est, uti Edmundus Richerius egregie docet.

§. III. Equidem autor noster praxin hanc magis usui, quam canonibus ascribendam esse, non Iustinianum in *Nov. tit. 2. c. de canonibus Chalcedonensibus* sed secundæ Synodi intelligendum esse ait. Sed utrumque dubium est. Iustinianus in *Nov. cit. 2. 1* confirmat quatuor generalia Concilia, Nicensium, Constantinopolitanum, Ephesinum & Chalcedonense, & istam vii subiungit: *Prædictarum quatuor Synodorum dogmata sicut sanctis scripturis accipimus, & regulas* (quæ scilicet disciplinam concernunt) *tantum leges observamus.* Ex his jam in c. 2 inferit: *Ideoque sanctissimum secundum EARUM definitiones, sanctissimum senioris Romæ Papam primum esse omnium sacerdotum, beatissimum autem Archiepiscopum Constantinopolitæ, vocæ Romæ, secundum habere locum &c.* Non attribuit sedî Constantinopolitaneæ secundum locum ex *anxiis Conciliis*, sed plurimum definitionibus, dum conceptis verbis ait: *secundum earum definitiones vocæ vrbis avrôr' t'egor,* ubi meliori jure de utroque Concilio, tam Constantinopolitano, quam Chalcedonensi, quod generaliter tam in dogmaticis quam disciplinariis confirmaverat, intelligi potest. Sed & quod verba Zenonis Imperatoris in *l. 16. C. de SS. eccl'es. de solo* ubi subsequenter intelligenda esse videt, omni probabilitatis caret specie. Nihil in *cit. lege* de ista tali asseritur, aut quod post canones *XXVIII* abrogationem primaum hic solo usui invalere ceperit, proinde merito jure inconcedimus, praxin constantem sequentem ostendere, nunquam canonem hunc a Grecis fuisse expunctum.

CAPVT VII

OBSERVATIO II. ad §. I.

Launoyus libertatem ecclesie Gallicane in d'educti, quod Concilium sit superius summo Pontifice.

NER illos, qui potissimum ecclesiarum Gallicanarum libertatem exinde metiuntur, quod Concilium œcumenicum superius sit summo Pontifice, facile principatum teneri Parisiensis Theologus Ioannes Launoyus, quam assertiorem variis explicuit epistolis. Vtrum id ipsum ex odio in sedem Romanam fecerit, quod opusculum quoddam ejus sacre congregationis indicis censura notatum fuerit, uti existimat autor anonymus *de libertat. eccl'es. Gallie. lib. 3 c. 11 §. 7*, non quidem desino. Hoc satis certum est, vtrum hunc antiquitatis ecclesiasticæ non tantum peritissimum fuisse, sed omnia admiranda sinceritate & libertate ingenia scripsisse & plena manu probasse. Probat hanc suam sententiam variis epistolis, imprimis vero *P. I. epist. 7*, ubi ex Sirici epistola illam illustrat, aliorumque Pontificum ingenias confessiones subiungit. Huc collinant quoque *epist. 10 & 11 ejusdem Paris.* Idem colligitur ex *Parr. II. epist. 1. 2. 3. 4*, in quibus potissimum contra Baronium disputat, & ex *epist. 7* ex Pontificum scriptis probat, ab ipsis Pontificibus ad Concilium provocari posse. In *P. IV. epist. 4* consensum Lovaniensis academix adducit & in aliis plerisque epistolis hoc unicum fere agit, ut Pontificem Romanum Concilii subijciat. Ean-

dem sententiam, aule R. satis invisam, defendit. Eandem Ludovicus Elies du Pin *de antiq. eccl. discipl. diss. 6* sententiam ubi in præloquio ostendit, quænam consequentia exinde suant, si asseratur, Papam esse supra Concilium. Videlicet hoc certum est, regimen ecclesie Monarchicum hoc ipso Pontifice adscribi, id quod clero Gallicano intolerabile est, qui aristocraticum regimen in ecclesia obtineri malunt, quod tamen, per contrariam sententiam destruitur. Cum itaque hanc questionem magis momenti esse asseruisset, autoris nostri modestiam conoquere nequit, ajens: *Quare satis mirari non possim, Petrum de Marca, Parisensem Archiepiscopum, virum alioquin acerrimi iudicii, pronunciasset, controversiam hanc nullius esse ad disciplinam ecclesiasticam libertateque ecclesie Gallicane vindicandas momenti. Nam si senes Pontifex Romanus, Concilio omnibus superior asseratur, niti profecto omnis ecclesie libertas, Concilio sua autoritate solvantur, canones in irrium mittantur, omnia ad unius Pontificis natum & arbitrium revocantur, que si senes admittat, ecclesie Gallicane libertates in nullo pacto paret.* Sed pro excusando autore illustrissimo asseri potest, quod non eadem libertate, qua debuit, libertates ecclesie Gallicane vindicare potuerit, atque adeo ex regulis prudentiæ, nec crab-

brones iritate Romæ, abstulisse directo ab odiosis questionibus: interim tamen, qui totum tractatum quoad suam connexionem considerat, inveniet, eundem utique Pontificem subijcere Concilio generali, licet hoc explicate asserere nolit. Norunt Pontifices Romani, quamnoxia illis hæc doctrina sit, atque hinc, ne praxi illam confirmet, adeo sibi cavent a generalibus Conciliis, ut fere nulla spes sit, unquam in posterum generale Concilium celebratum iri.

OBSERVATIO V ad §. 2.

An Pontificis Romani potestas restrieta sit ad canones?

§. I. Admodum modeste, sicuti in reliquis aulae Romanae in visis materiis, autor illustrissimus incidit, dum Pontifici summam potestatem non denegat, sed tamen ex pollicitatione propria eandem canonicis subijcit. Quando I Cui disputant de questione, an princeps legibus civilibus subiectus sit, solent rem ita definire, ut quidem directo illis non obligetur, bene tamen per indirectum, scilicet ex propria sua promissione, vel spontanea subiectione. Sed hæc modestia autoris ecclesiæ reliquis, iugo Papali subiectis, admodum periculosa est, cum sicuti princeps, qui hæcenus sponte de legibus civilibus subiecit, propterea in perpetuum is non adstringitur, ita Pontifex Romanus idem urgere posset, si a canonicis precibus recedere vellet. Neque enim pollicitatio, quæ ceteris ecclesiis facta est, satis doceri potest, & si a quibusdam facta fuisset, successores, qui iure proprio, titulo electionis, non ex beneficio antecessoris, sedem occuparunt, minime inde adstringerentur, cum successor singularis nunquam obligetur ex promissione antecessorum.

Offenditur Pontificem subiectum

§. II. Consulit ergo est pro libertate ecclesiarum reliquarum, quæ sedi Papali subijcunt, detracta omni larva asserere, Pontifi-

cem canonicis antiquis conciliorum esse subiectum, cum primatus, quem inter episcopos gerit, ipsi absolutam potestatem nullibi tribuat. Ethoc ipsum agnovere episcopi Romani antiqui, cuius iure sequentes quoque uti necessario debent, id quod loca ab illustrissimo autore adducta evincunt. Sane Coelestinus I in *epist. ad Perigenem, Donatum & alios Illyrici episcopos*, satis clare agnovit, se subiectum esse canonicis, dum ait: *Dominentur nobis regule, non regule dominemur: simus subiecti canonicis, qui canonum precepta servamus.* Huius reiterationem suggerit Leo I in *epist. 71 c. 3*, asserens: *Sic inter omniū sacerdotum inviolata caritas permanebit, si paribus studiis, quæ sunt a sanctis paribus constituta, serentur.* Atque tunc inter Romanum & Constantinopolitanum episcopum vis erat de *canon XXVII Concilii Chalced.* & hoc intuitu proficere, sacerdotibus omnes, & sic etiam Pontificem Romanum paribus studiis ad servandos canones obligari. Sed non lo plura testimonia hic coarctare, postquam Ioannes Launojus *P. 3 epist. 3* & du Pin de *antiqua eccles. discipl. diff. 6 §. 3* illa plenam congesterunt. Eandem sententiam præterea variis testimoniis idem Launojus *Part. 1 epist. 7* confirmat, ubi imprimis notari meretur dictum Agapeti in *epist. 6 ad Casarium Arelatensem episcopum*, ubi de se primo ait, quod in nullo contra prædictæ definitionis constituta vel regulas, pro qualibet occasione, vel sub cuiuscunque persone respectu venire præsumat, & quidem hoc facere ait, non tenentis studio, aut seculari utilitatis causa, sed divini consideratione iudicii necessitate nobis est, pergit, quicquid Synodus decrevit auctoritas, inviolabiliter custodire. Si ergo divini iudicii consideratio Pontificem ad servandos Conciliorum canones adstringit, utique canonicis quoque directo ligatur, non demum ex pollicitatione.

CAPVT IX.

OBSERVATIO VI.

§. I.

Pontifex mutare mores & ritus singularem ecclesiarum.

Sententia huius capitis hæc redit, Pontificem Romanum non posse mutare particulares singularium ecclesiarum mores ritusque, uti quidem autor illustrissimus satis erudite omnia demonstravit, pro uberiori tamen illustratione quædam annexere placuit. Primo videndum est, qualis fuit veterum doctrina circa libertatem rituum liturgicorum, & deinde, qua ratione ecclesiæ passim contra ausus Papales illam conservare studuerint.

Libertas rituum olim singulis ecclesiis relicta.

§. II. Quoad libertatem rituum autor quædam documenta jam adduxit, ex quibus colligi posse existimo, veteres olim singulis ecclesiis hæc in re libertatem suam reliquisse, præsertim cum religio Christiana non in unitate rituum, sed fide cohereat. Audiamus Socratem, qui *lib. 5 hist. eccles. c. 22* hæc de re ita dissent: *Nulla religio eosdem ritus custodit, etiam si eandem de illis doctrinam amplectatur. Etenim qui ejusdem sunt fidei, de ritibus inter se dissentiant. Quod in fe-*

quentibus variis adductis differentiis declarat & postea subijcit: *Et quoniam hæc de re nemo scriptum aliquod mandatum ostendit præse, liquet, quod & illum Apostoli cuiuscunque sententia & voluntas liberam reliquerint, ne metu quicumque vel ex necessitate, quod bonum est, operetur. Talis est per ecclesias juniorum dissimilitudo & circa Synaxin alia consuetudo est varietas. Rationem huius discrepantie satis probabiliter ab eis petit, qui ecclesiis præfuerunt, dum pergit: *Huiusmodi discrepantia autores eos esse puo qui singulis temporibus ecclesiis præfuerunt, qui vero talia receperunt, veluti legem quandam accessoriam hisce ritibus adscriptam, Collimat hæc etiam sententia Aug. in ep. 118 quam etiam Gratianus in c. 11 d. 12 refert, ubi ait: *Sunt alia quoque, quæ per loca terrarum regionisque variantur, sicuti est, quod alii sabbato jejuniunt, alii quotidie communicant corpori & sanguini dominici, alii certis diebus accipiunt. Alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur. Alibi sabbato***

79

tantiam, & die dominico: alibi tantum die dominico. Et si quid aliud hujusmodi animadverti possit, totum hoc genus verum liberat habet observationes. Neque disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quod agere viderit ecclesiam, ad quamque forte deveniret.

Pontifex
hanc ritum
liberatum
turbare
studuit.

§. III. Vult vero, quæ hætenus assertæ sunt, rationem omnino habeant, tamen Pontifex Romanus non raro tentavit aliarum ecclesiarum libertatem hæc in re vel turbare vel penitus intervertere, ut illæ omnes ecclesias adstrictius suis potestati subiceret. Quidam hæc in re, tentaverit Victor episcopus Romanus, auctor satis explicuit. Ut tamen episcopi Romani aliquem colorem haberent, quæ ex causâ alias ecclesias ad mores ecclesiæ Romanæ trahere vellent, solenne iis fuit, fingere traditionem, quasi hæc vel illa, consuetudo ab Apostolo Petro constituta fuerit. Sic Socrates de lite inter Victorem & episcopos Asiæ minoris lib. 5. hist. eccl. cap. 22. ita dicitur:

Prætextus
Pontificis
Romani.

Quarta decimam, observantiam quarta decima a Joanne apostolo traditam ipsi esse, dicitur; & Romani vero & occidentales, suarum ecclesiarum consuetudinem ab Apostolo Petro & Paulo datam esse, asserunt. Verum necesse pari demonstrationem aliquam, hæc de re scripto traditam, proponere potest. Apertius postmodum intentionem Papalem prodidit Innocentius I in epist. ad Detentum Eugubinum episcopum, ubi graviter conquiretur, quod ecclesiæ occidentales Romanos mores recuscant. Sic ait: Si in istis ecclesiasticis, in sunt ab Apostolis tradita, invene vellent servare Domini sacerdotibus, nulla diversitas, nulla varietas in ipsis ordinibus & consecrationibus haberetur. Sed dum unusquisque, non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc estimat esse tenendum, inde diversa in diversis locis vel ecclesiis aut teneri aut celebrari videtur, ac sit scandalum populo, quidam nescimus traditiones antiquas humana presumptione corruptas, putant sibi, aut ecclesiis non convenire, aut ab Apostolis vel Apostolicis viris contrarietatem introduci. Quis enim nesciat aut non advertat, id, quod a principe Apostolorum Petro, Romana ecclesie traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari, nec superduci aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum. Prescriptum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam atque Siciliam insulasque interierunt, nullum in istis ecclesiis, nisi eos, quos venerantur Apostoli Petrus, aut ejus successores constituerint sacerdotem, aut legant, firmis in provinciis aliis Apostolorum invenirent, aut legitur docuisse. Qui si non legant, quia nunquam inveniunt, operentur eos hoc sequi, quod ecclesiæ Romanæ custodit, a qua eos principium accepisse, non dubium est, ne dum peregrinatione assertionibus student, caput institutionum videantur omittere &c. Integrum hunc locum veliduo referre volui, quia eundem constat, jam Innocentium Gallienas aliasque ecclesias libertate sua circa mores ritusque privare intendisse, ut rationes ab eo adhibitæ sint admodum imbecillæ, & plura supponant, quæ ecclesiasticæ antiquitatis & rituum primitivæ ecclesiæ repugnant. Ut tantum unicum asseram, mores ritusque Romanæ ecclesiæ ab Apostolo Petro institutos docet, & quidem per modum legitime servatis, in omnibus ecclesiis observandæ, idque non aliunde, quam ex sola traditione probat, quale fundamentum tamen admodum lubricum esse constat. Quid enim, si traditio hæc negaretur? uti Victor & Asiæ minoris episcopi sibi invicem hæc in re contradicebant. Sane horum. Apostolorum intentionem nunquam fuisse, docet Socrates lib. 5. hist. eccl. c. 22, hisce verbis: Nunquam igitur Apostolos, nec ipsa evangelia, quæ servituti illi imponunt, qui ad prædicationem accedunt, sed paschatis festum & alios dies festos ipsi homines sui quique loca propter remissionem laborum & memoriam salutaris passionis, sicuti volunt, ex consuetudine quadam celebrant. Neque servat hoc aut Apostoli nobis lege aliqua observandum esse mandarunt, neque potest nobis aut supplicium evangelia vel Apostoli sicuti dicitur lex Moysi, comminari, sed historico tantummodo ad reprehensionem Iudeorum, quod homicidium diebus festis exercuerint, & quod Christus tempore ægypti passus sit, conscriptum est in evangelio. Erat igitur scopus Apostolorum, non de festis dicitur sancire, sed rectam vitam ac pietatem inducere. Miri autem videtur, quod quemadmodum alia multa singulis locis in consuetudinem abierunt, ad eandem modum & Paschatis festum, propterea quod nemo Apostolorum, sicuti dixi, quicquam de illo sanciret. Quod vero ex consuetudine magis quam ex lege aliqua inde ab antiquo apud singulos observari capere, res ipsa declarat. Sane tempore Innocentii I pompa externa insigniter corrumperet ecclesiam Romanam, quæ a prima sua simplicitate, in qua Apostoli ecclesiæ fundaverant, nimium jam discesserat: & tamen Innocentius non veretur ritus illius temporis ab Apostolico deivare præcepto. Longe aliter de rebus liturgicis primitivæ seu Apostolicæ ecclesiæ loquitur Tertullianus de Baptismo c. 2. Nihil adeo est, ait, quod tam obduret mentes hominum, quam simplicitas divinarum operum, qua in actu videntur, & magnificentia, qua in effectu reponitur. Ut hic quoque quantum tanta simplicitate sine pompa, sine apparatu nostro aliquo & inter pauca verba tractus, non multo vel nibilo mundior resurgit, eo incredulitas existimetur consecratio æternitatis. Mentior, si non e contrario idolorum solennia vel arcana de fuggisse & apparatu, deque sumta fidem & auctoritatem sibi exhibuerint.

Apostoli
non abique
vires ubi
veritate ab-
stantibus
esse præce-
perunt.

Ritus in
primitivâ
ecclesiâ
simpliciter

Libertatem
et ritum
Germani
sindicantur
contra Pon-
tificem.

§. IV. Verum sicuti Gallia libertatem rituum et consuetudinum hætenus custodivit, ita contra Pontificum attentatam propugnavit, itaque quoque clerus Germanus non raro Pontifici Romano hæc in re olim se opposuit, de quo testatur Conradus Abbas Vrspergensis ad ann. 1072, docetque Moguntinum Archiepiscopum Leoni IX Pontifici acriter resistisse. Rem totam ita recenser: Apostolice & imperatore natalie dominicæ divino & regio cultu Wornatæ ageribus, missarum celebratione in sancta die peracta, et operuit, ab Apostolico, in sequenti die Luitpoldum Moguntinae sedis archiepiscopum, utpote in sua diocesi præcipuum, huic subrogavi officio. Qui peracta processione, & ubi ad hoc venimus est, dicta oratione, post.

postquam se in sede sua locavit, quidam ex diaconibus suis, Hunniberti nomine, (sicuti multi ob illum sibi venerationem solent) lectionem decantavit. Quod quidam ex Romanis, Papa assistentibus, vituperantes, & contra Papam, *QVA ROMANO MORE NON AGERETVR*, obijurgantes, persuaserunt, ut ad eundem diaconem mitteret, & decantationem interdiceret. Quod cum ille iuvenum more contemneret, iterum mittendo Papa interdixit. Quimox eadem vocis sonoritate, qua prius, cantavit, legendo decenter. Quia finita, Papa illum ad se vocavit, & quasi pro imbecillitate conuincit degradavit. Archiepiscopus vero missi ad illum, ut suum sibi redderet ministerium. Quod ubi Papa abiit, Pontifex, VT E-

RAT ANTIQVAE DISCIPLINAE, licet agre, patienter tamen, interim tacendo, sustulit. Perlecto autem evangelio, & decantato oratorio, ubi sancti sacrificii tempus advenit, Pontifex (Moguntinus Archiepiscopus) in sede sua residit, vere confitens, nec sine alium quempiam compliciturum illud officium, nisi recipere processionis sua ministerium. Quod ubi Apostolicus intellexit, Pontifici cessit, reinductumque ministerium continuo venit. Quo recepto, debuit se presal injuncti officio. Quae in re & Pontifici auctoritas & Apostolici confidentianda est humilitas: dum & ille officii sui dignitatem defendere conuincit, & ille, licet maioris dignitatis, metropolitano tandem in sua diocesi cedendum perpendebat.

CAPVT XI.

OBSERVATIO VII.

De iure Pontificis Romani in urbem Romanam.

Satis acute illustrissimus autor Pontificis Romani jus & imperium in urbem Romam defendit & explicat. Hoc quidem negari non potest, Pontificem ab eo tempore, quo Romani a Graecis deficere inciperent, jus aliquod imperii sibi in urbem Romam arrogasse, sed an dependent illud fuerit, an vero aequale regum Francorum imperio, non caret dubio. Posterius asserit, autor nollet, utrum non neget, postquam Carolus Imperator ab universis saluatus esset, aliquod detrimentum dignitatem Pontificis passum fuisset. Verum, quae sub Caroli imperio contigerat, de eo iure potius tellari debent, quo Pontifices antea uti erant. Iam diu antea Romani sibi imperatorem creare intendebant, ut de rebellionem contra Leonem Haericum testatur Paulus Warnefridus in *histor. Longob. lib. 5. c. 49*, ajens: *Omnia Ravenna exercitus vel Venetiarum talibus iussu uno anno resistunt, & nisi eos prohibuisset Pontifex, imperatorem super se constituere fuissent aggressi*. Sic itaque quaedam erga imperatores Graecos conservata postea est reverentia, sed feracianus postquam Pontifex Romanus Patriciarum regibus Francorum detulerat, & sibi aliquod imperium simul stipulatus fuerat. Et quidem illud magis *subordinatum*, quam aequale & coordinatum fuisset, eventus docuit. Quem enim haecenus sibi constituere Romani desideraverant imperatorem, sed a Pontifice impediti erant, tandem, hoc conspirante, Carolo imperante, ad effectum deduxere, quo ipso si vel maxime aliquod imperii consortium inter Pontificem & reges Francorum ante fuisset, tamen ipso

facto defuisset. Ostendunt hanc dependentiam varia subjectionis Papalis argumenta. (I) Quod juxta Sieberii Gemblacensis relationem *Hadriani Papa cum universali Synodo, tunc Romae congregata, et dederit potestatem eligendi Pontificem, ac ordinandi apostolicam sedem, dignitatem quoque principatus*, quod etiam Gratianus c. 22 d. 62 refert, quae ita comparata sunt, ut dependentiam & subjectionem involvant. Qui enim jus habet ordinandi dignitatem principatus, & de eo disponendi, hunc superiorem potestatem habere, negari nequit. (II) Hoc intuitu successit Hadriani Leo per legatos vexillum Romanae urbis cum numeribus regi Carolo misisse dicitur, si mulque rogasse, ut aliquem mitteret, qui populum Romanum ad suam subjectionem per sacramentum firmaret, ut habent verba Eginhardi, adducta ab autore in §. 8. (III) Subiit Papa iudicia Caroli M. postquam a Romanis esset ejectus, quemadmodum Romani accusationes suas contra Pontificem ad Carolum detulerunt. Ipse Carolus non tantum per legatos cognitionem de hac accusatione inlustravit, sed anno sequente ipse examini praefuit. Atque hoc ipsum iudicium, exercuit Carolus, antequam Imperator esset saluatus. Sicuti autem par in partem non exercet imperium aut jurisdictionem, ita vel ex hoc factio dubia redditur assertio auctoris nostri de Pontificis Romani aequali potestate, & a Francorum regum imperio haud dependente. Sed cum hoc argumentum a Conringio *tr. de Germanorum imperio Romano* praclare explicatum, plura addere superfluum.

CAPVT XII.

OBSERVATIO IIX.

De fide Constantini M. donationem, eruditi omnes uno ore farentur. Sed qua occasione, & a quo illa confecta fuerit, varia est eruditiorum sententia, ut ipse illustrissimus autor observat. Ipse quidem autumat, pia fraude, Pontificis Pauli iussu, & consentiente Pipino hanc ipsam confectam esse, qua pertinacia Constantino-

lianorum reueneretur. Hanc tamen coniecturam improbat Petrus Iosephus Canelius in *histor. urb. metropol. p. 2. diss. 2. c. 2. n. 7*, Antonius Pagi in *critica ad Baron. ad ann. 324. n. 16* illam rejicit inter quisquilias Ilicitori Mercatoris, quod ejus ingenio, stylo, & charactere scribendi plane conveniat. Sed duo hic objicit Canelius

ANNOT. ad MARGAM.

F 2

cit.

An ad Iu-
dorum
Mercato-
rem referri
debeat?

An ad Io-
annem sub-
diaconum?

Pontificis
talem dona-
tionem ser-
vare ad an-
nuitiam
suum por-
tationem.

cit. l. n. 8. (1) quod Mercator in Nicæna Synodi præstatione, ubi præcipuas sedes appellat, ne Constantinopolitanæ quidem meminerit, nedum inter Patriarchatus recenseat, quæ tamen in hæc facta donatione inter eas refertur, (2) quod Hincmarusæam donationem ut veram proferat, sed merces Mercatoris spuria rejiciat. Ipse quidem in eorum auctore nostro facere videtur, quod a Ioanne subdiacono confecta fuerit, sed ex alia causa, (1) ut populum ad Aifulphi, Longobardorum regis, qui tunc moribus Romanis incubabat, impetus erigeret, (2) ne quis ex proceribus tumultus hac occasione eieret, tyrannidemque affectaret, cum e re respici. foret, si penes unum, scilicet summum Pontificem summa rerum esset. Res quidem tota conjecturis nititur, sed tamen in hæc ultima opinione aliquid veri latere videtur. In eo plerique conveniunt, quod tempore Caroli M. jam cognita hæc donatio fuerit, quia ab Iuliodoro Mercatore jam refertur, & etiam Hincmarus ejus mentionem facit. Ergo satis probabilis est, illis temporibus eam proculam esse, quibus Pontifices de executendo iugo Græcorum & simul de acquirendo cogitabant. Credo, artibus callidis Stephani Pontificis Romani hæc donationem debere, ut eo felicitus Pipinum regem decipere possit, quem aliis variis artibus jam deceperat, & maxime eo adduxerat, ne Io-

anni Silentiaro & Gregorio Protosecretæ, missis Constantinopolitanis, Ravennensem exarchatum repetentibus, aures præberet, ut refert Anastasius in vita Stephani III. Perlatærat enim Pipino, illum jam antea in patrimonio Petri, & postea per vim a Longobardis creptum fuisse. Simplicior hac in re Pipinus erat, qui factis ejusmodi callidi Pontificis perfationibus suble decipi poterat, utur a Carolomanno fratre admonitus esset, ut sibi a fraudibus Pontificis caveret, nec ei aures præberet, ut refert Anastasius. Certe ad varia hæc facta donatio Stephano utilis esse poterat; imprimis ut sibi principatum in universum patrimonium Petri firmaret, & ita regibus Francorum, imprimis Pipino, ad superintentionem satis proclivi, ipem eriperet, vi juris patriciatus has ditiones ad se trahendi. Ostendunt enim circumstantiæ illorum temporum, Pontifices eis imprimis temporibus de acquirendo sollicitos fuisse, & revera plurimam acquisivisse, pleraque tamen artibus subdolis. Nihil certe hæc cupiditatem lucrandi magis promovere poterat, quam inertia Caesarum Græcorum, & superstitio Pipini. Hæc per facta ejusmodi documenta confirmanda erat, illa vero ita utendum, ut tandem Græcorum imperium plane, sua quasi sponte, exspiraret.

CAPVT XIII.

OBSERVATIO IX.

§. I.

De dispensationibus primitivæ ecclesiæ.

DE dispensationibus primitivæ ecclesiæ copiose edidissent auctor, quæ tamen si ad præsentis sæculi mores applicentur, toto celo a dispensationibus hodiernis differre videntur. Potissimum autem tria hic inter se sunt distinguenda, ut recte de harum dispensationum natura constare queat. Primo dispensatio sæpe denotat interpretationem restrictivam, quando tales circumstantiæ emergunt, quæ faciunt, ut lex applicari haud possit, cum tales circumstantiæ legislator prævidere non potuerit; quin quod maxima iniquitas inde oriretur, si lex, ut generaliter loquens, ad casum præsentem applicaretur. De hac loquitur Synmachus in epist. ad Asitum apud Lucam d' Acherum tom. V. spualégi, ajens: Nam quamvis a patribus statuta diligenti observatione & observantia diligenti sit custodienda, nihilominus propter aliquod bonum de rigore legis aliquid relaxatur, quod & ipsa lex cavisset, si prævidisset, & sæpe eruidele esset infirmitate legi, cum observantia ejus esse præjudicialis ecclesiæ videtur, quoniam leges ea intentione late sunt, ut proficiant, non ut nocent. Potest hoc ipsum illustrari exemplo, de quo consultus erat Zacharias a Bonifacio, ad quem in epist. 12 ita scribit: Inquisisti etiam & hoc, si ante trigessimam annum liceat sacerdotem ordinari? Bonum & congruum, carissime frater, si firi & inveniri poterit, ut provellet amicitia & boni viri testimonii juxta sacrorum canonum injuncta ordinantur sacerdotes: si autem minime reperiantur & necessitas exposcit, a viginti quinque annis & supra levata &

sacerdotes ordinantur, quemadmodum in lege domini continetur. Quamvis enim lex, etatem in sacerdotibus congruam desiderans, generaliter loquatur, tamen de illo casu cogitare non videtur, si deficiant, qui in eazate manus sacrum suscipere possunt. Verum hoc casu non tam dispensatur in lege, quam ob emergentes circumstantias, ante non prævisas, applicari nequit.

§. II. Deinceps dispensatio idem denotat, ac conniventia & dissimulatio eorum, quæ secundum leges poterant impugnari, quod tamen ob majora mala metuenda omittitur. Omnitenendum enim & inculpabile judicandum, quod necessitas intulit, ut ait Leo I in epist. 79 ad Nicetiam Aquiljensem episcopum c. 3. Scilicet, quemadmodum salus populi suprema lex esse debet, ita vere quoque dici potest, salutare ecclesiasticam supream legem esse. Aliter, in quo salus ecclesiastica consistat, non semper expeditum est. Si, que auctor illustrius in hoc & seq. capite congregit, examino, salus ecclesiæ fere in hoc interloquitur, si pax & tranquillitas externa inter ecclesiasticas conservari possit, ad hanc enim conservandam, aliquid de rigore juris remittendum esse, voluerit patres. Postquam enim hoc devenit erat, ut ex harmonia ecclesiæ externæ salus ecclesiastica dijudicaretur, merito regulæ prudentiæ suadebant, ne ob leviores excessus facile hoc vinculum externum rumpeatur. Non nego, concordiam ecclesiæ externam omnino appetendam esse, cum schismata ad ma-

Dispensatio idem dicitur denotare ac dissimulatio.

Propter pacem ecclesiæ externam.

xima

*Conveniens
ita hoc ex
ratione fiat
tum clericali
facta lege
videtur.*

xima mala occasionem præbere soleant, sed tamen simul animadverto, hujusmodi conveniendum plerumque ex ratione peculiaris status factam fuisse, vel quod defuerit occasio alterum supplicandi, vel quod Hierarchie non conducere visum fuerit, hoc vel illud impugnare, ne forsitan ex nimio rigore illorum amicitiam perderent, quos tamen sibi necessarios judicabant. E contrario, si rationes status postulabant, eum, qui contra leges ecclesiasticas peccasse dicebatur, persequi, & oppugnare, pacis externa ratio nunquam tam valida esse potuit, ut imperum Zelotæ retinere poneret, ut exemplo Cyrilli, Chrysostomo intensissimi, testatur autor §. 19. Sane quemadmodum in seculis primitivæ ecclesiæ summa inter ecclesias & episcopos erat æqualitas, quam tantopere Cyprianus urget, ita totius hujus dispensationis ratio in tolerantia consistebat, ne remere et communio denegaretur, qui canones violasse arguebatur, cum ex hac denegatione communionis schismata metuenda erant, & inde est, quod pacis amantissimi auctores ceteris fuisse legantur, qui communionem delinquentibus denegare sepe imprudenter tentabant, ut aliquid remitterent de summo jure, & pacem conservarent; sicut enim alteri in alterum nullum imperium competeat, ita tolerantia talis proprie dictam speciem dispensationis, que a jure supremo dependet, haud constituit.

*Tolerantia
olim obli-
vuitur inter
ecclesiat.*

*Exempla
dispensatio-
num im-
propria-
rum, quæ
dispensatio-
nem de-
notant.*

§. III. Simile judicium ferendum de exempli dispensationum, ab episcopo Romano orientalibus indultarum, quæ autor Illustrissimus capite seq. refert. "Revera enim nihil aliud fuerunt, quam conciliationes, ut episcopi Romani cum his, quibus hæcenus communionem denegaverant, in gratiam redirent. Illustratur hoc exemplo Flaviani, in c. seq. §. 1 adducti, cui per longum tempus denegaverat episcopus Romanus cum occidentalibus communionem, adeo ut ubi Theodosius anno 394 ovans urbem ingrederetur, sollicitè clerus Romanus cum capite suo infarer, ut tyrannidem Flaviani supprimeret. Sed Theodosius regerebat, Orientis ecclesias Flaviani episcopatum defendere, nec Orientem modo, sed & universam Asianam & Ponticam, & Thraciam diocesim ei communicare, conjunctaque esse. Totum denique Hæticum cum orientalium episcoporum primatem agnoscere. Zosim. lib. 5. c. 38, quo ipso tandem episcopus Romanus inductus est, ut omnes simulatè deponeret, & Flaviani legatos se admitturum polliceretur, in quo sane nulla adeo dispensationis ratio apparere. Neque obstat, quod canonicè non esset ordinatus & ita merito removeri debuisset, in quo tamen tandem dispensasse & veniam eidem dedisse videtur episcopus Romanus. Nam aliud est remittere jus solum seu actionem contra aliquem, aliud dispensare. Prius quidem factum esse asseritur in historia ecclesiastica, non posterior. Huc unice redibant argumenta Theodosii imperatoris, ut episcopus Romanus ad exemplum ceterorum orientalium & nonnullorum occidentalium, Flavianum tanquam primatem agnosceret, quod hæcenus facere recusaverat, postquam eidem communionem denegaverat. Neque alterum exemplum, ab

Anatolio delinquentem, evincit, episcopus Romanus dispensasse cum orientalibus patriarchis. Datus erat Flaviano, episcopo Constantinopolitano deposito, successore Anatolius in Synodo Ephesina II, in qua omnia per vim & turbas erant peracta, & inde aliquid vix ex mente Leonis I. episcopi Romani, ordinationi Anatolii cohererebat. Quin, cum omnia irrita esse mallet, quæ in hoc concilio erant acta, non poterat non quoque ordinationem Anatolii impugnare. Sed nihilominus Theodosius, cui admodum curus Anatolius erat, ejus ordinationem defendebat, & inde adhortabatur Leonem, ne ei communionem denegaret, in ejus desiderium eo promissus vel ideo assurgebat, quia optime judicabat, se absque hoc medio nullatenus posse novam, quod mediabatur, concilium impetrare, & quæ hæcenus per vim gesta erant, in irritum revocare. Et inde tam ambiciose scripti: Satis sit prædicto, quod vestra pietatis auxilio & mei favoris assensu episcopatum tante urbis obtinuit. Vbi notandum, scriptis hæc & similia Leonem, ubi jam diu Anatolium agnoverat eique communionem restituerat, de quo testatur ejus epist. 23, ubi, se sub certis conditionibus dilectionem suam Anatolio non denegare, neutiquam vero eum eo dispensare, ait, quod factum est anno 450. Postquam vero deinceps in Chalcedonensi Concilio can. 28 Constantinopolitano episcopo primatus restitutum confirmatus esset, idque egre Leo I. tulisset, ansim inde sumit anno 451 in verba prædicta referendi ad Marcianum, sibi que contra Anatolium animosus que dam attribuendæ, quæ nec Anatolius nec alii eidem concedebant. Obstantur jam ante assensum Leonis episcopatum, sed communionem ejus per assensum Leonis deum impetrabat, absque qua quidem episcopatum obtinere potuisset, sed non commercium mutuum, quod utriusque consensum requirebat. Non itaque argumentum validum inde desumi potest, quando dissentientes sibi invicem quid obijciunt, cum in tali statu homines affectibus suis abrepti rarissime in veritate subsistant.

Idem judicium ferendum de Maximi ordinatione ab Anatolio peracta, & a Leone in hunc finem approbata, ne ei communionem denegaret. Quamvis enim scribat, se pacis studio illam ordinationem laudare remansisse, & exinde auctoroster inferat, potuisse Leonem ordinationem illam retractare, nisi benigne se gessisset in Maximum, tamen hoc non de potestate jurisdictionis est accipiendum, sed de privato judicio, secundum quod ordinationi huic aliquid obijcere, eamque ita impugnare & hoc intuitu Maximo communionem denegare potuisset. Quod privatum judicium non solum episcopus Romanus exercere potuit, sed alii quicumque episcopi, cum cõsuet, alios quoque episcopos illis, quibus infens erant, communionem denegasse, quo pertinent varia exempla in hoc capite ab autore allata. Favet huic sententiæ doctissimus du Pin de vet. eccl. disciplinæ diss. 2 p. 225, ubi concludit: Ex quibus intelligere est, non solum Ponticam remansisse causam Maximi, sed eum PRIVATIM pro bono pacis

*An ponti-
ficis circa
Maximi
ordinati-
onem?*

*An ponti-
ficis circa
Maximi
ordinati-
onem?*

CAP. XIV. §. ult. inf.

OBSERVATIO X.

De abusu
Papalium
dispensatio-
num.

DE abusu dispensationum Papalium plures adducit autor, qui de eo graviter conqueſti ſunt, quorum querelas adducere ſuperſedit, ne forſan invidiam aulæ Romanæ ſibi attraheret, quia veritas odium parit. Supplementi itaque loco quorundam querelas & teſtimonia hic adferre placuit. De abusu dispensationum in gradibus matrimonialibus ita edidit Marcus Anton. de Dominis. *de republ. ecclēs. lib. 5. c. 11 §. 79.* Non alia, inquit, de cauſa Romani Pontificis itaque ad quartum gradum prohibitiones has extenderunt, niſi ut frequentiores eſſent diſpenſationes, ex quibus immenſa pecunia in eam curiam conſuit. Et aſſignata ſunt in cancellaria pro ſingulis remotioribus gradibus pretia, nam propinquiores compoſitiones facere debent ſane ingentes, ubi præſertim coniuges vel divites ſunt, vel magnates vel principes. Et hoc procul dubio facta, ut lege ecclēſiaſtica talium nuptiarum prohibitiva ſibi proſua iniuſta & nulla, non enim honeſtatem & decetiam veſtitunt, aut in re ipſa æquitate, ſed ſolum proprium lucrum. Nemo enim eſt, cui tales diſpenſationes negentur, & quoties eas petunt, totas accipiunt, ſolo pretio exhibitio, imo ne a Papa quidem poſtulantur, ſed proſtant in publico officio cuiuscuſque accedenti venales. Claudius Elpenecus Theologus Pariſienſis in cap. 1. epiſt. ad Tit. abuſus hocce ita perſtringit: Annon dico & conſepdia eſt clariffima, quod tam multa poſitio tantum iure præcepta vel prohibita conſueque ligant homines, donec pecunia ſibi harum conſtitutionum gratiam impetrent? ita ut regina rerum pecunia divitiis licitum faciat, quod pauperibus illicitum eſt, quia divitiis h. e. ſpinas non habent. Hæc enim ita demum procedunt, ſi gratis ea facere quis intendat. Quodſi doleſti ſper

reſulſerit nummi, jam quod prius erat interdictum, liberè ſi ac impune. Tam diverſa eſt n. h. relaxanda divitis & pauperis conditio. Vix enim, quidquam prohibetur, quam ut ne quis quæſu contumvniat, & quod vetatur, numerata ſtatim pecunia diſpenſatur, quaſi nullum ſit peccatum majus, quam nummi carere. Et deinceps: In caſibus enim, quantumvis pro tempore honeſtis aut neceſſariis, nihil unquam, niſi numeretur, diſpenſatur, ut ſi nihil attuleris, aut numeraveris, indiſpenſatus perpetuo mancas. Tarpus, quod patrum canonibus impoſitam manifeſtū & ſcandalofū peccatis diſciplinam in pecuniarum redemptionem diſpenſationis titulo toties videm commutari, & quaſi contra quam illi, ovium h. lauan & pecuniam quam panitentium & ſalutem malna, ecclēſiaſtica rigoris in inferenda panitentia & ſatiſfactionibus immunitatem pecunia venditant. Iſdem ſere verbis de corruptionibus hiſce conqueſti olim ſunt Germanie principes in centum Gravaminibus in comitiis Noribergenſibus oratori Pontificio oblati *art. VI §. 5.* Iam ſuo tempore Bernardus graviffime de hiſce aulæ Romanæ corruptelis paſſim conqueſtus eſt. Sic epiſt. 42 ita loquitur: Hujus rei gratia non pigritantur crebro terere limina Apoſtolorum, inventuri & ibi, quod magna dolendum eſt, qua ſua ſaveant improba voluntati. Quia Romani valde diligunt munera, ſequuntur retributiones. Nudumda loquor, nec reſtego verenda, ſed invidenda conſato. Vinam privatim & in camera bebent. Graviffima quoque ſunt verba, a quibus patres Concilii Paulum III alloquuti ſunt, quibus ho abuſus eleganter depinxerunt, que plenus reſert lo. Launojus P. 3 epiſt. 3 n. 83 ſeqq. & P. 5 epiſt. 9 n. 156 & P. 4 epiſt. 8 n. 52.

LIBRI IV

CAPVT I.

OBSERVATIO I.

§. I.

De prius
imperato-
rum circa
ſacra.

VERA imperatorum circa ſacra antiquiſſimis ſæculis tam indubitata fuerunt, & praxi conſtanti approbata, ut merito mirandum ſit, inventos fuiſſe, qui in favorem aulæ Romanæ hæc vel negarent, vel de facto exercita fuiſſe, vel denique conniventie episcoporum tribuenda eſſe aſſerent. Verum autor noſter alia via incidit, & iura quædam circa ſacra ex antiqua praxi imperantibus adſcribit, ita tamen ut independen- tia jurisdictionis ecclēſiaſticæ nihil detrahat. Re- probat enim c. 11 §. 4 in f. illorum ſententiam, qua iudicia canonica principum imperio olim ſub- jecta fuiſſe exiſtimant, & ut ad praxin primorum ſæculorum reſpondeat, diſtinguit inter executionem & tuitionem canonum, & hæc quidem ad curam principum pertinere ait, non item illam, que jurisdictioni ecclēſiaſticæ coheret. c. 1 §. 2

Et tandem inde concludit: Non ergo eadem auro- ritate in rebus ecclēſiaſticis ac in rebus ſecularibus principes utuntur. Sic itaque jurisdictionem ecclēſiaſticam independentem conſervare, & tamen ſimul iura imperantium circa ſacra ſuo modo tueri voluit. Nihilominus tamen evitare non potuit cenſuram auctoris anonymi in *er. de libertat. ecclēs. Gallie*. Leodii edito, qui *lib. n. c. 3 §. 7* exiſtimat, autorem noſtrum adhuc plus tribuere principibus, quam par erat, eo ipſo, dum ſimul declarationem nullitatis geſtorum adverſus canones eidem concedit, quo præ- textu negotiorum omnium iudicium ad ie trahere poſſent. Vult itaque declarationem hæc ſoli ecclēſiæ competere, principem autem tantummodo ecclēſiæ aſſiſtere debere in iudicatis ex- queſtis, qua poſita ſententia, revera imperans mini-

minister clerici constituitur, qui si pœnæ ecclesiasticæ haud sufficiant, ad illorum desiderium cœco impetu brachium secularis impertiri debeat. Verum quemadmodum hujus sententia ex chœra aula Romanæ profecta est, & in ipsum imperantium imperium fatis injuriola est, ita Marce judicium in effectu illud principibus concedit, quod verbis negat, uti in frequentibus offendendum est.

§. II. Jurisdictionis ecclesiasticæ capita huc redire ait c. 1 §. 2 (1) *ne judicium canonice reddat*, (II) *panis canonice reus plebet & jus ligandi & solvendi exerceat*. Quæ jura si imperatores exercebant, probatum sine dubio erit, canonica judicium a potestate seculari dependisse. Equidem ubi ecclesiæ adhuc sub ethnicis imperatoribus variis vexabantur persecutionibus, jurisdictionis quædam ab ipsis ecclesiis exercebatur, non per ethnicum modum civilis imperii, sed hujusmodi ordinis, qui collegiis conveniebat. Nam sicuti (1) in collegiis omnia per pacta ordinantur, & membra collegii se ad illa observanda adstringunt, ita facti probabiliter est, disciplinam ecclesiasticam per pacta conventa adornatam in ecclesiis, & deinceps secundum illa judicatum fuisse. Non obsecrum horum pactorum vestigium occurrit in Plinii Secundi *epist. 97 lib. 10*, ubi Trajano rescribit: *Christianos se sacramento obstringere solere, ne furta, ne larocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellari abnegarent*, de disciplina & judicis eorum nihil addit, cum pacta conventa de illis eisdem occultanda erant, ne hæc ipsa iis in crimen læsæ Majestatis imputarentur, quod sub gravissima persecutione, quæ eo tempore ecclesiæ imminerebat, facile fieri potuisset. Sed tamen cum exinde constat, quod sacramento se obstringere soliti fuerint, de delictis vitandis & de vita castæ & sincere colenda, non dubium quoque est, quin etiam se ad certas pœnas, quæ tunc locum habebant, obstringerent, quas si contra pactum agerent, subirent, ne alias pactum hoc elusorium & inane videretur. Et hoc eo probabiliter est cum etiam Iudei sub captivitate Babylonica ejusmodi pœnas conventionales inter se constituerint, quos Christiani, in primitiva ecclesiâ in plurimis instituta secuti sunt, uti docet Seldenus de *synedris lib. 1 c. 7*. De hujusmodi Christianorum confessionationibus. Idem *cit. l. c. 91* f. intelligit Originem in *Celsum lib. 1 p. 4*, ajentem: *Primum criminacionis caput Cello est in Christianismum, pacta clancularia, eaque legitime dissoluta ab eis invocantur*. Nam pactorum alia sunt in aperto, quæ legibus nimirum sunt confessa, alia occulte, quæ legibus dissoluta contrahuntur. Atque in animo ei est, calumniari. *Agere Christianorum, sic inter ipsos dictam, veluti quæ ob commune periculum instituta ipsa superaverit baschanalia*. Recedit hæc versio Seldenus a communi, cum *syn. Synax* alias vetererum solentem convenire, casus, ut de clandestinis conventibus sermo Cello fuerit, cum tamen etiam hæc voce pacta conventa denotari soleant, & consequenter satis commode de pactis clandestinis, quæ inter se in *dyopis* facere solebant, hic locus intelligi possit. Quidquid sit, natura horum col-

legiorum fat ostendit, nihil per modum imperitacum fuisse, absque quo tamen jurisdictionis potentia est, & ita necessario, si aliqua judiciorum species in usu fuit, hæc omnino per modum pacti exercebitur.

§. III. Atque hoc eo probabiliter redditur, si perpendimus, Paulum 1 ad *Cor. VI*. Christiani dissuasile, ne litigia sua ad judicem ethnicum transferrent, quia sub istis gravissimis persecutionibus admodum grave erat, sub tali judice suspensio litigare. Vult itaque, ut ex fratribus sibi adsumant arbitros, qui dissidentes componere studeant, id quod etiam Christiani praxi constanti approbantur, adeo ut hæc compromissaria judicium adhuc sub ipsis imperatoribus Christianis duxerint, & ab eis approbata fuerint, de quibus plenius agit clariss. Samuel Basnage *differt. de tribunali ecclæ*. Cum itaque hunc morem in aliis libris componendis observarint, satis conveniens fuit, eundem quoque morem in judicandis causis ecclesiasticis sequi, quippe qui statui illorum temporum admodum conveniens erat.

§. IV. Quod præterea formam judiciorum ecclesiasticorum intuemur, qualis sub ethnicis imperatoribus fuit, hæcenus asserta eo magis confirmantur. Constat enim tum ex *obf. 5 lib. 1* episcopos quidem in eiusmodi judicis præfuisse, nequitiam fere plebem, vel saltem seniores ex plebe, qui hæc representabant, exclusos fuisse, quo ipso illa illa hypothesis, quasi jurisdictionis ecclesiasticæ jure divino solis clericis competat, exclusâ ecclesiâ, corrui. Et sane satis conveniens erat, plebem vel seniores ex plebe hic quoque admittere, quoniam hæc judicium formanda erant ab ecclesiâ, quæ non ex solis episcopis vel aliis clericis constituitur, sed præcipue etiam laicis, quibus proinde summa fuisse facta injuria, si ab hoc negotio, quod toti ecclesiæ competebat, essent exclusi. Idque ipsum vel praxi Apostolorum ubique restatur. Contentione enim orta de questione, an circumcisio adhuc necessaria iis esset, qui ad Christianismum essent conversi, & tandem Hierosolymis a tota multitudine decisa, Apostollis & Presbyteris cum tota multitudine visum est, delectos ex se se visum Antiochiam mittere, ut dicitur *Act. XV, 22*, sicuti etiam totius multitudinis nomine epistola ad Antiochenas missa concepta fuit *Act. XV, 23 & 28*. Certe horum seniorum ex plebe variis in locis fit mentio. Sic enim Firmilianus in *epist. ad Cyprianum p. 144* dicitur ait verbis: *Quæ ex causa necessario apud nos fit, ut per singulos annos seniores & præpositi in unum conveniamus, ad disponenda ea, quæ cure nostræ commissa sunt, scilicet ab ecclesiâ, quam representabant. Præclarum quoque testimonium de hujusmodi judicis circa annum 200 conservavit nobis Tertullianus *apoc. c. 39*, ubi præmittit, quod Christiani cooverint in cœtum & congregationem & deinceps, quid ibidem actum fuerit, addit: *disciplinam præceptorum nihilominus inculcationibus densamus. Ibidem etiam exhortationes, castigaciones & censura divina; nam & judicaturum quo cum pondere, ut apud certos de Dei consensu summamque futuri judicii præjudicium esset, si qua**

Christiani abnegaverunt a litibus coram ethnicis peragendis.

In judicium ecclesiasticum plerumque alium non erat exclusâ.

Disciplina primitiva & jurisdictionis pactitia.

in deliquit, ut a communicatione orationis & convantus & omnia sancti commercii velgetur; profident probati quique seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti. Non de clericis hie ferri non esse, contextus docet, cum satis Tertullianum offendat, ejusmodi seniores ad hoc iudicium, & jusque prefaturam delectos fuisse, qui testimonio vite suae hanc prefaturam adepti erant, non corruptionibus, uti apud ethnicos fieri solebat. Quodsi presbyteros clericos hie intellexisset, non speciali delectatione opus fuisset secundum hypothefim Pontificiorum, quippe qui ita ipso jure ad hoc iudicium vi officii admitti debuissent.

Seniores plebs a presbyteris clericis fuerunt distincti.

§. V. Sed ex aliis pluribus documentis probatum dari potest, seniores hos plebs revera a presbyteris clericis fuisse distinctos. Probant id ipsum perspicue acta Zenophili, Numidii consularis, quae in calce libri sui contra Donatistas Optatus Milevitanus opposuit, ut scriptissime seniores presbyteris contradistinguntur. Refertur ibidem libellus accusatorius, quem Nundinarius contra Silvanum Cirtensem episcopum protulerat, in quo cum accusat, quod Silvanus traditor & furtivus pauperum sit, & subijcit: *Quod omnes vos episcopi, presbyteri, diaconi & SENIORES scitis.* Atque hi ipsi seniores etiam ad iudicia & cognitionem causarum adhibebantur, uti vel Purpurii epistola, ad Silvanum scripta, demonstrat, ubi inter alia ita loquitur: *adhibere concilio, & SENIORES PLEBIS, ecclesiasticos viros, & inquirentes diligenter, quae sint ista dissensionis.* Sic etiam Fortis episcopi epistola ita incipit: *Fortis in Domino aeternam salutem.* Quin etiam ab ipsis Conciliis laicos non fuisse exclusos adhuc tempore Leonis circa annum 444 ipse de *sejun. mens. X. ferm. 5* docet, ajens: *Residentibus mecum episcopis ac presbyteris, ac in eandem confessionem Christiani vovis ac nobilitate congregatis, electos & electas eorum iustissime presentari.* Claudat hanc meditationem testimonium illustre Orig. in *exod. 21. hom. 12*, ajentis: *Principes populi & presbyteri plebis debent omni hora populum iudicare, semper & sine intermissione sedere in iudicio, dirimere lites, reconciliare dissidentes, in gratia recordare discordes, sceleris a fraternitate, qui per singulas ecclesias ne disciplina subita laxaretur, aut corporis Christi compages laxaretur, atate illa invigilarent, in mente habens, eos nobis ob oculos positi.*

§. VI. Evidens est itaque haec iudicia, *Manfrone* ecclesiastica non a solis episcopis, sed adhibita etiam plebe, vel senioribus ejus peracta fuisse, *haec iudicia ecclesiastica* imperatoribus, imo hunc morem etiam sub *sub Constantiano imperatoribus,* Christianis continuatum fuisse. Neque enim postquam imperatores nomen suum Christianismo dederunt, istius ecclesiarum iustitiam mutari debuit, nisi quod illi ipsi jura circa sacra eo fidelius & plenius exercere poterint. Retinuerunt itaque ecclesiae in multis sua pristina jura, sed quia imperantibus in omnia collegia inspectio generalis competit, ne ibi aliquid detrimentum reipublice seu contra ejus tranquillitatem agatur, ita quoque eodem jure haec generalis inspectio se extendit in caeteras & congregationes Christianorum, ut & in horum iudicia contenta, cum merito legislator supremus praecaveat, ne quis per ejusmodi iudicia praegravetur. Et cum tunc iniquae sententiae non raro affectibus pravis ibidem dicerentur, merito imperatores harum examen in se suscepit, iudicia ipsa ecclesiastica suprema potestate direxerunt, illisque non raro novam formam praefecerunt, id quod ex illis, quae Marca in his capitulis tradit, conspicuum est, uti quovis modo huc in alium trahere sensum annitatur. Certe, Socrates in *proem. lib. 5. hist. eccl.* satis hoc ipsum comprobatis verbis: *Passim in historia ecclesiastica imperatorum mentionem propterea fecimus, quod ex illo tempore, quo Christiani esse ceperunt, ecclesiastica negotia ex illorum manu pendere visa sunt.* Praeterea Eusebius *lib. 1. vii. Constant. c. 37* huc quoque collimat, ajens: *Constantinus M. velut communis episcopus, ut pacem ecclesiasticam sanciret, Synodos convocavit, & in consessu episcoporum sententiam dixit.* Atque hoc consilio quoque factum fuisse videtur, quod primi Christiani imperatores titulum PONTIFICIS MAXIMI non deponerent, sed ita curam supremam sacrorum sibi vindicarent. Et certe cum autor ipse jurisdictionem ecclesiasticam ad duo capita revocet, (1) ut iudicia canonica reddantur, (2) ut poene canonice infligantur, evidens est, imperatores quoque supremam jurisdictionem ecclesiasticam exercuisse, cum utramque potestatem exercuerint, uti ex utroque Codice & Theodosiano & Justiniano & antiquitatibus sacris consensim, & subiecta exempla in *capite primo* inf. docent.

Salvo in eodem jure supremo imperatorum.

CAP. II. §. 1. seq.

OBSERVATIO II.

De l. 45 C. Theod. de epis. remissio.

Quaedam circa fata legis 45 C. Theod. de episc. observavi ad *lib. V. c. 24. observ. 18.* quae ostendunt, an & quatenus conjecturae de non usu hujus legis aliquid valere possint.

OBSERVATIO III ad §. 4.

Illustratur alterius, saecularium imperatoribus in iudic.

§. 1. Quoniam archiepiscopus illustrissimus concedere noluit, iudicia canonica a potestate saecularium dependisse, inde exempla, quae in contrarium obitare videbantur, ita resolvit, ut principem ANNOT. AD MARCAM.

cipi aliquid indulgeat, clero autem jurisdictionem quovis modo conservet. Scilicet in *aperta* violatione canonum concedit, imperatores cognitionem suscepisse, eo tamen tantum fine, ut de violentia constaret. At vero id ipsum evidenter offendit, iudicia ecclesiastica imperatorum examini & iudicio fuisse subiecta. Videlicet, ut obf. 1. ostendi, iudicia haec ante haec tempora in ecclesia, interveniente quodam pacto convento, peragebantur, uti in collegiis & congregationibus fieri

fieri solet, & ita unique ecclesiæ erant propria. Relinquebantur iis eadem, postquam Christianismus imperatores fovèrent, sed *falsa suprema infestione*, si abusus in iis admitteretur, & quærelæ eo nomine ad principes deferrentur, quo ipso de hiisce abusibus principes cognoscebant, & ita necessario causam revolvare debebant. In aliis collegiis id eidem accidit, ut licet collegio quædam notio vel cognitio de causis, collegium concernentibus, denegari non debeat, tamen si cui vis illata, vel illa alias in abusum tracta, re de eo nomine datur recursus ad principem, ne quis sub specie iudiciorum opprimatur; quid ergo mirum, quod etiam propter oppressiones, quas sæpe in congregationibus Christianorum sub specie iudicii innocentes patiebantur, recursum suum ad imperatores dixerunt; & hi deinceps de ejusmodi abusibus cognoverint? Atque ita non possunt non hæc iudicia infestationi principis subesse, sicut in ceteris collegiis id quoque

Quid infestio generalis in iudicia ecclesiastica operatur?

contingit. Sed dicit: aliud est, *infestationem habere*, aliud est, *iudicia dependisse a potestate seculari*. Sed vero prius arguit necessario posterius. Reliquerunt imperatores ecclesiis sua iudicia patetia, quæ iure suo ad se trahere potuissent, sed hæc tamen conditione, ne in abusum traherentur, cum enim, ut hæctenus evictum, ab ecclesiis libero consensu & pacto introducta sunt ad disciplinam conservandam, *independentem* ecclesiis competere haud potuerit, quin itaque imperatores, gravissimos abusus animadvertentes, hæc iudicia ecclesiastica ad se trahere vel aliter informare potuissent, ne res publica detrimentum ex iis caperet, nullum habet dubium. Et hoc eo magis fieri debuisset, postquam episcopi paulisper hæc iudicia ad se trahere, & laicos, partem ecclesiæ constituentes, ab iis excludere inciperent, id quod cum imperatores non mature præcaverant, sed episcopis nimium indulgerent, ut quasi ab eorum nutu dependere, inde tandem factum est, ut *independentem & privatam* hæc jurisdictionem sibi adscriberent, id quod satis audeat Ambrosius imperatori objicere non veritus est. Ita enim inter alia ad Valentianum jun. scribit: *At certe si vel scripturarum seriem divinarum vel vetera tempora remissimus, quis est, qui abnuat in causa fidei? in causa, inquam, fidei episcopos solere de imperatoribus, non imperatores de episcopis iudicare.* Tam altas jam radices eo tempore egerat opinio de independentia jurisdictionis ecclesiasticæ, ut

Commissio imperatorum circa iudicia ecclesiastica demissa fuit reipso?

clerici quovis modo jura imperatorum involarent, & indulgentia eorum abuterentur. Hac arte hæctenus ulterant, ut ab imperatoribus impetralissent, ne magistratus seculares in causis ecclesiasticis iudicare auderent, quo ipso tamen, imperatores sibi supremam cognitionem haud denegaverant. At hoc semel obtento, deinceps studuerunt, etiam ipsum principem sub variis technis suo jure privare, id quod quæ mala nefanda patriæ nostræ pepererit, ut de aliis regnis non dicam, res ipsa loquitur, ut merito posteri indulgentiam Cæsarium deplorare debeant.

§. II. Certe in adducto a Marco exemplo *Exemplum Athanasii ad Constantinum præ-* appellationis Athanasianæ ad Cæsarem Constantinum evidentiissima vestigia suprema infestationis in iudicia ecclesiastica apparent. Equidem Natalis Alexander *ad sec. IV. dist. 21. tom. 4. propos. 2. docet jura factam* hanc non fuisse mere ecclesiasticam sed mixtam aliter, & hoc respectu Constantinum de illa cognoscere potuisse contendit, maxime cum hic de *evimentia, de processu, tumultuarie gesto*, potissimum esset alium, de quo omnino principem cognoscere debere ait. Sed vero non de nudis factis appellationem interpositam fuisse, multa docent. Primo id patet ex libello contestatorio Aegyptiorum episcoporum, qui appellationi Athanasianæ adhaerebant, in quibus a Comite Dionysio postulatur, *causam istam pientissimo & religiosissimo imperatori reservari, apud quem licet & jura ecclesiæ & nostra proponere*. Intentio itaque horum episcoporum fuit, simul per appellationem jura ecclesiæ in supremo Imperatoris tribunali proponere. Deinde libellus contestatorius Marcoticorum clericorum in causa Athanasii præfatis oblati huc quoque collinat, ex quibus constat, *quædam facinora ecclesiastica in inquisitionem deducta fuisse, quorum cognitionem imperatori reservandam esse contendunt*. Denique tertio ipsum referuntur Constantini apud Socratem *lib. 1. hist. ecc. c. 34. ostendit*, imperatorem in appellationis instantia inquirere voluisse, quantum, ait, *in vestro congressu veritatem curam habueritis, & an vestra iudicia circa gratiam & odium calculum suum promiserit*, non ergo tantum cognitionem de eo susceperit, an iudices in concilio servato ordine processissent, sed an etiam veritati operam dederint, h. e. tam de formalibus quam materialibus, uti Icti loquuntur, cognitionem susceperit, id quod etiam appellationis natura postulat.

CAPVT III.

OBSERVATIO IV ad §. 1.

De iudicio delegato Melchias in causa Donatistarum.

NOVUM argumentum suprema jurisdictionis ecclesiasticæ, a Constantino exercitæ, occurrunt in causa Cæciliani & Donatistarum, ubi Constantinus iudices delegatos & inter ipsos etiam episcopum Romanum dedit, id quod quidem æge aule Romanæ allece ferunt, qui contra tot veritatis testimonia Melchias episcopum Romanum magis *jure proprio* quam delegato iudiciale contendunt, vid. Natalis Alexander *tom. 4. scul. 4.*

diff. 4. qu. 2., cuius tamen argumenta solide refolvit clariss. Samuel Basnage *tom. 2. annal. ad ann. 313 §. 15.* Constat interim, sententia delegatorum horum iudicum Donatillas haud acquievit, sed ad ipsum Cæsarem appellavit, quam appellationem tamen illum haud admisit, ait Marca, licet provocacionem Athanasii admiserit, hancque rationem diverfitatis assignat, *quod Athanasius de infidiis & dolo Synodi Tyria conquisitus fuisset, Donatista*

CAPVT IV.

OBSERVATIO VI ad §.1.

*Particula-
ris Synodi
sententia in
causâ, tam
accusationis
tantum,
sive decisi-
vâ non
habuit.*

*Indicia ec-
clesiastica
propria
in causâ
sunt.*

O Stendit hoc capite Petrus de Marca, impe-
ratores sententias, in iudiciis ecclesiasticis
privatis latis, ad querelas eorum, qui se gravatos
existimant, suspendendo, quo iplo tacite con-
tendit, illas absque hac suspensione vim rei iudi-
cata habuisse. Alit vero id ipsum ex antea dictis
omnino dubium est. Quoties de fide questionis
emergebant, sane in pleno Concilio illa dis-
cutiende erant, & postmodum a principe confir-
manda, ut vim decisivam obtinerent. Atque in eo
peccatum erat in causâ Nestorii, quem Coelestinus
in privata Synodo Romana & Cyrillus in
Synodo Alexandrina privata condemnaverant,
& ab universalis communionis ecclesie deiecerant
ob errores, eidem imputatos. Res sane erat maxi-
mum momenti, Patriarcham sedis Constantinopolitane, qui æquali cum Romano & Alexandrino
fruebatur iure, quasi subditum suum iudicare, &
sententiam in eum ferre condemnatoriam. Proinde
Theodosius & Valentinianus horum iudicia
intempetiva non tam suspdebant, quam potius
improbant & tanquam nullo iure facta respu-
danda esse censabant. Constat id ipsum ex literis
inreperatoriis, hinc in finem ad Cyrillum missis,
quæ referunt Edmundus Richerius in *hist. concil.
gener. lib. 1. c. 7 §. 2*, ubi imperatores ita: *Pietate quidem
nihil nobis est antiquius, propter quam, si qui
forte incautus deliquerunt, venia dignos censuimus.
At parum interim laudabile est, illas ea indigere, qui
propter summam religionem plurimum a nobis com-
mendari maximèque honoribus cumulari debe-
rant. Oportet autem sacerdotes cum morum savi-
tate fideique integritate imprimis ornatos esse, tum
maxime candorem animi ac sinceritatem per omnem
vitæ cursum præ se ferre: ac certo denique secum
statuere, an ius cuiusque rei iuraverunt, passim vero
incorrupte pietatis doctrinam, sedulo investigandi
studio facilius, quam pertinaci animorum contem-
tione, inveniri. Etenim jam inde a primis usque
temporibus non impentis cuiuspiam aut certe im-
perium usurpant: interminationes aut protervia, sed
sanctorum patrum sacramentumque Synodorum decreta
eam nobis constituerunt. Nam religionem pruden-
tia & consilio magis, quam cuiuspiam imperio
firmari, nulli, opinor, dubium esse potest. At vero
contra hæc præcepta aperte peccaverant & Coe-
lestinus & Cyrillus, qui imperio suo, plus quam
depotico, causas fidei privatim decidere & in pa-
rem sententiam condemnatoriam ferre non cruba-
verant. Hinc jam, quæ hæcenus in genere de of-
ficio sacerdotum dicta erant, ad Cyrilli factum
ambitionum imperatores applicant. Nunc igitur,
pergunt, tua pietas exponat, quid ita nobis,
quibus religionem tantopere cura esse non ignorabam,
contemnis, sacerdotibusque, quotquot circumqua-
que degant, (quos utique in unum locum congrega-
tos natam de religione controversam discutere diri-
mireque par erat) despectis, hæc turbas discor-
diasque inter ecclesias concitaris. Quasi vero im-
perari venerari pietatis delectationem magis, quam se-
dula diligentique veritatis inquisitio decere videatur:*

*pluræque apud nos valeat reverentia & audacia, quam
cura aut industria: aut aliud quidpiam huiusmodi
magis nos quam animi candor ac simplicitas oblectet.
Quamvis ergo bonorem non usque adeo magnum in-
de ad nos accessurum existimemus, si a tua pietate
observeremur, nec omnia rursum turbasam iri, si quid
hic indignationis exemplum in te velimus edere,
attamen hoc tempore magis nobis cura est, ut sancta
pax exoptataque tranquillitas ecclesie restituatur.
Hisce verbis quidem imperatores directe sum-
mam in Cyrillo imprudentiam & affectatum imper-
ium reprehendunt, sed etiam per ejusdem la-
tus Coelestinum feriunt, ut iudicat Richerius *cit.
l. §. 2*, ut adeoque iudicium utriusque prematura
ab imperatoribus potius pro irrito habitum
fuerit.*

OBSERVATIO VII ad §. 2.

Supra in *observ. V §. 1* ostensum est, placita
conciliorum vim decisivam non aliter, quam ex
confirmatione imperatoria habuisse. Rursum id
ipsum evincitur ex serie eorum, quæ post Con-
cilium Ephesinum II gesta & ab autore illustrissimo
hic recensita sunt. Condemnatus erat Flavianus
in Concilio predatorio, & Eutyches absolutus.
Leo Pontifex Romanus hoc decretum om-
nibus viribus impugnabat, & a Valentiniano
Occidentis imperatore, tum ejus infirmationem,
tum promissionem de alio Concilio generali
convocando impreterat, fieri quod tam-
en cum absque consensu Theodosii fieri haud
posset, eo nomine Valentinianus cum imperatore
Orientis literis egit, ut aliud Concilium ec-
cumenicum convocaretur. At vero hic nulla ratione
adduci potuit, ut Synodi predatorio gesta rescin-
deret, quæ potius confirmaverat his verbis: *Est
notum igitur ejusdem sanctæ Synodi decreta laudanda,
atque confirmanda, hanc oribodorum fidem putan-
tes, atque nominantes, quæ a trecentis diebus & octo
patribus exposita est, & firmata in sancto Concilio,
quæ Ephesice congregata sunt.* Hæc ipsa confirmati-
o factum est, ut Concilii Ephesini II decreta in
Oriente valerent, non ex se & propria virtute,
sed Theodosii confirmatione: sed non ita in Occi-
dente, quoniam Valentinianus illa ipsa repro-
baverat, & ad preces Leonis illa confirmare no-
lebat. Orta inde magna ecclesiarum divisio, ut
Liberatus in *brevariis* suo ostendit, ajens: *solutus
ergo illo Concilio, & ad suas sedes reversi episcopi,
sistito facta est inter eos, qualis antea nunquam
contigerat. Ægyptii, Thracæ & Palestini episcopi
Dissectorum sequabantur. Orientales, Pontici & Asiam
sanctæ memorie Flaviam. Quod schisma
permanit usque ad obitum Theodosii principis. Hoc
enim secuto facies rerum mutata est, postquam
Marcianus successit ejus in Leonis sententiam se-
cessit, & Ephesini II Concilii vires lege laxa infre-
git. Et quidem autoritatem huius Concilii non
alia, quam imperiali lege infringi potuisset, cogno-
vit ipse episcopus Romanus Leo I, qui ad Marcia-
num episc. 43 ita scribit: *Non potest vitari Concilium**

*Concilio
non habuit
se vigorem
atque con-
firmationis
imperatori-
um, proba-
tur exemplo
Concilii
Ephesini II.*

um, quod in everſionem fidei fuiſſe conſtat agitarum, quodque veſtra clementia amore veritatis catholice adjuſta, alia ſtatuendo, caſſabit. His literis motus Marciarius, ſolenni reſcripto conſtitutionem Theodoſii reſcidiſt, inſimulque autoritatem Concilii Ephelſini reſegregit & Concilium Chalcedonenſe indixit. Sic itaque ſatis apparet, Con-

cliorum autoritatem a Caſarum deſendiſſe arbitrio, utur a ſacerdotum inſigationibus hoc ipſum, ut fieri ſolet, huc illucque ſepe tractum fuerit, ut ſepe imperatores ignorarent, quos partes ſequi deberent, interim prout epiſcopi aulæ favore pro ſe haberent, catenus orthodoxi, ceteri heretodoxi iudicati & reſecti ſunt.

CAPVT V.

OBSERVATIO VIII ad §. 1.

Epifcopi Francia præceperunt, ne reges manus eis injicerent.

Regum Francorum cenſura ſubjectos fuiſſe, epiſcopos ob canones violatos, recte aſſerit autor, ſed tamen mirum in modum epiſcopi ſuæ immunitati & autoritati invigilabant, ne ob crimina atrociffima manus in eos injici poſſet. prout imprimis in Concilio Manſiconenſi II ſibi hac de re proſpexerunt. Vtut vero Gregorius Turonenſis lib. 5. diſt. c. 19 Chilperico regi objecerat, ſi tu exceſſeris, quis te corripit? tamen non deſunt exempla, reges Francorum ab epiſcopis reprehensos graviter fuiſſe, ſi contra canones quid vel feciſſent vel ſtatuſſent. prout idem Gregorius Turonenſis cit. l. exemplo Agidii Remenſis epiſcopi docet, qui læſe Majellatis a rege Gunthramo accuſatus ejusque juſſu in carcerem conſectus erat, & ut de eo ſtatuereſt, epiſcopi Viridunum convocati erant. Tunc vero, inquit Turonenſis, ab

aliis ſacerdotibus increpitus (Rex), cur hominem, abſque audientia ab urbe rapi & in cuſtodiam retrudi præcepiſſit, permiſit cum ad urbem ſuam redire, dirigens epiſtolam ad omnes regni ſui Pontifices, ut medio menſe nono ad diſcutiendam in rege ſupra dicta adeſſe deberent. Tanta itaque reges eo tempore adhuc canonum reverentiam habebant, ut ſi quid ab ipſis contra eos factum eſſe videretur, ſtatim corrigerent & in melius mutarent. Sed tamen epiſcopi obedientiam erga reges ſuos deponebant, ſed ad judicia hujusmodi convocati promte comparere debebant. Hinc pergit Turonenſis: Enim autem pluvie valide, aqua imenſe, rigor intolerabilis, diſſoluta luto via, amnes littora excedentes, ſed præceptioni regie obſistere nequiverunt.

Obſidentia epiſcoporum Francia erga regem ſuam.

CAPVT VII.

OBSERVATIO IX ad §. 3. ſeq.

Archicappel- lanorum officium.

Archicappellanorum officium in palatio regio exercitum oſtendit, magnam olim Pipinum & Carolum M. in ſacris ſibi aſſeruiſſe autoritatem. Erat enim primarius regis mihiſter in dirigendis cauſis eccleſiaſticis & quaſi præſes conſistorii ſacri, quod a rege dependebat, ſicuti apoſtoli archi-cappellanus. Delegebant ad hoc munus viros, dignitate eccleſiaſtica præditos, abbates, præbiteros, diaconos, rarius epiſcopos, ut Hincmarus l. 2. p. 206 docet ſiſ verbis: A tempore vero Pipini & Caroli interdum per præbiteros, interdum per epiſcopos, regia voluntate atque epiſcopali conſenſu: per diaconos vel præbiteros magis quam per epiſcopos hoc officium executioni exitiſ, quia epiſcopi continuis vigilas ſupra gregem ſuum debent aſſidue exemplo & verbo vigilare & non diutius ſecundum ſacros canones a ſuis abſiſſe parochiis. Neque juxta decreta ex ſacris canonibus promulgata B. Gregorii prætorica, qua nunc regia, & uſitatus palatii nominantur, debent inutiliter obſervare, ne incurranſ iudicium, ut contra placita canonum, ſibi in ordinatione ſua tradita facientes, ipſi ſe honore priore eccleſiaſtica. Scilicet imprimis epiſcopi obligati erant ſecundum canonum diſpoſitionem ad reſidentiam, a quo nexu non facile liberari poterant, niſi neceſſitate urgente, & juſta cauſa ſiſtente, proinde ut ex loco, in §. 4 adducto, patet, conſenſus Romani Pontificis neceſſarius erat, ut & epiſcoporum Gallicanorum approbatio in Concilio declarata, ut epiſcopus ad hoc munus ſubſeundam a reſidentie vinculo liberari poſ-

ſet. Ideo autem ad hoc munus viri dignitate eccleſiaſtica conſpicui adſumebantur, quia præerat negotiis eccleſiaſticis, uti præter Hincmarum Waleſtridus Strabo lib. de reb. eccl'eſ. c. ult. ſiſ verbis teſtatur: Quem admodum ſunt in palatii præceptores vel comites palatii, qui ſecularium cauſas ventilant; ita ſunt & illi, quos ſummos capellanos Franci appellant, clericorum cauſas prælati. Revera tamen, juſtiſdictio eorum a rege iſi tributa, & ſic utique dependens erat, adeoque recurſus etiam ad regem patebat, uti autor noſter docet, quo ipſo lais oſtenditur, reges Francorum juſtiſdictionem in cauſis eccleſiaſticis exercuiſſe. Imo ſacrum hoc conſistorium, cui præerat archicappellanus, in plurimis referre videtur imaginem conſistoriorum, in terris proteſtantium hoc tempore conſtitutorum, cum non tantum archicappellanus in conſilio alios clericos, ſed etiam opimantes laicos aſſumſerit, ad dirimendas cauſas eccleſiaſticas, ſicuti in terris proteſtantium conſistoria ex clericis & laicis conſtituuntur, & alibi clericus, alibi laicus præſecturam gerit.

Præerat archicappellani negotiis eccleſiaſticis.

Conſistorio præſidebant.

OBSERVATIO X ad §. 6 ſeqq.

Satis oportune illuſtriſſimus autor hic jura regia circa læra ex officio miſſorum dominicorum illuſtrat, quibus generalis inſpectio circa læra delegata erat, quam reges jure ſumme poteſtatis merito ſibi vindicabant. Sit itaque miſſi (I) inquirere debebant in vitam & mores clericorum. Sic enim in Capitul. lib. 2. c. 12 diſponitur, quo-

miſſi regii inquirebant in vitam

nam & mo-
res clerico-
rum.

103

nam unusquisque episcoporum vel comitum partem ministerii, nostri per partes habere dignoscitur, volumus iudicare & per clamatores & per alia quælibet certa iudicia, & per missos nostros, quos ad hoc ordinaverimus, qualiter unusquisque ad hoc certare studuerit, & per commune testimonium, i. e. episcoporum de comitibus & comitum de episcopis compertire, qualiter scilicet comites iustitiam diligant, & faciant, & quam religiose episcopi converſentur, & prædicent. Aperte hic asseritur, episcopos partem ministerii regii habere, h. e. esse regios ministros, & sic reddendis rationibus de officio sacro regi obnoxios, adeoque missos de eorum officio & conversatione inquirere debere. Multum quippe conducit ad reipublicæ salutem, doctores habere, qui probato exemplo & vita innocente civibus præliceant, cum exempla plerumque plus doceant, quam verba. (II) Attender debent, an disciplina ecclesiastica emendatione indigeret, vel liturgica recte perageretur. Ita enim in capit. Car. M. lib. 1 c. 122 cavetur: ut missi per singulas civitates & monasteria virorum & puellarum prævident, quomodo aut qualiter in domibus ecclesiarum & ornamentis ecclesiæ emendata vel restaurata esse videntur, & diligenter inquirent, de conversatione singulorum, vel quomodo emendatum habeant, quod iustissimum de eorum lectione & cantu, ceterisque disciplinæ, ad ordinem ecclesiasticæ regulæ pertinetibus. Curam itaque reges Franciæ discipline ecclesiasticæ habebant, & liturgica quoque emendabant, prout ex hoc loco apparet, quo ipso sane magnam in sacris autoritatem exercebant, ut tamen missi hoc casu episcopos sibi adjungerent, quemadmodum cautum fuit in Concilio Moguntino de anno 813 c. 20. (III) In genere in ipsos episcopos sedulo inquirere debebant, an recte, prout decet, suo fungantur officio, quorum collimant dicta ab autore nostro.

Circa disciplinam ecclesiasticam turbigilant.

Inquirebant in officium episcoporum.

gebantur vero hoc officio vel episcopi vel abbatibus vel comites, uti apparet ex capit. Car. M. lib. 4 c. 69, & sicpe e. v. videbatur, ecclesiastica in dignitate constitutos ad hanc vifitationem provincialium delegare, ut ita clerici facilius cum admitterent, quavis in effectu perinde erat, five laicus five clericus mitteretur, cum tanquam missus dominici iure regio delegato agere debebat, id quod clarissime apparet ex Concilio Pontionensi, sub rege Carolo Calvo anno 879 habito, ubi quidam episcopi in sua dioecesi perpetui missi vel legati constituebantur his verbis: *Ipsi nihilominus episcopi singuli in suo episcopo MISSATICI NOSTRI POTESTATE ET AVTORITY fungantur*, quo ipso Imperator Pontifices Romanos, legatos natos ubique constituentes, imitari voluisset videtur. Atque hæc omnia iure suo se agere reges Franciæ existimabant, quorsum collimat Carolus M. in capit. *Aquisgran. an. 789*, in §. 6 adducto, ubi post verba hic relata: hæc addit: *Sed & aliqua capitula ex canonicis constitutionibus, qua magis vobis necessaria videbantur, ius circa sacra sibi vindicavit.* Ne aliquis, quos, huius pietatis ad monitionem esse præsumtus sanæ iudicet, qua nos errata corrigere, superflua ascindere, recta coercere studuimus. Nam legimus in regnorum libris, quomodo sanctus Iosias regum, sibi a Deo datum, circumcundo, corrigendo, admoendo ad cultum veri Dei studuit revocare. Imo in loco, relato in §. 7 in margine, ait Imperator, episcopos partem ministerii regii habere, quo sensu etiam verba in capit. lib. 6 c. 246 capiendi merito sunt: *Quod & nos, qui ministri domini sumus, nec sine causa Dei gladium portamus, episcopali in vice omnium episcoporum atque regali autore pro viribus curatos agere iubemus.* Quæ omnia si accurato perpendimus iudicio, evidens inde redditur, summa in iustitia Pontifices imperatoribus nostris iura hæc circa sacra extorsisse, quæ tamen a regibus Galliæ, non obstantibus contradictionibus Papalibus, conservata sunt.

Episcopi missi perpetui.

Carolus M. ius circa sacra sibi vindicavit.

CAPVT IX.

OBSERVATIO XI ad §. 4.

De pragmatice sanctione Caroli IX.

Pro asserenda libertate ecclesiarum Gallianarum Petrus de Marca provocat ad pragmatice sanctionem Ludovici IX, atque huic primam libertatis ecclesiæ Gallicanæ debent aiti, cum in ea tot attentata auxilii Romanæ in beneficiis confederendis infringantur, vatiique abusus inde emergentes tollantur. Integram eam refert & illustrat Edmundus Richerius in *historia concil. gener. lib. 2 c. 7 & Io. Caballutius in notis. eccles. ad ann. 1268*, qui tamen integrum articulum VI haud expressit, sed plurima omisit, a Richerio plenius exhibita. Verum si cum Ludovico Thomassinio de *vet. & nova eccles. discipl. P. 2 lib. 1 c. 43 §. 11* faciendum esset, non adeo Gallia habere, quid sibi de restaurata libertatis suæ gratulari possit. Ait enim, suspectam hanc esse sanctionem pragmaticam, neque antiquum autorem vel fidei iustorem hujus sanctionis occurrere, & denique rationem inconfutillam deficere, quæ illam adstruat. Nam

qui vitam & gesta Ludovici sancti scripserunt, nullam hujus pragmatice mentionem iniiciunt, quin potius Guilielmus Carnotensis, ipse capellanus, in *libro de illuſtrata & mirabilia*, insignem ejus erga sedem Romanam devotionem & obedientiam prædicat, ut admodum improbabile inde evadat, regem hunc talem sanctionem obedientiæ, venerationi huic contrariam, unquam condidisse. Verba Carnotensis sunt hæc: *Sane quam reverenter & humiliter erga sacro sanctam Romanam ecclesiam semper se habuit, quam devote & obedienter rescripta & mandata apostolica consuetuere suscipere, quam obedienter & efficaciter sicut verum filius obedientiæ adimplere, norum illi, qui eius familiarium adhibebant. Ipse enim negotia matris ecclesiæ plus quam propria reputans, ea voti officio promovere curabat.* Quæ si vera sunt, vix est, ut credamus, regem hunc, usque ad superscriptionem sedis Romanæ ad dictissimum, ejusmodi edictum san-

functionem, qua omnem fere obedientiam & devotionem erga sedem Romanam deponeret. Unde etiam inter alia monita, qua Philippo filio suo dedit, hoc quoque reperitur: *sic devotus & obediens matri nostrae, Romanae ecclesiae, & Summo Pontifici, tanquam patri spirituali.* Equidem pro vindicanda hac functione Natalis Alexander ad *secul. XIII c. 10 art. 2* adducit notabilem locum ex Mathizo Parisio, autore coevo, qui in *historia Anglicana ad ann. 1247* haec habet: *Eisdem diebus dominus Papa apices suos, aubenticos nuncios, praedictores & Miores, misit ad omnes Franciae praetores sigillatim, supplicans, ut unusquisque juxta suam possibilitatem sibi unam quantitatem pecuniae accommodaret. Eisdem procul dubio cum respiraret, quod cuique competere, reddere indubitanter.*

Quod cum regi Francorum innotuisset, suspectam habens curiam Romanam avaritiam, prohibuit, ne quae prelatus regni sui, sub pena amissionis omnium bonorum suorum, taliter terram suam depauperaret. Verum ut hac ita se habeant, tamen vix trahi possunt ad pragmaticam hanc functionem, quae demum anno 1268, & sic longe post viginti annos lata fertur, atque adeo inde vel occasio vel causa hujus edicti promulgandi dedumi haud potuit. Et cum hoc adeo libertati ecclesiarum Gallicanarum prospiciat, sine hoc ipsum tanquam res maximi momenti a coevis scriptoribus haud fuisset omisium. Maxime ergo dubium & suspectum hoc edictum manet, ut tuto Galiam inde libertatem repetere vix possint.

CAPVT XIV.

OBSERVATIO XII ad §. 6.

De excommunicatis a rege receptis in communionem versus admittendis.

PRaxis est haec antiquissima ecclesiarum mediæ ævi, ut, quos rex gratia suae participes fecerat, a communionem sacerdotum excludendi non erant, ut communicati essent. In gente Anglorum idem obtinuisse videtur, quod patet ex epistola Anselmi ad priorem Ernulfum (quae inter epistolas Anselmi extat lib. 3. epist. 90 & a Michaeli Alfordo tom. 4. *annal. Angl. ad ann. 1104 n. 5.* recitatur), ubi ab initio epistolae se excusatur, quod pastoraltem curam tanquam archiepiscopus Cantuariensis ibi exercere non possit, cum non tuto & salva conscientia ibi conversari queat, & subiungit: *Audisti enim, quibus ex praecepto Apostoli communicare non possim sine animae meae periculo, quorum communionem, regi communicans, dum ipse eis communicat, vitare non valeo.* Nolebat enim nec homagium regi praestare, nec ullam cum episcopis, qui nuper a rege investiti fuerunt, communionem habere. Deinde circa finem epistolae ita pergit Anselmus: *Consilium nostrum petitio, quid agere debeatis inter eos & cum eis, quorum communionem mihi dominus Papa interdixit. Quae res ut dubia est, ut minus difficile sit, non communicare eis, quibus rex communicat, praesertim cum mihi soli Roma a Papa ista interdixit, si communicatio: nec audeo precipere, ut illis communicetis, quibus ego non communico, sed si ita permanseritis sicut vos dimisi, nequaquam vos reprehendo, NON ENIM POTESTIS A LOTO REGNO DISCORDARE, nec participes estis eorum malitiae.* Videlicet Paschalis II in Synodo Lateranensi anno 1102 investituras laicis prohibuerat, sed nihilominus Henricus I rex Angliae ab Anselmo Cantuariensis archiepiscopo posulabat, ne ab avitis consuetudinibus recederet, sed pro more investituram acciperet, & quibus episcopis rex iam investituram dedisset, consecraret. Ast ille constanter, Pontificis novo praecepto inherendo & regia jura prodendo, utrumque recusabat, & lite Romae pendente, literas Pontificis esse expectandas, aiebat. Tandem anno 1103 ex consilio cleri & procerum hujus rei causa Romam cum oratore regio proficisci iustus est, quod iter eo lubentius suscipiebat, cum literae interim a Paschali II allatae fuerant,

Formidabat ergo, ait Edmerus lib. 3. novorum Anselmi, ne si verba episcoporum in literis ipsi Papa non concordaret pro investitura ecclesiarum, quae factae fuerant, & etiam consecrationibus abbatum, quos ea tempestate investitis Robertus Lunelensis episcopus & Ioannes Bathoniensis sacraverant, saepe dicta excommunicationis sententia tales nonnullis involverit. A VORVM COMMUNIO SE NEQVAQVAM SINE GRAVI SCANDALO COHIBERE VALERET. Et haec pauca: *Festinato igitur ratu est Anglia excommunicatum, ne illic excommunicatis communicando, aliqua excommunicationis culpa involveretur.* Apparetur huius adductis verbis, excommunicacionem in Anglia effectum nullum habere potuisse, quoad illas personas, quibus rex, non obstante Pontificia excommunicacione, adhuc communicabat, praesertim cum regis ad exemplum totus componatur orbis, & sic impium & rationi contrarium fuisset, ejus communionem vitare, quem rex ad suam admittitae communionem. Ceterum non erat verus Anselmi metus, cum Paschalis II excommunicacionis sententiam in praedictis episcopis pronuntiaverat, & hoc intuitu Emulfus prior ecclesiae Cantuariensis anxius, quid in tali rerum facie agendum esset, ad Anselmum scripsit, cui in literis iam adductis respondeo, communionem non dissuadens, nec tamen precipiens, quia partem conscientiae teneritate, utur erroris & superstitiosae partem more illius regni certum quid determinare nolebat. Neque enim ignotum erat Anselmo, in Anglia effectum excommunicacionis absque regis consensu inane futurum esse, postquam iam olim Wilhelmus I consulerat, ne aliquis absque voluntate sua communionem ecclesiastica privaretur, id quod Michael Alfordus in *annal. eccl. Angl. tom. 4. ad annum 1067 ex Edmerto histor. novor. lib. 1 p. 6* recenset, cuius verba haec sunt: *Nulli nihilominus episcoporum suorum consensum iri permittebat, ut aliquem de haereticis suis seu ministris, sine incestu, sine adulterio, sine aliquo capitali crimine denotatum, publice nisi quia praecepto implacitaret, aut excommunicaret, aut ultra ecclesiasticae rigoris poena constringeret.* Quin etiam

etiam ad adhuc anno 1164 in conventu Clarendonensi, ubi consuetudines regie confirmate sunt, hic articulus quoque non est prætermittendus, cum in cap. 7. ejusdem consuetudinum ita legatur: *Nalvus, qui de rege tenet in capite: nec aliquis dominicorum ministrorum ejus excommunicatur, nec terra aliequus illorum sub interdictione ponatur, nisi prius de ipso fuerit, si in terra fuerit, conveniatur, vel iustitia ejus, si extra regnum fuerit, ut rectum est, de ipso faciat.* vid. Alfordus cit. l. ad ann. 1164 p. 133, quanvis hæc ipse regie consuetudines, satis antiquæ, insignes motus in Anglia fecerint, ut plenius Michael Alfordus ad cit. annum refert.

Iam circa annum 638 Sigibertus, rex orientalem Saxonum, eodem jure usus videtur, de quo Beda lib. 3. hystor. eccl. c. 20 hæc refert: *Habuerat unum ex his, qui cum occiderant, comitibus, illicitum conjugium, quod cum episcopus corrigere*

*et prohibere non posset, excommunicavit eum, atque omnibus præcepti, ne domum ejus intrarent, neque de cibis illius acciperent. Contempti rex hoc præcepit. Et rogatus a comite intravit episcopatus domum ejus. Sine dubio itaque rex existimavit, se jure suo id facere posse. Quin tamen ipsum perfiditio cepit, mox facti commissi eum percutit, nam ita pergit Beda: *Qui cum abiisset, obiit vii et antistes. At rex inuenit eum, mox irremissus exivit de equo, ceciditque ante pedes ejus, veniam reatus sui postulans. Forsitan Beda de suo hinc aliquid addidit, ut posteritati persuaderet, grave peccatum in hoc a rege commissum esse, id quod nunc in medio relinquo. Quæ omnia satis evincunt, Philippum V non necesse habuisse, ut ex privilegio Pontificis jus communicandi cum excommunicatis arcefferet, de quo Marca in 5. ult. edidit, sed suo jure id facere potuisset.**

CAPVT XVI.

OBSERVATIO XIII.

§. I.

De aribus Pontificum imperium civile opprimendi.

Hinc inde hæcenus observatum, Pontifices Romanos varias artes, machinationes, imo etiam fraudes adhibuisse, ut primum sibi inter reliquos episcopos firmarent, eosque prolixius sibi subijcerent. Sed sicuti ambitio hominum, maxime quæ sub specie sanctitatis latitat, terminos nullos sibi ponit patitur; ita Pontifices Romani, primata in ecclesiasticis & quidem cum independentia sibi firmato, novis artes excogitarunt, ad opprimendum legitimum imperium civile, & omnes imperantes sibi subijciendos, id quod eo facilis fore posse exequi judicabant, postquam imperantes semel perconvictissimi in nimis indulserant, & jurata circa sacra incaute ex vano excommunicationis metu dimiserant. Ne tamen Pontifices, titulo legitimo se desitutos esse, omnibus ostenderent, scripturæ sacre testimoniis sophistatam more abuti necessum habuerunt, ut imprimis ex hoc dissidio famoso inter Bonifacium VIII & Philippum pulcrum appareret. Contendebat impudens illis verbis Pontifex, imperantes omnes subelle Pontifici Romano, non tantum quoad privatam eorum personam, sed etiam quatenus imperarent, ita ut regna sua quoque Pontifici majestati subiecta esse deberent. Scripserat enim Bonifacius VIII ad regem Philippum: *Saire te volumus, quod in spiritualibus & temporalibus nobis subes;* sed satis convenienter respondebat Philippus: *Scias maxima tua fatuitas, in temporalibus non alicui non subesse.* Ut itaque Pontifex fatuitatem suam emendaret, proteritus fuit, sibi propositum esse, in nullo usurpare jurisdictionem regis, interim negari non posse, regem Pontifici ratione peccati subdium esse. Hoc erat primum sophisma, quo reges sibi subijcere contendebat. Noverat enim altus Pontifex, hæc limitatione arcana se imperantes in totum subijcere, & efficere posse, ut a suo nutu tanquam vilissima mancipia dependere. Constat enim, de peccato solos clericos posse

Sophistica Pontificum interpretationes sacrarum scripturarum.

Pontifex imperantes peccati sibi subijcere conatens.

cognoscere, atque adeo si hoc impetraret, posse se quoscunque actus, jura, consuetudines in peccatum convertere, & sibi ita iudicium & jurisdictionem in regum actus attribuere, quo nefandum prætextu omnem suam independentiam in terra amittere & iudicem Pontificem agnoscere deberent. Inde enim postea factum est, ut subditi a summis regum & principum independentium tribunalibus in causis mere secularibus ad Pontificem Romanum ejusque nuncios appellare auderent, quasi in judicando peccatum commissum esset, ut huic malo per publicas leges imperii nostri non satis prospici poterit, vid. R. I. de anno 1657 § 164. & Capit. Joseph. art. 18. Quin sub hoc impio prætextu non tantum appellationes in curia Romana receptæ sunt, sed etiam tandem res eo devenit, ut concurrentem quandam jurisdictionem Pontifices sibi tribuerent, & causas seculares etiam in prima instantia ad se traherent. De hoc abusu graviter conquesti sunt prætores Germanicæ in eorum gravaminibus in Comitibus Noribergensibus, oratori Pontificio oblatis, ubi gravam, 18. ita ajunt: *Cum ne dum juris ratio sed & respectus seris postulet, ut distincti sine jurisdictionum limites & ut quilibet ordinarius suis sit finibus contentus, atque in exercenda jurisdictione non disturbet, minime tamen Pontifices Romani pro temporales existentes aequitatem banc communem considerant, sed neglecta hac ad petitionem personarum ecclesiasticarum laicos non raro in causis etiam profanis, puta hereditatum aut pignorum, & in prima quidem instantia coram se Romam citari ac in jura vocari fecerunt. Deinde subijcitur, laicos in causis suis proptius ad forum Romanum tractos fuisse, si juramento interposito actor afferuisset, se non sententiam justitiam apud iudicem competentem in Germania assequi posse. Et quis omnes abusus ex hoc arcano sophismate propullulantes recenseret, de quibus adhuc tria tristia monumenta in omnibus regnis superfluit.*

Inde probationes a tribunalibus ad Pontificem.

§. II.

Bonifacii VIII. §. II. Interim ut Bonifacius VIII. sophistica constituta per suum arcum defenderet, & publica lege firmavit, que rex, mox promulgavit constitutionem unam sanctam de major. & obed. in 6, in qua tor horrenda sophistica occurrit, ut crederes, aulam Romanam eo tempore desipuisse, ut recte Philippus pulcher iudicavit. Nam (I) contendit, in potestate Petri duos esse gladios, spirituales videlicet & temporales: Nam, pergit, dicens *Apostolus: ecce duo gladii hic (in ecclesia scilicet), non respondit Dominus, nimis esse, sed satis.* Argumentum hoc est mysticum, ex interpretatione mystica desumptum, qua arte interpretandi clerici laicos ubique circumvenerunt. Hac ratione enim omnia dicta & facta, omnesque parabolas ad se suamque potestatem traxerunt, & quia sibi interpretationem scripturæ privative tribuerant, contra contortas hæc & sophistica interpretationes laici ne hiscere quidem sunt ausi, quasi illi in tonam donis interpretandi scripturam privati essent. Mirum est, quod pontifex ad suum forum non etiam traxit historiam Christi, asine iniquitatis, hoc scilicet sentit, per animam intelligi imperantes, per pullam asine ceteros subditos laicos, se autem representare Christum asine iniquitatem h. e. omnibus regibus & laicis imperantem. Quid elegantius dici possit, si mystica interpretatio aliquid roboris in probando haberet?

Secundum Bonifacii VIII.

§. III. Sed (II) inde concludit Bonifacius VIII: *Certe, qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, inale verbum Domini attendit, proferentis: converte gladium tuum in vaginam; utique ergo est in potestate ecclesie, spiritualis scilicet gladius & materialis, sed is quidem pro ecclesia exercendus. Ille sacerdotis, in manu regum & militum, sed ad nutum & patientiam sacerdotis.* Certe hæc verba magis insipientis, quam hominis, sana ratione prædit, sunt, non enim ulla ratione concludunt, & vix mysticam habent interpretationem. Bernardus lib. de considerat. tract. 4. ad Eugenium longe aliter sentit, ajens: *Quod habuit Petrus, hoc dedit Papa, sollicitudinem super ecclesiam. Numquid domina-*

tionem? audi ipsam: neque tu dominantes, sed forma facti gregis ex animo. Ne autem dictum sola humilitate putet, verum etiam veritate, vox domini indicat in evangelio: Reges gentium dominantur, vos autem non sic. Platum est, quod apostolus interdicitur dominatus. Igitur tu suscipere audes (Eugenium alloquitur) aut ut platum apostolatum, aut ut apostolus dominationem? Plane ab utroque prohiberis. Si utrumque habere velis, perdes utrumque. Alioquin non te de numero illorum putes exceptum, de quibus conqueritur dominus sic: ipsi regnaverunt, sed non per te, principes extiterunt, sed non cognovi.

§. IV. Deinceps (III) Bonifacius VIII ulterius pergit: *Oporet autem gladium esse sub gladio & facti VIII temporalem auctoritatem spirituali subijci potestati, quem in finem abutitur loco Rom. XIII. 1, quod potestas debeat esse ordinata, & ita spiritualis subordinata esse temporali.* Posito uno absurdum, sequuntur plura alia. Ita facti ordinata est potestas, descripta a Paulo, si clerici non sint rebelles, sed se subijci patiantur magistratui legitimo, quem ordinem naturalem dum Pontifex subnectit, ordinem naturalem infringit. Abutitur porro more sophisticò dicto *Ieremia 1, 10: Ecce constitui te hodie super gentes & regna*, quasi Ieremias propheta etiam, more inepto Bonifacii, affectu erat imperium quoddam in omnia regna & gentes, eo ipso, quo Deus prophetae iungit, ut reges & gentes monitis suis a via peccatorum in viam veritatis deducat. Adhuc ineptior est applicatio dicti illius Apostolici: *1 Cor. II, 15: Spirituali homo iudicat omnia, ipse autem a nemine iudicatur*, quasi Pontifex solus sit ille homo spiritualis vel te solus clerus, id quod quidem intendunt, dum se felos contra mentem scripturæ spirituales esse voluit, laicos autem carnales, quippe qui in sacris literis spiritualibus opponantur. In tam abjectam conditionem laici, proh dolor! positi sunt postquam clerici sibi interpretationem scripturæ sacre attribuerunt.

Terrium Bonifacii VIII.

CAPVT XVII.

OBSERVATIO XIV ad §. 2.

Cur olim non fuerint audite provocaciones a pontifice ad Concilium œcumenicum? (I) quia Pontifex universale decernere non poterat.

Olim nunquam admittam & audiam fuisse provocationem a Pontifice ad Concilium œcumenicum, illusterrimus autor in §. 1. satis bene asserit, sed rationes non addit, que tamen ex statu rei ecclesiasticæ illorum temporum facile haberi possunt. Nam (I) in causis, que communem affligebant ecclesiam, episcopi Romani suum iudicium privatum non ita interponebant, quasi sententia eorum universale decernere faceret, sed potius tales cause ad Concilia œcumenica deferbantur, & inde non opus erat appellationem a sententia Pontificis ad Concilium, cum privata episcopi Romani sententia præiudicium nemini inferre possit. Si sententia Pontificis idem valuisset, quod placitum Concilii, certe Iulianus I. Athanasium causam fovens, sententia sua mox litem diremisset. Alit omni cognitione superedit, & unice ad Concilium provocavit. Hinc

ANNOT. ad MARCAM.

pontifices ordinati in causis gravissimis ab imperatoribus Concilium convocabant, & sic, deficiente sententia gravatoria, questio eo tempore moveri non potuit, an a iudicio Pontificis detur appellatio ad Concilium generale. Innocentius I. in causa Ivo. Chrysofomi iudicium suum non interposuit, sed eam ad Synodalem cognitionem pertinere credit. Sic enim in epistola apud Soromenum lib. 9. cap. 26. notanter scribit: *sed quodnam remedium hisce rebus in presenti adferimus? Necessaria erit Synodalis cognitio, quam etiam multo jam antea congregandam esse diximus. Ea quippe sola est, que huiusmodi procellarum impetus retundere potest.* (II) Licet quandoque episcopus Romanus iudicium in causis gravissimis sibi arrogaret, tamen hoc ipsius quoque in Synodo coacta fiebat, ut tamen nec tale iudicium pro universali agnosceretur, aut contradictione care-

(I) Iudicium pontificis Rom. non carbat contradictione.

H

ret.

zet. Mota Nestorio circa annum 428 controversia circa questionem, an *Maria recte dici possit Deipara*, Cœlestinus, Romanus episcopus, occidentali-um Synodum coëgit, in qua ejus sententia condemnata simulq; contra Nestorium, sedis Constantinopolitanz episcopum, decretum fuit, ut, nisi intra decem dies, sententiam suam mutaret, ab universali eccliesie communionem excluderetur. Dedit præterea Cœlestinus sententiæ hujus executorem Cyrillum, & ad clerum populumque Constantinopolitanum eo nomine scripsit, quo ipso non levis tumultus in Oriente orti sunt. Nestorius judicium hoc tum Cœlestini, tum Cyrilli, plane haud agnoscebat, sed potius repudiandum ducebat, cum hæc controversia non in particulari Synodo, sed universali decidi debebat. Ersc ne quidem appellationem a tali condemnatoria sententia interponebat, sed tantum a Theodosio impetrabat, ut in Concilio generali hæc controversia componeretur. Quia Theodosius imperator satis aculeatas literas, supra observat. *Produductas*, ad Cyrillum dedit, infimulque factum ejus acriter ita perfrinxit, ut Cœlestini modum procedendi simul ferret. Inter alia ibidem ita loquitur: *Quandopidem vestra majestas eos, qui promittuntur, non cunctabuntur, merita laudæ prosequente, ceterosque, qui imperare forte malleut, quam in medium conferre, (uti Cœlestinus, qui & certum terminum Nestorio præfixerat, & Cyrillo executionem demandaverat): aut aliorum de ejusmodi rebus consilium audire coercente, nulli omnino, si maxime velit, integrum illud erit.* Et inde in cit. observ. collegi, judicium hoc Cœlestini & Cyrilli omnino nullum fuisse declaratum. Quin quod Theodosius in literis ad patriarchas datis, quibus eos ad Concilium generale convocavit, satis aperte tale judicium pro mere privato habuerit, ajens: *Ceterum ante sanctissimam coactam Synodum, communiemque ejusdem, que de omnibus dabitur, sententiam, nihil quidem in ulla re PRIVATIM a quoquam innovaret, uti a Cœlestino & Cyrillo quidem attentatum erat.* III) In Concilio universalis sententia episcopi Romani sub examen revocata, non secus ac Nestorii vel aliorum dissentientium, & tandem in hanc vel illam communi consensu itum fuit. Neque itaque privata episcopi Romani opinio vim quandam decisivam, aut sententiæ, a qua provocatum esset, habebat, cum Theodosius in lite prædictâ jam omnem vim sententiæ Romanæ ademerat. Hinc patet, quid judicandum sit de literis Cœlestini, quas *actiõne II* in Synodo Ephesina I legati Romani obtulerant, ubi in edit. *Romana Concil.* ita legitur: *Direximus pro vestra sollicitudine sanctos fratres & confacerdotes nostros unanimis vobis & probatissimos viros, Arcadium & Projectum episcopos, & Philippum presbyterum nostrum, qui ita, que aguntur, intersunt, & que antea a vobis sunt statuta, exequamur. Quibus præstantiam a vestra sanctitate non dubitamus assensum, quando id, quod agitur, videtur pro innovetis eccliesie securitate decretum.* Impudenterisimam fuisse Cœlestinum, si hujusmodi literas ad Concilium generale direxisset, ejus exemplum sententiæ suæ privatæ demandasset, de

(2) In Concilio universalis sententia episcopi Rom. sub examen revocata.

qua tamen ante omnia in Concilio cognoscendum erat. Neque enim Synodus Ephesina cum in suam indicâ erat, ut sententia Cœlestini ab ea executioni daretur, cum id ipsum jam ante condemnasset Theodosius. Hinc verba hæc satis suspecta sunt, nec a corruptione improbe manus libera, præsertim cum lectiones alie, ut Anthonii Contii & Peltani ab adductis verbis sint plane discrepantes. Siquidem hunc in modum legunt: *Misimus ad vos Arcadium & Projectum episcopos & Philippum presbyterum sanctos fratres unanimis que a probatos nostros commissiros, qui vestra in se cura suscepta actis vestris intererant, que a vobis sunt constituta, suo calculo denuo confirmabunt. Non dubium autem, quin sanctitas vestra illos ad communem consensum sententiæque ditionem sit admisisse. Que vero decreveritis, ea pro omnium eccliesiarum tranquillitate habeantur definita decretaque.* Hæc sane lectio eo magis pro genuina habenda est, quo magis praxi illius temporis conveniens est, ut probat Edmundus Richerius lib. 1. *hist. Concil. gener. c. 75. p.*

Proinde sententia illius illius archiepiscopi, in §. 2. adducta, quod dicitur judicium episcopi Romani aliquando extraordinario remedio ad instar supplicationis, suspensum fuerit, omnino dubia & improbabilis videtur, nec adducto exemplo causæ Cæcilianæ probatur. Supponit enim, episcopum Romanum Melchidem in hac causâ jure proprio cognovisse & judicasse, quod tamen historice veritati repugnat, cum potius constet, eum cum nonnullis aliis episcopis a Constantino Cæsare ad hæc causam delegatum fuisse, id quod nec Augustinus *epist. 166* inficiatur, ajens: *Scitote, quod majores vestri causam Cæcilianam ad imperatorem detulerunt* (non ad episcopum Romanum). *Exigite hoc a nobis, probemus vobis, & si non probaverimus, facite de nobis, quidquid poteritis.* Sed quia Constantinus non est ausus de causâ episcopi judicare, eam discutendam ac finiendam episcopos delegavit. Idem Eusebius lib. 10. c. 5. confirmat, ubi literas Constantini refert, quibus iussus est Cæcilianus, Romam navigare, quatenus ibi coram Melchidae & coram Rhetico Marino & Materno judicaretur. conf. doctissimus du Pin de *antiqu. ecclies. discipl. diss. 2. §. 117.* Verum horum judicium delegatorum sententia non acquireretur, sed novum judicium postularent, non a Melchide, sed Constantino, cum tamen prius fieri debuisset, si Melchides jure proprio judicasset, & sententia ejus per modum supplicationis suspensa fuisset. Dedit ergo illis imperator Arelatenis judicium, ut loquitur Augustinus *epist. 162*, qui quidem idem judicium interfuerunt, sed non sub eadem qualitate, sed tanquam membra reliqua Concilii. In supplicationis remedio manet idem judicium, sed hic novum & a priori diversum constitutum, cum, ut supra monui, Donauit a iudicibus delegatis ad imperatorem appellaverant. Postquam autem episcopi Romani sibi in causis majoribus iudicandi dictatorio more attribuerunt, & id ipsum hinc inde illis indultum est, non mirandum adeo, quod ex postfacto provocaciones a sententiis Pontificum ad Concilium generale, antea inusitate, interpolite fuerint.

An Pontificis R. sententia extraordinario remedio olim suspensa fuerit?

OSBER.

OBSERVATIONES ECCLESIASTICÆ

AD

TOMVM SECVNDVM LIBER V.

CAPVT II.

OBSERVATIO I.

Legatorum
suis in primi-
ua ecclesia.

Legati in primitiva ecclesia ex optima & maxime utili causa mittebantur, primario quidem ad fidei propagationem, exemplo Apostolorum, qui ipismet, *in nominis* nihil aliud, quam *missi & legati* erant; deinde etiam ad unionem in ecclesia conservandam, & omnia schismata præcavenda. Quemadmodum autem ad lib. I. obs. IV. ostendi, communicationem inter ecclesias hunc in finem fuisse necessariam; ita medium, hanc communionem conservandi & propagandi, non aliud commodius excogitari potuit, quam a) *commercium literarum*, & legationes, ut quoties ecclesia quædam laboraret, reliqui episcopi statim vel per se succurrerent, vel legatos eo nomine mitterent, si forsitan ipsimet ab hac expeditione avocarentur. Quantas peregrinationes susceperit Athanasius, ut ab Ariano liberaret ecclesias, notum est. Quis Cypriani aliorumque curam universalem pro ecclesiis non habet cogitavit? Et quia episcopi Romani, tanquam primari inter occidentales, autoritas magna erat, hinc per legatos multum cum eo agebatur, sicut etiam ipse per legatos multum agebat cum ecclesiis aliis. Verum hæc ratio communionem & unionem inter ecclesias & speciatim cum ecclesia Romana conservandi tandem episcopo Romano sensim illam potestatem in ceteras ecclesias tribuit, quam hodie adhuc exercet, un paulo inferius ostendendum erit.

OBSERVATIO II ad §. VI.

Obiter injicit autor illustrissimus mentionem de episcopis peregrinis, quibus olim eucharistia domum miti solebat, in testam unionis & communionis, quæ maxime per participationem eucharistie designabatur. Hoc periculum reddidit ex epistola Irenæi ad Victorem episcopum Romanum apud Eusebium lib. 5. c. 24, ubi ita: *Venerunt illi ipsi, qui te præcesserunt, presbyteri, quoniam*

*id minime observarent, ecclesiarum aliarum presbyteris, qui id observabant, eucharistiam transmissurunt, quibus verbis ostendit, quod episcopi Romani, licet ab illis ecclesiarum episcopis, quoad tempus celebrandi Pascha, discesserint, tamen semper cum eisdem in unione & communione permanferint, in cujus testam olim transmissio eucharistie adhibebatur. solebant enim hi, qui ejusdem fidei erant, sibi mutuo mittere eucharistiam, conf. Nicephor. lib. 4. c. 39. Euseb. cit. l. quo ipso factum, ut eucharistia dicta sit *communio*?* Albapinæus, Aurdensis episcopus, de veter. eccles. ritib. lib. 1. obs. 3. n. 8. factum Chrysolomi, renuens cum Ilidoro & Dioscoreo communicare, i. e. eucharistiam indulgere. *Erat enim, ait, in more positum, ut adventibus episcopis vel presbyteris in communionis signum eucharistia porrigeretur.* Sed enim Polycarpo, Smyæni episcopo, Romam adventanti, ab Aniceto honos concedebatur singularis, ut ei non domum mitteretur, juxta morem alias receptum, sed ab ipso Aniceto eidem in ecclesia porrigeretur, ut refert Irenæus, & hoc videtur innuere verba ejusdem, quod Anicetus *παρεχόμενον τῆν εὐχαριστίαν*, quæ Valerius in loco, ab autore nostro citato, ita vertit: *Anicetus in ecclesia consecrandi munus Polycarpo honoris causa concessit*, quam versionem merito rejicit autor noster, & ulterius declarat clariss. *Sarnell Boshage tom. 2. ann. ad ann. 153 §. 6.* Et ab hoc tempore introductum videtur, ut peregrini episcopi & presbyteri intra cancellos ecclesie quidem sederent, sed tantum communicarent, tum in oratione, tum in eucharistia, cum reliquis presbyteris, ipso autem munere dignitatis suæ in alia ecclesia non fungerentur, vid. Carol. da Fresne in glossar. voce *communio peregrina*, donec hoc quoque in Concilio Arelateni concessum eis fuerit.

Cor cum episcopis Romano multum per legatos alium fuerit?

De more antiquo mittendi eucharistiam peregrinis episcopis.

De præfide Synodi Nicenæ, sententia discrepant.

CAPVT III. OBSERVATIO III.

Possimum hic autor noster quaestionem excutit, inter eruditos satis agitatam, quis Synodo præfuerit Nicenæ? Autor noster, Baronium secutus, Osum tanquam sedis apostolicæ legatum præfuisse contendit, quod etiam asserit Michael Alfordus in *annal. eccles. Britann. l. 1. ad*

ann. 325 §. 3, & ulterius firmat Anton. Pagius in *critica ad Baron. ad ann. 325 n. 11 seqq.* Econtrario doctissimus du Pin in *bibl. ant. eccles. tom. 2. p. 557 lit. c.* Osum quidem præfuisse Concilio fatetur, sed *non*, non episcopi Romani nomine. Alii cunctos patriarchas Concilio præfuisse contendent,

ANNOT. ad MARGM.

H 2

tentiam illustrissimi archiepiscopi nostri, id quidem ex *synonymis*, qui ipsi Concilio interfuerunt, nemo docuit, sed primus illud in lucem produxit Gelasius Cyzicenus in verbis ab autore nostro adductis, cui eo minus fides habenda, quod nimis remotus a temporibus hujus Concilii vixerit, & in

sua historia utique ignorantiam in rebus ecclesiasticis profiteatur, de qua plura documenta adduxit Launojus *cit. l. v. c. 21. segg.* ut mirandum fit, huic autori, quem clarissimus Baluzius in *supplemento l. 5. c. 20* vocat *hominem a vero frequenter aberrantem*, emundioris naris autore subscrispisse.

CAPVT IV.

OBSERVATIO IV ad §. 1. segg.

Osus Concilio Sardinensium praefuit, sed non tanquam legatus episcopi Romani.

Eandem Osium, tanquam sedis apostolice legatum, Concilio Sardinensi quoque praeficit autor noster, sed itidem sine fundamento. De praefectura ejus res certa est, sed de eo alium apud antiquos scriptores silentium, quod nomine episcopi Romani & non potius suo praesierit. E contrario Theodoretus *l. 1. c. 15.* ita loquitur: *Hofius, de quo dixi, Corduba fuit, qui fuit in celebri illo Niceno Concilio magnam laudem adeptum est, sic & in Sardinensi omnium, qui eo venerunt, facile primas obtinuit.* Hac itaque ratione praefectura eidem extra ordinem tributa est, quod in eo negono, de quo haectenus concertatum erat, & in hoc Concilio ulterius laborabatur, insignem adhibuerat dexteritatem, peritiam & industriam, & videntur reliqui, quibus alias haec praefectura debebatur, in eo facile annuisse, cum disputatio in Concilio Niceno, inter episcopos & philosophum ostendat, admodum paucos eruditos episcopos eo tempore fuisse, inter quos ita facile emittere Hofius poterat. Neque vero conjectura aitoris, quasi scilicet episcopus Romanus munus legationis sine gravi injuria eidem auferre non poterit, ullo modo fundata est, non in historia, ex qua non probatur, eundem in Concilio vices episcopi Romani gessisse: non in ratione, cum si vel maxime antea vicarius episcopi Romani fuisset, non tamen de injuria sibi facta conqueiri potuisset, quemadmodum non Vitus & Vincentius presbyteri Romani antea in dicto Concilio legati episcopi Romani de injuria sibi facta conqueiri poterant, quod ad Sardinensem Synodum non illi ipsi, sed Archidamus & Philoxenus mitterentur.

OBSERVATIO V ad §. 4. segg.

De praefide Concilii Ephesini.

§. I. Disputatur hic ab autore de praefide Concilii Ephesini, anno 431 habiti. Cyrillum eundem praefidisse constat, sed id tantum in quaestione est, an suo nomine, tanquam patriarcha Alexandrianus, an vero nomine Caesellini episcopi Romani? Posterius asserit autor noster, prius vero evincunt Launojus *p. 8. epist. 4.* Edmundus Richerius *lib. 1. hist. Concil. gener. c. 7.* aliique, quorum sententia magis cohaeret. Hoc certum est, Cyrillum vices Caesellini gessisse in excusatione facienda condemnationis, quae contra Nestorium in Concilio Romano decreta fuerat, quod pernit adducta ab autore nostro *in §. 4.* At haec executio, quatinusque & contra canones demandata, nec causam in Concilio universalis cognita & excussa erat, impeditur per Valentianum, & Theodosium juniorem, qui in Caesellino, quod de facto procedere, & sua autoritate Nestorium

condemnare haud veritus fuerat, graviter reprehendunt, quas investivas supra *ad lib. 4.* retulimus. Sicutaque ab hoc tempore rerum facies mutatur, Concilium Ephesinum indicabatur, & huic ex more recepto patriarchae praefide debebant. Et quidem sedis Alexandrinae episcopus Cyrillus non tantum aderat, sed etiam Concilio praerat, & cum dies Concilio apertendo dictus adventasset, adhuc tamen alter patriarcha Ioannes Antiochenus abesse, iudicavit praesentes, sessionem diebus sedecim differendam, & Ioannem ita expectandum esse, quin ipse Cyrillus Antiocheno episcopo literis confirmaverat, quod universa Synodus ipsius adventum praefolaretur. Sed fidei immemor Cyrillus haud expectavit Ioannem Antiocheni adventum, sed ipse consilium cum praesentibus habere cepit contra protestationes aliorum & contra voluntatem Candidiani, imperatoris legati, cujus epistolam recentet clariss. Basnage *tom. 2. amal. ad ann. 431. §. 12.* Nulla videlicet alia ex causa, quam ut patriarcham hunc, quem praesentem a praefidatu excludere non poterat, absentem, & sibi valde suspectum per indirectum ab illo excluderet. Proinde quoque in condemnando Nestorio tam precipitenter & tumultuarie Cyrillus verlatu est, ut condemnatio ejus jam esset peracta, ubi Ioannes Antiochenus Ephesum ingreditur. Hoc perverbo more adeo commovebatur Antiochenus episcopus, ut ipse statim sub adventu suo aliud Concilium coegerit, & in Cyrillum ceterosque sententiam condemnatoriam protulerit.

§. II. Ostendunt haec circumstantiae, (1) plures Antiochenus censuisse, Antiochenum episcopum expectandum fuisse, qui expectandus adeo non fuisset, si ipse ad directionem Concilii concurrere non debuisset, (2) sed Cyrillum ideo ante ejus adventum sessionem habuisse, ut solus Concilio praeset. (3) Atque ob hunc contentum Ioannem Antiochenum novum Concilium turbulenter Ephesi coegisse, quasi quae ante sub Cyrillo acta essent repudianda forent, quippe se absente & non praesidente facta. Ex quibus circumstantiis perspicuum redditur, Cyrillum magis suo nomine, tanquam patriarcham, praefidisse, quam nomine Caesellini, qui si praesens fuisset, in praefectura hac concurrere potuisset; at legatis ejus hic honor haectenus non indulgebatur. Neque qui a Caesellino missi ad hoc Concilium erant, scilicet Arcadius & Proiectus episcopus & Philippus presbyter, directorio interfuissent leguntur, quod nec diffidenter dissentientes, sed hinc contendunt, quod Cyrillus nomine Romani episcopi praesens, id quod tamen Cyrillus in sua subscriptione nunquam agnovisse

Cyrillus eodem nomine suo praesuit.

de athen. lib. 1. c. 1. c. 2. c. 3. c. 4. c. 5. c. 6. c. 7. c. 8. c. 9. c. 10. c. 11. c. 12. c. 13. c. 14. c. 15. c. 16. c. 17. c. 18. c. 19. c. 20. c. 21. c. 22. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26. c. 27. c. 28. c. 29. c. 30. c. 31. c. 32. c. 33. c. 34. c. 35. c. 36. c. 37. c. 38. c. 39. c. 40. c. 41. c. 42. c. 43. c. 44. c. 45. c. 46. c. 47. c. 48. c. 49. c. 50. c. 51. c. 52. c. 53. c. 54. c. 55. c. 56. c. 57. c. 58. c. 59. c. 60. c. 61. c. 62. c. 63. c. 64. c. 65. c. 66. c. 67. c. 68. c. 69. c. 70. c. 71. c. 72. c. 73. c. 74. c. 75. c. 76. c. 77. c. 78. c. 79. c. 80. c. 81. c. 82. c. 83. c. 84. c. 85. c. 86. c. 87. c. 88. c. 89. c. 90. c. 91. c. 92. c. 93. c. 94. c. 95. c. 96. c. 97. c. 98. c. 99. c. 100.

de athen. lib. 1. c. 1. c. 2. c. 3. c. 4. c. 5. c. 6. c. 7. c. 8. c. 9. c. 10. c. 11. c. 12. c. 13. c. 14. c. 15. c. 16. c. 17. c. 18. c. 19. c. 20. c. 21. c. 22. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26. c. 27. c. 28. c. 29. c. 30. c. 31. c. 32. c. 33. c. 34. c. 35. c. 36. c. 37. c. 38. c. 39. c. 40. c. 41. c. 42. c. 43. c. 44. c. 45. c. 46. c. 47. c. 48. c. 49. c. 50. c. 51. c. 52. c. 53. c. 54. c. 55. c. 56. c. 57. c. 58. c. 59. c. 60. c. 61. c. 62. c. 63. c. 64. c. 65. c. 66. c. 67. c. 68. c. 69. c. 70. c. 71. c. 72. c. 73. c. 74. c. 75. c. 76. c. 77. c. 78. c. 79. c. 80. c. 81. c. 82. c. 83. c. 84. c. 85. c. 86. c. 87. c. 88. c. 89. c. 90. c. 91. c. 92. c. 93. c. 94. c. 95. c. 96. c. 97. c. 98. c. 99. c. 100.

de athen. lib. 1. c. 1. c. 2. c. 3. c. 4. c. 5. c. 6. c. 7. c. 8. c. 9. c. 10. c. 11. c. 12. c. 13. c. 14. c. 15. c. 16. c. 17. c. 18. c. 19. c. 20. c. 21. c. 22. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26. c. 27. c. 28. c. 29. c. 30. c. 31. c. 32. c. 33. c. 34. c. 35. c. 36. c. 37. c. 38. c. 39. c. 40. c. 41. c. 42. c. 43. c. 44. c. 45. c. 46. c. 47. c. 48. c. 49. c. 50. c. 51. c. 52. c. 53. c. 54. c. 55. c. 56. c. 57. c. 58. c. 59. c. 60. c. 61. c. 62. c. 63. c. 64. c. 65. c. 66. c. 67. c. 68. c. 69. c. 70. c. 71. c. 72. c. 73. c. 74. c. 75. c. 76. c. 77. c. 78. c. 79. c. 80. c. 81. c. 82. c. 83. c. 84. c. 85. c. 86. c. 87. c. 88. c. 89. c. 90. c. 91. c. 92. c. 93. c. 94. c. 95. c. 96. c. 97. c. 98. c. 99. c. 100.

Legati episcopi Romani praesidatum non fuerunt.

videtur. In quem finem enim necessum fuisset, tres legatos ad Concilium Ephesinum submittere, si Cyrillus iam locum episcopi Romani sustinuisset. Respondet nosse auctor, non statim dando procuratorem posteriorem, priorem revocatum videri, si res non amplius sit integra, ut lite contestata contingit. Verum quod mutatio procuratoris licet contestata in foro Romano non facile admitteretur, erat ex dominio litis, quod procurator ex peculiaris ratione civili per litis contestationem acquisiverat; sed quomodo exinde inferri potest ad presentem questionem decidendam?

Ad dubia ab auctore adducta respondetur.

§. III. Gravius obistere videntur verba, adducta in §. 5. ex *act. Concl. Episcop.* que etiam repetuntur in *act. 2. & 3.* Sed optime observat Launojus *cit. l. n. 98.* verba hæc non esse Cyrilli, sed

scribe aut notarii, qui acta Synodi literis prodidit, quique facile exinde decipi potuit, quod antea vices episcopi Rom. Cyrillus obierat. Et sicuti illustrissimus auctor noiter in §. 8. hujus capitis incuriam & olicitantiam scribarum agnoscere videtur, ita ex relatione eorum, de quibus acta ipsa silent, nullum firmum duci potest argumentum. Quidquid sit, probant tantum, si licet quædam, Cyrillum præfecturam hanc & nomine proprio & Cælestini sustinuisse, & forsân, ut Ioan-nem Antiochenum eo fortius repelleret, hoc factum esse potuit, ut Cyrillus quasi duplici jure præsidium ambiret, sed an revera Cælestinus eisdem vices, suas quoad hanc præfecturam, unquam commiserit, acta ipsa nullibi, quin potius contrarium, declarant, quod erudite retolvit Joannes Launojus *cit. l.*

CAPVT V.

OBSERVATIO VI.

An Dioforus inique fecerit, inquit legatus episcopi Romani a præfectura Concilii Ephesini II exco-municatus.

Circa Concilium Ephesinum II maxime in de liberationem venit, utrum contra canones peccatum fuerit, quod Dioforus, exclusus Romani episcopi legati, huic Concilio præfuerit...? Quoad priorem questionem constat, Theodosium Imperatorem Dioforos, Alexandrino episcopo, hanc directionem & præfecturam commisisse, exco-municato Flaviano, patriarcha Constantinopolitano, qui suspectus videbatur, quia iam Eutyche-tem condempnerat. Vult vero auctor nosse probabiles conjecturas afferat, per sub- & obreptionem factum fuisse, ut ipse patriarcha Alexandrino, qui in odium Flaviani Eutychei bene velle videbatur, ab imperatore hæc Concilii directio de-

Imperatores de præfectura Conciliorum disponerant.

mandaretur, tamen subinde hoc exinde fluit, potuisse imperatores de tali præfectura disponere, & ex justa causa quosdam ex ordinariis præsidibus excludere, aliisque etiam, qui patriarchæ non erant, hanc spartam demandare, uti etiam hic factum est, ubi præter Dioforos quoque Iuvenalis, Hierosolymitanus episcopus, & Thalassius Cæsariensis ad hoc Concilium deputati erant. Neque legitimus, reliquos patriarchas desuper querelas movisse. Flavianus recusabatur, tanquam suspectus; Dominus, Antiochenus patriarcha, potuisset de præteritione conquiri, si hoc jus præsidendi Concilii absolute patriarchis absque voluntate imperatorum expressa vel tacita *ipso jure* competisset. Ast nullum de his præteritionibus occurrit vestigium. Legati episcopi Romani contradicere multo minus poterant, tum, quia hæc non legati ad hanc præfecturam admissi non fuerant, tum quia imperator illos in præfectura subeunda præterierat. Ast in eo injuriam sedi Romanæ factam arbitrar auctor noiter, id quod ex Liberati *Breviario*, in §. 2. adducto, ostendere in-

Explicatur le-ga Libera-ti in contrarium addu-m.

tendit. Verum in adducto loco non dicitur, quod legatos Romani episcopi *presideret*, sed tantum, quod *assidere* ceteris non passi fuerint, ex illa ratione: *eo quod mandata fuerat præfessio sanctæ sedi eorum.* Disputabant itaque legati Romani de *professione* cum reliquis episcopis, non de *præfectura*; Aliud enim est, ambire præfessionem præ aliis, & aliud, ambire præfecturam in conventu. Et de sola *professione*, quoad reliquos episcopos fuisse sermonem, indicant verba Liberati antecedentia, ab auctore omittis, que hæc sunt: *Sedemius in Basilica Dei generatricis Mariæ illis episcopis &c.* his assidere noluerunt, quia primum inter eos locum prætendebant, nequitiam vero præferunt. Deinde si omnes episcopi Leonis I consulantur, nullum indicium in iis deprehendi potest, quod Leo unquam eo nomine querelas moveret, de aliis causis conquisitus est. Neque verba Lucentii, in §. 4. adducta, eum, in quem finem adducta sunt, sensum patiuntur. Hactenus legati sedi Romanæ præsidibus assidere consueverant, & deliberationibus intererant, eorum documenta in acta relata & lecta erant, sed talia quidem impeditur Dioscorus, & hoc eidem objicit Lucentius, hocque intuitu dicit, *Dioforos sine sedis apostolicæ autoritate seu consensu Synodum peregrisse.* Tandem quoque & illud obiter monendum, multa in hoc capite ex actis Concilii Chalcedonensis ad probandum adduci, que non omni exceptione majora sunt, quia, ut mox ostendendum erit, in hoc Concilio pontifex Romanus majorem anhelam potestatem & autoritatem, atque adeo ad eam afferendam & vindicandam multa adduci debuerunt, quæ accuratiori examine opus habent.

CAPVT VI.

OBSERVATIO VII.

Cur legati Leonis I in Concilio Chalcedonensi ad præ-

sentiam non fuissent? IN Concilio Chalcedonensi præfuisse legatos Leonis I, manifestum est, id quod quidem hæc-tenus factum non erat. Sed status prærens reum huc conspirabat, ut (1) Leoni præfectura

demandari, (2) & legati vices ejus deberent ad-ferretur. Scilicet Leo potissimum hanc novam, Synodum anxie urgebat, uti literæ ad Theodosium, Pulcheriam & deinceps ad Marcianum scrip-
tæ

ptæ ostendunt. Commendabat Valentinianus institutum Leonis, omnibusque modis promovebat, sed nequam exoptatum Concilii eventum sibi promittere potuisset, nisi morte Theodosii scena mutata fuisset. Hujus quippe successor Marcianus mox preibus locum relinquebat, & Concilium novum, cujus directionem Leoni committebat, indicebat. Reliqui patriarchæ in prefectura hævaris ex causis concurrere non poterant. Dioscorus, Alexandrinus patriarcha, reus erat, similiter & Hierosolymitanus, qui item Ephesino II præerat. Anatolius Constantinopolitanus successerat Flaviano, qui in Ephesino II condemnatus erat, & ita de injuria sedi CPolitane illata agi videbatur, quin quod Leoni in omnibus indulgere debebat, cujus autoritas, Theodosio mortuo, jam ad majorem auctoritatem pervenerat; accedit, quod a prefectura non in totum exclusus fuisse videatur, quod patet ex *act. 12 Concil. Chalced.* de quo negotio vid. *Lau-novius p. 8. epist. 6 n. 160. seqq.* Supererat Maximus Antiochenus, cui tamen post Anatolium demum debebatur præfidenti facultas, atque adeo, eo præ-

sidente præfidenti facultatem sibi arrogare non poterat. Erant itaque multæ rationes, quæ suaderent, episcopi Romani legatos esse admittendos, qui vel hæctenus ideo ad prefecturam haud admisit erant, quod antea episcopo Romano non ita speciatim hæc functio demandata erat; uti quidem Leoni I. Idipsum satis declaratur ex epistola Valentiniani & Marciani ad Leonem scripta, relata in *P. I. Concil. Chalcedon. c. 33.* ubi imperator ita: *Tale præfidentium ac desiderium habemus, quatenus omni impio errore sublato per celebrandam Synodum, te amittere (h. e. præfide) maxima pax circa omnes episcopos fidei Catholice fiat.* Idem & Marcianus literis, ad Leonem datis, significare voluit, *superest, ut si placuerit beatitudinis tue, in has partes advenire, & Synodum celebrare, hoc facere religionis affectu dignetur*, his verbis celebratio Synodi Leoni deferatur, quo ipso prefectura designatur. Sed præter hos præfides ecclesiasticos etiam sæculares & laici plures aderant præfecti, qui recenturati *act. I. Concil. Chalcedon.* quorum erat, præcavere; ne tumultuantes episcopi a verbis ad verbera pervenirent.

CAPVT VIII.

OBSERVATIO VIII.

Cur Marcus effectus præfidentis ex epistola Concilii Chalcedonensis excipitur?

Leonis ambitio & vorax.

Illusterrimus autor, infiguiores præfidentis in Concilii effectus explicaturus, a gestis in Concilio Chalcedonensi, nulla alia de causa, quam quæ ibi deprehendit Leonem, non nomine tantum, sed & re ipsa talem, qui primatum suum non tantum acerrime propugnauit, sed, quantum fieri potuit, promovit. Frequenter illud, *Tu es Petrus* sibi aliusque posuit, indeque inualit in sede Petri vivere, potestatem; excellere auctoritatem. Leo *In anno, die assunt. serm. 2 & 3* contra clerum Gallicanum itidem suam auctoritatem quavis occasione asseruit, ex hoc imprimis fundamento, quod apostolica sedes pro sui reverentia a sacerdotibus Gallia innumeris relationibus consultata fuerit. Leo *epist. 89* ad episcopum Viennæ fundat hunc primatum præterea in divina institutione, profitendo, *curam universarum ecclesiarum principaliter a divina institutione sibi esse impostam.* Leo in *epist. ad episc. Thessalon.* & ad episcopum per Cesar. *Maurit. consil.* Quin, quod in *serm. 3 de assunt. sua in pontif. ad extollendam suam auctoritatem hæc protulit: De toto mundo unius eligitur Petrus, qui & universarum gentium vocationi & omnibus episcopis cunctisque ecclesiis paribus proponatur, ut, quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.* Huc quoque collinat in *epist. ad Anastas. Thessalon. episc. in f.* (vid. *biblioth. Justell. p. 234*) ubi ait: *Magna ordinatione provisum est, ne omnes sibi omnia vindicarent, sed essent in singulis provinciis singuli, quorum inter fratres haberevet prima sententia, & rursus quilibet in majoribus constituti sollicitudinem ejus suscipere ampliore;* per quos ad unam præfidentem universali ecclesie cura confuereet & nihil nequam a suo capite discederet. Omitto alia plurima hujus farinae; quibus scripta ejus

ubique referta sunt, certum indicium præferentia, nihil aliud Leonem intendisse quam ut, mediante eloquentia sua, primatum suum & monarchiam ad illustrius deduceret fatigium, & ita successibus suis viam, quam impolterem sequi deberent, aperiret. Hæc ideo in antecessum adducenda fuerunt, ut de gestis Leonis in Concilio Chalcedonensi, & ante illud iudicari poterit, ubi multa pro absoluta auctoritate fecisse videtur, uti autor noster bene explicat. At sedulo cavendum est, neab hujus Leonis magni, viri primatum universalem ecclesie omnibus modis ambis, sepi Romæ gentis, exemplo, regulam aliquam struamus, aut jura ecclesie Romæ sincera inde eruiamus, vel ex hujus facti praxi ecclesie primitivæ, sed potius jam satis corruptæ, colligamus. Non erant ex hujus personæ, que nimis suspecta est, effectus præfidentis episcopi Romani in Concilio metiendi, aut facta præteritorum episcoporum dijudicanda, sed potius ex praxi sæculorum anteriorum demonstrandum erat, nimum quantum Leonem, leonino conatu, ab humilitate antecessorum suorum recessisse atque adeo nova plane jura & preminetias sedi Romæ acquisivisse, hæc eo facilius sibi attribere poterat, postquam plures ex episcopis spiritui adulationis ipsum quovis modo evehere, & ejus prærogativam exaggerare non veriti sint, veluti ipsum vocando *æmemicam*, item Romam esse *caput ecclesiarum*, & quæ alia sunt argumenta hujus adulationis.

OBSERVATIO IX ad §. seqq.

Adscribit autor illusterrimus Leoni jus designandi controversas circa fidem, sub certo tamen temperamento, imo censet, quod in Concilio eodem non fuerit eo jure usus fuerit, quo olim principes senatus autorem modo, ut res fiebant, aliquid censendi, ut ait in §. 4. Dum itaque in senatu

Ex Leonis M. epist. jura episcopi Romæ gentis non sunt deducenda.

An Leo I in Concilio Chalcedon. relativum fecerit eodem modo, ut olim principes itaque in senatu

itaque relationes Leonis & in genere episcoporum Romanorum in Concilio comparat cum relationibus principum in senatu, revera in effectu ipsam vim & virtutem definiendi sibi eidem adscribit, ceteris membris Concilii sola gloria parendi relicta, seu ut votum quidem haberent, sed vel plane inane, vel saltem negativum. Notum est ex

Quam vim relationes principum habuerint?

historia Romana, quod principum relationes in senatu, quibus senatus auctores hoc vel illud censendi curab, ex meris arcanis politicis fiebant, ut senatus imago quedam pristinæ autoritatis relicta esse videretur, dum quo ad externum schema senatus censere videbatur, in effectu autem nulla libertas illi supererat, contra relationes principum censendi. Revera consultationes senatus erant vota non decisiva sed consultativa. Quemadmodum autem in rebus politicis cavendum, ne decipiatur externo rerum schemate, sed ut potius veram rerum substantiam, detracta laiva, intueamur; ita quoque in huiusmodi relationibus & gratioribus principum efficaciam & Scitorum non ex eo, quod senatus censuit, sed ex voluntate & placito principum æstimare par erit, quod vel inde patet, quod Icti in legibus Romanis sæpe in interpretando unice relationes & orationes principum tanquam cynosuram sequuntur; parum solliciti, quid senatus hac dere censuerit. Quod si itaque hac ratione episcopi Romani in Concilio cum relationibus hinc principum Romanorum comparare intendit, veros, ne nimium libere etæclesiæ Gallicanæ noceat, cum hac ratione reliquos episcops in Conciliis nil nisi gloria, se accommodandi ad voluntatem pontificis Romani, relicta fuerit. At hoc ipsum quidem contra praxin ecclesiasticam & Conciliorum esse insignis ostendi possit documentis, si insinuatii ratio id permittat. Facies primi Concilii Hierosolymitani longe aliter comparata erat. Petrus primatum mentem suam proponebat, sequebatur alii, ut Paulus & Barnabas. Tandem Iacobus quoque votum suum adiebat, & certam definitionem formabat, quorum argumenta tantam vim habebant, ut omnium mentes antea discordantes, ad consensum unanimum deducerent. Atque hic nullius votum erat præferendum & majorem vim, quam ceterorum, habebat, neque legitur, quod Petri relatio seu propositio plus ponderis habuerit, quam ceterorum. Cornelius Martyr, qui anno 254 Romæ federe incepit, in *epist. ad Cyprianum* morem præfidentia describit: *Omnis igitur alius ad me perlato, placuit, contrariis presbyterum: adjuerunt etiam episcopi quinque, qui & hodie presentes fuerunt, ut firmato Consilio, quid circa personam eorum (qui Novatianii partes secuti erant) observari deberet, consensu unanimum statueretur &c.* passim contra hanc mon-

Episcopo Rom. talis iure referendi in Concilio haud adscribendum.

archicam definiendi potestatem jam suo tempore lecutus est Cyprianus, & imprimis huc pertinet ejusdem sententia, quam in Concilio Carthaginensi protulit his verbis: *Neque enim quæquam nostrum episcopum se esse episcoporum constituit aut tyrannico terrore ad obsequium necessitatem collegas suas adverteit, quando habeat omnis episcopus pro licentia libertatis & potestatis sue arbitrationem propriam, tanquam judicari ab alio non possit, cum nec ipse possit alium judicare, sed expectentiam universi iudicium. Domini nostri Iesu Christi, qui unus & solus habet potestatem & præponendi nos in ecclesiæ sue gubernatione & de actu nostro iudicandi.* In Concilio Ephesino I. *act. 1.* Theodorus, Ancyræ episcopus, dixit, *præcurandum, ut Nestoriani Synodici actus pressis sit, ut ea, quæ ad religionem pertinent, communis omnium sententia & consensu constituantur.* Qui huic Synodo subscriperunt, hac formula uti sunt: *Vna cum sancta Synodo decernens subscripsi, ne utquam vero: Vna cum episcopo Romano sentiens; sic enim dictoria eius potestas ab autore nostro quodammodo asserta aliquam veritatis speciem habuisset. Actio III ejusdem Concilii, patres Synodem epistolam mittunt ad imperatores, qua seriem actionum declarat, scilicet Arcadium & Projectum episcopos cum Philippo presbytero Cæsarensi episcopi presentiam supplivisse, ac totius occidentalis sinodus Synodi sententiam, (non solum Pontificis Romani) Ephesini patribus per literas exposuisse & eadem omnino, quæ patres Ephesini, decernivisse. Imo licet vel maxime in Concilio Chalcedonensi ad Leonis episcopi Romani prærogativam firmendam multa peracta erant, tamen ipsæmet *epist. 63 ad Theodoretum, Cyr episcopum*, non unice ad suam definitionem provocat, sed illam robur accepisse ex Concilii assensu statuit, scribens: *Sed quæ nostrum prius ministerio (Deus) definitur, universa fraternitatis irretractabili firmavit assensu.* Desino plura coacervare, quæ licet apæta sint, tamen ab hominibus obnoxii facile in perverfam deduci possunt sententiam. Id facile admittere possum, habuisse præfides quoscumque jus relationes faciendi ad Concilium cum prærogativa suffragii; aut tales relationes ne utquam cum relationibus principum Romanorum comparandos esse censeo, si de cetero libertati Conciliorum consilium voluimus. Sed initas: atqui Leo sæpe hoc per legatos suos attentavit, idem & fecerunt successores. Regere, in eo eodem recessisse ab antecessorum suorum velligiis, nec iudicandum esse exemplis, sed legibus. Fuerunt præfides & directores Conciliorum, non iudices & legislatores solum, sed reliquis quoque jus ferendi suffragium datum erat, quod autem sæpe illud exercere haud poterunt, id quidem injuria pontificis factum est.*

CAPVT IX.

OBSERVATIO X.

Chr in Concilio Chalcedonensi positivum sententia Leonis I
Per totum hoc caput autor illustrissimus ostendit, patres Concilii Chalcedonensis se in totum accommodasse ad voluntatem & sententiam Leonis; epistola declaratam, unice in examen re-

vocant fuisse. At, quia constat ex historia, quod Flavianus CPolitanus patriarcha primus fuerit, qui Eutychie sententiam profigavit, hinc quoque præter Leonis sententiam huius opinionem

nom

Romanum episcopum, confugere coactus fuit. Et cum in Concilio Antiocheno ab orientalibus Athanasius esset damnatus, aegre id tulit Iulius I, & proinde ad orientales literas misit, ex quibus, quae huc pertinent, jam in autore expressa sunt. Praenotandum tamen, Iulium non sua, sed occidentalium nomine has concepsisse literas, quae propterea pro Synodicis habendae utique sunt; id quod indicant verba sequentia: *Tametsi solus sum, qui scripsi, non meam tamen solius sententiam, sed omnium & Italorum & episcoporum, qui in his regionibus versantur, scripsi. Ego autem omnes nolui scribere, ne a multis onerarentur. Certe ad constitutum tempus convenere episcopi, & ejus sententia fuisse, quam iterum vobis significo.* Unde etiam, quae Iulius reprehendit in orientalibus, quod absque concursu occidentalium processerint contra Athanasium, in eo potissimum sibi nihil attribuit, sed illud unice agit, ut ostendat, in causa tanti momenti necessarium occidentalium concursum fuisse, ut recte animadvertit doctissimus du Pin de antiqua eccles. Aegypti. lib. 2 c. 2 p. 163. Adeoque non in Concilio, unice ab orientalibus contracto, sed potius ecumenico, collecto ex orientalibus & occidentalibus, hanc causam, quae secundum sedis episcopum concernebat, fuisse dirimendam: Et huc spectant verba Iulii: *Opportunum scribere omnibus vobis, ut ita ab omnibus, quod iustitia est, decerneretur.* Haec tenens tantum de mente Iulii solliciti sumus, de qua cum consistet, parum nostrae refert, quomodo Socrates & Sozomenus, qui eam tantum referunt, illam interpretati fuerint. Sed alia quaestio est, an talis consuetudo ab antiquo advenit? Obstat enim in contrarium exemplum Samosatensi, Antiochie episcopi, ab orientalibus sine concursu occidentalium damnati. Licet enim tertio sedis episcopus fuerit, tamen iidem primatum eodem modo, quo Alexandrinus & Romanus, obtinebat, ut sic eadem ratione illud hic urgeri potuisset, quod in condemnatione Athanasii usit Iulius. Sed quia Iulius partes Athanasii defendendas susceperat, facile ipsi fuit, ad consuetudinem aliquam confugere, & inde causam suam fieri, ut in aliis etiam controverfibus v. c. de rebus liturgicis, & maxime de tempore

Offenditur, talem consuetudinem antiquitus non obviavisse, ut absque episcopi Rom. auctoritate nihil in Concilio de huius potuerit.

pachatos factum est, ubi iidem & orientales & occidentales se in traditionibus, sed discrepantibus fundabant, unde & Augustinus in *epist. 86 ad Casilianum* fatetur, infirmum huiusmodi praedictum esse, quod *lites generet, non vero quaestiones finire possit.* Quam in certis itaque traditiones, tam incertae & dubiae quoque non raro consuetudines ecclesiasticae sunt, cum etiam hae plerumque traditionibus nitantur. conf. Socrates lib. 5 *hist. eccles. c. 22.* Scilicet Iulius I, uti arbitror, respexisse videtur ad morem, haec tenens usitatum, ut ecclesiae inter se communicarent per literas, de his, quae alicuius momenti esse videbantur, de quo more communicandi ad lib. I plenius dixi. Ex hoc necessitatem absolutam inferre voluisse videtur Iulius, quasi, antequam de causis momenti majoris quae orientales flauerent, necesseum haberent, desuper communicare cum occidentalibus, imprimis episcopo Romano, quemadmodum etiam Antiocheni Concilii patres ad Iulium perfererant. Atque inde, ut videtur, nata est occasio, consuetudinem hanc ecclesiasticam obijciendi, & orientales obijurgandi, quod contra eam egerint. Et vero talem consuetudinem male hic a Iulio adductam esse, praxis etiam subsequens approbavit. Cyrillus Alexandriae episcopus Nestorium CPolitannum episcopum, qui proximum post Romanum episcopum honoris gradum secundum Concilium CPolitannum ecumenicum obtinuerat, in Synodo provinciali condemnavit. At vero desuper nitequam Celestinus conquestus est, uti iustam conquirendi causam habuisset, quia haec condemnatio non ab omnibus orientalibus, sed in Concilio particulari facta erat, id quod proinde satis aegre Imperator ferrebat. Sed quia Celestinus Nestorio in eadem insidias struebat, non tantum hoc factum Cyrilli iniquum toleravit, sed praeterea ipse quoque Romae Concilium cogit, & Nestorium condemnavit, iudicium quoque Cyrilli approbavit. Alia ut exempla jam non tangam, quae adducit Launojus *cit. epist. 12 n. 281.* Quae cum ita sint, evidens est, ex hac Iulii epistola & Societatis Sozomenique sententia nam adeo prerogativam episcopo Romano attribui posse.

CAPITULUM XV.
OBSERVATIO XIII ad §. 3 segg.

Qua auctoritate Lucifer in ecclesia Antiochena Paulinum ordinaverit?

AD demonstrandam auctoritatem pontificis Romani etiam in orientalibus ecclesiis, adferretur exemplum Luciferi, qui Antiochenis Paulinum episcopum ordinavit, non ex sua, ut videtur, potestate, sed tanquam legatus pontificis Romani, cujus auctoritate hanc ordinationem peregrile videtur. Erat Lucifer in Sardinia episcopus, & antea cum aliis ab episcopo Romano ad Constantinum pro impetrando Concilio in causa Athanasii missus. Impetrat Concilium, quod Mediolani habebatur, sed ubi ob Arrianorum potentiam plerique, qui Athanasium condemnare recusant, in exilium mittuntur, hanc sortem etiam experiant Lucifer & Eusebius, Vercellensis episcopus, imo ipse Libetius, Romanus episcopus. Sed mu-

tata rerum facie, Constantii morte infecta, Athanasius ad sedem Alexandrinam triumphans revertitur, redeunt quoque Lucifer & Eusebius, quorum prior post reditum laboranti ecclesiae Antiochena suppeditas ferre voluit, eique Paulinum praefecit. Sed qua auctoritate? Dicit autor illustrissimus cum Baronio, auctoritate papali, tanquam legatus sedis apostolicae. Alit solet ordinare Baronius ejusmodi characteres in episcopis fingere, quando aliquid ab his gestum esse videt, quod majestati Pape videtur contrariari. Nam nulla solida ratione id probari potest. Quod olim enim Lucifer ad Constantinum pro impetrando Concilio missus fuerit, inde non perpetua qualitas, quae etiam eidem adhuc post exilium cohaes-

fer, inferenda, ne dicam, missione hanc ad speciale negotium directam fuisse, extra quod singularem potestatem non habuit. Erant Lucifer & Eusebius post exilium de reparando statu ecclesie solliciti, ex proprio, quod gerebant, officio, secundum quod quidem primario quilibet episcopus particulari suae ecclesiae prospicere debebat, in casu necessitatis communi cura quoque communis singulis imposita videbatur, ecclesiae laborantibus succurrere, quam praxin infinita exempla veteris ecclesiae demonstrant. Deinde nec soli hi laborantibus ecclesiae succurrebant, verum etiam alii ab exilio revocati, ut Asterius & reliqui. Theodoretus lib. 3 c. 4. Vnde Antonius Pagius in *critic. ad Baron. ad ann. 363 §. 24 in f.* concludit hoc modo: *Quare, quod Baronius ait, Eusebium ac Luciferum legatos sedis apostolicae creatos esse a Liberio ad reparandum ecclesiae statum, verum esse non potest. Idem enim de Hilario ac reliquis dicendum esset. Adde, quod Rufinus hoc discrete refellit c. 29. Scribit enim, legationem hanc Eusebio & Asterio ab Alex-*

andrina Synodo injunctam esse. Nota est Athanasius, Cyprianus, Basilii, aliorumque cura universali, pro tota ecclesia universali, qui vero afferret, hoc tanquam legatos sedis apostolicae ejusmodi curam pro aliis quoque ecclesiis exercuisse. Plura exempla de hac cura universali collegit M. A. de Dominicis, de *republic. eccl. lib. 2 c. 7 n. 4. seqq.* Inde rursus admitti nequit, quod Eusebius juxta assertum auctoris nostri in §. 4. tanquam legatus apostolicus Synodum Alexandrinam coegerit. Praefuit eidem Concilio Athanasius, cui praeselle non potuisset, si Eusebius legati munus sustinisset. Quin contrarium potius exinde apparet, quod ab Alexandrina Synodo Eusebio hac cura potius commissa fuerit, ut Occidentem purgaret. Ita enim Rufinus c. 29: *Cum igitur injuncti sint sententiam, ex evangelica auctoritate prolata, ordo ille sacerdotalis & Apostolicus approbatus, ex Concilii decreto Asterio ceterisque, qui cum ipse erant, Orientis injungitur procuratio, Occidentis vero Eusebio decernitur.*

CAPVT XVI
OBSERVATIO XIX.

*De apostofia-
rit & qua or-
casione pri-
mum intro-
ducta fuerit?*

EGregie auctor noster tribus capitibus de apostofia agit, sed illud adhuc quodammodo penitus investigandum, qui factum sit, quod demum sub Leone I tales legati perpetui ad aulam regiam CPolitanae missi fuerint. Nam ante Leonem horum legatorum veltigia non occurrere, recte notat auctor noster §. 5 *hujus capiti.* contra Hincmarum, & praeterea confirmat Petrus Iosephus Cantelius in *bislor. metropolit. urb. p. 1. dist. 4 c. 3 n. 3.* & tamen sine dubio eadem ratio ante Leonem tempora videtur fuisse, quae ipsius tempore & postmodum fuit. Alii id ipsum est, quod nunc inquirendum. Concilium Chalcedonense videbatur multum detrudere episcopi Romani primatui & principatui, dum in c. 28 *sanctissimo novae Romae throno aequalia privilegia, quae throno antiquae Romae tributa erant, tribuebantur*, quod ambitioni & intentioni Leonis M. qui, ut supra dictum, nimium quantum hierarchiam universalem ambiebat, e diametro repugnabat. Quem in finem legati ejusdem, pro jure sui principalis vigilantes, ad. XVI deliquit graviter conquesti sunt, quasi ita Concilium Nicenum auctoritas concutatur, quin ipse Leo M. ad Anatolium CPolitanae archiepiscopum, ad Marrianum imperatorem, Julicherianum Augustum & episcopos Chalcedonenses congregatos literas misit, quibus declaravit, se quidem res fides in Concilio Chalcedonensi determinatas approbare, non vero illa, quae de primatu Constantinopolitanae ecclesiae essent disposita, quae sua quasi auctoritate proflus annullavit rejectaque, quamvis haec contradictio illum haud posset foris effectum, quem quidem Leo sperabat. Edmundus Richerus *bislor. Concil. gener. lib. 1 c. §. 44.* Fremebat interim Leo contra Anatolium, patriarcham CPolitanae, quem tamen adeo ira Leonis non irritabat, ut potius vel respondendo offenderet, se sub alio imperatoris fatis tutum esse. Leo itaque invidis oculis auto-

ritatem, quam nunc adeptus erat de novo CPolitanae, aspiciens, graviora mala mensebat, ne scilicet aliquando sedis Constantinopolitanae propter praesentiam imperatorum major adhuc dignitas, quam sedis Romanae primatum supermitteret, tribueretur, qui metus non adeo vanus erat, uti postmodum apparuit tempore Iustiniani & Mauritii imperatoris, ubi sedis CPolitanae non una vice favore imperatorum Romano episcopo commoveriam de primatu movebat. Accesserit dignitas singularis urbis, quae jam pridem *maximo nomen indepta atque opibus florens erat*, juxta Eusebium in *vita Lihani p. 169*, adeo ut *novae suscitanda Roma* vocaretur, & ab imperatoribus Romae antiquae exaequaretur *l. 45 C. Theod. de epist. l. 6 C. de SS. eccl. eius tamen dignitas sensim marcescere videbatur, novae Romae splendor in dies crescente.* Ad hac itaque incommoda & mala avertenda, regulae praesentiae clericalis requirebant, ut perpetuus quasi observator in urbe CPolitana haberetur, qui Romani episcopi auctoritatem quavis occasione conservaret & machinationibus CPolitani episcopi mature posset obicem ponere. Vnde vero Leo I alias causas, per perpetuos hodie legatos in comitatu Caesaris habere vellet, allegaret, tamen regulae arcanae politicae id non aliter permittebant, quae docent, veras causas esse tegendas, & pretextus allegandos. Morem hunc deinde sequebantur quoque ceteri patriarchae, qui eodem jure cum Romano episcopo frui volebant, utur forsitan non eundem finem habebant. Loquor vero tantum de primario scopo & fine, propter quem ab initio perpetui legati ad urbem regiam mitti coeperunt, licet haud negem, deinceps plura alia negotia pro eisdem expedita fuisse. Fuisse autem apostofiosos sedis Romanae in magna apud imperatores auctoritate, historica ecclesiastica offendit, id quod ad conservandam Romani praesulis majestatem omnino necessarium erat, unde

ANNOT. ad MARCAM.

I 2

non

non mirandum est, quod plurimi illorum etiam ad Papatum euecti fuerint, ut id Vigilio, Gregorio, Sabiniario & Bonifacio contigit. Ceterum has quas allegavi, conjecturas admodum probabiles esse, vel lites Gregorii M. cum episcopis CPolitanis docuerunt. Cyriacus sibi titulum *œconomici* tribuebat, quod adeo egre ferebat Gregorius, ut Sabiniarium Responfalem statim ex urbe regia revocaret, & successori ejus Anatolio prohiberet, ne missis a Cyriaco celebratis adesset vid.

Gregor. lib. 3. *epist.* 30. Verebatur enim Gregorius, uti optime indicat clariss. Basnage tom. 3. *annal. ad ann. 597 §. 3.* ne titulus ille prerogative pontificis Romani tenebras offunderet. *Florabat enim, inquit, eo tempore urbis regia, imperatores, senatus, opibus gloria, dum Romana civitas a barbaris sepius vastata, de prisca nobilitate nil fere quidquam retinebat, ut veteris Roma, orbis totius olim dominæ, cadaver esse videretur. Hinc illa lacryma.*

CAPVT XIX.

OBSERVATIO XV ad §. 5.

*Laudentur
supplementa
Iulianiana.*

SEQUUNTUR hic eruditissima supplementa STEPHANI BALVZII, inter antiquitatis tam profanz, quam ecclesiasticæ peritos facile principis, quæ tanto cum judicio & acumine sunt elaborata, ut quid his addi possit, quid in illis morari debeat, vix superfluit. Permittere tamen vir eruditissimus, pro libertate inter eruditos recepta, ut pauca quædam etiam adhuc conferam, cum tanta ubique dicendorum copia appareat, ut non possit non jucundum esse, in tam amplissimo campo vires suas experiri. In §. 5. agit clarissimus autor de *divisione Illyrici in orientalem & occidentalem*, quæ quo tempore facta fuerit, non satis constat. Iacobus Gothofredus ad l. 8. C. de metall. putat, hoc factum esse eo tempore, quo Gratianus Theodosium in imperium adscivit, scilicet ann. 379, quam sententiam etiam confirmant Anton. Baguis in *Critic. in Baron. ad ann. 380 n. 6.* Valelius in *not. ad lib. 5. Theodoret. c. 8 & 9.* Samuel Basnage in *annal. ad ann. 380 §. 2.* quorum autorum castra, cum fortissimè utuntur argumentis, sequenda esse, duxi. Scilicet (1) id distere tradit Sozomenus lib. 7. c. 9. his verbis: *Cum Alemanni crebris incursionibus Gallias infestarent, Gratianus ad occidentis partem imperii partes reversus est, quas ipse sibi ac fratri regendas retinuerat, cum Illyricum*

& Orientis partes Theodosio tradidisset. (2) Theffalonice Theodosio baptizatus est ab Acholio. (3) Diu ibi moratus est & multas leges ibidem dedit. Constitit enim ibi Imperator ann. 379, ubi data est ab eo l. 12. de *jure sisci*. Item anno sequenti, ubi multæ leges ab eo date reperuntur in C. Theodof. collectæ a Jacobo Gothofredo, in *Topographia tom. 6. Cod. Theod.* subiecta sub voce *Theffalonica*. Item quoque ibidem commemoratus est anno 388, quod ostendunt leges ibidem datæ, scilicet l. 14. C. Theod. de *heret. l. 2. C. Theod. de murr. l. 5. C. Th. ad L. Jul. de adult.* Acholius quidem, Theffalonicensis episcopus Romanæ Synodo anno 382. interfuisse legitur, quod esset unus ex *occidentalibus episcopis*, verum, Illyrico licet abstracto ab Occidente, tamen episcopi Romani semper in id intenti fuerunt, ne, qui lemè occidentalium numero adscripti essent, facile exinde delerentur, & inde non mirandum, quod ad Synodum Romanam evocatus fuerit, tanquam occidentalis. Ex quo nunc quoque, facile colligi potest, quam ob causam potissimum ab hoc tempore pontifices Theffalonicensi episcopo vires suas per Illyricum demandaverint, qua de causa *observat. 17.* plenius agendum erit.

*Quo tempore
divisio Illyrici
facta fuerit.*

CAPVT XX.

OBSERVATIO XVI.

*Theffalonicensis
ecclésiæ dig-
nitas.*

THEFFALONICENSIS ecclesiæ dignitas & præstantia quoque inter alia inde elucet, quod Theodosius eidem immunitatem a tributis singulariter concesserit, uti apparet ex l. 33. C. Theod. de *annon. & trib.* ubi præterea ipsi prædicatum sacrosanctæ tributis, cum alias ea tempestate ecclesiæ a

tributis immunes haud erant. Licet enim ab infanti cessantibus persecutionis ecclesiæ a tributis fuerint exempti l. 1. C. Theod. de *annon.* tamen postea, cum satis divitiarum in ecclesiâ congestum esset, principes, Constantini successores, ecclesiæ tributis subjecerunt, vid. Iac. Gothofred. *ad l. 1. cit.*

CAPVT XXII.

OBSERVATIO XVII.

*De vicariatu
Theffalonicensi,
sive quod non
perfonæ sed lo-
co adscribitur.*

EGREGIE Baluzius in hoc capite demonstrat, vicarium Theffalonicensem non fuisse *datum* sed *natum*, ut loqui amant Canonistæ, h. e. non personæ sed loco & ecclesiæ hanc adhasisse dignitatem. Equidem loca adducta hanc sententiam satis firmare videntur, sed cum facile in aliam trahi possint mentem, si non penitus inquiratur in rationem, qua moti pontifices hunc vicariatum constituerint, ex circumstantiis temporum colligendum, quænam potissimum ratio

fuerit, cur Theffalonicensem episcopum vicarium sedis apostolicæ constituerint, quod si perpetuum vicariatum desiderat, sine dubio dignitas hæc non personæ sed loco coherere debuit. Scilicet perspicuum est ex historia, univèrum Illyricum ante Theodosii M. tempora ad Occidentem relatum fuisse, præsertim si divisionem impeni inter Valentem & Valentianum intuemur, de qua Ammianus Marcellinus lib. 26. ita: *Valentinianus Mediolanum, Constantinopolim Valens discessit.*

*Et Orientem quidem regebat parafate profecti Sullustius. Italiam vero cum Africa & Illyrico Marimerinus, & Gallias provincias Germanianus, id quod etiam firmat L. G. Theod. de metall. quae anno 370 edita. Atque sic quoque, cum ecclesiastica disciplina schemata politica ubique sequeretur, idque ipsum etiam aperte in Conciliis postea patres sancirent, (vid. Concil. Chalced. c. 17) non aliter fieri potuit, quin ecclesiae Illyricanae inter occidentales referri deberent, quod etiam clariff. Baluzius c. 19 hujus libri satis probavit. Sequebatur postea anno 379 divisio in orientalem & occidentalem, ut observatione XIV ostensum, & ita ecclesiae Illyricae orientalis orientalibus accenseri debuisset videbantur. Paulo post haec tempora habita est Synodus Constantinopolitana aecumenica, in cujus c. 7 haec reperitur: *Constantinopolitani episcopus habeat privilegia honoris post Romanum, eo quod Constantinopolis sit nova Roma*, ubi quidem diceffes certa ei non tribuitur, sed tamen facile crediti est, eum occasione hujus canonis in vicinas Asiae & Ponti diceffes sibi jus aliquod arrogasse, quod optime deducit du Pin de antiqua ecd. discipl. diff. v. c. 11. Invidis sine dubio oculis hanc Constantinopolitanam episcopi dignitatem Romani episcopi inaequabant, aut ob civitatis splendorem non audebant contradicere, sed possessionem dignitatis hujus eidem quietam in Conciliis relinquere debebant. Interim haec tenus tantum solliciti erant, ut patriarchatum suum per totum Occidentem extendere firmarentque. Nam episcopo Romano totum Occidentem jam a tempore Concilii Nizeni parvifere, satis fideliter historicis repugnat, ut obsrv. 10 ad lib. 1 ostendit, sed demum, qui post haec tempora existerunt episcopi Romani, patriarchatum in universum Occidentem ambiunt, imprimis Innocentius I, uti annuum fides docet. At huius juri supremo quodammodo oblatre videbatur nonnullorum exarchorum prerogativa, qui fere idem jus, quod Romani in suburbicariis exercebat ecclesis, obtinebant, uti hic occurrit exemplum episcopi Thessalonicensis, cujus potestas & prerogativa honoris etiam ante adeptum vicariatum sedis apostolicae tanta fuit, ut etiam Metropolitanos ipse ordinaret ad exemplum episcopi Romani, uti Baluzius c. 20 plenius docet. Ex his circumstantiis colligo, duas fuisse causas, cur Romani pontifices, imprimis Innocentius vicariatum Thessalonicensis detulerint. Prima haec est, ut ita exarchum hunc, qui magnam haecenus obtinebat potestatem, plenissime sedi Romanae subicerent, quae antea provincias suburbicarias tantum regimine suo complectebatur, neque enim aptior & mitior modus sibi Illyricanas ecclesias subji- cendi fuit, quam constituere Thessalonicensem episcopum vicarium, qui hac nova dignitate & prerogativa inelctus, multum forsitan auctoritati suae accedere existimabat, si sedis apostolicae vicarium sustineret, praesertim cum hujus auctoritas insignis per omnes occidentales ecclesias esset. Sed tamen eo ipso, quo vicariatum hunc sibi imponi passus est, agnovit, se subesse ecclesiae Romanae, cum Romani jus illud eidem delegaverit, quod ipse sibi in Illyricum competere praetende-*

De causis introducti vicariatus Thessalonicensis.

Deestis auctoritatis episcopi Thessalonicensis per hanc vicariatum.

bat. Interim non constat, an Damasi & Sirici delegatio ab episcopo Thessalonicensi accepta & agnita fuerit, cum ipsa littere delegantis nullibi extant, utrius illud notari dignum sit, nunquam hoc tempore episcopus Thessalonicensis virtute hujus vicariatus se quid episcopo professus agnoscebat, aut in ullo quotoquam negotio vicariatum agnovisset, sed Rufus primus fuisse legitur, uti in c. 24 ostenditur, qui vicariatum illum agnovit, & ad illum provocavit. Piores itaque episcopi, vicariatus hujus consequentias non adeo attendentes, saltem passim sunt, sibi hunc honorem ab episcopis Romanis quasi sponte tribui, quem successores, imprimis Innocentius, vel ideo sponte semper confirmabant, quod viderent, ita eo ipso tacite Thessalonicensem episcopum suam a sede Romana dependentiam profiteri. Praesertim exinde quoque novam causam Romani pontifices nacti sunt, ut vicariatum hunc sedulo promoverent, quia interim Illyricum divisum & orientale ab occidentali abstractum erat. Vigilantia itaque magna opus erat, ne patriarchatu suo, quem imprimis per totum Occidentem extendere cupiebant, haec quondam Occidentis diceffes subtraheretur, & forsitan patriarchatu Constantinopolitano subiceretur, qui eodem conatu, quo Romanus per Occidentem, in Orientem hinc inde diceffes sibi subiciebat, quem in finem forsitan factum est, quod Acholius nunquam episcopus occidentalium adhuc anno 382 ad Synodum Romanam evocatus fuerit, licet divisio Illyrici jam anno 379 contingeret. Sequiebatur hac in re exempla imperatorum, quorum symbolum perpetuum fere erat: *plus ultra*, & ita non cura promovendi pietatem, aut christianissimum, sed extendendi limites imperii facti & aequalis sibi subijcendi arcuum hoc dominionis politicum (de quo vid. Baluzius infra c. 47) constituti vicarios sedis apostolicae, produxit, quo semel introducto, postea exinde pontifices plenam subjectionem induxerunt, quasi reliqui tantum essent ministri episcopi Romani, cum vicarius nihil aliud sit, quam alterius minister, cujus vices gerit. Atque in hoc ipso secundum causam constituti hunc vicariatum, quaerenda est. Declaravit hoc ipsum Martinus Papa, qui graviter hoc sub pretextu increpat episcopum Thessalonicensem in epist. 12 his verbis: *Tuos lapsus per apostasios nostros notavimus, rigorem canonis per ebaritationem omittentes, teque adhortantes (non tamen precipientes omnino) TANTUM SUBIECTO APOSTOLICAE SEDI, ut huc venias teque canonice purges. Et in fine epist. Corrigeat, quod in sacros canones peccasti, eos enim irritos facere ausus es, qui te ipsum per proprias litteras non convulsus sis, ut SUBIECTUM HUIUS APOSTOLICAE SEDI VICARIUM. Hoc itaque tempore sensit Thessalonicensis episcopus, quod plus nocuerit, quam profuerit vicarius Romanus, & quod antecessores ipsius imprudentissime egerint, quod blandissimos episcopi Romani cantilenis non contradixerint. Ceterum reliquos episcopos Illyricos hanc sedis apostolicae auctoritatem animadvertisse, apparet ex iis, quae clariff. Baluzius c. 24 §. 9 seqq. hac de re annotavit, quemadmodum magis*

Constantinopolitano, quam Romano subesse amaverunt, ut l. 6 C. de SS. eed. perspicue docet. Vt enim per aliam legem huic derogatum esse dicitur, tamen apparet ex collectione codicis Theodosii & Iustiniani priorem majus robur ubique obtinuisse: Atque hæc duplex causa vicariatus Thessalonicensis (1) ut sedi apostolicæ sub-

jiacerent ecclesiæ Illyricianæ; (2) ut Constantinopolitano episcopo obviam iretur, omnino fua- det, ut assertum cum Baluzio, vicarium huic loco fuisse tributum, non personæ, quia aliquo effectum illum duplicem obtinere non potuisset, saltem ex intentione pontificis Romani, de qua nunc quidem unice queritur.

CAPVT XXIV.

OBSERVATIO XVIII ad §. 9.

An l. 45 C. Theod. de episcop. per rescriptum subsecutum sublatum fuerit.

Constat ex iis, quæ tradidit illustrissimus Marca l. 45. 2 §. 1, quoniam tendat constitutio Theodosiana scil. *l. omni inuocatione 45 C. Theod. de episc. & l. 6 C. de SS. eed.* cujus historia hic referetur. Vt vero ex collectione Romana Holstenii clarissimus Baluzius ibidem ostenderit, hoc rescriptum postea revocatum fuisse ad preces Honorii imperatoris, tamen hæc revocatio vel dicis causa facta fuisse, vel saltem effectum nullum habuisse videtur, (1) quia revocatoria vel correctoria lex illa plane neglecta nec codici Theodosiano inserta, sed potius prior retenta est, cum tamen post paucos annos codex hic conditus sit, scil. anno 438, ut evincit Iacob Gothoff. in *proleg. ad Cod. Theod. c. 1 §. 3*. Quæ insertio offendit, applausum majorem habuisse legem illam priorem, quam posteriorem correctoriam, in solius Honorii favorem latam. Et cum (2) Honorius post paucos ab hæc legelata annos decessit, scil. 423, cum *lex alleg. lata* sit anno 421, non adeo mirandum, quod posterioris nulla adeo ratio amplius habita fuerit. cum (3) conster, Theodosium magnopere faville episcopo Constantinopolitano, ut Iacob Gothoffredus in *com-*

ment. ad cit. l. 45 ostendit, atque adeo etiam probabile admodum sit, ipsum pro ejus commodis laborasse. Accedit denique (4) quod etiam in codice Iustiniani repetita fuerit, quod rursus novum iudicium præbet, Constantinopolitanos episcopos non omne jus suum in ecclesiis Illyricianis orientales depoluisse. Interim vigilasse etiam episcopum Romanum pro jure suo tuendo, satis produnt illa, quæ clariss. Baluzius hic adducit, cui imprimis conducebat, quod Rufus, Thessalonicensis episcopus, vicarium illum agnosceret, & ita a partibus ejus staret; Interim nec Constantinopolitanos suum jus deseruit, sed quavis occasione ferente assensit, ut in §. 13 *cap. 399*. ostenditur, quemadmodum etiam post Concilium Chalcedonenfem Anatolius, episcopus Constantinopolitanus, omnibus modis tentavit, ut Illyricianos episcopos in suas traheret partes. *vid. c. 28 §. 1 inf. quo ipso adducor, ut credam, Illyricum orientale fuisse pomm Eridos, de quo duo illi patriarchæ inter se jam diu certarunt, donec fusc Leone II auro plenissime sedi Constantinopolitane adscriptum fuerit.*

CAPVT XXVI.

OBSERVATIO XIX ad §. 5.

Verba Leonis, de plenitudine potestatis expressa, explentur.

Laudanda merito est sinceritas viri summi, qui genuinum sensum dicti Leonis contra aule Romane adulatoris egregie explicuit, relinquere, & casta Sophisticam hæc in parte secutus non fuit. Aniam perverfice huic interpretationi dedisse, inter alia videtur collectio Gratiani, qui imprudenter verba Leonis, ad vicarium suum directa, excerptit in *c. 39 q. 6*, quæ si a ceteris abstrahuntur, & prout jacent, accipiuntur, facile lectorem, historia minime imbutum, decipere & hæc adducere possunt, ut credat, hæc fuisse Leonis mentem, quasi penes episcopum Romanum tantum plenitudo potestatis ecclesiastica fuerit, a quo in reliquos episcopos, quicquid potestatis haberent, derivetur, quippe qui tantum in partem sollicitudinis, tanquam ejus ministri & officiales fuerint vocati. Vt vero ipsi pontifices nonnunquam Leonis assertum ex mente ipsius adhibuerint, tamen pro renata etiam in perverfium trahere sensum non dubitaverunt. Adducit clarissimus Baluzius Innocentii III locum, ubi locum Leonis ad legatos suos applicat, sed alibi tamen, quasi

sui immemor, non veretur id ipsum ad omnes episcopos applicare. Sic enim *lib. 1 epist. 359* ait: *Sic Apostolica sedes, inter fratres & episcopos nostros pastoralis sollicitudinis oneris gravitatem, sic eas in credita sibi sollicitudinis partem assumptæ, ut nihil sibi subtraheret de plenitudine potestatis. Idem in epist. 496* hæc suggerit: *Potestatis Apostolicæ plenitudo longe lateque diffusa, licet ubique præfatos potentialiter habeatur, tamen quis ea, quæ ad tantum officium pertinent, per se, prout singulis expedit, non vales presentialiter exercere, tam vos quam alios ministros ecclesiarum in partem sollicitudinis advocavi, ut sic tanti omni officii per subsidiarias actiones commodius suppetretur.* Eandem Sophisticam interpretationem secuti sunt Gregorius IV & Vigilius Papa; quorum verba Gratianus sollicite excerptit, ut in margine §. 9 *hujus cap.* annotavi, quanvis Gregorii IV verba adducta in *c. 11 c. 2 q. 6* adhuc commode ad legatos a latere, quorum in antecedentibus mentio injicitur, possint restringi, & de illis intelligi.

CAPVT

CAPVT XXI.

OBSERVATIO XX.

*Ereclio uo-
rum digni-
tatem ecclesi-
asticam, ab im-
peratoribus o-
lim exercita.*

Accurate clarissimus Baluzius seriem rerum de ereclione vicariatus primae Iustinianae re- fert contra Baronium, ut Antonius Pagi *in cri- tica*, ad *Baron. ad ann. 555 n. 2* non dubitauerit, *na- ra p. 62a*. eum sequi: Conspicuum autem reddi- tur ex tota hac rerum serie, (1) ipsos imperato- res, non pontificem Romanum, ecclesiasticas no- uas dignitates instituisse, nam Iustinianus archie- piscopatum hunc instituit, & eo ipso, quo patri- am suam in metropolim erexit, episcopus ejus ur- bis factus est simul metropolitans, neque pontifi- cis Romani consensum unquam in eo negotio requisit, sicut nec constat, a pontifice Romano unquam eidem contradicium fuisse, quod cer- tum prebet indicium, pontifices Romanos eo tempore sibi non arrogasse dignitatum ecclesiasti- carum fundationes. (II) Evidens quoque est, titulum vicarii sedis apostolice in maxima cele- britate fuisse, adeo, ut Iustinianum non dubitave- rit, Constantinopolitano archiepiscopo jus in Illyricianis provinciis haecenus assertum interve- nire, vel saltem quoad maximam partem in dis- crimine disjicere. Eo enim ipso, quo Iustinia- nus archiepiscopo primae Iustinianae tribui voluit titulum *vicarii sedis apostolice* per provincias plus, quae haecenus Thessalonicensis fuerant, non poterat non in praedictum Constantinopolitani agnoscere, episcopo Romanae sedis has provin-

*Cur Iustinianus
archiepiscopo
Iustiniana pri-
mae vicariatum
tribui posside-
verit?*

*De auctori-
tate pontificis in
constituendo
vicario Arela-
tensi.*

De occasione vicariatus Arelatenis res est pla- na, sed circa illam quaedam occurrunt cir- cumstantiae satis notabiles, quae ostendunt, epi- scopos Romanos nullam intermittere voluisse oc- casionem, amplificandi suam potestatem. Scilicet nulla commodior occasio, potestatem sibi in Galliam asserendi, occurrere poterat, quam haec ipsa, quam Patroclus ipse pontifici suggererat. Non itaque pontifex verebatur, Patroclo in omnibus favere, eidemque summam, quam in- hibebat, potestatem concedere, cum sibi quoque jus supremum in Gallias assereret, licet de cetero Patroclus turpissimus moribus esset. Constat de Patroclo, quod sibi viam ad episcopatum Arela- tensem turpissimo quaestu paraverit, eidemque foedissima administratione praesent, vid. Anton. Pagi, *crit. in Baron ad ann. 418 n. 69*. Sed si ex Prosperi testimonio de ejus moribus non constat, vel sola ratio, qua vicariatum sedis Romanae acquirit, sufficiens documentum de malitia ejusdem edere possit. Iuxta Concilium Taurinense lites inter Viennensem & Arelatensem de primatu ita erant compositae, ut, divisione provin- ciarum facta, maxima pars concessa esset Arela- tensi: Non poterant gesta hujus Concilii Zosi- mo esse incognita, cum secundum morem, quae

*Patrocli pessi-
ma vita in ac-
quirendo vica-
riatu sedis R.*

cias subiectas esse, sed multae rationes suadebant, ut haec vicaria dignitas a pontifice Romano imper- traretur. Nam (1) certum erat, episcopum Romanum haecenus potestatem per vicarium suum exercuisse in Illyricianis provinciis, & ita in quasi possessione hujus juris fuisse, licet Constanti- nopolitanus de eo eidem controverfiam move- ret, & ita optime animadverteret, se absque ma- xima contradictione non posse tot provincias sub- trahere Thessalonicensi, nisi pontificem Romanum eo adduceret, ut novum suum archiepis- copum haec vicaria potestate muniret. (2) Ipse archiepiscopus Iustinianae primae majorem se ad- huc adeptum dignitatis gradum arbitrabatur, si eadem, qua haecenus usus erat Thessalonicensis, potestate intruderetur. In magno enim honore eo tempore judicabatur, esse vicarium illius epi- scopi, qui primus esset inter omnes episcopos, quique se ipsum vicarium Petri dicebatur, atque hinc sine dubio non proprio motu, sed per preces archiepiscopi primae Iustinianae imperator Iustinia- nus haec vicariam potestatem a pontifice Romano expetit. Et cum (3) hoc ipsum ad hono- rem Iustiniani maxime pertinere credebatur, nec Constantinopolitanus temere contradicere, nec Thessalonicensis de injuria sibi facta conque- reri poterant, ne viderentur desse imperatori, ad gloriam patriae suae haec molienti.

*Cur Iustinianus
archiepiscopo
Iustiniana pri-
mae vicariatum
tribui posside-
verit?*

*De auctori-
tate pontificis in
constituendo
vicario Arela-
tensi.*

CAPVT XXX.

OBSERVATIO XXI.

in Concilio provincialibus agerentur, episcopos Romanis communicarentur. Sed haec non ob- stantibus, Patroclus, spreto pactum fide, nego- tium omne ad Zosimum detulit, & ab eo mox ob- tinuit, ut tanquam vicarius sedis apostolice pri- matus jura solus exerceret. Reicipit quippe Zo- simus ad falsa Patrocli narrata, quae tamen eidem incognita esse non poterant. Provocat enim vetus privilegium Arelatenis ecclesiae, cum tamen antea Viennae, ut metropoli, Arelatum subjeciba- tur, & in Concilio Taurinensi plane de eo non constitit, sed potius controverfia per transactio- nem composita erat. Et tamen non veretur Zo- simus asserere, se haec privilegia Patroclo concessisse, meritorum ejus speciali contemplatione, cum tamen merito ejus in fraudibus, dolo & tur- pissima ambitione essent quaerenda. Sed quia hic turpissimus homo pontifici aditum ad supre- mam potestatem ecclesiasticam, in Gallias exer- cendam, aperiebat, dissimulanda erant vitia per- sonae, negligenda salus ecclesiae, modo hac oc- casione agens quidam jurisdictionis ecclesiasticae exerceri possit. Et ita ex hoc novo exemplo con- spicuum redditur, quibus artibus pontifices *Occidentis* provincias tandem sibi subjecerant.

CAPVT

CAPVT XXXI
OBSERVATIO XXII ad §. 7.

De iustitia pri-
mate Archa-
iepiscopi.

Argumenta Baluziana maiorem plautum apud eruditiores meruisse, quam Paschasti Quenelli, ex variis eruditorum scriptis constat. Sane Anton. Pagius *crit. in Baron. ad ann. 439 §. 15* non dubitavit cum auctore praelaudato allicere, Hilarium de causi ordinationis Armentarii cognovisse, tanquam primum Gallicanarum provinciarum metropolitanum. Idem assentit quoque Io. Cabassutius in *notitia ecclsi. ad Concil. Regens. §. 2*, ubi ipsum fuisse a*u* primatem Arclatensem, id quod etiam in sequentibus illustrat. Hoc inquit forsan Prosper in *epist. ad Augustinum*, eum vocat vi-

rum *principia auctoritatis*, quam scilicet, tum ex vita, tum ex praecipua dignitate sua inter episcopos Galliae habere. Et hoc ipsum Hilario viro datum fuit a Leone, p*o*n*t*ificis Romano, quod *int*er *con*ventus *Synodales*. vid. Leo *epist. 89 c. 6*. quae verba non de provinciali Synodo intelligi possunt, cum tanquam metropolitanus suis provinciae id ipsum iure optimo facere poterat, nec de uno tantum Concilio ex variis provinciis coactio, sed de pluribus, scilicet illis, quae autor clarissimus hoc capite explicuit.

CAPVT XXXII
OBSERVATIO XXIII.

De iustitia de-
recti contra
Chelidonium
in Concilio A-
relatensi.

Plura notanda digna occurrunt in historia Hilarii Arclatenfis episcopi & Leonis I, pontificis Romani. Retra daverat Leo, quae in Arclatenfi Synodo contra Chelidonium decreta erant, & sic iudicium supremum sibi asserbat, sed magis de facto, quam de iure, id quod inde patet. Nam (I) si vel maxime secundum Sardicicis Concilium G. S. hanc potestatem sibi vindicare voluisset, tamen ipse in Concilio Romano de hac causa cognoscere non potuisset, id quod tamen factum est, quia in dicto G. S. episcopo Romano hoc unicuique tantum indulgetur, ut, si exillarent, causam denuo sub examen revocandam esse, posset mittere de latere suo in provinciam, ubi illis pendet, qui praesentes cum episcopis iudicarent. An Leo I maluit causam ad suum peculiare forum Romae trahere contra canonum auctoritatem, ut suum tantum triumpharet. (II) Previdit ipse contradictione episcoporum Galliae, & in hunc finem in epistola ad Viennenses & Gallos episcopos hoc dubium removere contendit his verbis: *Nobiscum vestra fraternitas cognoscit, apostolicam sedem pro sui reverentia a vestra provincia sacerdotibus esse consultam & per diversa, quae admodum vetus consuetudo posebat, appellationem causarum sui retractatae aut confirmatae esse iudicia.* Non provocat ad dispositionem Concilii Sardicicis, vel quod in Occidente habentur parum eius auctoritas attenditur, vel quod ferret, se contra illam aperte agere. Hinc provocat ad relationes, a quibus tamen nullum argumentum ad appellationes intrudendas et recipiendas trahi posse, *ad l. observ. 18* probatum dedit, quousque etiam inclinat doctrinam d*u* Pin de *antiq. ecclsi. discipl. lib. 2 p. 208*.

Quod vero addit, ad appellationes fuisse sententias vel retractatas vel confirmatas, id omnino a vero ablutit, nec hoc aliunde, quam ex veteri consuetudine probari potuit, quae tamen facti est, & ita probati debuisset, quia praxis contraria haecenus observata erat, ut recedentur praeaudatus da Pin *cit. l. p. 209*. (III) Imo ipsum Leonem huic iustitiae consuetudini parum confisum fuisse, vel inde apparet, quod brachii secularis subsidio, sui sententiam suam executioni mandare posset, sibi utendum esse ostendissent. Obtinuit enim per sub. &c. obsequentem rescriptum a Valentiniano III, quod in calce *cod. Theod. tit. 24* integrum legitur, in quo ex relatione Leonis infinita fallae referuntur, tum quoad Hilarii crimina, tum quoad Leonis potestatem. Et plerumque fere in historia ecclesiastica observatum sine muni, male causae iudicium fuisse, si quis brachio seculari usus fuerit. Veruntamen quomodocumque rescripta ad fallas preces & suggestiones impetrata, sunt ipso iure nulla, & omni carere effectu, ita quoque, (IV) hoc Valentiniani rescriptum effectum nullum habuisse constat, id quod clarissimus Baluzius in *cap. sig.* eleganter et demorestravit. Ex his quatuor argumentis depono apparet, quibus artibus, non quid graviter dicam, Leo totius Occidentis provincias sub suam hierarchiam trahere conatus fuerit, in quibus sane parum vel nihil iuris deprehendimus. Vbi brachio seculari, sophisticae adhibere interpretationes, consuegudines veteres, nullibi fundatas, allegare, talia certe argumenta sunt, quae ab his, qui typus potius esse debebant, sic dicam, qui tanquam caput in ordine ecclesiastico vulgo venerantur.

CAPVT
OBSERVATIO XXIV.

De arcana ratione, quod pontifici primatum usum pallii concederent.

Ne iam initia querenda sunt pallii, quod prius ab imperatoribus patriarchis tanquam honoris alicuius documentum concedebatur, & quia ita beneficium imperatorum erat, pontifici pallii concessio proprio iure non competebat, sed eandem exercebat consensu imperatoris, & sic

autonitae delegata, uti hoc *cap. & infra lib. 6. c. 6*, silius ostendit. Illud tantum ex his, quae a clarissimo Baluzio hic adducuntur, notata merent, non sine arcana ratione politica factum fuisse, ut episcopi Romani etiam usum pallii alii primatus communicarent, cum tamen hic ornatus erat antea

antea patriarchis tantum proprius, quo a ceteris, quam maxime distinguebantur & intermiserantur. Et hinc merito mirandum esset, cur pontifices tam prodigi in hoc ornatu alii communicando fuissent, nisi ratio arcana politica subfuisse. Et quidem non vana me conjectura ducit arbitror, si alleram, pontifices id ideo fecisse, ut vicarii ejus, qui simul primates erant, omnia, quae agerent, scirent, & ipso facto contestarentur, se jam vices pontificis Romani agere, quia ejus ornatu induti erant. Notum enim erat pontifici Romano, primates provinciarum pleraque jure proprio primatus agere posse, quae illis quoque tanquam vicariis sedis apostolicae demandabantur. Quando itaque ordinabant metropolitanos, quando Conciliis praesidebant &c. non apparebat, quo jure id facerent, cum utroque possent, & merito praesumendum erat, quod proprio magis quam alieno, seu tanquam ministri pontificis Romani egerint. Vt itaque in posterum eo magis conspicuum esset, actus celebriores, qui ab episcopo Arelatenfī celebrarentur, tanquam a vicario

sedis apostolicae. h. e. a ministro & officiali episcopi Romani peragi, concedendus ipsi erat ornatu singularis pontificis Romani, ut vel ipso ex vestitu appareret, eum nomine pontificis Romani agere. Incaute certe Arelatenfī episcopo hunc ornatu exspectaverunt, sed Romani episcopi eo cautius eum concelebrant. Hanc Virgilius intentionem, colligitur ex verbis jusdem in s. s. adductis: *Et quia, nisi digna et admodum ratione compleri, ut agenti vices nostras pallio non desit ornatus* &c. h. e. quia omnino conveniens est, ut tu, qui nostras vices in omnibus tanquam minister noster geris, etiam ab externo signo & ornatu pro tali cognoscaris, & eo ipso, dum agis vices nostras, omnes etiam ex ornatu judicare queant, te in hoc negotio vices nostras agere. Est enim antiquissimum institutum, vestes designare officium, & ex illis judicatum ab antiquo fuit, quo muneris quis in hoc vel illo casu fungeretur, si forsitan diverso modo idem negotium peragere possit, sicut pallium olim videtur vicariis muneris, ab episcopo Romano collati, designasse potestatem.

CAPVT XL.

OBSERVATIO XXV.

Q uo modo factum fuerit, ut extincto Virgilio, Arelatenfī ecclesiae dignitas, qua tamen hereditaria videtur fuisse, paulatim intermota fuerit, non adeo liquidum est. Hoc laus Theodosius, a successores Virgilio, Florianus, Proclo, & alii, quae hae jura neglecta fuissent, neque praeterea amplius curae Romanae interfuissent, ut Vicariatus Arelatenfī continuaretur, quin potius, consilio ejus dignitatem supprimere, & eae Romanae ecclesiae esse videbatur, quoniam Arelatenfīdem eo tempore nimia & episcopis Romanis formidolosa erat potentia, quod indicant monita, quae Gregorius in concedendo vicariatu Virgilio dedisse legitur. Accessisse videtur haec nova causa, quod Gregorius M. subinde Augustodunensē episcopo Syagnio pallium concesserat, qui praecipua apud reges Francorum gratia vivebat, quo ipso cum huic aliquid secundum morem illorum temporum accessit, Arelatenfī id ipsum decedisse videtur, exempla Theffalonicensis episcopi, post institutum vicariatū prima Iustiniana. Denique, sicut antea rei plures possunt esse causas, ita non parum commovisse videtur animam Pontificis, quod Arelatenfī episcopi bona, quae per Gallias sedis Romanae, ex quorundam singulari liberalitate debebantur, ad se trahere quaiverint, quali illorum reditus ab eis, tanquam sedis apostolicae vicariis, percipiendi essent. Hoc certum est, haec tenus administrationem hujus patrimonii, ut vocatur, Arelatenfī exercuisse, sed tamen simul rationibus reddendis fuisse obnoxios. Aft Virgilius antecessor per plures annos hac bona retinuerat, nec ullam acceptorum rationem reddiderat, in hunc itaque finem Gregorius M. misit Candidum, hujus patrimonii procuratorem, qui hodie reditus a Virgilio reciperet. Atque huc pertinent verba Gregorii lib. 5. epist. 53. ad Virgilium, ita sentiens: *Candidum autem presbyterum com-*

*mune filium, & patrimonium ecclesiae vestrae, fraternitas vestra, quippe in unanimitate vobis fuisse habere commendatum, ut aliquid inde pauperum alimentis sanctitate vestra valeat adjuvare proficere. Quia igitur patrimonium ipsum per annos plurimos praedecessor vester tenuit, & collectas apud se pensiones servavit, fraternitas vestra, casus sine re, vel cui erogantur, considerate, atque eas annua sua respectu supra scripto filio vestro Candido presbytero vobis restituat dirigendat, nam valde execrabile est, ut quod a regibus gentium servatum est, ab episcopis dicatur ablatum. Oculendat verba ultima hujus epistola, Gregorium valde metuisse, ne Virgilius se difficilem praebet in restituendis haece redibus, quos forsitan antecessor ejus vel ideo sibi indicaverat, quia existimabat, sibi tanquam vicario sedis Romanae haec omnino deberi, & si ne omnia fallunt, Virgilius ipse eodem praetextu hodie reditus, pontifici debitos, vicariatu annexos esse credebat, unde necesseum erat, tam gravissimis verbis ad restitutionem eorum eum adhortari, & Candidum, procuratorem hujus patrimonii, ad episcopum Arelatenfī delegare. Quis etiam de hac eadem causa ad alios Galliarum episcopos scripsit, veluti Pelagium Turonensem & Sereum Masiliensem lib. 5. epist. 52. Expellius vero Protafio episcopo Aquenti in hac verba rescripsit lib. 5. epist. 55. *V. igitur bona, quae de vobis praedecessor, opinio rerum possit veritas confirmare, Virgilio sciat, si episcopo nostro dicite, ut pensiones, quas praedecessor ejus per annos plurimos de patrimonio vestro percipit, & apud se retinuit, ad nos, quia pauperum res sunt, studeat destinare. Quis forte aliquo se modo, quod non credimus, excusare voluerit, nos, qui veritatem ipsam subtilius vestri, revera, qui in ecclesia ipsa tunc temporis vice domini gerebat, qualiter se habent causa, disserite & ne res S. Petri & pauperum, quae apud se retinere debeat, admoneat. Sed esset for-**

*Afferuntur
causae, ab quas
vicariatus Arelatenfī tandem
suppressus fuerit.*

*Arelatenfī
vices per Gal-
liam pontifici
interessere
suaerunt.*

ANNOT. ad MARCAM.

K

143
... dominibus nostris necessarium fuerit, restituta in
... Idem negotium
... commendavit Arigio Patricio,
... & Synagio Augustodunenti, vid. l. 5. epist. 54 &
... 57, quin præterea feculare diachium imploravit,
... & tum ad Theodorium & Thodebertum reges
... Francorum, tum etiam Brunichildam literas dire-
... xit, vid. l. 5. epist. 56, quæ omnia ostendunt, quanto

ardore Gregorius M. hoc patrimonium, quod
Arelatenses sibi vindicaverant, sibi restitui cura-
verit, & quia ita majora incommoda in ecclesiam
Romanam, quam commoda ex hoc vicariatu in
posterum metuenda erant, e re ejus videbatur,
Arelatensibus episcopis vicarium in posterum
denegare.

LIBRI VI

CAPITULUM
OBSERVATIO I.

De origine metropolitano-
rum.

DE novo autor illustrissimus repetit eccle-
siarum distributionem & subordinatio-
nem ab instituto Apostolorum, de qua
sententia quid judicandum sit, jam ad
lib. Iob. l. VII brevis mentem meam aperui, potius
simum vero hoc capite id agit, ut originem me-
ropolitano- rum apostolis ipsis debere evincat,
argumentis tamen non adeo conclusivis, in
quo quidem Beveregius in cod. can. lib. 2. c. 5. n. 15
equi sequi videtur, hoc tamen temperamento ad-
hibito, ut magis exemplis, quam præcepto metro-
politano- rum & primatus influentibus occasione-
m videatur præbuisse, & quidem vel ideo, quod in
propaganda ecclesia tantam provinciarum & me-
tropoleon rationem habuerunt.

In Concilio origi-
nem metropolitano-
rum a con-
suetudine tra-
hitur.

§. II. Enimvero hanc sententiam sæpius in ec-
clesiam corrupta natam fuisse, vel inde patet,
quod in antiquis Conciliis talis episcoporum sub-
ordinatio & primatus non ab apostolice institutio-
nis consuetudine repetitur. De Synodo Ni-
cæna constat, quod can. VI morem antiquum
circa ecclesias eminentiores confirmaverit, à quo
primatum eorum haud repetisset, si institutum
apostolicum in promptu fuisset, quippe quo magis
eis prospicere potuissent, quam solis moribus antiquis,
qui plerumque oblectari & incerti sunt, & proinde
in Concilio Nicæno confirmatione indigebant.
Ipse Leo huc primatum Constantinopolitanum, in
Concilio Chalcedonensi c. XXVIII firmatum,
evectere, unice in Synodo Nicæna, non apostoli-
co instituto se fundavit, cum si hoc ipsum ruto alle-
gare potuisset, fortioribus forsitan argumentis con-
tra Anatolium pugnavisset. In controversia, quæ
olim inter episcopum Antiochenum & Cypri
episcopos obtinuit, non aliud fundamentum in Synodo
Ephesina querebatur, quam in more veteri.
Sic enim actione 7 partes decernunt: Si non est ve-
teris moris, quod episcopi Antiochenus ordines in Cypro,
sicut docuerunt religiosissimi viri, qui ad Synodum
accesserant, habebantque suam voluntatem & innova-
tionem, qui sanctis in Cypro præsentibus ecclesiis, secundum
canones & veterem consuetudinem. Conquesti enim
erant Cypri episcopi, Antiochenum jus ordinandi ad se
rapere attentare præter canones & consuetudinem,
quæ jam olim invaluerat, proinde patres Ephesini
conclusionem hanc pro ratione decidendi admi-
nitebant, cum forsam illa gravior pondus habu-
isset, quæ ab apostolorum instituto deducta es-
set, si modo in promptu fuisset. Eodem modo
Ælia episcopo in c. VII Concilii Nicæni honor

quidam confirmatur propter antiquam consuetudi-
nem. Ipse Innocentius I in epist. 12 ad Alexan-
driam Antiochenum episcopum, consultus, an di-
visi imperiali judicio provincie, ut duo metropoli-
tani fuerit, sic duo metropolitani episcopi numerari debeant,
respondet, secundum pristinum provinciarum mo-
rem metropolitano- rum episcopos numerandos esse, quæ
verba satis ostendunt, metropolitano- rum primatum
magis debere mori provinciarum, quam ex-
presso instituto apostolico. Agnoscit id ipsum
autor, sed ita respondet, ut dubium hoc plane non
evehatur.

§. III. Rationes autem autoris nostri non
adeo stringentes sunt. Supponit, apostolos fla-
tim de forma regiminis fuisse salicioris, & orbem
ecclesiasticum eodem modo divisisse, quo orbis
Romanus divisus erat. Equidem hoc negari ne-
quit, ecclesias esse in rebus publicis, sicuti alia
collegia, & ita a civitatibus & rebus publicis deno-
minari, & antiquitus denominatas fuisse, fed id
quidem nondum probatum est, quod ecclesie à
civitatibus olim ab apostolis eo consilio nomina-
te fuerint, ut iudicium facerent, fed ita divisisse or-
bem ecclesiasticum, cum potius constet, aposto-
los ecclesias non aliunde, quam a civitatibus de-
signare ponuisse. Sicuti quando gymnasia aut
scholæ in diversis civitatibus adomantur, quæ deno-
minatio a civitatibus denominari debent, quæ deno-
minatio subordinatorem inter ipsas scholas non
statim inferri. Ceterum quod in actis Apostolo-
rum & eorum epistolis non raro mentio fiat me-
tropoleon, & quod in celebrioribus urbibus eccle-
sie principaliter instituta legantur, hoc iterum non
non eo consilio fit, ut ostendatur, ibidem prima-
tes vel metropolitano- rum fuisse institutos, fed quod
majores ecclesie in ejusmodi locis collectæ fue-
runt, cum, quo amplior civitas erat, eo major &
uberior mellic speranda, & eo gravior cura futi-
nenda erat pro salute harum ecclesiarum. Ar-

Examinantur
rationes Petri
de Marca.

An Titus me-
ropolitano- rum
Cretenis fue-
rit?

gumentum inde deducitur, quod Titus a Paulo
Crete relictus esset, ut continuaret presbyteros
per civitates, admodum leve est. Si eo tempore
talis status obtinuisset, qualis post tria fere secula
in ecclesiis innovit, aliquid roboris argumento in-
esset. Paulus Titum metropolitano- rum Creten-
sem fecisse dicitur, fed cum tandem fed perpetuo
affixus fuit? Paulus, Petrus & alii apostoli etiam
per varias civitates presbyteros constituerunt, quis
autem inde inferret, eos eo ipso horum presby-
terorum fuisse metropolitano- rum. Presbyteros seu
episco-

episcopos, ut & diaconos novit sacra scriptura, & antiquitas primitivæ ecclesiæ, sed de primatibus & metropolitans alium ubique silentium, de quibus tamen sine dubio mentio injecta fuisset, si eo tempore cogniti fuissent. Magis apostoli pietatis culturam promoveri intendebant, quam im-

perium civile in ecclesiis erigere, ad quod a Salvatore suo haud erant missi. Atque secundum hæc cetera auctoritas facile dijudicari possunt, ut speciali examine non indigeant. conf. Calpar Zieglerus de episcop. lib. 1. c. 4 §. 16 seqq.

CAPUT II
OBSERVATIO II ad §. 4. seqq.

De electionibus primitivæ episcoporum.

Cum autor noster de more & ratione antiqua eligendi episcopos in hoc capite agat, multumque inde dependeat ad statum ecclesiæ antiquæ pernosendum & confirmandum ea, quæ lib. I observ. VI & lib. IV observ. I de jur. plebis in regimine ecclesiastico dicta sunt, non in tempus erit, hæc uberius illustrare & simul offendere, quibus artibus tandem plebs etiam hocjure privata fuerit.

Cuius eligendi naturalis ratio in collegio competit.

§. II. Naturalis est, ut, qui in collegium aliquod cooptatur, electione vel totius collegii, vel qui illud representant, assumatur, ut collegio præsit. Præmittendum vero est, hic potissimum agere de electionibus episcoporum, qui duplici modo possunt considerari, vel a) prout collegio presbyterorum præficiuntur, vel b) prout simul per consequentiam ad totius ecclesiæ præfecturam & curam deliguntur. Quoad priorem considerationem prænotandum est ex iis, quæ ad lib. I observ. V §. 5. dicta sunt, olim episcopos a presbyteris non fuisse distinctos, tandem tamen ad evitanda schismata, unum ex presbyteris ceteris fuisse præpositum tanquam caput totius collegii presbyterorum, juxta singularum ecclesiarum morem & hoc intuitu æquum erat, ut *principaliter* a toto illo collegio presbyterorum coopertum, in quo tum presbyteri clerici, tum seniores plebis, eam representantes, continebantur. Et hæcenus primaria electio huic collegio merito tribuenda erat. Quoad alteram considerationem ex statu primitivæ ecclesiæ itidem præmonendum est, in causis majoribus, totam ecclesiam respicientibus, plebem haud fuisse exclusam, sed potius desuper consultam, ut sine voluntate ejus nihil valide agi poterit. Vid. obser. V §. 2 ad lib. I. Hoc potius æquum & justum erat, populi quoque consensum in hujusmodi electionibus adhibere, quia utique negotium maximi momenti reputandum est, præficere ecclesiæ personam, quæ tanquam primum membrum eidem præset, & negotia ecclesiæ totius dirigeret. Atque ita clerici & plebs suffragis episcopi merito eligendi erant.

Primaria electio tribuenda est collegio presbyterorum.

Secundaria plebi.

§. III. Atque hanc ipsam rationem eligendi, hæcenus tantum ex statu ecclesiæ primitivæ desumptam & demonstratam, ipsa ecclesiæ praxi nunc juxta illustrare. Illustratissimus autor noster optime & distincte eandem jam in compendio resultat, quum Cyprianus passim suo testimonio confirmat. Sic enim lib. I epist. 4 modum eligendi ex praxi ecclesiæ describit: *Propter quod plebs obsequens præcipi dominicis & Deum metuens a peccatore præposito separare se debet, nec se ad sacrilegi sacerdotis sacrificium mittere, cum ipsa (plebs) maximo balsam pos-*

Probatum utrumque ex praxi primitivæ ecclesiæ.

estatum (jus) vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi. Quod ipsum videmus de divina auctoritate ascendere, ut sacerdos plebs præsentem sub omnium oculis deligatur, ut dignus atque idoneus publico judicio ac testimonio comprobetur. Et deinceps: *Propter quod diligenter de traditione divina & apostolica observatione servandum est & tenendum, quod & apud nos quoque & fere per provincias universas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, episcopi ejusdem provincie proximi quoque conveniant, & episcopus deligatur plebs præsentis, que singulorum vitam plenissime noverit, & minus minus actum de ejus conversatione perspexit.* Patet ex loco adducto, (1) populo jus eligendi olim competitivum fuisse, (2) hunc morem ab apostolico exemplo petium esse, quippe secundum quod plebs nunquam exclusa fuit, (3) imo jus recusandi indignos exercuisse (5) ordinationem vero a proximis provincialibus præstatam fuisse. Ceterum cum episcopus, ut dictum est, tanquam caput toti presbyterorum collegio præficeretur, inde fiebat, ut clerici potissimum partes in tali electione essent. Quorumlibet referri potest asserum Hieronymi: *Alexandria a Marco Evangelista usque ad Heraclum Hieronymi lo- & Dionysium episcopos. presbyteri semper nimis ex eum de electione se electum in excelso loco collocatum episcoporum nominabant, quomodo si exercitus sibi imperatorem faciat, aut diaconi eligant de se, quem indistinctum noverint, & archidiaconum nuncupent.* vid. c. legimus 24 d. 93, quod non ita intelligendum, quasi potius nullæ in hujusmodi electionibus partes fierent, sed quod presbyterorum collegium primum quoddam votum in hujusmodi electionibus haberent, cum sibi directorem & caput quoddam adscisceret.

Testimonium Cypriani.

§. IV. Sed non opus est, pluribus testimoniis hanc in rem ut, cum per priora secula ubique illa occurrant. Potissimum adhuc ex excutiendum, quomodo modum populis tenent in electionibus episcoporum, id quod non satis accurate solet explicari, cum plures nimium populo indidit, alii vero inanem electionis figuram populo reliquisse videantur. Grotius de imperio summæ, potest. circa sacra c. 10 §. 8, populo præter jus divitiarum, seu potestatem allegandam causis, ob quas is, qui proponitur, eligi non debeat, nihil tribuit, quod alias dici solet votum negatum. Sed quia sub hac voce ut plurimum jus quoddam inane comprehendit, hinc potius rem ipsam describamus, quam voce hac suspensa utamur. Concludo enim ex locis, in §. antec. adductis, presbyterorum collegio, ex quo episcopus eligendus erat,

Quoniam modernis plebs in electionibus episcoporum non tenetur?

Quoniam modernis plebs in electionibus episcoporum non tenetur?

ANNOT. AD MARGAM.

primum competisse suffragium, hoc sensu, ut unum aliquem ex se futuro episcopatu destinare poterint, sed non aliter, quam concurrente plebis consensu. Senatus itaque ecclesiasticus presbyterorum *consecrabit*, sed plebs *jubebat*, seu presbyterorum votis applaudebat, & consensum suum interponebat, quo facto demum electio valida erat. Et hoc intuitu Cyprianus populo adscribit

Ius duplex populi circa electiones episcoporum.

(I) *potestatem eligendi dignos sacerdotes*, seu suffragium suo approbandi, quos dignos ac presbyterorum collegio propositos judicaverat, (II) *potestatem recusandi indignos*, seu jus votum suum denegandi iis, quos a presbyterorum collegio designatos indignos judicabant. In similem fere modum procedebatur, ut quidem in statu democratico communibus votis causæ majoris momenti expediuntur, nam & hic senatus ad populum referre solet, cuius deinceps exit; examine prævio, vel admittitve vel rejicere sanatus placitum. Et hoc sensu episcopi electi dicuntur *presente plebe*, Cyprian. *lib. 1. epist. 4.* Alibi *suffragio populi*, *Id. lib. 1. epist. 3.* Alibi *quod plebs iudicat & testimonio comprobatus sit*, *Id. lib. 2. epist. 11.*

An & qua ratione populus quandoque ad electionibus electus fuerit?

§. V. Equidem Grotius *cir. l. §. 10* populum non semper electionibus interfuisse, nec ejus consensum prærequiritum fuisse ait, idque probare ex eodem Cypriano *lib. 2. ep. 5* conatur, ajente: *in ordinanda clericis fratres carissimi, solemnus vos ante consulere. Et mores ac merita singulorum communi consilio ponderare. Sed expectanda non sunt consilia humana, cum præcedunt divina suffragia.* Aurelius frater noster *illustri adolescenti, a Domino jam probatus & a Deo vocatus est.* Verum ex hoc exemplo nihil solidi evincere posse existimo.

De electione Aureliani, Cypriano facta.

Delituisse adhuc Cyprianum in secessu suo, cum ordinaret Aurelianum, ex ejus epistola constat, & quidem illum velut immediate a Deo vocatum esse existimabat, adeoque suffragia humana in tali casu necessaria non esse concludebat, id quod inde colligebat, quia, ut scribit, *hij confessus, & ista confessionis sua victoria gloriosus est, & quando pergit, vicinis casu factus extorris, & cum illeuo certamine fortiore pugnavit, triumphator & victor in prælio confessionis exitit.* Non ergo in genere populi consensum excluderat, sed in tali casu eum minus necessarium esse judicabat, cum immediate a Deo vocatus & gloriosa sua duplici confessione factis probatus esset, ut supervacuum videretur in ejus mores & vitam inquirere. Deinde Aurelius, non episcopus, sed tantum lector, ordinatus erat, quod factus absque consensu plebis fieri poterat, cum tantum in causis majoribus, quorum pertinebat episcopi electio, consensus plebis concurrere debebat. Idem judicium formandum de electione

Celerini lectoris, quod exemplum ibidem adducit Grotius *cit. l. nam & hunc Cyprianus* alique episcopi, qui aderant, ordinaverant, de qua ordinatione ita Cyprianus ad clerum plebemve Carthaginensem *lib. 4. ep. 20* scribit: *Excultate igitur & gaudete nobiscum, lecti literis, quibus ego & collegæ meos, qui presentes aderant, referimus ad vos Celerinum fratrem nostrum, virtutibus pariter & moribus gloriosum, clero nostro non humana suffragatione, sed divina dignatione conjunctum.* Erant tales electiones extraordinarie, eo tempore factæ, ubi ecclesia Carthaginensis episcopo suo, in fuga existenti, orbata erat, qui tamen electionem ordinare debebat, adeoque eo minus in exemplum trahende, quod in statu extraordinario contingit.

De electione Celerini.

§. VI. Ceterum populum in electionibus episcoporum plurimum valuisse, vel inde satis constat, quod candidati, qui officio huic intrandi, quorum legumum vocationem expectare, in corrupta ecclesia malebant, se plerumque ad populum eam accommodaverint; & factiones in plebe causaverint, ex quo sæpe turbæ insignes date sunt. Sidonius Apollinaris *lib. 4. epist. 29* refert, electionem in ecclesia vacante Cabilonensis factam, ad quam, ut omnia ordinata parerentur, accesserat primas Lugdunensis. Inveniebant ibi studia populi scilla in tres competitores, quorum

Illustrat ulterius populum in electionibus multum voluisse.

Exempla facti in electionibus.

hic antiquum natalium prerogativam, reliqua desunt utriusque dote, ruitabat: hic per frangores parastiticos, culinarum suffragio comparatos, Apollinaris planctibus ingerebatur: hic apice votivo fiti poterint, rancia passione promisserat, ecclesiastica planforibus præda præda fore &c. Ecclesia Bivincensis eadem fata habuit, ubi *virginis professio ordinibus quoddam sacerdoti classis cecidit. Fremit populus per studia divisus, pauci altero, multi sese non offerunt solon, sed inferunt Id. lib. 7. epist. 5.* Seditione contentiones, que inter Damasum & Ursicinum Romæ orta sunt, plenius referuntur ab Ammiano Marcellino *lib. 27.* Plura exempla a me adducta sunt in *dissert. de injustis vocat. factæ ad clamor populi*, ex quibus satis percipiuntur, candidatos plerumque anam hinc factionibus dedisse, atque adeo clerum in culpa fuisse, quod tales electiones turbulente contingerent. Vrit igitur sub hoc prætextu plebs ad electionibus postea exclusa fuerit, quasi ex hujus concursu seditiones & turbæ essent merendæ, tamen semper gravis deliquit clerus, quam plebs incauta, illam ad factiones incitando, quibus alia ratione satis præcaveri potuisset, nisi clero conducibilis visum fuisset, plebem ad omnibus negotiis ecclesiasticis plane excludere.

Clero hujusmodi turbae in electionibus.

C A P V T . V I .

O B S E R V A T I O . I I I .

In quem finem usus pallii introductus sit.

DE origine & usu pallii ita edisserit autor, uty quid iis addi possit, vix constat. Illud verò unicum potissimum ab eo observatum est, Pontificis Romano concessione pallii tandem hunc in finem usus fuisse, quo metropolitano sibi subjugu-

garent & potestatem eorum ab apostolica sede dependentem facerent. Iam autè ipsam hoc docuit Marcus Antonius de Dominis de reipub. eccles. *lib. 3. c. 11 §. 27.* ajens: *tali pallio sibi metropolitano omnes curie Occidentis subjungere volebat.*

zant. Et tandem aperte suos vasallos archiepiscopos omnes talis pallii concessione declararunt. Ad ipsum quoque non diffidit Edmundus Richerius in *hystor. Concl. gener. lib. 1. c. 12 §. 13*, sed aperte allert, pontifices Romanos pallii concessione non modo omnes ecclesias Occidentis, verum etiam Orientis sibi monarchice subdere voluisse, de quibus arcana pontificum *ad lib. V observat. XXIV* plenius actum est. Atque his ipsis quidem nunc acquirere possem, nisi dubiis quibusdam adhuc occurrendum esset, quæ contra autorem nostrum mota sunt a Natali Alexandro *tom. VI hystor. ecel. seculo IX. c. 5. art. 2 §. 4* & Ludovico Thomasino *de ver. & nova eccl. discipl. p. 1. lib. 2. c. 33 §. ult.* quæ brevibus hic removenda sunt.

De vulgato asserito, per pallium non transferri plenitudinem officii pontificalis.

§. II. Notum & pervulgatum est, vulgo asseri, per concessionem pallii metropolitani confertur plenitudo potestatis pontificalis, vel, ut Innocentius III in Concilio Lateranensi c. 5 loquitur, plenitudinem officii pontificalis, quo ipso æque indigitatur, archiepiscopos potestatem suam, quam exercent, unice fide Romanæ acceptæ ferre debere, eamque unice inde accipere, quo ipso fit, ut ante acceptionem pallii potestatem nullam in facris exercere valeant, & sic longe aditricionis conditionis sint, quam simplices episcopi, qui post consecrationem illa, quæ ordinis sunt, statum, etiam ante confirmationem, peragunt. Primario ergo inquirendum est, unde hæc assertio de plenitudine officii pontificalis natalis suos habeat.

Pallium conceditur sicut auctoritate pontificis in se, quam concessit vicarius.

§. III. Constat ex his, quæ illustrissimus autor tradidit, pallii honorem fuisse imperatorum obtinuerunt, solum patriarcbis ab initio indultum, qui illud ipsi aliis communicare non poterant, nisi consensu imperatorum. Et quidem in Occidente primis, cui pallium a pontifice concessum fuit, est Cæcilius Arelatenis; qui illud circa finem sexti seculi a Symmacho imperavit, id quod Vigilus papa *epist. 7 ad Auxantium Arelatensem* indignitatis his verbis: *Et quia digna credimus ratione compleri, ut agenti vices nostras pallium non desit ornatus, usum tibi ejus, sicut decepsori tuo prædecessor noster sancta recollectionis Symmachus legitur contulisse, B. Petri sancta auctoritate concedimus.* Ex quibus verbis concludi potest, idem pallium episcopo Arelateni concessum fuisse, quod esset fide apostolice vicarius, ut, sicut ipse pontifex hoc ornato a reliquis distingueretur, ita quoque ejus vicarius hoc charactere representatio ab aliis distingueretur. Sic itaque eo tempore per concessionem pallii simul transferrebat vicarius fide Romanæ, seu, quod idem est plenitudo officii pontificalis & character representatio pontificalis auctoritatis. Vt vero metropolitani proprio jure satis amplam habere potestatem, tamen inter ipsos metropolitanos de prerogativa æmulationis coorte sunt, atque hinc eo facilius vicarium fide apostolice Arelatensem experiebant, quo magis ita inter reliquos ob characterem representativum præminerent, sicut ipsi episcopo Romano metropolitani facile primas dabant. Atque hæc est prima origo assertionis illius decantate de plenitudine officii pontificalis, quam vicarii propter vicariatum, & hinc ad-

Et hoc sensu vicarius per pallium non concessit plenitudinem officii pontificalis.

junctum honorem pallii sibi tribuebant. Et hæc ratione Gregorius M. *lib. 12 in dicit. 7 epist. 31* Augustino legato suo apud Anglos in hæc verba rescribit: *In Galliarum episcopos nullam tibi AVTORITATEM (plenitudinem officii) pontificalem tribuimus, quia ab antiquis nostrorum prædecessorum temporibus pallium (auctoritatem pontificalem) Arelatensis episcopus accepit, quem vos privare AVTORITATE præcepta minime debemus.* Si ergo contingat, ut fraternitas una ad Galliarum provincias transcat & aliquæ ex AVTORITATE (apostolica) agendum fuerit, cum prædicto Arelateni episcopo agatur &c. quem locum etiam refert Gratianus c. 3. c. 25. q. 2. Idem Gregorius M. prædicto episcopo Augustino, legato suo, usum quoque ex eadem ratione concesserat, ut patet *lib. 12 epist. 15*, ajens: *Et quia nove Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem domino largiente, & te laborante peracta est, usum tibi pallii in ea ad fide missarum solemnita agenda concedimus, ita ut per loca singula duodecim episcopos ordines &c. Idem Joanni episcopo primæ Iustinianæ Ilyricæ in hæc rescribit verba: *Pallium vobis ex more transmissimus, & vices vos apostolica fide agere, iterata innovazione decernimus.* Pallium itaque erat dignum concessi vicariatus, & inde dependens auctoritatis pontificalis, quo non indigebat alii metropolitani, qui vicarii tales minime erant, ut interim, quo ad auctoritatem metropolitanam spectarent, omnino expedire possent.*

§. IV. Agnoscat hoc ipsum Ludovicus Thomassin. *cit. l. c. 34 §. 7*, quamquam tres excipiat, qui pallii honorem absque vicariatus prerogativa obtinerent. Unde concludit in antiquitate ecclesiastica veratissimus Samuel Basnage *tom. 3. annal. ad ann. 516 §. 16*, pallii millionem non perpetuum fuisse communicati vicariatus inditum, idque probat (1) exempro Joannis Costitii, cui pallii honorem largitus est Gregorius absque vicariatus dignitate. At vero hoc ipsum merito in dubium vocatum est supra a Baluzio *lib. 5. cap. 29 §. 11*, utri enim dicitis verbis vicariatus simul hanc collatus fuerit, tamen non erat necesse, verbis id exprimeret, quod hoc ligno, pallii millione, satis declarabat. Eo tempore enim conelamatur erat, pallium vicariatus pontificis Romani denotare, & sic sufficiebat, pallio aliquem a pontifice decorari, ut inde de vicariatu constaret. Pater hoc ipsum est *epist. Gregorii ad Augustinum scripta & §. antec.* relata, qua auctoritatem ei in Gallias denegat, quoniam Arelatensis pallium accepisset. Nulla ibi fit mentio vicariatus, sed solum pallii, quod indicium vicariatus erat. Et constat ex omni antiquitate, veltimentis officii potestatem denotare. Idem judicium formandum est de reliquis exemplis a Basnagio additi. Nam (2) Syagrio Augustodunensi pallium a Gregorio M. concessum esse constat *lib. 7 epist. 11*; sed tamen quod id denegerit vicariatus, nulla ratio est, nisi quod Gregorius verbis id ipsum haud expresserit, quod tamen non erat necesse. (3) Episcopo Messanensi & Salontino idem pallium a Gregorio datum est, & consequenter quoque jura pallii, quæ tunc unice consistebant in vicariatus honore, id quod etiam rationem habet, tam

ad Gregorium M. legatum Augustinum

ad Augustinum legatum Gregorium M.

ad Augustinum legatum Gregorium M.

Joannis Costitii vicarius accepti pallii

De vicariatu Syagrii

De vicariatu Messanensi & Salontino

*Metropolit-
anorum munus
amulatione, in
pallio impo-
nendū.*

*Inde pontificis
aniam sum-
avit, subju-
gendi metropoli-
tano.*

*Respondetur
ad dubia Na-
tali Alexan-
dri.*

*Thomassinus ar-
gumenta refut-
antur.*

pallium solis patriarchis competere, & sic quoque non alii, quam qui eos representarent.

§. V. Cum itaque alii metropolitani, qui pallii honore non erant decorati, ejusdem cum ceteris praxogative participes fieri anhelarent, hinc postea factum, ut preces ejus rei nomine frequenter ad sedem Romanam dirigerentur. Et huc tendit Gregorii illud in e. 2. 100: *Prisca consuetudo obtinuit, ut honor pallii, nisi exigentibus casibus meritis & fortiter postulanti dari non debeat.* Ecce ut eo reclus hoc honore possentur, Regum intercessionibus utendum erat, quorum exempla plura adducit Natalis Alexander tom. 6 hist. eccl. ad

scilicet. 9 c. 5. tit. 2 §. 4. Non poterat sane commodario occasio abire Romanæ sedis offerre, imprudenter metropolitano, quorum potestatem & auctoritatem imprimis monarchie papali hæc tenus obtinuisse animadverteret, sub jugum mittendi, quam hoc vere palliato honore, quo adducebantur, ut sponte colla sua potestati Pontificis submitterent. Incepto exilium abant, dignitati & auctoritati suæ aliquid accessurum esse per honorem pallii, cum tamen in effectu hoc ipso in totum dependere a Pontifice Romano inciperent, ut quicquid hæcenus proprio jure peregerant, in postquam tanquam ministri Pontificis vi pallii accepti expedirent, & ita potiores actus ordinis, quos tanquam metropolitani proprio jure antiquius exercuerant, non aliter quam in pallio petere possent, cui ex primæ impositione sua plenitudo officii Pontificali, h. e. auctoritas Pontificis Romani cohereret. Satis congrue itaque autor illustrissimus asserit, pontifices Romanos maxime adhibuisse curam, ut Gallicanis episcopis novam fervitorem imponerent, quod quidem tanquam falsissimum commentum expuldit Natalis Alexander cit. l. sed ex fatis infirmæ ratione, quod reges Gallie a sede apostolica pallium pro regni sui archiepiscopis frequenter postularunt, & ipsi archiepiscopi ardentissimi votis illud expetierint atque flagitarent. Res ipsa negati nequit, sed consequentia inde deducta laborat. Solemus avibus & feris bellis, in libertate naturali adhuc vagantibus, hujusmodi elatas proponere, ut artificio quodam illecebroso sponte in sui inretium ruant. Apprimè Petronius: *Sicut muta animalia cibo insensantur, sic homines non sapientur, nisi aliquid morderent.* Eadem methodo usus est pontifex Romanus, qui metropolitano non aliter, quam honore pallii, inescari posse videbat, & ita artificio hoc efficitur, ut ex invitatione fervitorem sponte subirent. Memor erat pontifex illius, quod apud Terent. in *Adeph. act. 2. sc. 2* legitur: *iniquam rem facies, ubi nescis inescare homines.* Id ergo unice probant exempla a Natali adducta, pontifices ab initio non obtulisse pallia archiepiscopis, quod non necesse erat, quum sponte sua illa ambirent, non vero, quod non intenderint hæc eia eos subjugare, cuius contrarium eventus & præteris rerum status docuit.

§. VI. Superest, ut Thomassinus argumentis quoque sanctificamus. Instat, (1) ne quidem Gregorii M. tempore patriarche Antiocheno licuisse sine pallio pontificalia exercere. Verum illud ipsum patriarche Antiocheno nullum præjudicium adferre potuit, utpote qui pallio utebatur non tanquam vicarius Romani episcopi. Grævius utique præjudicium hic mos adferret metropolitans occidentalibus, qui, dum absque pallio pontificalia agere non poterant, sed illud prius a pontifice impetrare debebant, agnoscere tandem cogebantur, scilicet per pallium plenitudinem officii pontificalis, h. e. omnem suam potestatem; quam olim suo jure exercebant, accipere, & summo pontifici acceptam ferre. Pergit (II) ipsam imperatoris curam sese ad hoc potestille, quæ utique sub jugum aliquod ejusmodi novum mittendis imperii orientalis episcopis famulata non esset. Forlan respexit ad exemplum Iustiniani, qui a pontifice Rom. impetravit, ut archiepiscopus primæ Iustiniani vicariatium sedis Romanæ cum pallio obtineret. Sed in hoc exemplo singularis rationes & circumstantie occurrunt, supra ad lib. 5. cap. 29. obf. 21. pluribus exposite, ex quibus proinde nullum argumentum huc trahi potest. Pergit (III) in sola metropolitani ordinatione vel confirmatione datum olim fuisse pallium, & hinc mirum esse, si ea sentim inducta sit consuetudo, ut ne quis pontificali ullo ante consecrationem aut confirmationem munere fungeretur, & semel inducta, etiam tunc obtinerent, cum jam post consecrationem pallium demum mitteretur. Hic multa cumulat Thomassinus, quæ illud non evincunt, quod evincere debebant. Pallium occidentalibus in ipsa consecratione datum ab initio fuisse, dubium est, cum exempla prima ostendant, post consecrationem demum pallium missum fuisse; neque indigebant metropolitani confirmatione pontificis, uti autor illustrissimus cap. 5. hujus libri egregie ostendit. Qui itaque pallium accipiebant, ab initio non ipsa consecratione nec in testram confirmationis pontificis illud accipiebant, sed ad vicariatium sedis Romanæ sustinendum. Postquam autem, semel insecratis hoc pallio metropolitani, necessitas eis imposita cepit, pallium a pontifice accipiendi, simul auctoritas Romani episcopi sensim invaluit, ne ante acceptum pallium pontificalia exercerent, quo ipso factum, ut non amplius suam potestatem ex consecratione, sed ex pallii missione consequerentur, & ita in peiorem conjecturam fuerint conditionem, quam in qua sunt simplices episcopi, qui actus ordinis statim post consecrationem peragere possunt. Instat ulterius (IV) pallium proprium esse pontificis ornamentum, nec novum aut mirum videri debere, si ei, qui ordinatur, sine proprio suscepto ordinis habitu, ordinem deinceps exercere non liceat. Fallit vero Thomassinus, existimans, pallium fuisse proprium ordinis suscepti habitum, cum ordinem metropolitano per consecrationem accepit, pallium vero tantum suscepti vicariatium indicium fuerit. Id ipsum vero ex auctoritate sedis Romanæ factum, quod ex post facto pallio hæc virtus adscripta fuerit, quasi jura metropolitana & actus ordinis demum haberet, quia falsa persuasione semel stabilita, demum factum est, ut metropolitani hoc jugum subire coacti fuerint. Pergit (V) patriarchæ & metropolitani, cum deponunt, pallium auferri. Sed quid inde?

Nullum præjudicium adferre potuit, utpote qui pallio utebatur non tanquam vicarius Romani episcopi. Grævius utique præjudicium hic mos adferret metropolitans occidentalibus, qui, dum absque pallio pontificalia agere non poterant, sed illud prius a pontifice impetrare debebant, agnoscere tandem cogebantur, scilicet per pallium plenitudinem officii pontificalis, h. e. omnem suam potestatem; quam olim suo jure exercebant, accipere, & summo pontifici acceptam ferre. Pergit (II) ipsam imperatoris curam sese ad hoc potestille, quæ utique sub jugum aliquod ejusmodi novum mittendis imperii orientalis episcopis famulata non esset. Forlan respexit ad exemplum Iustiniani, qui a pontifice Rom. impetravit, ut archiepiscopus primæ Iustiniani vicariatium sedis Romanæ cum pallio obtineret. Sed in hoc exemplo singularis rationes & circumstantie occurrunt, supra ad lib. 5. cap. 29. obf. 21. pluribus exposite, ex quibus proinde nullum argumentum huc trahi potest.

Pergit (III) in sola metropolitani ordinatione vel confirmatione datum olim fuisse pallium, & hinc mirum esse, si ea sentim inducta sit consuetudo, ut ne quis pontificali ullo ante consecrationem aut confirmationem munere fungeretur, & semel inducta, etiam tunc obtinerent, cum jam post consecrationem pallium demum mitteretur. Hic multa cumulat Thomassinus, quæ illud non evincunt, quod evincere debebant. Pallium occidentalibus in ipsa consecratione datum ab initio fuisse, dubium est, cum exempla prima ostendant, post consecrationem demum pallium missum fuisse; neque indigebant metropolitani confirmatione pontificis, uti autor illustrissimus cap. 5. hujus libri egregie ostendit. Qui itaque pallium accipiebant, ab initio non ipsa consecratione nec in testram confirmationis pontificis illud accipiebant, sed ad vicariatium sedis Romanæ sustinendum. Postquam autem, semel insecratis hoc pallio metropolitani, necessitas eis imposita cepit, pallium a pontifice accipiendi, simul auctoritas Romani episcopi sensim invaluit, ne ante acceptum pallium pontificalia exercerent, quo ipso factum, ut non amplius suam potestatem ex consecratione, sed ex pallii missione consequerentur, & ita in peiorem conjecturam fuerint conditionem, quam in qua sunt simplices episcopi, qui actus ordinis statim post consecrationem peragere possunt. Instat ulterius (IV) pallium proprium esse pontificis ornamentum, nec novum aut mirum videri debere, si ei, qui ordinatur, sine proprio suscepto ordinis habitu, ordinem deinceps exercere non liceat. Fallit vero Thomassinus, existimans, pallium fuisse proprium ordinis suscepti habitum, cum ordinem metropolitano per consecrationem accepit, pallium vero tantum suscepti vicariatium indicium fuerit. Id ipsum vero ex auctoritate sedis Romanæ factum, quod ex post facto pallio hæc virtus adscripta fuerit, quasi jura metropolitana & actus ordinis demum haberet, quia falsa persuasione semel stabilita, demum factum est, ut metropolitani hoc jugum subire coacti fuerint. Pergit (V) patriarchæ & metropolitani, cum deponunt, pallium auferri. Sed quid inde?

*Pallium olim
in ipsa consec-
ratione non
latum dubi-
tur.*

*Pallium olim
non fuit ordi-
nis suscepti in-
dicium.*

*Olim pallii pri-
vatio non erat
metropolitano
potestatis pri-
vatio.*

scilicet postquam per pallii acceptionem subjugati sunt metropolitani, necesse fuit, post depositionem illud eis auferre, & amissionem pallii simul involvere amissionem dignitatis metropolitanae. Olim non erat sic. De Salonitano episcopo Gregorius M. lib. 2 ep. 16 ind. 10 ita scribit: *quod si facere hoc contumaciter, ut consuevit, forte distulerit, usum epipallii, qui ab hac sede concessus est, ex auctoritate sedis apostolice contradicere. Quem si, etiam amisso pallio, adhuc in eadem pertinacia perseverare persevererit, dominici quoque corporis & sanguinis eundem amissionem participatione privabis. c. 8. d. 74.* Minatur hic Gregorius Salonitano privationem pallii, seu vicariatus sedis Romanae; aut nequaquam juris metropolitani, quod extra pallium habebat, id quod quidem pontifici haud erat integrum, cum in dependens episcopis & multo magis archiepiscopis solus episcopus Romanus nihil absque Concilii auctoritate decernere poterat, ut infra pluribus autor illustrissimus ostendit. Illud eadem adimere poterat Gregorius, quod a sedo

154
Romana ipsi concessum erat, scilicet pallium, & ei coherentem vicariatum, nequaquam vero dignitatem episcopalem. Neque hanc Gregorius fuisse sententiam, verba sequentia indicant, quibus eadem communicationem minorem minatur, si amisso pallio in eadem pertinacia perseveraret. Quomodo vero deponitur episcopus adhuc in contumacia perseverare potest tali, qualis in *cit.* reprehenditur? Non ergo amissio pallii inferebat amissionem dignitatis episcopalis, licet, qui deponeretur, simul pallium amitteret, cum ita simul vicariatu privaretur. Pergit (VI) si metropolitani olim tandiu abstinerent a pontificali munere, donec ab imperatore acceperissent pallium, idem quoque observari debuisset, ubi a pontifice illud acceptum est. Aut idem hic respondere, quod ad primam objectionem responsum est. Septimum argumentum idem est, quod Natalis Alexander adducit in *6. antec.* jam rejectum, nec nomum ab hoc adeo differt, ut proinde ulteriori disquisitione hic superfedendum sit.

CAP. VII.

OBSERVATIO IV ad §. 4.

Bonifacius metropolitano ad pallium promotionem ad primatum, ut eos sedis papali subiaceret.

Certum est, Bonifacium legatum sedis Romanae primus auctorem in Synodo anno 742 fuisse, ut metropolitani omnes pallium a pontifice Romano petere necessum haberent. Quo consilio autem id ipsum factum fuerit, non constat. Autor nosse satis probabiliter docet, hoc ideo factum fuisse, ut metropolitani Galliae jugum Pontificis subire eo facilius adtingeret, id quod tamen maxime displicet Thomassinus *de ver. & nova eccl. discipl. p. 1 lib. 2 c. 55 §. 4 199.* Sed si feriem rerum considero, auctoris nostri conjectura calculum merentur. Scilicet vicariatus abolitus erat, atque simul illud vinculum, quod metropolitano sedi Romanae conglutinaverat, laxatum videbatur. E contrario Bonifacius, quem ad hoc negotium satis aptum & astutum pontifex judicabat, variis artibus & ecclesiasticis germanicis & deinceps gallicis sedi Romanae funditus subiciendas allaborabat, idque vi juramenti praestitit, per quod Gregorius anno 723

ipsum ad hoc obstrinxerat, scilicet ut in omnibus utilitatem & commodum ecclesiae Romanae promovere deberet. Vihujus juramenti & praeterea legationis apostolice multa singularia in commodum ecclesiae Romanae egit, & inter alia decantatam illam Synodum anno 742, de qua autor hic, coegit, ubi metropolitani necessitas impolitae legitur, querebant pallium a pontifice. Mirum hoc eundem videri potest, qui factum, ut Bonifacius hujusmodi disciplinam incantus metropolitani praescribere poverit, cum tamen pallii concessio ex solius pontificis grana non Bonifacii vel Concilii dispositione dependeret, qui forsitan agreebamitteret, ut communi uti pallii honor ita vileceret. Aut nota erant Bonifacii artes aule Romanae, cui hoc medium adstruendum metropolitano non poterat esse ingratum, ut etiam eventus docuit, cum Zacharias statim promissus fuisse legatur in transmittendis pallii, cognatum habens, hoc modo metropolitano demum subijci posse,

CAP. VIII.

OBSERVATIO V.

Cur tam diste §. I. pantes sint sententia de origine annatarum.

Quatuor jura cognata referuntur.

Aut Regalarum quid?

Questio de annatarum origine satis intricata variisque dubiis involuta est, quae meo iudicio inde imprimis nata esse videntur, quod res inter se affines non satis sollicite distinguerent, quae licet in se differant, tamen apud scriptores antiquos non raro sub voce *annatarum* generaliter venire solent. Et quidem quatuor jura cognata circa hanc materiam deprehendo, quorum tamen diversus est origo & ratio. Huc pertinet (1) *Ius regalarum.* (2) *Depositi* (3) *Spolii* (4) *Annatarum* stricte didicendum. Vi de horum jurum differentia eo rectius constat, singulorum definitiones prius exponere necessum erit.

§. II. Scilicet *ius regalarum est jus regum fruendi*

diridibus ecclesiae vacantis & conferendi beneficia, curam animarum non habentia, quae alias ab episcopo conferri solent, donec novus episcopus juramentum fidelitatis praestiterit regi, & ab eo investituram honorum ecclesiasticorum, ceteraque hinc necessaria acciperit. Natalis Alexander tom. 7 hist. eccl. ad sec. 13 diff. §. 1. 1. Hujus juris potissimum duo allegantur fundamenta, (1) *Consuetudo & desensio*, quae cum omnnes ecclesiae in territorio imperantis fruantur, merito eorum videntur, ut in usus regio aliquid conferant, & publicis utilitatibus prospiciant. (2) *Vanitas feudorum regaliu.* Cum enim bona ecclesiastica feudi jure ad principem supremum pertinebant, & vero per mortem episcopi vacabant, seu

Fundamenta juri regalarum.

da

da hæc ecclesiastica tam diu redibant ad dominium feudi, donec, episcopo noviter electo, rursus per investituram conferrentur, & ita per necessitatem consequentiam fœderis princeps, tanquam dominus feudi, vacantis ecclesie reditus interim percipiebat, & beneficia, quorum collatio inter fructus reputatur, conferrebat, quod pluribus exemplis ex his duobus fundamentis illustrat Natalis Alexander. *cit. l. art. 2 & 3.* Tempus vacantie secundum jus Canonicum restrictum quidem est ad tres menses, sed hoc spatium, jure hoc innotrologio, longius olim extensum videntur, ut principes summi diutius bonis vacantis ecclesie fruereutur, vel licet electus esset novus episcopus, tamen investitura, quæ a manu regia accipienda erat, quodammodo protrahenda esse videbatur, ut vel adantiam spatium redituum horum proventus fisco regio saepe applicarentur. Dicitur hoc ipsum ex diplomate Frederici II, anno 1216 *V. Idus Maji Heripoli dato*, quod exhibet Meibomius *vol. 3. rer. german. pag. 187*, ex quo sequentia huc transferam: *Vicem illam consuetudinem detestantes, quam antecessores nostri Romanorum imperatorum & reges in cathedralibus exercebant ecclesias, & abbatias, que manu regis porriguntur, quod auctoritate decedentibus episcopis & prelati carum, non tam reliquis rerum mobilium eorum conferre occupare & committere in usus proprios occupatos, quæ etiam reditus & percipitur per totius anni curriculum ita profus auserre, ut non possint sibi bona decedentis, nec succedenti prelati necessarios ministrari, forsan ideo, quod investituram post electionem diutius protraherent.*

§. III. Cum itaque non raro contingeret, ut reditus vacantis ecclesie per integrum annum fisco regio adhiberentur, inde aliquod simile cum annatis, de quibus hic potissimum disquirendi locutus, habuile videntur, interim tamen sedulo cavendum, ne in hisce reditibus propterea annatas invenisse nobis & aliis persuadearis, que adhuc diversæ sunt nature. Neque enim tantum ad annum, sed etiam ulterius saepe extendebatur horum redituum percipiōnes. vid. Arnoulds Labecensis *lib. 3. c. 16.* Neque tantum imperatores Germanie, sed etiam reges Gallie hunc morem observasse leguntur, ut constat ex Orderico Vitali *lib. 10 de Guillelmo Ruffo rege Anglie p. 763*, ubi ait: *desuntis prefatisibus & archimandritis, satellites regis ecclesiasticas possessiones & omnes gazas invadebant, erimoneque suis plus dominio regis unum manipabant. Sic nimium pro cupiditate redituum, qui redebantur, ecclesia vacabant, necessariusque carentes passibus dominice ovæ lupinis morsibus patebant.* Sed de hoc jure illustratissimus autor *lib. VIII* fuit ager.

§. IV. Purg ad *jus deportus*, quod vocant, quod fere cum jure regularum convenit. Conf. Ludovicus Thomassinus *de vet. & nova eccl. discipl. p. 3 lib. 2. c. 37.* Sicut enim summi principes beneficiorum vacantium, que ad suam collationem pertinebant, reditus, quantum vacarent, percipiebant, ita quoque episcopi vel alii prelati beneficiorum vacantium, ad suam collationem pertinentium, fructus sibi vindicabant, quamdiu scilicet beneficia vacarent. De hoc jure egre-

gium testimonium adhuc superest in *c. 9 de officio ordinari. in 6*, ubi Bonifacius VIII ita: *presunt prohibemus edito, ne episcopi vel eorum superiores aut abbates, seu quis alii regulares vel seculares prelati aut ecclesiastica quacunque persone vacantibus dignitatibus, personaribus, prioratibus vel ecclesiis quibuscunque sibi subjectis seu ad collationem, ordinationem, presentationem vel custodiam pertinentibus, eorumdem bonis (motientibus eorum rectoribus vel ministris) in ipsi inventa (que per jus spoli sibi vindicabant) sive vacationis ipsorum tempore obvenientia (que per jus deportus acquirerebant) que in utilitatem eorum expendi vel futuris debent successibus fideliter referari, occupare, aut in usus suos convertere a quodammodo presument, nisi de speciali privilegio vel consuetudine jam prescripta legitime, seu alia causa rationabili hoc eisdem competere dignoscatur.* Patet ex hoc textu, (1) jus spoli & deportus differre, (2) jus deportus fundatum esse vel in jure conferendi vel custodiendi vacantes ecclesias; quemadmodum enim prelatore per investituram a regibus conferrebantur, ita a prelati beneficia minorâ itidem jure fecit collata esse constat, & sic prebendam mortuo beneficiario vacans redibat ad collatorem ordinarium, (3) jus deportus non absolute prohibuit a Beneficio VIII, sed casum consuetudinum vel privilegii adhuc exceptum esse. Solentem vero ut plimum ejusmodi reditus per integrum annum reservare, cum alias plene & integre fructus beneficiorum vacantium haud perciperent. Constat id ipsum ex *l. c. unde excessus. pralati* ubi Clemens VIII: *Prætere interim digne abbatibus, priores ac alios beneficiatos beneficis suis privatis, ut sic fructus beneficiorum illorum percipere valeant primo anno prætextu privilegii, quod asserunt se habere, quod neque ad certum tempus fructus beneficiorum vacantium possint percipere primi anni.* Et in hoc intuitu annate etiam dicuntur, vid. Carol. du Fresnoy in *glossar. voc. deportus*, an vero annatis illis, quas pontifex hodie percipit, accenseri possint, inferius dicendum erit. Interim quos abusus hic in adducto textu Clemens V taxavit, ipse in Anglia exercuisse legitur, ubi ex Matthæo Westminsterensi & Wallinghamo in *lib. 15 postquam Nensuria refert Natal. Alexand. non VIII* *lib. 1. c. ad. fe. 15. art. 1. §. 8.* Illius quidem verba ex eo referre placet: *Clemens V, videns intractabilem quorundam episcoporum Angliæ avaritiam, importune postulantium, primas vacantes ecclesias per annum in suis diocesis sibi concedi, adveniensque, quia quod postulati inferior, potest & superior, appropriari sibi per biennium omnes proveniunt de primo vacantibus in Angliâ, videlicet de primo anno primos fructus, tam de episcopatibus, abbatibus, prioratibus, prebendis, rectoribus & vicariis, quam de ceteris minutis beneficiis. Sed uti opime Natalis Alexander *cit. l.* observat, hæc vacantium ecclesiarum appropriatio quoad reditus annales non fuit perpetua, sed ad breve tempus, non in ecclesia universali, sed tantum in Angliâ; & hinc non recte natales annatarum papalium, proprie dictarum, inde perperantur. Nam Ioannes XXII in *extravag. 2 de elect. & elect. potest.* jus hoc deportus, quod prelati competebat, restringit ad certum modum, & pro-*

Quia ad annuum septuaginta beneficiorum, hinc jus regularum aliquam assine cum annatis habuisse videtur.

De jure deportus.

Ius deportus per integrum annum nulli rimum daretur.

Pontifex postea idem jus deportus quandoque exercuit.

Ab hoc jure deportus, quod exercuit Clemens V in Angliâ, non recte natales annatarum papalium.

prohibuit, ne fructus integros vacantis beneficii prelati sibi vindicent, quod jus ibidem vocat *Annata*. Et quamvis anno 1317 fructus primi anni pro necessitatibus ecclesie Romane ad certum tempus sibi reservaverit, & hoc anno 1319 nova constitutio declaraverit, que est in *extrav. comm. 11 de preb. & dignit.* tamen hoc onus nec perpetuum fuit, nec omnia quocunque beneficia oneravit, unde rursus non recte initia annatarum, que hodie aule Romane solvende sunt, a Johanne XXXII peruntur, ut infra planum faciam. Brevis enimque jus & regularium & deponitur cum anatis similitudinem habent, sed propterea cum illis confundi non debent.

Spoila episcoporum quia?

§. V. Vtique tam juri regularium, quam deponitur conjunctum plerumque erat *jus colligendi spoila* episcoporum vel aliorum beneficiorum morientium. Constitutebantur enim spoila in substantia a beneficiis relicta & extraneis ecclesiasticis haecenus acquiritur, de qua disponere post mortem haud poterat, cum secundum traditionem ecclesiasticam clericis redditum non essent dominii, sed nudi usufructuarii, c. 25 & ult. c. 12 q. 1. Distinctio hujus juris a deponitur jam §. antec. facta, nec ipsum a Bonifacio VIII absolute sublatum est, uti antea ostensum, quamvis Clemens V in *constit. un. de excess. prelati* id ipsum more aliorum pontificum non adeo probaverit, ajens: *quibus (fructibus vacantis beneficii) non contenti equos, boves, thesaurum & alia bona monasteriorum & beneficiorum vacantium illicite occupant, que essent futuris successibus reservanda.* Sed de his spoiliis nihil ulterius hactenus dicere, cum lib. 8 de illis autoriter edisserat, & Ludovicus Thomassinus p. 3 de *vet. & nov. eccl. discipl. lib. 2 c. 53 seqq.* satis distinde hac materia elucidaverit.

Quid sint annata proprie dicta.

§. VI. Pervenio denique ad *Annatas papales*, proit quidem hodie ab aula Romana percipiuntur. Scilicet sicuti in rebus vacantis ecclesie jus regularium & deponitur consistebat, ita annate proprie dicte a novo prelato tanquam tributum quoddam solvuntur pontifici Romano, ecclesia non assumptis vacante. Hoc sensu a Carolo du Fresnoy in *glossar. sub voce Annata* definiuntur, quod *sunt redditus unius anni, ab eo, qui recens in demortui episcopi aut Abbatis locum succedit, ex solvi summo Pontifici solvitur.* Id tamen circa hanc definitionem monendum indico, quod *Annata* improprie dicantur *redditus unius anni*, cum ipsi redditus unius anni non solvantur, sed loco eorumdem certa quantitas taxa, que tamen omnes anni fructus non exhaurit.

Differtentia annatarum a jure regularium & deponitur ostenditur.

§. VII. Differtent ergo hae annatae ab haecenus expolitis jurbus varia ratione. Nam (I) jus regularium & deponitur, quod etiam aliquando pontifex exereuit, exerebatur, ecclesia vacante & ita redditus ecclesie vacantis sibi vindicabant, quibus hoc jus competeat, non vero a novo prelato hos redditus exigebant, statim enim ac ecclesia vacare desinit & ipsi de novo prelato prospectum, hoc jus cessabat. Hoc intuitu saepe vacabant ecclesie ad plures annos, ut eo diutius fructus hi, quibus praedicta jura competeabant, percipere possent. Sed annatae exiguntur a novo prelato tanquam tributum quoddam ex fructibus primi

Annata deorum solvantur.

anni, postquam ecclesie jam prepositus & de beneficio investitus est. Hoc ipsum testatur Durandus, qui tempore Clementis V vixit, in loco ab autore illustrissimo adducto in §. 14, ubi ait: *Pluries Romana curia Dominorum Cardinalium vult habere una cum Domino Papa certam portionem de prelati, qui promovetur ibidem.* Luculenter id ipsum ostendit Durando fere corvus Ioannes Andreae in c. 15 X de *offic. judic. ordin. ajens: Pluries claravimus tantum, quod de hoc fuit sermo in Concilio Viennensi, quod optarem, quod curia reciperet vicisfam redditum clericorum totius orbis ad sustentationem papae & Cardinalium, & nihil exigi posset pro servitiis prelatorum, quos promovet, exceptis salariis laborantium, puta scriptorum & similium, & tunc provideret legatus & nuncios, quos mittit de praedicta quota.* Absolveret autem ab exactioe fructuum primi anni exactiois decimarum & similibus, que non pullantur. Ostendunt antecessoria, Ioannem Andreae nequaquam loqui de *fructibus ecclesie vacantis*, quippe quos Clemens V tantum ad breve tempus sibi vindicaverat, ut §. 4 ostensum est, sed de alia exactioe, que a novo prelati curie Romane ratione fructuum primi anni in alium finem praestari debebat. Vtique locus simul ostendit jus deponitur & annatas simul, sed diverso tempore & modo a Clemente exercitum fuisse, has quidem per univervum orbem, illud vero tantum in Anglia; has a novis prelati solutas fuisse, illud vero fructus vacantis ecclesie comprehendisse, has aula Romana primario percipere, illud vero ab episcopis & aliis prelati exerebatur, uti ipse Clemens V in *Const. 11 de excess. prelat.* agnoscit.

tur, beneficii non amplius vacante.

Jus deponitur & Annatarum simul exerebantur olim a pontifice.

§. VIII. Evidens vero preterea Ioannes Andreae Episcopi *jus loco cit.* provocans ad Hostiensium, quod *episcopi annatarum hoc jus annatarum convenit imitari, quod esse non quousque exerecere ausi sunt.* Evidens hoc ipsum rediit ex Concilio Palentino in Hispania anno 1322 sub Ioanne XXII, Clementis V successore, celebrato, ubi *can. 19* hac de reita cautum legitur: *Gratia si non Annata progratis datur & recipitur, gratia non est. Nonnulli per collationem vero prelatorum, ut accipiunt, cum beneficio conferunt, occasione collationis fructus fructus eorumdem beneficiorum aut aliquam ipsorum partem seu summam aliquam pecunie exigere & retinere praesumunt. Cuius igitur corruptelam in huiusmodi sacri canonis distantur, jubemus &c.* Nihil aliud nisi annatas hic intelligi, contextus docet, & tamen mirandum, quod annatarum exactio episcopis prohibita sit, que tamen jam aetate Clementis V in usu fuisse, ut paulo ante ex Durando demonstratum est, & ita sub Ioanne XXII continuasse videntur. De quo distinctius adhuc rem enarrat Odericus Rainaldus in *annal. eccle. Notam respiciat ad ann. 1392 n. 1* ajens: *Ingravescentibus ei pecunia, monium, quod annate solvantur ab eo collatio, sed apostolica conferrentur, vestigalium, que primo habente anno obvenient, dimidia pars in huiusmodi pontificum inferrentur.* Loquitur praedictus autor de Bonifacio IX, qui quidem non primitus annatarum rationem invenit, sed potius plenus explicuit, & certa lege corroboravit. Tria vero ex praedicto loco annoto, (I) annatas tantum obtinuit in

ANNOT. AD MARCAM.

in beneficiis noviter collatis non vacantibus, (II) non comprehendisse integros anni primi fructus, uti quidem jure regulariarum & deportus. (III) Annatas solutas fuisse ob collationem beneficiorum. Vtrumque constat præterea Platina in *vita Bonifacii IX* p. 247, his verbis. Tum vero Bonifacius sine vice-communi potentiam vericis, sive augende ditonia ecclesiasticæ cupidus, annatarum usum beneficiis ecclesiasticis primis imposuit, hac conditione, ut, qui beneficium consequeretur, dimidium anni proventus sibi apostolice persolveret. Non ergo annate sunt reditus vacantis ecclesiæ sed primi anni post provisionem. Paulus Langius, qui circa annum 1710 floruit, in *Chronico Civitatis*, quod Pistorius publicavit, idem fere repetit, ajens: *Anno Domini 1404 Bonifacius, summus pontifex, dicens clausis extrinsecum, qui primis annatis beneficiis ecclesiasticis imposuit, ut beneficium adeptus dimidium anni proventus apostolice solvere sibi.* Si ergo beneficium adeptus annatas solvere debet, falsum omnino est, quod solvantur ex redditibus ecclesiæ vacantis.

Regularium jus & annatarum diversum fundamentum habent.

Annate solvantur propter provisionem.

§. IX. Sed progredior ad aliam differentiam. Nam (II) in fundamento quoque annate a jure regulariarum & deportus toto celo differunt. Fructus ecclesiæ vacantis vel a summis territoriorum dominis, vel ab aliis prelati percipiébantur ideo, quod, vacante ecclesiæ, beneficium ad eorum collationem spectans, ad eos devolveretur, & sic jure quodam feudii, ut supra dictum est, hujus reditus, per annum & ultra perciperent. At annate Pontifici præstantur propter provisionem seu promotionem, ut instar remunerationis vel honorarii cuiusdam esse videntur. Et hoc intuitu a noviter promotis exsolvi debent, & a pluribus in classam Simonie relate sunt, quia pro ipsa promotione solvi videntur, quæ omnia plenius illustrantur exiis, quæ illustrissimus autor de origine annatarum in hunc sensum egregie edidit, cujus industria aliis in hac materia laborantibus palmam præcipit, qui confusione nimia hæc jura affinia inter se miscuerunt, & solidi nihil in conclusionibus atulerunt, ut ex iis, quæ tradit Natalis Alexander & sibi modo etiam Ludovicus Thomassinus, videre est. Varia enim arulerunt loca, quæ plane ad jus annatarum harum haud spectant, a quibus merito abstinui, quamvis, ut jura hæc antiqua eo cautius distinguerentur, necessarium esse duxerim, singulorum naturam separatim tradere.

Illustratur hoc ex sententia cleri Gallicani in Concilio Constantensi.

§. X. Agnovit hæc differentiam natio Gallicana in responsione, quam in Concilio Constantensi, non diu post Bonifacium IX, annatas certa lege corroborantis, obitu habito reddidit, quam exhibet Edmundus Richerius in *histor. concil. gener. lib. 2. c. 3. §. 19 p. 197.* ex qua, quæ ad hæc materiam illustrandam spectant, exceptere placet. Agitur ibidem de utroque jure, tum percipiendis redditibus beneficii vacantis, tum etiam annatarum a noviter promotis solvendarum, ubi utriusque diversæ origo & finis indagatur. In *art. III* ita referunt deputati Gallicani: *Novit etiam idem de Scribanis dominique cardinales & ceteri alii, deputatas fuisse certos alios de singulis nationibus ad advorsandum de remediis & modo procedendi & providendi in exorbitantibus, exorbitanterque & indubie factis de*

præterito in curia Romana per olim Joannem tunc Papam & alios de tempore suo, inter quos fuit adversationem, quod Joannes præfatus & curia sua Romana apostolica & domini cardinales & eorum collegii camerarius se gerens a beneficiis prelatorum & prelatorum vacantibus, & quoniam vacabant (etiam) ter aut pluries vacasset in anno) pro qualibet mutatione titulivoluerunt habere & exigere fructus primi anni beneficii sive prelatura vacantis & aliquando longe ultra: & quandoque Papa qualibet vice annatas vacantes habebat, & cardinales nihilominus partem mediam quoque propter vacantias & c. *Consiliaria.*

Hic fit mentio (1) annatarum vacantium, quæ commode referri posse videntur ad jus deportus, seu reditus vacantis adhuc ecclesiæ percipiendi, (2) mediæ vel dimidiæ partis, quam Bonifacius IX pro se & cardinalibus a noviter promotis exigebat, & propriæ annatarum papalium nomine, pro ut hodie in usu sunt, veniunt. De utroque genere quoque agitur in sequentibus, & quidem de jure percipiendi fructus ecclesiæ vacantis, quod Joannes XXI ad tempus sibi reservaverat, ita disponitur in *art. V.* *Causæ vero motiva rationesque & sua revocata (quantum fieri potuit) ex dictis diversorum, qui in dicta natione deliberaverunt, & quæ alias aperta fuerunt, subsequentes exprimentur: & juxta Gregorii responsionem oraculum, & Concilii Lateranensis prohibitivum edictum, initium & causam debendi istarum prestationum fructuum primi anni prelatorum dignitatem vel beneficiorum vacantium (qui assentur deberi ab eis, super quos veluti exigere) diligenter inquirentes, privilegio consuetudine aut prescriptione non possit defendi, certum est: sicut sui observatum & de vacantibus in curia, secundum antiqui juris ordinem, nullum reperiri posse initium, præterquam reservationem quandam temporalem primo per Joannem Papam XII factam pro certo passagio ultramarino & quibusdam aliis necessitatibus suis, de omnibus dignitatibus & beneficiis exceptis Abbatiis. Ex his verbis apparet, hic potissimum sermone est de vacantibus beneficiis, quæ tamen non vacant in curia Romana, a quibus annate proprie dicte exigi haud poterant, & sic prestationes a Joanne XXII exacte de hujusmodi beneficiis fuerunt extraordinarie & temporales ad certum causam spectantes, quæ cum cessent, has quoque prestationes cessare debere, ajunt deputati Gallicani. De annatis vero proprie dictis, quæ solvantur de beneficiis in curia vacantibus pro provisione, & in*

Vera Gallorum sit honorarii sunt, egregie philosophantur in sententia de art. VI: De vacantibus vero & fructibus primi anni annatarum originem.

majorum prelatorum, abbatium videlicet, episcoporum & cetera, nullum aliud initium fuisse invenitur, quam voluntaria & gratuita oblatio quorundam, (qui in discordia electi ad abbatium vel cathedralium ecclesiam, dum prosequerentur in curia per appellationem ad eam factam) per eum, qui obtinebat finalem victoriam & promovebatur sive egebatur. Et nisi oblatio & gratuita datio juxta vulgare Italicum, dicta sui servitium, & secundum Alemannos propina dicitur & dicta fuerunt servitii communia, quia communiter inter eos dividebantur, eo quod singulis, quibus dare volebat, non convocabat, & singulis dare fuisse nimum onerosum, qui tunc agebant in publico consistorio: sed postmodum

deductum est in consistorium secretum, quod tamen fuerat & simoniacum & species mali crudelis, etiam si preteritus consueverat. Hoc ipsum ulterius in sequentibus declarat & iniquas putativa harum prestationum ostenditur. Patet ex hæc- nunc dictis iuribus, deputatis nationis Gallicane aliud nullum agnovisse in jure deortus, & aliud in annatis, a noviter electis solvi solitis. Huc quoque collimat Natalis Alexander vol. VIII. hist. c. ad sec. XV & XVI. dist. 9. §. 9. in f. ajens: Hoc annata genus soli illi persequerebatur episcopi, qui consecratio- nis munus Roma percipiebant: quod in episcopis pronotarum distarum tunc tantum continebat, quando circa eorum electionis lis movebatur, ob quam cogebatur electus Romam proficisci, ubi evicta causa, consecratur. Sed in art. VII fundamentum annatarum accuratius evolvitur his verbis:

Fundamentum annatarum a Gallia eratur.

Tunc quia nullo flatu, privilegio, consuetudine, prescrip- tione aut alio titulo potest induci, quod propter concessum aut consensu promotioni aut electioni aliqui monasterii vel ecclesie cathedrae alii, sive ut prescri- ptur administrationi vel aliter a beneficiis sive ecclesiis, aliqui possit vel debeant peni vel exigi, eo quod simonia apostolicas & canonicas traditiones clarissime fuerit simoniacum. Tunc quia non petuntur neque exiguntur hec annate per cameram apostolicam & dominos Cardinales ex eo, quod vacant, sed quia conferuntur, seu quia collationi & promotioni (quæ sit per Papam) assentiantur. Et hoc est idem secundum caverit simoniacum. Tunc quia constat, quod pro- pterea exiguntur, quia conferunt seu electioni vel promotioni consentiunt, & NON QUIDA VACANT, eo quod ab illis, qui promoverit ad prelaturas hujusmodi extra curiam, & per alium, & quæ per Pa- pam, nihil habent vel exigunt, & constant citius ex eo, quod nihil percipiunt in tali exactione, nisi domini Cardinales, qui aliam sunt presentes, & tamen de jure communi omnes Cardinales citiam absentes participarent, si, quia vacant, deberent vel exige- rentur. Habes hæc egregia demonstratione funda- mentum annatarum papalium, ab illis præstati- onibus distinctarum, quæ ideo, quia ecclesie va- cant, percipiuntur & ad jus deortus referri de- bent, quale discrimen sedulo hæcenus a me ob- servatum esse judico. Idem etiam constat ex li- teris obligationis, quas desuper in camera apo- stolica olim edere noviter promoti cogebantur, quæ docent, tributum hoc non ratione fructuum ecclesie vacantis solvi, sed ratione fructuum & commodorum in posterum percipiendorum. Formula referetur a deputatis nationis Gallicane art. 21. Præterea quoque constat, annatas toties exigi, quoties unum idemque beneficium vacat, licet vel maxime bis, ter vel ulterius in uno anno vacet, tamen semper noviter promoti novas at- natasolvere debent, ut conquæta est natio Gallica in locis supra relatis: alit reditus vacantis beneficii non aliter, quam semel, percipi possunt, & si hoc intuitu solverentur, annate quoque in- ejusmodi casibus semel tantum essent solvende: cum vero pro provisione & promotione solvan- tur, hæc vero lapsus in uno beneficio per unum annum contingere possunt, annatarum quoque ex- actio iteratur.

Nota argu- menta pro dif- ferentia anna- tarum a reli- quiis iuribus.

§. XI. Tempore illius schismatis famosissimi pontifices suis exactionibus misere lacerabant ec- clesias, & quidem perisimum tribus modis, (I) officios olim cum spolia defunctorum colligendo, (II) vacantium beneficiorum fructus sibi reservando, (III) annatas a beneficiis exigendo. Id ipsum novum argumentum præbet, annatas hæc, de quibus hæc agimus, plano distinctas fuisse ab annis percipi- tionibus fructuum ecclesiarum vacantium. Con- quæsitus est Carolus VI rex Galliarum in edicto, anno 1406 die 23 Febr. publice edito de his tribus exactionibus, ubi inter alia ita loquitur: Nihilominus tamen aliqui collectores, & alii officarii Romanorum pontificum, præsertim Papa modernis ab aliquibus annis circa ecclesiam & viros ecclesiasticos prefectorum regni & Delphinatus nostrorum contra prædicta plurimum jugibus, & importabilibus serviti- tibus opprimerent & afflixerunt, perisime (I) bona prelatorum & virorum ecclesiasticorum decedentium, tam regularium, quam secularium, quæ spolia defunctorum interdum mancipant, reservando & usurpando: (II) fructus ecclesiarum temporum exactionis prelatorum, aut beneficiorum ecclesiasticorum obvenientes, levando non capiendo, &c. (III) a beneficiis quibuscumque primam annatam exigendo & extorquendo, cujus annate meditatione quoad majores dignitates collegio Cardinalium conceve- runt assignare & annatas hujusmodi, nisi cum quadam pecunie summa, quæ vocantur minuta serv- vitia, & quam pro familiaribus esse dicunt, cum ex- altum juramenti & sub penis perjurii & alii di- versis penis & censuris hæcenus exegerunt. Nihil clarus & distinctius dici potuit, ut annatas a reli- quis exactionibus toto celo distare constaret. Integrum edictum Caroli VI refert Edmundus Richerius lib. 2. hist. Concil. gener. c. 1. §. 6. Eodem anno idem Carolus VI aliud edictum eundem fere in sensum publicavit, quod idem Richerius cit. l. subjungit, quo rursus hæc tria separantur his verbis: Quoniam magis ipse iugis & servitibus impor- tabilibus, a nonnullis defunctorum successibus spolia auferendo, ab aliis prelatorum & beneficia- riorum ecclesiasticorum vacantias extorquendo &c. a beneficiis suorum, quæ de novo obtinebant, benefi- ciorum, primam exigendo & percipiendo annatas, &c. assuebat. Atque sic exinde conspiciuntur reddidit, (I) spolia quidem & fructus vacantis beneficii per collectores Romanos collectos & a Pontifice reservatos, annatas autem a beneficiis solutas & consequenter non hoc sed illo tributo jus regularium violatum fuisse, (II) annatas, a beneficiis solvi solitas, nequaquam a jure regula- rium originem traxisse, quasi pontifex hoc ad se traxerit, & inde jus annatarum exerceat, quippe quod diversi generis est. In præmissis ubi de his §. XII. Multum quoque ad horum illustratio- nem conferet, percurrere illa, quæ in subsequen- tibus Conciliis hæc de exactionibus cautum fue- rit. Prima dispositio hæc de re occurrit in Con- cilio Pisano, anno 1409 habito, in quo §. 23 Alex- ander V per archiepiscopum Pisannum pronuntiat: (I) quod non intendit a modo; si ante, nec serv- vare bona spolia prelatorum & aliorum vacan- tium non prelatorum. Item (II) quod non in- tendit reservare fructus melius temporis beneficiorum vacantium. Remisit ergo spolia fructus benefi- ciorum vacantium, de annatis autem remittendis nullam archiepiscopus prædictus injicit mentio- nem

Nota argu- mentum, in quo ostenditur, pen-

ANNOT. ad MARCUM.

offices olim cum spolia defunctorum colligendo, (II) vacantium beneficiorum fructus sibi reservando, (III) annatas a beneficiis exigendo.

Conquæsitus est Carolus VI rex Galliarum in edicto, anno 1406 die 23 Febr. publice edito de his tribus exactionibus, ubi inter alia ita loquitur: Nihilominus tamen aliqui collectores, & alii officarii Romanorum pontificum, præsertim Papa modernis ab aliquibus annis circa ecclesiam & viros ecclesiasticos prefectorum regni & Delphinatus nostrorum contra prædicta plurimum jugibus, & importabilibus serviti- tibus opprimerent & afflixerunt, perisime (I) bona prelatorum & virorum ecclesiasticorum decedentium, tam regularium, quam secularium, quæ spolia defunctorum interdum mancipant, reservando & usurpando: (II) fructus ecclesiarum temporum exactionis prelatorum, aut beneficiorum ecclesiasticorum obvenientes, levando non capiendo, &c. (III) a beneficiis quibuscumque primam annatam exigendo & extorquendo, cujus annate meditatione quoad majores dignitates collegio Cardinalium conceve- runt assignare & annatas hujusmodi, nisi cum quadam pecunie summa, quæ vocantur minuta serv- vitia, & quam pro familiaribus esse dicunt, cum ex- altum juramenti & sub penis perjurii & alii di- versis penis & censuris hæcenus exegerunt. Nihil clarus & distinctius dici potuit, ut annatas a reli- quis exactionibus toto celo distare constaret.

Integrum edictum Caroli VI refert Edmundus Richerius lib. 2. hist. Concil. gener. c. 1. §. 6. Eodem anno idem Carolus VI aliud edictum eundem fere in sensum publicavit, quod idem Richerius cit. l. subjungit, quo rursus hæc tria separantur his verbis: Quoniam magis ipse iugis & servitibus impor- tabilibus, a nonnullis defunctorum successibus spolia auferendo, ab aliis prelatorum & beneficia- riorum ecclesiasticorum vacantias extorquendo &c. a beneficiis suorum, quæ de novo obtinebant, benefi- ciorum, primam exigendo & percipiendo annatas, &c. assuebat.

Atque sic exinde conspiciuntur reddidit, (I) spolia quidem & fructus vacantis beneficii per collectores Romanos collectos & a Pontifice reservatos, annatas autem a beneficiis solutas & consequenter non hoc sed illo tributo jus regularium violatum fuisse, (II) annatas, a beneficiis solvi solitas, nequaquam a jure regula- rium originem traxisse, quasi pontifex hoc ad se traxerit, & inde jus annatarum exerceat, quippe quod diversi generis est.

In præmissis ubi de his §. XII. Multum quoque ad horum illustratio- nem conferet, percurrere illa, quæ in subsequen- tibus Conciliis hæc de exactionibus cautum fue- rit.

Prima dispositio hæc de re occurrit in Con- cilio Pisano, anno 1409 habito, in quo §. 23 Alex- ander V per archiepiscopum Pisannum pronuntiat: (I) quod non intendit a modo; si ante, nec serv- vare bona spolia prelatorum & aliorum vacan- tium non prelatorum. Item (II) quod non in- tendit reservare fructus melius temporis beneficiorum vacantium. Remisit ergo spolia fructus benefi- ciorum vacantium, de annatis autem remittendis nullam archiepiscopus prædictus injicit mentio- nem

Concilio Pi- sano Papa re- currens sui de- cernit, sed non annatas.

Concilio Pi- sano Papa re- currens sui de- cernit, sed non annatas.

Concilio Pi- sano Papa re- currens sui de- cernit, sed non annatas.

Concilio Pi- sano Papa re- currens sui de- cernit, sed non annatas.

nem, & sic probabile est, quod illas adhuc exigere voluerit. Neque enim tam de annatis, quam de spolio & fructibus vacantium ecclesiarum querela & motus audiebantur, quibus vel regi vel aliis præjudicium fieri videbatur. vid. Edmundus Richerius *tit. l. p. 119*. In Concilio Constantiensi, non diu post Pisanum celebrato, in *sess. Richerius lib. 2 c. 3 §. 18 p. 186*. Multa postmodum circa annatas disputata sunt in hoc Concilio, Gallicacerrime illas impugnantibus; sed quemadmodum in Pisanis, ita quoque in Constantiensi de annatis, stricte dictis, nihil cautum legitur, sed tantum de *art. 11*, scilicet de fructibus vacantium ecclesiarum, de quibus *sess. 43* ita disponitur: *Erratum & proventus ecclesiarum, monasteriorum, beneficiorum, vacationis tempore obvenientes, juris & consuetudinis vel privilegii dispositioni relinquimus, illosque nobis vel apostolicæ Camere prohibemus applicari*. Quodsi sub hac prohibitione annate comprehenderentur, non confirmate in hoc Concilio, id quod tamen plerique existimant, sed magis reprobate essent dicendæ, quamvis non quidem expresse sint confirmatæ, sed tantum non prohibite, quia de *art. 3*, ante adducto, nihil expresse statutum est. Et sic rursus apparet, annatas nullo modo dependere a jure percipiendi fructibus beneficii vacantis, cum etiam hi duo articuli inter se satis distincti fuerint a partibus hujus Concilii. Rectissime hoc ipsum animadvertit Ludovicus Thomassinus *de vet. & novæ eccl. disciplin. p. 3 l. 2 c. 57 §. 2*, ajens: *Segregat hic (in verbis adductis ex Concilio Constantiensi) pontifex fructus temporis, quo vacat beneficium, a fructibus primis anni, quo beneficium jam collatum est. Priores illos repudat, hos posteriores non relaxat*. Iam addit rationem, quam etiam adduxi ad decretum Concilii Pisani, quod annatis non renunciaverit, sed tantum vacantis utri ajunt? *In causis poterat esse, utis, quod jure regalia*

Galliarum reges & alii forsitan principes aliqui vendebant sibi fructus vacantium beneficiorum, maxime autem episcopatum. Renuntiat ergo pontifex ei juri, quo cum regibus & summis principibus collidebatur. At bini sibi arrogabant in proventus primi anni cusu vel beneficiarii novi. Concludo itaque, pontificem annatas exigendo non exercuisse jus regali, sed quod iniquè antea sibi adscriperat, in hoc Concilio, principibus, maxime regibus Galliarum, restituisse, salvis utique annatis. Sed in Concilio Basiliensi, specialis de annatis actum & constitutum est, ne in posterum solverentur. Venit simul *sess. 12*, anno 1431 habita, hæc conditio adjecta, ut pro oneribus a Papa futuris certa provisio pontifici indulgeretur a Concilio, qua non facta, medietatem taxæ alias solvi consuevit in posterum novi prelati solverent. Cum autem in eo Concilio pontifici nulla alia provisio facta fuerit, annatarum usus per indirectionem confirmatus est. Neque contrarium evincitur *ex sess. 20*, ubi annate simpliciter prohibita videntur, cum hæc prohibitio utique lubi illa limitatione, *quæ sess. 12* adjecta est, intelligi debeat. Loqui autem patres Basilienses de annatis proprie dictis in *sess. 12*, vel inde apparet, quod (1) in casu non secuturæ alius provisionis permittat medietatem ejus taxæ, *quæ usque nunc ex novi prelati assumptione soluta erat*, præstare; nam propter novam provisionem solvantur annate, sed hæc tamen limitationem adjuvant, (II) ut demum taxam illam solvant *per annum post adaptam pacificam possessionem*, in quo rursus differentia a fructibus vacantis beneficii deprehenditur. Sed hoc itaque, pontifici annatas nunquam fuisse ademptas, sed tantum fructus beneficiorum vacantium, utpote quo *jure regulariter* in plerisque beneficiis sibi vindicabant optimo jure imperantes, & adhuc hodie reges Galliarum sibi vindicant, salvis annatis, pontifici debitis. Et sic in Gallia postissimum hæc duo satis distinguuntur, cum fructus vacantis beneficii regio sibi adscribantur, sed annate a beneficio pontifici solvantur.

In Concilio Constantiensi jus annatarum definitum est 49 d. 30 Octobr. 1417 habita, ubi articuli oblati sunt, reformationem desiderantes, inter quos directus vacantium beneficiorum, & art. 11 tanquam a priori distinctus: de fructibus mediis temporis scilicet, quo vacat ecclesia.

In Concilio Constantiensi non remissum est jus annatarum, sed percipiendi redditus beneficii vacantis.

An in Concilio Basiliensi annate remissa sint?

CAPVT XII.
OBSERVATIO VI.

De justitia annatarum remissive.

§. I. Agitur hic de fundamento & justitia annatarum, quæ quidem satis placæ sunt, & adhuc solidius a Natali Alexandro *tom. VIII hist. eccl. diss. 9 art. 4* excelsa sunt, cum autor noster admodum dubitaret de justitia annatarum loqueretur. Dubia quoque, quæ justitiæ annatarum obitare poterant, optime resolvit celeberrimus vir, Jo. Per. Ludwieg *in dissert. de jure annat. c. 2*, tæ meam jam quidem non sit, hæc ulterius illustrare.

Quo jure principes protestantes annatas exigant.

§. II. Ceterum, cum principes in terris protestantium hoc jure papali hodie utantur, non in tempore hinc erit, de justitia annatarum, prout a principibus protestantibus exiguntur, paucis edisserere. Equidem constat, quod per concordatam unionem Germaniæ inter Fridericum III & Nicolaum V pontifici annate certa ratione per Ger-

maniam concessæ fuerint, sed postquam plures protestantium juro intolerabili pontificis le subducere cœperunt, merito quoque eidem denegatæ sunt annate, & tandem in *L. P. art. 5 §. 9* id ipsum approbatur. Constat igitur (I) ex *L. P. pontificis* non amplius annatas deberi, sed totam papalem jurisdictionem esse suspensam in terris protestantium, & tamen totum jus diœcesanum & omnem jurisdictionem ecclesiasticam hæc intra terminos territorii cuiusque continere debere, *L. P. art. 5 §. 48*. Non itaque intentio compascientium unum fuit eo tempore, annatas in totum abrogare, aut beneficiatis hæc in terris protestantium remittere, sed tantum prohibere, ne pontifices, cui omne jus in hujusmodi territoria ademptum est, solverent. Et cum omne jus diœcesanum hæc continere debeat intra terminos cuiusque territorii, per-

Primum fundamentum annatarum ex L. P.

In L. P. annate non sunt solvenda, sed tantum pontifici denegata.

equum redditur, cui hoc jus pernecessariam consequentiam concessum fuerit, principi scilicet, in quem omnis jus papale hac ratione translaturum est. Neque enim obstat, quod jus annatarum neque ad jus diocesanum neque ad jurisdictionem ecclesiasticam, strictè dictam, pertinet, nam *a*) in *cit.* §. 48 de jure diocetano, quod episcopi exercent, ut & de eorum jurisdictione non unice agitur, sed verba hæc complectuntur *totam jurisdictionem ecclesiasticam cum omnibus suis speciebus*, & ita non tantum *episcopalem*, sed *principally papalem* potestatem continent, *b*) pontifex jus annatarum vi summæ potestatis prætenfæ in omnia exercet beneficia, & hæc summa potestas papalis, *cum aliis omnibus speciebus* suspensa est, & simul cautum, ut intra limites territorii se contineat, h. e. territorii superioritati adscripta est. Sic igitur primus titulus, quo principes nostri eodem jure illas percipiunt, quo olim Papa illas exigebat, iisdem titulis publico, cum ratione Germanica inito.

Alterum fundamentum ex jure supremo circa sacra deducitur.

§. II. Sed præterea (II) eo justior hic titulus pro principibus protestantibus censendus est, quod jus illud, ex quo pontifex illas ipsas sibi adscripsit, majori ratione territoriorum dominis adscripsi debet, quippe quod pontifex inique sibi vindicaverat & hæcenus usurpaverat. Perique, qui annatas defendunt, illas pontifici debere ajunt ex jure supremo, quod in omnia beneficia ecclesiastica exerceat, propter quod necesse esse concludunt, ut illi ex subjectis ipsi ecclesiis subveniant. Unde etiam titulus *subventionis* ab autore nostro, Natali Alexandro, Ludovico Thomaffino aliisque postissimum allegari solet, quæ subventio Romanæ ecclesiæ haud debita foret, nisi summam potestatem circa sacra & beneficia, ex qua necessitas subveniendi deducitur, pontifici indulgerent. Ex jure publico universali enim constat, quod ad onera publica ferenda hi, qui subsunt, subvenire debeant ei, qui summam potestatem exercet, cum hanc ipsam non aliter, quam subventione convenienti exercere possit, ut proinde subventio tantquam necessarium consequens summæ potestatis considerari debeat. Jam constat ex historia ecclesiastica, imperantibus olim jus summum circa sacra & ecclesiis competuisse & ab illis revera exercitum fuisse, uti autor illustrissimus passim quoque docet. Sed indebite variis sub prætextibus pontifex hoc ipsum ad se traxit, & novam rempublicam in rebus publicis imperantium extraxit, aliosque potiori jure suo defraudavit. Postquam vero hanc ipsam potestatem, jure naturali summis principibus debitam, protestantes sibi, reformatione instituta, vindicaverint, majori fiducia illud ipsum, quod pontifici *quoquoque subventionis titulo* olim indebite ex superstitione solum, & necessitatibus reipublicæ subtrahendum est, sibi attributum & suo fisco adscribunt. Et hoc ipsum suo exemplo approbarunt reges Angliæ, qui post reformationem, in regno prædicto institutam, statim annatas in silem retulerunt, uti observat celeberrimus autor *dissertationis de jure annatarum* supra §. 1 laudatus c. 3 §. 2.

Fundamentum tertium ex obligatione beneficiorum deducitur.

§. III. Neque vero (III) beneficiati de injuria conquire possunt, cum illi ad has annatas solvendas ab antiquissimis temporibus teneantur, nec novum iis imponatur tributum, sed magis habent, quod sibi congratulentur, quod jam subditi hujusmodi illi solvant, cui omni jure illa ipsa debentur. Qui a paribus Pontificis sunt, annatas tanquam onus reale agnoscunt, ecclesiis coherens, id quod sine rationem habet, cum solvatur ex fructibus primi anni & ordinarij juris sit, ut hujusmodi subventiones sint onera *fructuum*. Nihil ergo iniqui in eoprehenditur, si onera realia beneficiis coherentia exsolvant, præsertim cum nullum titulum allegare possint, per quem ab hoc onere sint ecclesiæ liberatæ. Si ergo nullum titulum, aut remissionem allegare queant, adhuc perpetuo hoc onus beneficiis coheret, & consequenter ad ipsam exsolvendum obligantur. Neque allegare pro se possunt regulam vulgatam, quod omnis obligatio intelligatur sub clausula *rebus suis stantibus*; & quod post reformationem res necesse est ab ecclesiasticæ aliam faciem induerint, nam *a*) hæc regula non tollit onera realia, *b*) status ecclesiasticarum rerum non in totum mutatus est, cum illa ipsa beneficia, ex quibus solvi debeant, in suo pristino statu fere in omnibus permanerint, excepto eo, quod aule Romanæ non amplius fidei sint, sed translate sint cum omnibus juribus debentur. Sicuti itaque res transit cum suo jure, ita quoque beneficia ecclesiastica in potestatem summorum principum transire debuerunt.

An per reformationem beneficiorum res necesse est ab ecclesiasticæ aliam faciem induerint, nam a) hæc regula non tollit onera realia, b) status ecclesiasticarum rerum non in totum mutatus est.

§. IV. Accedit (IV) hæc ratio, quod olim *si olim principes & principes ampliores* reditus ex beneficiis ecclesiasticis perceperint, quam quidem hodie ex *beneficiis* taxæ consuetæ annatarum percipere valent. Intelligo fructus beneficiorum vacantium, seu de captantur illud *ius regalarium*, de quo in *præced. observat. sibi vindicare serv. §. 2* plenius edisserui, quod tamen rursus imperatoribus nostris ex astutia paparum interversum est. Cum vero fundamentum idem adhuc hodie supersit, quo olim imperatores suo hoc exercuerint, suo utique jure principes facient, si illud ipsum in proximum revocant. Cum itaque hos reditus amplissimos olim optimo jure ex ecclesiasticis beneficiis perceperint, non invidendum erit principibus, si hodie annatis contenti sint. Hoc enim cum in finem assero, quasi existimem, jus annatarum ex jure regalarium originem traxisse, sed ut altum evincam, nihil iniqui in eo latitaret, quod principibus nostris ex reductibus ecclesiasticis quid solvatur. Quodsi enim, que plenius ad *observat. præced.* edisserui, constentur, constat, jus annatarum esse novum inventum pontificum, & a regibus & imperantibus antea haud exercitum, jus regalarium autem distinctum ab annatis hinc fuisse. Vt enim vel maxime quandoque fructus beneficiorum vacantium annate dicti fuerint, tamen haud fuerint fructus primi anni, quos pontifex hodie sibi vindicat, uti satis ostensum est. Alia argumenta adducit illustr. Dn. Strjk. de *jur. papal. princ. evang.* c. 4 §. 8.

CAPVT XIII
OBSERVATIO VII

Tentabit pontificum sui patriarchicam sui a se ferre per invidiam Synodorum.

Hactenus aliquoties observatum est, pontifices huius patriarchicam quavis occasione sibi in Occidente arrogasse, uti quidem patriarchae orientales in Oriente. Cum vero hoc ius in eo quod consuevit fuit, ut Concilia generalia sine nationalia possint cogere, hinc varias artes excogitarunt, ut hoc ius quoque ad se traherent, & ita exarchoniam ius, quibus illud proprium erat, interverterent. Hinc in finem vicarios suos constitunt, ut ad lib. V jam observatum est, ut per hos, tanquam ministros suos, Concilia cogere possent, quod artificium ibi imprimis necessarium erat, ubi episcoporum major adhuc libertas videbatur. Alibi saepe tentantur, directo indicare Concilia. Leo M. cui nihil magis cure fuit, quam potestatem suam & imperium sacrum quoque modo stabilire, maxime hac potestate usus est erga Hispanos. Indixit isidem Concilium generale anno 447, eoque nomine verbis fat imperiosis ad episcopos Hispanos scripsit, *epist. 94 c. 17: Deinde, ait, literas ad fratres & coepiscopos nostros Tarraconenses, Cartaginenses, Lusitanos, atque Gallicae, eiusque Concilium Synodi generalis indiximus. Pergit deinceps Alituricenti episcopo Turibio huius rei curam demandare his verbis: Ad usum dilectionis succurrerimus pernitenti, ut nostrae ordinationis auctoritas ad praedictorum promissionum episcopos deferatur. Morem geliantur Hispani ius huius, & Concilium nationale celebrant contra Priscillianitas, quo ipso sane maiestatem sedis Romanae agnoverunt, sed sine libertati insigne detrahentem artulerunt. Fit huius Concilii mentio in Synodo Baecarensi, anno 565 conchata, his verbis: *Extempore, quom in his regionibus nefandissime Priscillianae secta venena serpsit, & beatis**

Leo M. in Hispania nationale Concilium indixit.

ad hunc librum...

mus Papa urbis Romae Leo, qui quadragesimo seve apostoli Petri successore extitit, per Turibium, NOTARIUM SEDIS SV. E., ad Synodum Gallitiae contra impium Priscillianae haeresis scilicet scripta sua direxit. Notarius meretur, quod veteres Baecarenses Turibium vocent *notarium sedis Romanae*, quo praedicato quid indignitatum fuerit non satis constat. Si conjecturis locus est, existimarem, parces credidisse, Turibium fuisse *sedis Romanae vicarium*, & ita quoque adducere locum legendum esse. Et hoc ipsum forsitan concluderent ex adductis verbis epistolae Leonis, ubi Turibio in mandatis dat, ut *ordinationis sua auctoritatem ad episcopos Hispania deferat*, & in hoc negotio delegatum sedis Romanae agat. Nam de proprie dicto notario episcopi Romani hoc asserunt intelligi non posse, probabile est, cum nullibi conset, Turibium ejusmodi notarium fuisse. Vel si lectio necem vulgatum retinendam quis arbitretur, dici possit, quod Turibius *notarius* didicus fuerit, quod Leo M. notarios non raro ad Concilia ablegare fovevit, ut essent ablegati sedis Romanae. Sic notarium Dulcitium cum aliis ablegavit ad Concilium Ephesinum II. vid. Leo *epist. 10*. Postea in *epist. 23* idem pontifex & Romana Synodus Constantino notarium ablegarunt notarios, Epiphanium & Dionysium ecclesiae Romanae, qui fide libus praesidio essent, eiusque contra imminentem haereticum assisterent. Cum ergo Leo per notarios suos varia expediret negotia contra haereticos, forsitan hoc sentit quoque Baecarenses Turibium dixere Leonis notarium. Quaequid sit, satis exinde constat, Synodum praedictam generalem Leonis iussu coactam fuisse absque auctoritate potestatis secularis.

Cur Turibius notarius sedis Romanae vocetur?

ad hunc librum...

PER ORATIO.

Supereffent nunc quidem libri duo, septimus & octavus, quos observationibus meis illustrare conseruimus, sed duabus potissimum ex causis hic substituendum esse censui: (1) quia deprehendi, illustratum archiepiscopum satis

egregie omnia explicuisse, (2) quia illae ipse observationes, quas antea tradidi, etiam ad hos duos libros illustrandos facere possunt, quae ut equum lectorem inveniant, exoptio.

Errata potiora in observationibus ad Marcum corrigenda.

P. 14 lin. 10 pro *quis* leg. *quae*. p. 17 lin. 17 pro *quis* leg. *quae*. p. 20 l. 24 pro *conferunt* leg. *conferuntur*. p. 26 lin. 43 pro *lucis* leg. *lucis*. p. 27 lin. 13 pro *Perfonis* leg. *Personis*. p. 28 lin. 15 del. *can. lin. 9 a fin.* cum nota ita transponenda sunt: *quidem decreti, quidem non, quoniam iam in eo continentur*. p. 31 l. 9 a fin. pro *apostoli can. leg. apostolicam*. p. 38 l. 11 a fin. pro *can leg. can.* p. 40 l. 13 a fin. pro *Nicene leg. Nicene*. p. 51 lin. 26 pro *quia leg. quia*. p. 53 lin. 10 pro *hinc leg. hinc*. p. 54 lin. 11 a fin. pro *Leorum leg. Cesarum*. ibid. lin. 8 a fin. leg. *Et cleri administrationis summa praesentat*. p. 55 lin. 10 pro *hoc leg. hanc*. p. 59 lin. 16 pro *ut leg. ubi*. p. 61 obf. 3 lin. 14 pro *quis leg. quia*. p. 79 lin. 17 a fin. pro *quidem leg. quidem*. p. 91 lin. 17 a fin. post vocem *considerationibus* dele. punctum. p. 93 lin. 20 pro *oppositi leg. oppositi*. p. 97 lin. 4 a fin. pro *not leg. not*. p. 101 l. 26 a fin. leg. *aliquibus*. p. 109 lin. 11 a fin. leg. *iniquum*. p. 108 l. 3 a fin. leg. *proprietatis*. p. 111 l. 1 a fin. leg. *certissimum pro certissimum*. p. 115 lin. 14 pro *ad leg. ubi*. p. 117 lin. 18 a fin. pro *scire leg. facere*. p. 119 lin. 1 a fin. pro *respondendo leg. non respondendo*. p. 125 lin. 16 a fin. pro *hoc leg. hanc*. p. 133 lin. 11 a fin. pro *abstrahit leg. abstrahit*. p. 139 lin. 14 pro *C. S. leg. sen. V.* & lin. 17 pro *C. S. leg. can. V.* p. 140 lin. 9 a fin. post *venenator* adde: *aliena esse debent*.

INDEX

INDEX RERVVM
SVPER ANNOTATIONES IN MARCAM.

A *Advocati ecclesiarum*, horum origo 47. horum duplex genus 48. a quibusdam constituti 49
Alexandria, hujus singularis dignitas 52
Alexandrinus Episcopus, praefatus nomine Constantini Nicanae synodo 116
Aluarus (Leo) relictus 35
Antianum regnum quomodo fit majus imperiali 56
Anatolia, de harum origine cur tam differentes sint sententiae 153. 160 cum his quomodo affine quid habeat regularium jus 155. harum origo an a jure deportis sit petenda 156. proprie dictae quid sint 157. quomodo differant a jure regularium & deportis 159. 159. quando solvantur 157 petebantur propter collationem beneficiorum 155. solvantur etiam propter provisionem 159. harum fundamentum 161. has an in Pisanis conciliis Pontifici remittit 162. har. iustitia 164. has quo jure Potestates Principes antea 164. ab his liberentur beneficii per Reformationem 164
Antiochena ecclesia, in hac qua auctoritate Lucifer Paulinum ordinavit 137
Antiochenus Episcopus praefatus nomine Constant. Synodo Nicanae 116
Antiochia, hujus singularis dignitas 52
Apolloniensis Episcopus, qua occasione primum introductus fuerit 38
Apollonia ecclesia quanam olim dicta 38
Apollonici canonis, horum facta 71
Appellatio a delegato ad Constantinum a Donatistis interposita 97
Archidiaconi, hoc officium tot. praerant negotiis ecclesiasticis 102
Arletanensis concilium, in hoc contra Chelidonium decreta injuste retractata 130
Arletanensis vicarius Pontifici studiorum reditus per Galliam 141
Arletanensis Vicariatus, in hoc constituendo quanam aucta 141
Arletanus, cur tandem sit suppressus 141
Athanasius ad Constantinum provocat 96
Auruciani electio a Cypriano facta 147
Auziana supplicatio laudatur 131
Basilienis concilium, in hoc an remissa sit annate 164
Bonifacius VIII, Pontifex, hujus constitutio, qua omnes Reges fidei subiciat, perstringitur 169
Burgaria, de hac quanam fuerit locus 169
Canones, horum statuta an legis civiles simpliciter tantum continent 60. contra hos an olim valuerint canonis 61. conciliorum, quomodo valuerint 68. sub horum nomine non semper leges ecclesiasticae sint comprehendit 73. sed. ad omnia restricta sit potestas Pontificis 77. hifce quomodo subieci sit Pontifex
Canonis Apostolicis, vid. *Apostolicis Canonis*.
Caroli IX latine pragmatice 103
Caroli M jus circa laica fidei reservat 103
Carthago, hujus singularis dignitas 52
Chalcedonense concilium, hujus canon XXXVIII an sit expunctus 23. in hoc cur Legati Pontificis ad Praefecturam sint admitti 119. in hoc cur potissimum sententia Leonis I sit in examen vocata 113. 119.
Chelidonius, contra hunc in Arletanensi concilio decreta injuste retractata 130
Chari Episcopi, de his variae sententiae 61. horum origo 61. dicti naves Episcopi 61. horum conditio quomodo deterior facta 63. a quibusdam ordinati 64. distinguenda a Vifitoribus 64
Christiani abhorruerunt a libus coram Ethnicis peragendis 92
Civile imperium, vid. *Imperium*.
Clerici, hifce an competat jus decidendi controversias fidei 57. in rebus ecclesiasticis subieci sint jurisdictioni seculari 57. in hos quomodo Constantinus M. jurisdictionem exercuerit 59. in horum vitam & mores inquirebant *Aleffus regis* 102
Cognitio de fidei rebus cur Episcopi fidei sit relicta 97
Communicare quidam denotat 37
Communio cur dicatur Eucharistia 114
Communio ecclesiarum conservata per literarum commercium 19
Concilia, hifce interese debent laici ad coerendos Episcoporum tumultus 93. non habentur vigorem abque Imperatorum confirmatione 100. de horum praefectura disponunt Imperatores 119. in his an possint decreta fieri absque Pontificis auctoritate 115
Concilium canones quomodo valuerint 68
Concilium quomodo fit superius hunc Pontifex 75
Concilium acumenium, ad hoc provocaciones a Pontifice cur vocati sint innotuit 109. in hoc sententia Papi Romani fuit examen olim sit 102
Constitutiones, hunc praerant Archiepiscopi 102
Constantinopolitani Episcopi, inter hunc & Romanum perpetuo fuerunt aemulationes 18
Constantinus M. Imperator, quomodo jurisdictionem in ecclesia exerceret 59. de ejus donatiana fida disquirat 51. Concilio Niceno principaliter praefuit 115. ante Nicanae concilium sacrorum curam gessit 115
Controversiae fidei, vid. *Fidei controversiae*.
Cretensis metropolitani an Episcopus fuerit 144
Cyprianus praefuit concilio Eufusiano nomine suo 117
Cyprianus universale olim Pontifices facere non poterant 109
Decreta quae denotant tempore Liberti 41. horum confirmationem quomodo Imperatores sibi reservant 58

Deportus jus quidam fit 155. duravit ut plurimum per integrum annum 156. ab hoc an origo annatarum sit petenda 156. quomodo differat ab aquatu 157. remittit Pontifex in concilio Pisano 162
Diocesanus, an inique Legatos Pontificis a Praefectura Episcopi II concilii excludit 119
Disposicio hifce significat, circa hanc invigilant Misi reges 109
Dispositio quidam denotat 83. leq. 87
Dispositiones improprie, harum exempla 85
Dispositiones primitivae ecclesiae quales 88
Dispositionum proprie dillarum exempla 83
Dispositionum papalium abusus 83
Decretum manus non semper competit olim Presbyteris 81
Donatus Constantini M. fida examinatur 89
Donatistarum causa, in hac Constantinus iudices delegavit 95
Ecclesia, quidam fit 69. in hac an sit respicienda 13. in hac quale regimen obtineat 53. in hac an deur regum & sacerdotale imperium 53. in hac an sit status triplex 54. circa hanc cur Principes majorem curam, quam circa alia collegia gerere debeant 54
Ecclesia primitiva, in hac ad Romanam ecclesiam non respiciebatur unice 126
Ecclesiae, inter has quomodo in primitiva ecclesia fit conservata unitas 19. inter has quomodo conservata per literarum commercium 19. inter has quomodo fuerint quaedam *primariae* 21. inter *orientales* & *occidentales* distinctionis origo 35. quonam dicit *sint apostolicae* 38. *suburbicae* quonam 40. de harum *advocatis* tractatur 47. 169. harum defenso partibus auctoritas 51. hifce quomodo praefici fecerunt 53. contra quos liberentur ambiant 69. qualem auctoritatem praeferant quibusdam Imperatoribus 51. in his olim novae dignitates exerebant Imperatores 137
Ecclesiae paganae, vid. *Paganae*.
Ecclesiasticae iudiciae, ab his laici non fuerunt exclusi 92. quatenus manent sub Christianis Imperatoribus 94. in hac quomodo supremum jus manerit saluum 93
Ecclesiasticae iurisdictionis, hujus fundamenta unde petenda 92
Ecclesiasticae libertatis, vid. *Libertatis ecclesiasticae*.
Ecclesiasticae negotia, in his totum cotum olim consulebatur 23. horum directores 23
Ecclesiasticum regimen, vid. *Regimen ecclesiasticum*.
Electio Episcoporum, quomodo in primitiva ecclesia facta 145. quomodo presbyteris & laicis competeat 145. ab his quomodo laici aliquando sint exclusi 147
Eligendi jus cuius naturalis ratio in collegio competeat 145
Episcoporum concilium, hujus praefectio quis fuerit 117. in hoc an 119
Episcopi Pontificis fuit pro cynthia habita fuerit 125
Episcoporum concilium II, ab hujus praefectura an Legatos Pontificis iugiter exclusi sint 119
Episcopi, ab his communici cura per ecclesia suscepta 15. inter hos quomodo fuerit aequalitas 20. dicebantur etiam Presbyteri 16. horum auctoritas in libus componendis 27. cur a Presbyteris diffinit 28. 8. lecti sunt ex Presbyteris 28. primatum concilium praeferant quibusdam obtinuerunt 37. horum praerogativa in quonam fit quaerenda 33. in horum ordinationibus adhibita olim Regis auctoritas 59. hifce novam ecclesiasticam dignitatem tribuere, an Principibus olim fuerit licitum. 59. *nuvales* presbyteris praefecti 63. hifce cur cognitio de rebus fidei sit relicta 97. horum sententiae in rebus fidei per se vim decisivam non habebant 97. horum sententiae accipiebant vim decisivam ex confirmatione Imperatorum 92. ad horum summas coerendos laici Concilii interesse debebant 98. *Francis* quomodo libertati & immunitati fuit contra Regum attentata invigilant 101. in horum officium inquebant Misi regis 101. *perpetui* quando missi 104. eorum electiones, v. *Electio* 3. eorum spolia quid 117
Eucharistia missa olim petegris Episcopi 37. cur dicatur communio 114
Exarcho quisnam dicitur 34
Excommunicati a Rege recepti in communionem, rursus admitti 105
Fida *advocatorum*, has decidendi potestas an competat reo 57. de his ne cognitio cur Episcopi sit relicta 97. in his vim decisivam per se non habebant sententiae Episcopi 97. circa has a cognitione laici excludebantur 98
Formata littera quanam sint dictae 119
Francis Episcopi quomodo immunitati & libertati fuit contra Regis attentata invigilant 101. horum obediencia erga Regem fuit 102
Francorum Reges, quomodo ab his Praefectus Roman. fit delatus 51
G *Galli* missae de libertate ecclesiastica glorificaverunt 115
Gallia, per hanc reditus inverteit Pontifex si studuerit Arletan. 41
Gallia Rex, ejus suprema potestas sophisticae & Baroniis explicata 35
Galliana ecclesia libertas in quonam constituta 71. hanc unde deducunt Launojus & du Pin 75
Heliarum, hujus fundamenta tria 119
Heliarum, Arletanensis primas 119
Illyricum, hujus divisio quando facta 111
Imperatores, hos sibi subicere ratione peccati contendit Pontifex 109
Imperatores quidam fidei reservant in causis fidei controversis 17
horum jura circa sacra 89. horum jus supremum in judica ecclesiastica 90

Toribus
 variis foli
 mane Socie
 it

no. unum
 unum
 unum

quomodo manserit saluam 93. horum conuenerit in iudicia ecclesie
fidei. hinc publicam dampno 94. ad que horum confirmatione con-
cilio non habere. videntur 100. ad quosdam de prefectura concilio
tum 119. ab his olim excoisita ex dno. nouarum dignitatum ecclesiarum 127

Lupulus, in hujus fines quoniam sint.

Imperium civile, hocce opprimere quibus artibus sint conati. Pontifi-
ces 107

Iudicia ecclesiastica propterea in causa Nestorii 99

Iudicium Pontificis Romani olim ante ceteros contradictione 310

Iuris ecclesiastici prudentia, ad hanc quomodo necessarium & utile fit
fluum historicis ecclesiasticis 11

Interpudantia, ad hanc quid veteres Romani requisierint 154

Ius non scriptum ad hanc casum 74

L *Anci quomodo conuenerunt ad regimen ecclesiasticum* 59. non ex-
clusi erant olim in iudiciis ecclesiasticis 92. excluderentur a cog-
nitione circa res fidei 93. interesse debebant conciliis ad coercentes Epi-
scoporum tumultus 98. hinc quomodo competat electio Episcoporum
145. quem modum in electionibus Episcoporum tenuerunt 146. quo-
modo fuerint exclusi ab Episcoporum Electionibus 147

Legati, horum usus in primitiua ecclesia 113

Legis an requiritur acceptationem populi 67. harum vigor quatenus
dependat a subditorum voluntate 66

Leges civiles an simpliciter tantum canonum statuta constant 60. an
valerint contra canones 61

Legislatoria potestas an competierit olim Pontifici Romano 39

Leo I. Pontifex Romanus, eius ambrosio 111. an in concilio Chalce-
donensi relationem fecerit eodem modo, ut Principes in fenatu 112.
eius verba de plurimorum populiis explicatur 113

Libertas quid sit 117

Libertas ecclesiastica quid fit, de hac Galli gloriatur mitis 67.
quatenus videtur contra Pontificem 71. vera quoniam sit dicenda 72.

Libertas Gallicana ecclesia, vid. *Gallicana ecclesia*.

Littra communicatoria, harum usus 20

Littra formatæ quoniam sint dicte 20

Taufur qua auctoritate in Antiochena eccles. Paulinum ordinari 117

Dignitas quomodo immediate a Deo 119

M *Melchisedechi Episcopi vicarius* 115

Metropolitani a pastore priuato an fuerit pallii priuato 112

Metropolitani horum origo 145. hoc sub quodam medio fuit pallium
145. 151. horum mutæ xmulgones, in pallio imperando 151. hoc cur
ad pallium petendum admittuntur Bonificus 153

Metropolitani Episcoporum iura canone VI. Niceno confirmata 133

Misericordia regni inchoatum a patre electionum 101. inuicem inchoa-
bant circa disciplinam ecclesiasticam 107. inquirebant in officium Epi-
scoporum 103

N *Effloris*, in hujus causa iudicia ecclesiastica propterea 99

Nicænan concilium, circa hujus can. VI. explicationem quante
sint eruditorum literæ 39. de hujus prædite discrepantes sunt sententia 113

O *Cædentes* per hunc totum an Romanus Episcopus exerceret Patri-
archatum tempore concilii Nicæni 35. totus an vixit in nomine sub-
arbitrarium provinciarum

Occidentalis ecclesia, inter hanc & orientalem quoniam sint cause schi-
smatis magnæ 16. inter hanc & orientalem quando orta distinctio 16

Occidentalium conuenio, per hunc quid intelligatur 36

Optatus Galius quis fuit 16

Ordinationes, ex harum iure potestas in ordinato nata 37

Ornamentis Imperatoris, ab horum obedientia an iure defecerit Ro-
manus Episcopus 11

Orientalis ecclesia, inter hanc & occidentalem quoniam sint cause
schismatis magnæ 16. inter hanc & occidentalem quando orta dis-
tinctio 16

Omnis an præfex fuerit concilii Nicæni 115. an suffuenerit vices Romani
Episcopi in Nicæno concilio 116. quomodo præfuerit Sardic. concilio 117

P *Agona ecclesie*, hinc quoniam præfuerit 63

Pellium, hujus usus in concilio conuenissent Firmatus 139.
hujus usus in quem fuerit fit introductus 147. fuit medium. hujus
metropolitans 148. per hoc an transferatur plentitudo officii pontifi-
cialis 149. concedebat olim in signum concessi vicariatus 149. an abs-
que vicariatus dignitate olim concessum fuerit 150. olim in ipsa con-
secratione non statim dabatur 151. non fuit olim ordinis suscepti indicium
152. hujus priuilegio an fuerit metropolitane potestatis priuato 152. ad
petendum cur metropolitans admittuntur Bonificus 153

Paschæ quid tenetur 173

Patriarchatum ius an canone VII. concilii Nicæni fit definitum 39

quomodo Pontifex fidei afferere fit conatus 166

Patrie ius an iurisdictionem per se comprehendit 51. quomodo
Francorum Regibus collatus 51

Patrii Romani antiqui, horum origo & dignitas 50. his defensio ec-
clesiarum & pauperum incubebat 51

Patris pessima via in acquirendo vicariatus fides Romane
Patrie, horum defensio in comibus 51. Patrie ius 51

Pisano concilio, in hoc Pontifex remittit ius deponis, non an-
natas 169

Plæbi, vid. *Lati*.

Pontifex Romanus, vid. *Romanus Episcopus*.

Præsidi provincialium dicti sunt patrii 51

Præfatus sancto Caroli IX. 103

Præfatus, horum officium olim erat, dirigere negotia ecclesie ex-
terna 31. non semper olim docebant 32. apud Latinos præfatus non do-
cebat 33. Iudici quoniam 35. dicebantur etiam Episcopi 36. cur ab
Episcopis distinctus 38. ex his electi fuit Episcopi 38. ab his Seniores ple-
bis fuerunt distincti 39. hinc quomodo competat Episcopi 40. ad 144

Primates, hinc carulum pallii concesserit Pontifex 159

Principes quoniam curam gerere debeant circa ecclesiam 74. an po-
tuerint olim Episcopos novam dignitatem ecclesiasticam tribuere 39

Provincia separata secularis non statim fuerunt separata ecclesi-
astica 104

Provinciones a tribunalibus ad Pontificem sine orte 103. a Pontifici
ad concilium accommodari cur olim fieri solent 104

R *Equilatum* ius quid fit 151. eius fundamenta 144. quomodo affine
quid habeat cum annatis 155. quomodo differat ab annatis 157. 159

Reges omnes sibi subieci Pontifici Bonifici VIII. 109

Regimen animarum quomodo fit majus imperialis 56

Regimen quale obtineat in ecclesia 53

Regimen ecclesiasticum, hujus natura prima qualis fuerit 21. ad hoc
quomodo conueniret licet 22

Relationis quomodo ad fœderum Pontificum fit 41. fœq. fides sint ten-
te ad alias fœdes maiores 47. Principum quoniam habuerunt ius 113

Republica an fit in ecclesia 53

Ritus fuerunt in primitiua ecclesia simplices 80

Ritus singularum ecclesiarum non possunt a Pontifice mutari 77

Ritus universales observandos esse. Ap. Ioli non abique præceptum
81

Ritusum libertas, hanc turbare studuit Pontifex 79. hanc Germani con-
tra Pontificem vindicant 80

Roma, hujus singularis dignitas 31. in hanc quale competat ius Pontifi-
ci Romano 81

Romana ecclesia, hanc dixit fœditata orientalis & occidentalis ec-
clesie 16. ad hanc non respiciebatur ius in primitiua ecclesia 12. hujus
fines tempore concilii Nicæni 35. ad hanc quomodo relationes fœ-
dæ sint 43. hanc consilium nec cessat in tempore concilii Nicæni 84

Romani Episcopi quibus artibus civilis Imperium opprimere fit con-
tati 107. horum sophistica interpretationes sacrarum Scripturarum.
107. contendent Imperatres ratione peccati sibi subieci 107. ad hoc
prouocationes a tribunalibus quomodo ortæ 103

Romani Episcopi inter hanc & Constantiopolitana perpetuis fœ-
derunt amulationes 38. an tempore concilii Nicæni Patriarchatum per
totum occidentem exercuerit 35. hinc an olim competierit iudicatio
40. consilium nihil non strabatur, fœd. quid iuris esset, suggeratur
41. an a nemine iudicari possit 45. an iure defecerit ab Imperatorum or-
ientalium obedientia 51. eius assuetudo circa vices telamenum 53. quo-
modo fit superius summo Pontifice 75. hujus potestas an retrahita fuit
contra canones 77. quomodo fit subieci canoniibus 77. non potest mutare
mores & ritus singularum ecclesiarum 77. quomodo liberatae olim
turbare solentur 80. hinc quale competat ius in archiep. Romanis. cur
donationem Constantini inserat 82. hujus sententia an extraordinario
remedio olim suspensa fuerit 101. cur a præfatura in Synodo Nicæna
fuerit exclusus 116. hujus Legati an Ephesino concilio præfuerint 116.
absque hujus auctoritate an decreta in conciliis fieri possint 125. hinc
reditus per Galliam intervertere fluerunt Arelatenses 141

S *Sacerdotes* quomodo præfati essent 53

Sacerdotium, hujus fines quoniam sint 55

Sacra, circa hæc quoniam comparant Imperatoribus 53

Salutem Episcopi vicarius 150

Sardicensi concilio, hinc quomodo præfuerit Olias 117

Schisma orientale & occidentalis ecclesie dixit Roman. ecclesiam 16

Scriptura sacra quomodo sophistica a Pontifice explicata 107

Seniores laici a presbyteris electi fuerunt distincti 93

Seniores Pontifici Romani, eis olim in concilio universalis fuit ex-
tra ordinem vocata 111. an extra ordinem. remedio olim suspensa fuerit 112

Sepulchra Episcoporum quid 117

Suburbicaria presbitria, harum nomine an veniant tons occidens 39

Suburbicaria ecclesie quoniam dicte 40

Syagri vicarius 150

Synodus particularis, hujus sententia in causa, totam ecclesiam tan-
gente, vim decilvam non habuit 99

Thalassensis ecclesie, ejus dignitas 113

Thalassensis Episcopi, ejus auctoritas quomodo decreuerit 113

Thalassensis vicarius ad hæc loco, non persone 113. ob quas cau-
sas introductus 113

Tierax fuit olim orientis provincie 36

Tius an metropolitans Cretensis fuit 144

Traditionum veritas, quomodo possit iudicari 9

Tribunalia, ab his prouocationes ad Pontificem. quomodo orta sint 108

Turbis cur Noratus fides Romane fit vocatus 107

V *Uicariatus dignitas*, absque hæc an pallium olim concessum fuerit 150

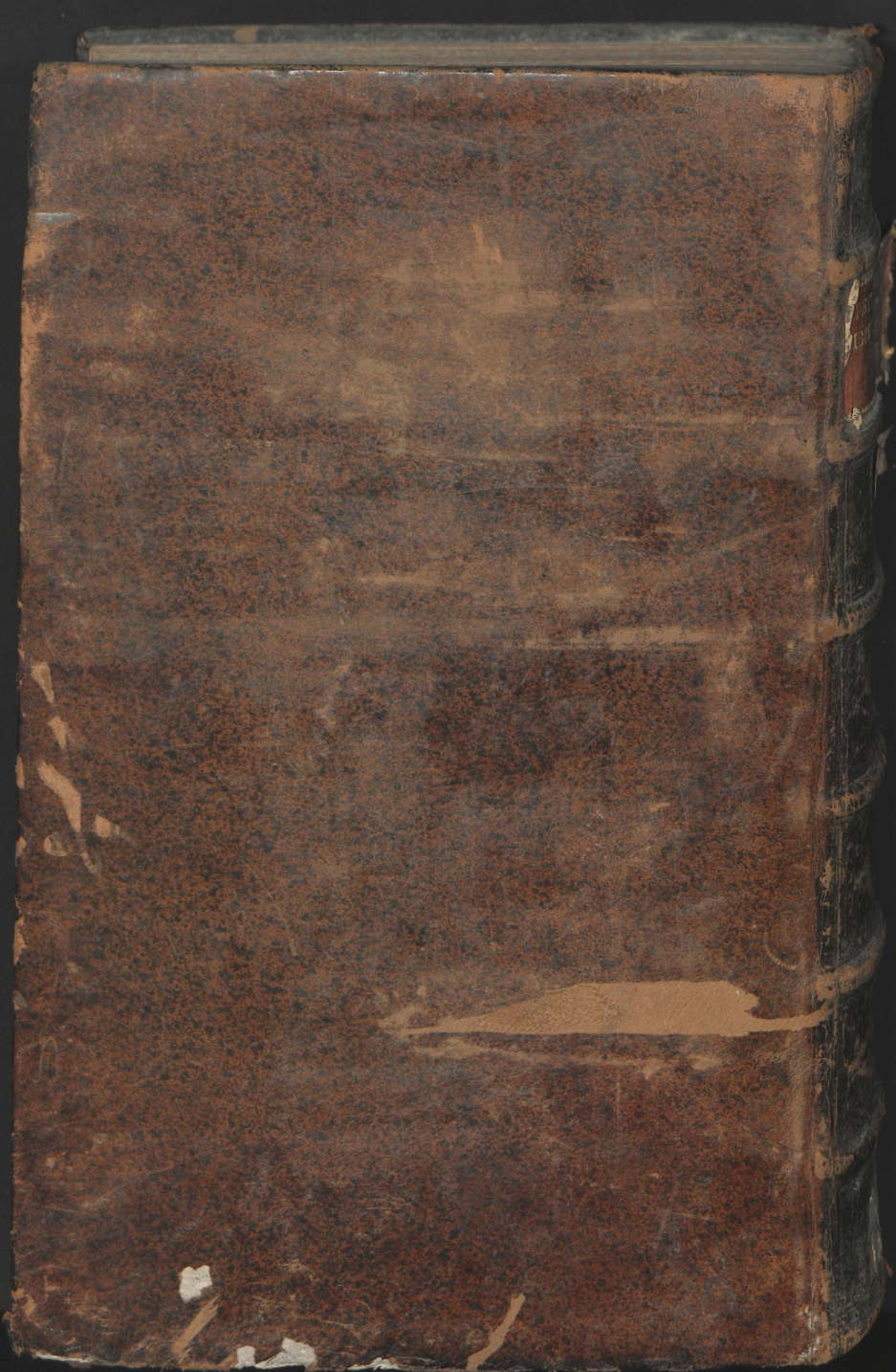
Uicarius, hinc per pallium concessa dicebatur olim plentitudo
pontificalis officii 149

Vicariatus distinguendi a Chorepiscopi 64. horum officium 64

Vicari quomodo inter ecclesias fit conservata 39

R. M. L. II.
No. 22

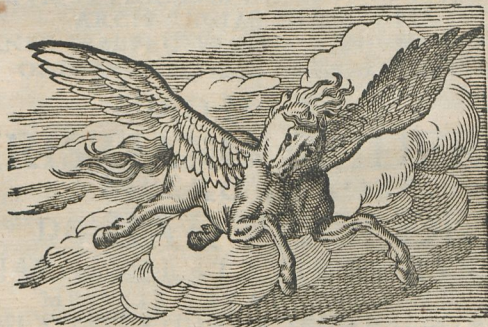

2.

SELECTAE
OBSERVATIONES
ECCLESIASTICAE,
DISSERTATIONES
ILLVSTRISSIMI ARCHIEPISCOPI
PETRI DE MARCA
DE
CONCORDIA
SACERDOTII ET IMPERII

ILLVSTRANTES
ET
STVDIO IVRIS ECCLESIASTICI
INSERVIENTES,
CONSCRIPTAE

IVSTO HENNINGO BOEHMERO, D.
PROF. P. ET FACVLTI. IVRID. ASSESS. IN REGIA
FRIDERICIANA.

LIPSIÆ,
APVD THOMAM FRITSCH,
1708.

